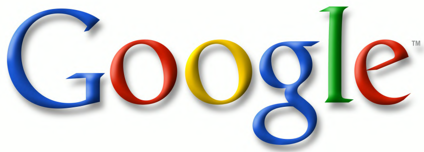

JAN NERUDA

DIVADLO 2

SEBRANÉ SPISY

JANA NERUDY

ŘADA DRUHÁ

POŘÁDÁ

LADISLAV QUIS.

DÍL II.

DIVADLO

ČÁST II.

POMOCÍ ČESKÉ AKADEMIE PRO VĚDU, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1908.

KRITICKÉ SPISY

JANA NERUDY

II.

DIVADLO.

ČÁST DRUHÁ.

KRITIKY A REFERÁTY.

1859—1864.

V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1908.

TISKEM »UNIE« V PRAZE.

III.

KRITIKY A REFERÁTY DIVADELNÍ.

OBRAZY ŽIVOTA.[1])

1859.

ČESKÉ DIVADLO.

Pod tímto nadpisem budeme zahrnovati hlasy své o českých představeních, o ceně provedených kusů, o zásluhách herectva, vůbec o všem, co se odpoledních našich představení týká. Jsme přesvědčeni, že nebude nikoho, kdož by nás při tomto posuzování z jednostrannosti nebo ze lži viniti mohl; koho však pravda se zde onde nemile dotkne, a pro tu by na nás žehrati chtěl, nezasluhuje povšimnutí. Litujeme, že se hry letošní zimní saisony už příliš nahromadily, ovšem jen pro tu příčinu, že nemůžeme o každé z nich obšírný referát podat.

---

[1]) Divadelní zprávy v „Obrazech života" jsou většinou pouhé kratší referáty, přehledy neb dokonce — jako v r. 1860 téměř výlučně — pouhá oznámení titulů hraných kusů. Přes to právě zde jsme ničeho nevynechali proto, poněvadž každá taková pětinedělní revue divadelní (O. ž. byly pětitýdenník) tvoří celek, z něhož nelze přece nic vypustiti. Rovněž nebylo podstatné příčiny pro vynechání některého z těchto přehledů. Slovem, buď se musilo otisknouti vše, nebo nic. Rozhodli jsme se pro podání všeho také z ohledu na úplnost obrazu tak zajímavého, jaký poskytuje tehdy vývoj našeho divadla.

*

Článek tohoto čísla by tím přespříliš narostl, čehož už pro to třeba není, ano posud právě nic zcela nového aneb obzvláštního vnitřní cenou i provedením se neobjevilo. Můžeme se tedy tím spíše na pouhý přehled obmezit a co zde zanedbáno, budoucně vynahradit.

Počátek v stavovském divadle učiněn (26. září) Klicperovou, novým vzděláním neopravenou fraškou „Hadrian z Římsu", na kterouž co posvícenská hra (28. září) „Diblík" následoval. V tomto kuse má paní Pešková tak zajímavou úlohu,[1] že sobě přejeme, abychom v brzku při opakování hry ji blíže oceniti mohli, ač oblíbená herečka už u kritiky české úplného uznání došla. —

Provozování Kolárovy tragödije „Don Cesar a spanilá Magelona" (3. října) poskytlo paní Kolárové (Magelona) při dobré souhře příležitosť, aby hned při počátku saisony svou routinovanou, dobrou hrou se znovu obecenstvu zavděčila. — Následovaly oblíbené „Obžinky"[2] (10. října) ve průvodu podivného vzdělání dosti dobré německé veselohry „Dumm und gelehrt". Česká „Hloupá a učená" byla i ve své učenosti dosti hloupá a nejpodařenější nesmysly nebyly tam, kde se satyrisovat, ale tam, kde se vychvalovat chtělo. Jedině dobrá hra paní Peškové a pana Chramosty učinila ten škvár záživnějším. — Felixe Pyata „Hadrník Pařížský" (17. října) a Körnerův „Zrinský" (24. října) dovolily pánům Chauerovi a Kolarovi (staršímu), aby v titulních úlohách vynikli. Doufáme však, že se zastaralého a nudného Zrinského tak brzo zase nedočkáme. —

[1]) Hrála úlohu titulní.

[2]) Obžinky, veselohra z Korzeniowského přeložila Honorata z Wiśniowských Zapová.

Tři dni po sobě české představení jest u nás už znamenité faktum. Dostalo se nám jich 31. října, 1. a 2. listopadu, na kterýchžto dnech se Shakespearův „Romeo a Julie“, Kolárova „Monika“ a Raupachova činohra „Mlynář a jeho dítě“ provozovaly. V prvním kuse se ovšem hlavně jednalo o představitele titulních úloh. Pan Šimanovský a sl. Heinzova nerovně obstáli; kdežto Romeo pana Šimanovského co skorem dokonalý se objevil, měla kritika dosti příležitosti, aby při pěkných momentech Julie sl. Heinzovy ještě mnohé slabší vytknula a proti celkovitému provedení ledacos podstatného namítnula.

Monika paní Kolarové jest od dřívějška co stkvělá úloha známa; Mlynář pana Kolara (mladšího) patří k nejkonsequentněji provedeným úlohám téhož umělce. — 7. listopadu Kotzebue-ův „Srnec“ (překlad Hýblův) a živé obrazy dle Rubešovy deklamovánky „Horymírův skok“. Obrazy ty pomáhaly obecenstvu, aby se, roznuděno jsouc špatnou hrou při veselohře, ještě poctivě donudilo; málokdy jsme viděli něco podobně nevkusného a v každém ohledu slabého na jevišti.

Za příčinou odhalení pomníku Radeckého[1]) dávala se dne 15. listopadu cenou poctěná příležitostná hra „Vysloužilci“ od J. J. Kolára, načež známý „Divotvorný klobouk“ večer dovršil. — 21. listopadu provozovalo se konečně i na českém jevišti proslulé německé drama od Brachvogla „Narcis“ (překlad od J. J. Kolara). Drama toto skutečně svou myšlénkovitou hloubkou sensaci, jakou po Německu způsobilo, zasluhuje. Hlavní jeho síla zakládá se v duchaplném dialogu,

[1]) Odhalení to vykonalo se dne 13. listopadu 1858

v dovedném líčení nejvyšší rozervanosti a tedy často překvapujících protiv psychologických a v líčení osob i časů historicky velmi intressantních. Líčené ty doby byly však zároveň rámcem pro známé francouzské encyklopedisty a sklenníkem pro dvorní pikle a diplomatickou hladkosť, jakáž se později i ostatní Evropy zmocnila. Okolnosti ty zavedly Brachvogla k roztaženým a vzdor epigramatickému dialogu přece dosti zdlouhavým scenám, kteréž pak v „Babenbercích" téhož spisovatele ku záhubě básníkově se ještě více rozředily. „Narcis" žádá i mimo hlavní úlohy v sebe menších partijích pointovaný přednes, salonní uhlazenosť a znamenitou souhru.[1])

Dalo se souditi, že české jeviště těmto požadavkům nedostojí a obecenstvo se tedy nuditi bude. Jediná paní Kolarová v úloze markysky Pompadour podala zcela okrouhlý obraz; pan Kolar sobě Narcisem nezískal o dobrou úlohu více, ač nepochybujeme, že by byl zcela s to, aby právě tuto úlohu pochopil a řádně, snad znamenitěji než mnozí z německých, co Narcisové proslulých herců, provedl. Co se překladu týká, nebyl tak uhlazený, jaký od Kolara žádati můžeme. —

Zcela jinou byla vzdor právě tak četným, ač jiného druhu, překážkám souhra při provozování Schillerova „Viléma Tella" 28. listopadu. Představení to upamatovalo nás na pietní a vzorná představení Shakespearových her na témže jevišti.[2]) Škoda jen, že titulní úloha leží mimo obor p. Chauera, jenž starostlivého, oběta-

---

[1]) Brachvogel, Albert Emil, německý dramatický básník a románopisec (1824—1878). „Narcis" provozován poprvé v Berlíně r. 1856: Ono druhé drama jeho, jehož se N. dotýká, má název „Adalbert vom Babenberge (1858).

[2]) Míněny tu Shakespearovské hry r. 1857.

vého manžela a otce mistrně vylíčil, za to však při momentech mocného švýcarského hrdinu, odhodlaného mstitele svých bratří kreslících, dostáti nemohl. Páni Kolarové (st. a ml.) i pan Šimanovský podporovali výdatně svými vynikajícími úlohami snažení všech ostatních. Překlad (od Josefa K.)[1]) jest sice hladký avšak beze vší barvitosti a ráznosti. I neodůvodněné malé odchylky od originalu poněkud vadily. —

Chatrné představení Nestroyovy frašky „Karafiátek a rukavička“ (5. prosince) ve sprostém a i méně zdařeného originalu nehodném překladu F. Martince vzbudilo jen politování, že lepší síly se při podobných škvárech namáhati musí. — „Bratři Archangelští“[2]) (8. prosince) nás přesvědčili, že pan Šimanovský posud v charakterisování příliš šťastným není. — Ku 12. prosinci připravil beneficiant pan Kolar (mladší) zvláštní pochoutku pro naše obecenstvo. Mimo Fredrovu veselohru „Pan Čapek“ a frašku „Rekrutirka v Kocourkově“ obstaral totiž tři znamenitá skupení dle nákresů Meixnera, Zillicha a Barvicia, illustrující báseň Králodvorského rukopisu „Jaroslav“. Báseň samu přednášel výtečně pan Kolar (starší). První dvě jednotlivé hry podaly beneficiantovi dostatečnou příležitosť, aby své nadání pro charge dosvědčil. — Uzavíráme přehled svůj 19. prosincem, na kterémž se stará fraška „Lumpacivagabundus“ nepodařeně opakovala. Mezi akty zpíval pan Bachmann, jenž se pro čistě lyrické písně příliš nehodí, několik lyrických písní.
Č. 1., str. 38 sl.

---

[1]) Josefa Koláře.

[2]) Správně „Bratři v Archangelsku“. Činohra v 5 jednáních od Václava Klimenta Klicpery.

Zbytečno jest dle našeho mínění, dávat kusy bez ohledu na to dají-li se obsadit čili ne, jen když jsou klassické. Obecenstvo je sice oznámením takové hry přilákáno, nespokojeně se ale vrací. Totéž se stalo při provozování Göthe-ova Egmonta".[1]) Titulní úloha došla v rukou pana Šimanovského jen prostřední platnosti a rozehřála obecenstvo teprvé ku konci. Vilím Oranien nemá ani řádné příležitosti, aby historickou svou pověsť odůvodnil a jediný Alba byl čestně panem Kolarem (starším) obsazen. Ženštiny Göthe-ovy jsou čistě aetherickými, ba i zcela passivními tvory; jsou láskou svou jakoby mlhou od celého ostatního světa odděleny, a kde i činně vystupovati se zdají, objevujou se předně jen co zvláštním druhem somnambulismu lásky obklopeny. Jsou to krásní, krátce žijící motýlkové, jejichž jemný pyl méně jemnou rukou snadno setřen bývá. Slečna Heinzova nemůže co začátečnice všem požadavkům při podobné úloze[2]) posud zadost učinit.[3]) —

O nový rok měla paní Pešková co o svůj příjem příležitosť, aby se obecenstvu některými novinkami zavděčila a sobě samé za dobrou hru bohatý potlesk za-

[1]) Přel. J. J. Kolár.
[2]) T. j. úloze Klárky. — [3]) Egmont hrán 26. prosince 1858.

opatřila. Dávaly se tři menší kusy, totiž francouzská činohra „Kryštof a Renata, původní veselohra „Ženich z hladu“ od Jana Nerudy a Görnerův žert „Převržená slánka — mrzutost v manželství“. Poněvadž pisatel tohoto článku sám při provozování nebyl, podává o druhém kuse zprávu jiného referenta.*)

2. ledna objevil se zase „Zaklený princ“.[1]) Ti-

*) Ženich z hladu, veselohra v jednom jednání, dle francouzské anekdoty od J. Nerudy. — Látky zajímavé užito svědomitě a všecky listy se v tom shodujou, že situací, pokud možná rozmanitých a vhodných šťastně nalezeno. Mile nás překvapilo, že se p. J. Neruda pustil na pole dramatické a to zvláště proto, poněvadž nám právě na tomto poli literárním mladších sil nejvíce zapotřebí je. Nerudův prvý pokus dramatický musí každý, vzav do úvahy, s jakými obtížnostmi začátečník v dramatickém zápasiti má, za dobrou čáku pro budoucnost vyhlásiti. Litovati však musíme, že p. Kolar ml., ostatně vším právem u obecenstva českého oblíbený herec, úlohy své tenkráte nepojav. celý kus o jeho přirozený motiv byl připravil; p. Kolar ml. nehrál „ženicha z hladu“, než „ženicha nedosytu“ a podstrčil takto celému kusu jiný, nepřirozený motiv, který na obecenstvo dosti nemile působiti musil. Za tuto nepřirozenosť dramatického motivu, která ostatně p. Nerudovi na mysli netanula, dostalo obecenstvo dostatečnou náhradu přirozenou a jadrnou komičností, v některých scenách živě a nenuceně se jevící. Podivno nám bylo, že spisovatel známosti svého hrdiny s nevěstou lépe nepoužil, by se zádrmo přirozeněji a nenuceněji rozvinulo a to tím více, poněvadž se to velmi snadně státi mohlo; též vyznati musíme, že nás přemítky obou sklepníků nemile byly dojaly, dílem proto, poněvadž vší komičnosti prázdny jsouce, jenom rozvláčností vynikaly, dílem proto, poněvadž k celku, k lehkému to a jednoduchému pohybu se nehodily. Hra byla až na úlohu Svobodovu, p. Kolárem jinak pojatou, živá a plynná; zvláště p. Sekyra a paní Hynková zasloužené došli pochvaly. K.

[1]) Zaklený princ, fraška ve třech jed. od Jana svobod. pána z Plötzu, přeložena od Dr. Ant. Háka. Látku k této frašce vzal Plötz z „Tisíce a jedné noci.“

tulní úlohu, byvší dříve v rukou p. Kolara staršího, převzal p. Kolar mladší. Bylo by ušlo, kdyby p. Kolar byl něco uměl. Opakování obrazů k „Jaroslavovi Šternbergovi" i tenkrát hlučně přijato. — Pan Sekyra vybral sobě ku svému příjmu (6. ledna) mizernou frašku „Ďáblův cop", kteráž jen virtuosním Treumannem ve Vídni se zalíbiti mohla. —

9. ledna konečně zase jednou se Macháčkovi „Ženiši" provozovali, veselohra to náležející k našim nejlepším; bylo by však zapotřebí, aby se místy zkrátila, místy poopravila. Monolog ženicha hrdiny v kryptě jest příliš mdlý a prázdný všech myšlének, jednání třetí se ku konci příliš rozvláčí. Zároveň se dávala „Rekrutýrka v Kocourkově" a provozoval se dobře sestavený ballet „Polka před soudem". —

Následovaly (16. ledna) „Panoš šibal" a „Ženských se štítí". Výsledek prvního kusu závisí hlavně od úlohy panoše, již paní Kolarová se skvělou obratností provedla. Beneficiant p. Kolar (starší) měl v druhém menším kuse příležitosť, aby dávno uznanou obratnosť v líčení povah znovu dokázal. Podobná příležitosť se témuž herci naskytla v Shakespearově veselohře (23. ledna) „Mnoho povyku pro nic za nic", kdežto sobě skutečně genialním způsobem počínal. Mimo něho ještě paní Kolarová a pan Kaška velmi krásného výsledku docílili. Překladatel veselohry Jakub Malý překládal věrně a, jak se říká, plnými ústy a od plic. Tím se tomuto spisovateli také přihodilo, že dosti takých trivialních výrazů se vloudilo, jakých by ani nejnepanenštější překladatel nebyl užil.

Č. 2., str. 77.

„Darebák“ [1]) patří k tak zvaným charakterním obrazům. Jsou-li takové obrazy skutečně charakterní, figury jednotlivé v něm ostře charakterisované a ne šablonovité, děj rychle se rozvinující a scenické uspořádání dobré, mohou nás třeba uspokojit tak dalece, že sobě pro ztracené odpůldne nenaříkáme. „Darebák“ (30. ledna) nemá mnoho z těchto dobrých vlastností do sebe. Hlavní i vedlejší osoby hry této jsou dle všeobecné klassifikací lidí na dobré, lehkomyslné, zlé a špatné sestaveny, všude jen vzat nějaký, řekl bych, pravzor jednotlivých těchto tříd, aniž o vyhloubání povahy příliš pečováno. Každá osoba takového dramatu má mít zároveň všeobecnou platnosť i individuelní svou povahu. Spisovatel nadanější opisuje každou osobou sama sebe, třeba by i nejodpornější sobě povahy kreslil. Klade svůj názor světový do nich, klade jim myšlénky do úst, jež buď cení, buď zavrhuje, dává jim takový způsob jednání, jaký buď dle své zkušenosti, buď dle výtěžků vlastního svého přemýšlení co nejvhodnější sezná, nedovolí osobám svým ale, aby se toliko ve všeobecných frasích pohybovaly a obyčejným zcela způsobem jednaly, nemajíce ničeho, co by je od ostatní tlupy podobných lidí lišilo. V „Darebáku“ ne-

---

1) Darebák, fraška od Kaisera.

šetřeno toho a jen dobrou a vtipnou hrou p. Kolara st. (v titulní úloze) stal se kus poněkud snesitelným.

Mnohem větší zajímavosť pro kritiku a obecenstvo měla původní „Hána, aneb smíření Přemyslovců s Vršovci", dramatická báseň ve čtveru dějství s předehrou od Fr. V. Jeřábka (2. února). Nerád tenkráte vykonávám úřad referenta, týkáť se to zde začátečníka, jenž zajisté nadán jest, u kteréhož ale posud těžko určit, v čem by vlastně jednou vyniknouti mohl. Co dramatiku nemohu mú skvělou budoucnosť předpovídat, poněvadž z celé práce jeho vysvítá, že posud nejen požadavků divadelních nezná, ale i vůbec poměry společenské a povahy lidské podle jakéhosi individualního a nepravého měřítka měří. Jeřábek se zde objevil co příliš určitý idealista, než aby se kdys „snížil" a lidi tak líčil, jak jsou, náhledům svým tím platnost dobývaje, že by praktickou možnosť jejích přirozeným vyvinováním a tvářením se repraesentujících osob dokázal. Nedůsledností v dramatu nesčíslně nahromaděných nevypočtu, aniž chci o jiných poklescích za tou příčinou mluviti, že Jeřábek co nejdříve zase prací vystoupiti hodlá, jež nemá více básní, ale skutečným dramatem být.[1]) Vybroušenost řeči byla jedinou náhradou za poklesky „Hány", v níž toliko jediná osoba (Kochan Koldický) nad marionetní rozmazlenost líčených povah vynikala.[2])

Pravým opakem, co se týká známosti v divadelních požadavcích byl „Dimitr" Mikovcův (6. února).

---

[1]) Jest to drama „Svatopluk aneb Záhuba rodu Vršovského" provozované poprvé na pražsk. divadle 28. prosince 1859 a poctěné akcesitem z ceny Fingerhutovy.

[2]) Rukopis „Hány", jež nebyla nikdy otištěna, se ztratil; není ho ani v literární pozůstalosti Jeřábkově ani v divadelní knihovně, ani konečně v divadelním archivu u zemského výboru.

Truchlohra tato jest dostatečně známa a oceněna[1]) a naznačil jsem ji co opak „Hány", poněvadž v ní divadelních poměrů mnohem více šetřeno, než čeho jiného. Mikovec nehleděl k psychologickému rozvinování, ač nikde poklesků proti logice nepřipustil, nedbal o poetičnosť mluvy, ač tato důstojna a zcela přiměřena; chtěl ale mohutností děje účinkovat, mistrně volenými effekty diváka takřka zahrnout. Účel jeho se mu skvěle zdařil. Při „Dimitrovi" i podobných kusech nezávisí tak mnoho od dovedného sobě počínání jednotlivého herce, jako od znamenité souhry, které se tenkráte opět docílilo.

Opominuv pro zatím jiné představení, přidružuju hned provozování dramy „Matka a syn" (20. února).[2]) Spisovatelka Birch-Pfeiferová dovede mistrně cizích prací prosaických použit a zpracuje je v dramata, jež se vždy obecenstvu živostí a rozmanitostí děje zavděčí. Podivuhodný jest takt spisovatelky této ve volbě románů a povídek, kteréž spracovati chce. Pro líčení poměrů rodinných, pro tak zvané rodinné drama věru těžko nalézti vhodnější látky nad známý švédský román „Sousedé".[3]) Román ten jest mistrné líčení velkých bojů moralních, jakéž i v úzkém kruhu domácím povstati mohou. Vzdělávatelka uzpůsobila z denníků, dopisů a jednoduchého vypravování drama plné živosti, tvoříc zároveň jednotlivými osobami hercům vděčné úlohy. Úlohou takovou jest stará matka v dramě „Matka a syn". P. Kolárová, jíž svěřena byla, učinila všem požadavkům

---

[1]) Mikovcův „Dimitr Ivanovič" proveden poprvé na pražsk. divadle dne 27. dubna 1855.

[2]) V orig. sluje drama to „Eine Familie." — Birch-Pfeiffrová, něm. herečka a dramatická spisovatelka (1820—1868).

[3]) Román „Sousedé" (Grannarne) napsala Friderika Bremerová, romancierka švédská (1801—1866).

skvěle zadost, líčíc dokonale matku laskavou ale neustupně přísnou, neuprositelnou suditelku i bolestí duševní se chvějící stařenu.

Dne 27. února provozovala se „Panna Orleanská“. Některé při kusu tomto, jemuž se hlavně pro to diviti musíme, že svého času právě tak a ne jinak básníkem „Loupežníků“ povstal, stávající poklesky vystoupily mdlou hrou ještě spíše na jevo. Slečna Heinzova nedostála v titulní úloze, buďsi už příčina okamžitá indisposicí nebo něco jiného. Z herců hlavně oba Kolarové promyšlenou svou hrou vynikali.

Musíme se ještě o provozování „Střelce kouzelného“ (13. února) zmíniti. Provozování, popřejž nám bůh mnoho lepších, hlavně umožněno pomocí sil úslužných, sl. Medalové, nadané mladé počátečnice, p. Bachmanna, p. Strakatého a pana Schwarze.[1])

Č. 3., str. 118.

---

[1]) Strakatý Karel (1801—1868), v l. 1827—1858 bassista stavovského divadla pražského. S. zpíval též v českých operách a to téměř ve všech v tomto období dávaných. — Bachmann a Schwarz byli rovněž zpěváci stav. divadla.

Málo co pikantnějšího přimělo v poslední době obecenstvo k tomu, aby k vůli dobrému kusu divadlo navštívilo. Co jedině vynikající musím představení „Krále Jindřicha IV.“ (20. března) naznačit. Jak známo patří „Falstaff“ v témž kusu k paradním úlohám znamenitějších německých herců a mohli jsme očekávat, že náš pan Kolár st., jenž mnohou úlohou se už vedlé těchto virtuosů postavil, pojmutím jednotlivých Shakespearových charakterů je ještě předčil, i tenkráte něco znamenitého podá. Pan Kolár se obyčejně podobným úlohám jen proto učí, aby je jednou a přijde-li předce nějaké opakování, po dlouhé době teprvé po druhé hrál; podá-li tedy jen zřejmý důkaz, že svou úlohu zúplna pochopil a konsequentně provádí, musíme se už uspokojit, třeba by i všechny jednotlivosti při představení dosti zaokrouhleny a vycvičeny nebyly. I tenkráte bylo pojmutí „Falstaffa“ zcela trefné a nevíme, jak kritika p. K. z nepravého pojmutí, z přehánění atd. viniti mohla. Marně by se kdo namáhal, aby v Shakespearových slovích místo naleznul, které by zřejmě o Falstaffu co elegantním, solidním a skutečně rytířském a společností uhlazeném člověku mluvilo; Falstaff je jednoduše sprostý, životem se protloukající rytíř, jakých v líčených „Jindřichem“ dobách dosti bylo, a až po naši dobu dosti jest. Bylo by směšné, kdy-

bychom chtěli už z toho, že vůbec rytířem byl, na něco vyššího u něho soudit. Že však herec představující Falstaffa se skutečně urážlivému sprosťáctví na jevišti vyhnouti musí, rozumí se samo sebou, taktéž ale to, že u p. K. ani pochybnosti povstat nemůže, že se zajisté také vyhne. Jiného náhledu byl referent německého časopisu „Prager Zeitung“. Týž referent omlouval domělé přehánění p. K. ještě ku všemu slovy, že p. K. ví, „pro koho a před kým hraje“. Jest to zcela způsob, jakým mnohý Němcem se cítící komis, když někdy do českého divadla přijde, vše kolem sebe za sprosté má, dosti hlasitě o sprostém obecenstvu mluví a jen skutečné solidnosti a snášenlivosti našeho obecenstva děkovati musí, když ho toto vyvést nedá. Divili jsme se zajisté všichni tím více této zřejmé, nezasloužené a tedy nestoudné urážce českého obecenstva, ana v listu umístěna byla, který by se nejspíše něčemu podobnému vystříhat měl. Nechtěl-li se referent ten tak vyjádřit, jak se skutečně vyjádřil, neumí-li to, co myslí, také podat, je pro něho řemeslo referentské věru velmi skluzkou půdou a mohl by nyní už sobě na svých vavřínech směle odpočinout.

Jiným způsobem zajímavá byla představení Raupachova „Ducha času“ (6. března) a J. Kleistovy „Katinky Heilbronské“ (13. března). V obou těchto kusech vystoupily mladé začátečnice; v prvním sl. Polertova, v druhém sl. Libická.[1]) O obou dámách vyslovila se kritika velmi příznivě, dávajíc však první pro zřejmější routinu přednosť. Slečna Libická nemá sice

[1]) A. Libická-Nápravníková byla teprve později engažována, odešla však již r. 1864 od pražsk. divadla a stala se ředitelkou kočující společnosti herecké na Moravě. — V Katince hrála slečna L. titulní roli.

posud vyrovnalé hry, neobjevila routiny, poněvadž vůbec při prvním veřejném vystoupení na jevišti těžko routiny dobyté privatními studijemi použiti, dokázala ale tak zřejmě své nadání, že do ní značných nadějí skládáme. Bylo viditelno, že sl. Libická duševním fondem vládne, že dovede svou úlohu promyslit a přesvědčení o tom jest nám milejší, než trochu routiny, která při myslící herečce se brzo objeví. Její orgán je trochu slabý, bude-li ale dobře hrát, chceme rádi tiši být a poslouchat, aby i slabším hlasem dostačila. Na každý způsob byly obě jmenované dámy mnohem vzácnějším úkazem, než herci němečtí, kteří před tím na českém jevišti byli vystoupili a jejichž každé slovo jen satyrou na češtinu a urážkou obecenstva českého nazvati dlužno. —

Mimo jmenované kusy provozovaly se též Klicperovy „Veselohra na mostě“ a „Rohovín čtverrohý“ (7. března), Toldův „Čarovný závoj“ (8. března), „Diblík z hor“ (19. března), Yelva (27. března) a „Jan za chrta dán“ (3. dubna). Poslední kus byl beneficí pana Poláka, jenž naše divadlo nyní opustí. Č. 4., str. 157—158.

V minulém pětinedělí se divadlo skutečně jen hrálo; ani stínu nějakého vyššího snažení, nějakého snažení nové regije,[1]) volby dobrých kusů a t. d. Zajisté není ani trpělivějšího, ani vděčnějšího nebo menší požadavky stavícího obecenstva nad obecenstvo české, a i toto až ku zoufání skromné publikum počíná už reptat a mohlo by se lehce stát, že by představení česká přestala být oním zlatodolem pro ředitele, jakým posud byla. Co při německých představeních utrpěl, českými posud vynahraženo. O zkouškách dostatečných, jak dle představení mdlých soudíme, ani zmínky; mimika, akcent a co ostatně příslušného improvisuje se na jevišti — a k čemu také práce? při odcházení ze sceny trochu křiku a hluku, nějaké poskočení, galerije tleská a referáty vypravujou: „Pan X. nebo Y. hrál dobře, bylť xkrát volán.“ Přestěhování se z Prahy do Novoměstského divadla[2]) ve mnohém ovšem překáželo, německým představením ale také a předce byla tato i poměrně o mnohem lepší; nemohou-li herci naši bez zkoušek podobných poměrných re-

---

[1]) Dosavadní režisér Chauer zemřel dne 1. března 1859 a na jeho místo nastoupil J. J. Kolár.

[2]) Dřevěné, ale velké a vkusné »Divadlo Novoměstské«, postavené současně (po velikonocích) nastupujícím ředitelem Thoméem otevřeno dne 25. dubna 1859 a to českou hrou.

sultatů docílit, mají se o zkoušky postarat tím nebo oním způsobem.

10. a 17. dubna hrálo se ještě ve stavovském pražském divadle. 10. tři malé kusy: „Chudý hračkář" (dle Melesville od Friedricha německy zpracováno a B. Novotným přeloženo), plačtivý to kus, jenž ale paradní úlohu poskytuje. Úlohu tu (slepé dcery chudého hračkáře) měla slečna Heinzova a loučila se v ní od českého obecenstva. Provedení bylo záslužné, ač ne dosti poetické. Následovala soloscena „Hraje si na paní" (dle Genée od B. Novotného), v níž paní Pešková účinkovala; bezvtipný text nepřipustil stkvělého výsledku. „Jenom 5 zlatých", aneb „Mnoho lásky, málo peněz" (dle francouzského od Zbraslavského) jest pikantní a dobrý kousek; šel ale mdle, poněvadž dobrou souhru a rychlou hru požaduje a naši herci by se učit musili.

17. dubna známý „Abbeé de L'Epée" v prospěch ústavu hluchoněmých. Vyjádřil jsem se už dříve na jiném místě[1]) proti tomu, aby se při této rok co rok se opakující příležitosti nebohé hluchoněmé děti pražského ústavu na jevišti nepředváděly. Nemilý dojem, jaký řady nešťastných těch dítek na diváky učinit musí, zvýšen tenkráte ještě tím, že jeden z hochů jakous produkcí dokázat musil, jak se děti v blahodatném tom ústavě mluviti učí. Úlohu hluchoněmého Solara v kusu samém hrál i letos hluchoněmý Hájek. Nevím, odkud aesthetická pochoutka přijíti má, když obecenstvo po celý kus jen k lítosti povzbuzeno jest a v nemilém rozčilení se-

[1]) V „Tagesbote aus Böhmen" čís. 96 z 6. dubna 1857. Jest to referát (chiffra —a) o německém provedení této hry v stav. div. pražském.

*

trvá. Úlohu „Abée“ provedl pan Kolar st. vzdor tomu, že mu nepřísluší, zcela dobře.

Novoměstské divadlo otevřeno proslovem a živými obrazy a V. A. Svobodovou veselohrou „Karel Škreta, český malíř“.[1]) Báseň Pflegrova byla dobrá a paními Kolarovou a Peškovou dobře přednešena, tableaux k ní uspořádaná nestála ale za nic. Provedení veselohry bylo improvisováno.

„On neb ona“ (26.) poskytnulo v dvojité své úloze paní Kolarové příležitosť, aby opět pilnosť a routinu svou osvědčila. — V dramě „Sirotek Lowoodský“ (1. kv.) vystoupila ponejprv slečna Kolínská. Referáty českých listů ponechaly sobě úsudek svůj o této herečce až pro nějaké jiné představení; zdá se mně však už nyní, že obor úloh sl. Kolínské nebude příliš veliký. Příjemný zevnějšek a zvučný organ slečnu sice podporujou, prosvítalo ale z celého představení, že nyní už manirovaně sobě počíná a více zevnějších effektů, než promyšlené a citupiné hry sobě hledí.

Jiná začátečnice, známá nám už slečna Libická, vystoupila po druhé (8. kv.) v ženské titulní úloze dramatu „Břetislav a Jitka“ (od K. E. Eberta).[2]) Nepochopuju, proč se právě tato úloha, i pro routinovanou herečku dosti obtížná a nevděčná, sl. Libické dostala, nestalo-li se to pouze k vůli tomu, aby při časté změně situační vždy v jiných a jiných kostumech se objeviti

---

[1]) Touto veselohrou V. A. Svobody (1791—1849) zahájeno již také dne 28. září 1842 Stögrovo divadlo v Růžové ulici, proměněné po krátkém trvání v zastavárnu.

[2]) Karel Egon Ebert, něm. básník (* 1801 v Praze, † t. 1882). Z ostatních prací jeho budiž tu uveden jen epos „Vlasta“ (1828), které založilo jeho literární pověst. V pozdějších letech odvrátil se od látek českých.

mohla. Drama „Bř. a J.“ sestává pouze ze situací, Jitka vystupuje skoro vždy v hotovém affektu, nikde není přechodu nebo motivování — nejtěžší to úloha pro mladou herečku, aby se v podobném pádu co platná osvědčila. Sl. Libická uspokojila vzdor těžkostem těmto a vzdor tomu, že její organ se posud pro nakupené affekty nehodí. Ubrousí se snad časem některé nepříjemnosti a nedostatečnosti jejího hlasu, zapotřebí k tomu ale spíše prozatím úloh naivního a konversačního druhu, kde myšlénka a motivované přechody hlasu ohebnosť a výraz poskytnou.

Č. 5., str. 198 sl.

Nemůžeme se ani tenkráte z něčeho těšit, co by nám kloudného v posledním pětinedělí bylo podáno bývalo. V letním divadle[1]) se letos hráti nemá a divadlo novoměstské nevábí obecenstvo tím, co se v něm objevuje. Nemáme-li konsequentně představení skoro za představením pro některou hlavní chybu snižovat a půjde-li vedení posavadní cestou dále, nejlíp, když se vždy více a více na pouhý seznam daných kusů obmezíme.

Po frašce „Ďáblův cop" (14. května), ve které slečna Bollardova už co engažovaný oud vystoupila a pan Sekyra se svou nevyhnutelně přeháněјící, vždy stejnou a vždy jen na zevnějšek rozpočtenou komikou obecenstvo jakž takž bavil, následovali 15. května „Loupežníci". Hlavní interesse celého představení spočívalo pro nás v obou mladších Moorech, Františkovi (p. Kolár starší) a Karlovi (p. Šimanovský), vzdor tomu, že mimo známé už toto obsazení slečna Kolínská v úloze Amalije vystoupila. Slečna Kolínská počítá se nyní už k definitivně engažovaným oudům na-

[1]) T. j. v areně ve Pštrosce vystavené tehd. řed. stav. div. Hoffmannem a otevřené 11. srpna 1849 Tylovým proslovem a jeho premiérou báchorkou „Jiříkovo vidění". R. 1861 byla tato arena zbořena. Na tomtéž místě povstala později arena Švandova, jež pak přišla v ruce německé.

šeho divadla a to, abych upřímně mluvil, k nemalému obdivu nejen referentů, ale i obecenstva. Co jsem hned po prvním jejím vystoupení v „Sirotku Lowoodském“ řekl, objevilo se nyní co smutná pravda. Nezískali jsme jí ničeho více než velmi prostřední sílu, u níž nynější stav umění dosti skrovný a nadějí ku pokroku skoro pražádných. Zvláště co Amalije dokázala slečna, že kde se úloha naučenými některými posuňky a deklamací manirovanou, vždy stejnou a obsahu sobě nevšímající odbýti nedá, také s ní ničeho nesvede. Něco zevnějšího pozlátka, jaké vnitřní prázdnotu ani naproti maloměstskému obecenstvu by zakrýti nedovedlo, má nám náhradou býti za to, že slečna nikde sobě vlastního smyslu slov nevšímá, chybně tedy deklamuje, úlohy nepojímá a ku všem ostatním manirám ještě tu hlavní připojuje, že i ve vyslovování rozdílné, zvučným orgánem jejím nepodmíněné zvláštnosti má. Byť by i slečna v některých menších úlohách snad dostačila, tragickou milovnici nám nenahradí a jen o vlastní újmě by mohla větší úlohy převzíti. Obor jejích úloh, jak jsem už v předešlém čísle „Obrazů“ pravil, bude zcela skrovný, má-li vůbec prospět a nestát se spíše závadou než prospěchem. Páně Šimanovského „Karel Moor“ jest už po léta uznán a dostačí snad, řeknu-li, že se stejnou láskou a obezřetností opětně k úloze své přistoupil a ji s obvyklým svým zápalem a upotřebením všech svých pěkných prostředků k úloze té se zvláště hodících provedl. Jestiť p. Šimanovský téměř nejpilnějším a nejsvědomitějším z našich herců a třeba sobě ho už pro to jediné vážiti, byť bychom i mnohdykráte proti jednotlivým úlohám jeho přísně zakročili. I „František“ je uznanou již úlohou p. Kolara staršího a dobré jmeno její se ani tenkráte nezlehčilo. Zdá se ale předce, že pan Kolar příliš mnoho zevnějších

pomůcek a příliš živé mimiky užívá, kdežto by jeho velkým schopnostem snadno bylo, aby méně křiklavý, za to ale důmyslnější, duševně odůvodněnější a tedy i duševně živější celek podal. O jakéms začátečníku panu Mošnovi, jenž při této příležitosti co Kosinský, později v „Tarasu Bulbovi" co kozácký sirotek, pak i v „Král Václav a jeho kat" vystoupil, nedá se prozatím nic jiného říci, než že dosti smělosti má, aby na jevišti se pokusil. O hře není ani památky a deklamací posud pouhým křikem.[1]) „

Den svatojanský přinesl k vůli venkovským hostům frašku „Strakonický dudák", v níž zvláště p. Kaška se svým zdravým humorem a dokonalým zněním i nápodobením venkovského našeho lidu obecenstvo bavil a s paní Peškovou a p. Šimanovským se o uznání obecenstva sdílel. — Pan Kolár st. obral sobě ku svému příjmu 22. května „Tarasa Bulbu".[2]) Viděl jsem hru tu po druhé; po prvé dával titulní úlohu beneficiant, nebožtík regisseur Chauer, nyní po druhé beneficiant regisseur p. Kolár. Co v charakteru Bulby silou svou dojemného, hrdinského a kozáckého leží, došlo u p. Kolára mnohem větší platnosti; co v celém kusu živého a dra-

[1]) Viz též Fr. Ad. Šuberta „Masky Národního Divadla" I. Jindřich Mošna str. 14 n. — Jindř. Mošna, nar. r. 1837 v Karlíně, vyučený mosazník, hrál zprvu episodní úložky v Josefovském divadle ve Vídni, pak v soukromém Mikulášském divadle v Praze — a to po německu. — Po vystoupení, o němž shora řeč, byl M. u Prokopovy, Štanderovy a Walburgovy společnosti. Teprve za ředitelství Liegertova byl M. režisérem Pavlem Švandou ze Semčic k pražskému divadlu českému pevně angažováu. Vystoupil poprvé dne 28. března 1864 v úložce „Pindara" v Juliu Caesarovi.

[2]) Taras Bulba drama J. V. Friče, spracované dle stejnojmenného románu Gogolova, provozováno poprvé na stav. divadle pražském dne 15. února 1857.

maticky dobře myšleného, vyniklo mnohem více za regisseurství Chauerova, jenž dobré souhře obyčejně mnoho pozornosti věnovával. Souhra byla tenkráte matna.

29. května „Král Václav a jeho kat". — Představení to bylo na tak nízkém stupni dokonalosti, souhra tak matna, nonchalantnosť tak přílišna, že časopisy sobě za povinnosť pokládaly, aby ostře a bezohledně proti takovému zneuctění českého jeviště se prohlásily. Měla ostrá ta důtka dobrý účinek, neboť hned představení Kaiserova obrazu „Kněz a voják" (2. června) bylo už poněkud lepší a při dramě „Muka ženského srdce" (5. června) bylo už viditelno, že při dobré vůli sil a schopností našich herců snadno se k dokonalému celku upotřebiti dá. V poslednější dramě byla p. Kolárové hlavní úloha, totiž úloha chudé ženy „Marije" svěřena. Hra paní Kolárové byla i tenkráte dokonalá. Rozvinula před námi promyšlený obraz ženského, všelikým neštěstím rozervaného srdce. Pro nejvyšší radost i nejhlubší žal našla pravý ton a všude pravá míra, všude milá ušlechtilosť.[1]) P. Kolárová bude nyní snad častěji vystoupit musit než kdy dříve, žádajíť toho poměry našeho personalu a z těchže příčin časem i v jiný právě opuštěný obor se zase navrátit, kterému, jak se zdá, sama už by se vyhýbala.[2])

Slečna Libická rozloučila se s pražským obecenstvem při Volfově hře „Preciosa", v níž po třetí a naposled vystoupila. Obtíže, jaké i routinovanějším hereč-

---

[1]) Míněna tu činohra ve 4 jedn. „Muka chudé ženy" z francouzského Felixe Piata od J. K. Tyla; pod tímto titulem, (a nikoli N. shora udaným) otištěna tato hra v 33. sv. Div. Bibliotheky Pospíšilovy.

[2]) N. míní obor tragických milovnic, osiřelý odchodem slečny Heinzové.

kám při melodramatických hrách v cestě stojí, jsou tak značny, že zdařilé hry sl. Libické tím více sobě ceniti dlužno. Její deklamací byla dobrá, obsahu slov vždy přiměřena a mimika její ušlechtilá. Proč asi sl. Libická jevišti našemu zachována nebyla, zůstane nejspíše nerozluštěnou otázkou. Každý by zajisté raději vyvinující se talent, jenž naděje připouští, sledoval, než aby sobě hnusnou manirou a ztroskotanými nadějemi aesthetický cit svůj urážeti nechal.[1])

Přibyla nám ale předce milá jedna síla v panu Pokorném,[2]) jenž zase místo p. Poláka nastoupil. Známo už o Pokorném, že je pilný a snažící se herec a bude mu zajisté dosti příležitosti dáno, aby se i dále co taký osvědčil a nám příležitost podal, bychom si o něm v budoucích číslech, ve kterých o divadlu šíře promluveno bude, všestranněji pojednávati mohli. Č. 6., str, 238 n.

---

[1]) Později, r. 1861 byla Libická pevně engažována k pražsk. divadlu, pobyla tu však, jak již uvedeno, jen do r. 1864. — Poslední věta jest narážkou na sl. Kolínskou.

[2]) Pokorný, které již počátkem let padesátých byl u kočující společnosti Tylem zřízené a r. 1854 na krátko u pražského divadla byl engažován, vstoupil k tomuto divadlu po velikonocích r. 1859 po druhé. Avšak ani tenkráte tu dlouho nepobyl. V letech šedesátých zařídil si vlastní společnost, jež tehda vedle Kramuelovy a Švandovy patřila k nejlepším společnostem venkovským.

Přehledneme-li divadelní představení poslední doby, seznáme přede vším dosti pestré střídání se kusů rozlič-
hry i veselohry francouzské střídají se s idealní truchlo-
hry i veselohry francouzské střídají se s ideální truchlohrou a činohrou německou, jakož i s původní, životu skutečnému vůbec a českému zvláště odpovídající činohrou neb fraškou českou. Rozmanité věru situací rozvinou se tím způsobem před naším obecenstvem a pozná-li sama sebe v jasném zrcadle, jakéž mu miláček jeho Tyl před oči staví, sezná zase lidi jeho mravům a způsobu myšlení zcela cizí, z jiných stanovisek jaksi na život hledící a tohoto používající, sezná výtvory zvláštního vzdělání a názoru, jak nám je Victor Hugo líčí, sezná osoby historické buď ve světle zidealisovaném, v jakých sobě Körner[1]) libuje, buď v poměrech jejich skutečnosti spíše odpovídajících, sezná konečně snahy německých myslitelů, snažících se n. p. s Mosenthalem,[2]) aby nej-

1) Körner Theodor, něm. básník (1791—1813). U nás bylo nejznámější jeho zhusta hrané drama „Mikuláš, hrabě Zrinský", truchlohra v 5 dějstvích, přel. Fr. B. Tomsou, vyd. r. 1838.

2) Mosenthal, Salomon Hermann, ryt., něm. dramatik (1821—1877), autor známého u nás dramatu „Deborah", nejlepší to jeho práce. Není to básník hluboký, hlavní věci u něho routina a effekty.

jednodušší poměry poetickým světlem ozářili, aneb aby na záhubné předsudky poukázali, kterými lidstvo vše obecně posud trpí. Podobný výbor her může české jeviště zajisté, spojí-li se zároveň vždy stejná snaha o důstojné provedení volených kusů, v blaze působící jakés učiliště pro většinu obecenstva přetvořit, českému divadlu trvání pojistit a i na rozvin původního básnictví dobře působit. Když i tato snaha o důstojné provedení posud se co vítězící vždycky neosvědčila, blížíme se předce očividně rychlým krokem době, ve které proti českým představením co do celkovitosti málo namítáno bude. Proti jednotlivým silám bude se ovšem nejspíše leckdy ještě slovíčko promluvit museti.

Jak už povědíno, byla řada volených kusů dosti pestrá. Dle datum počínám tenkrát uvedením truchlohry „Královna a její milostník" („Maria Tudor") od Victora Huga[8]) (19. června). Těžko by bylo zajisté, aby někdo nalezl effektů plnějších kusů nad plody francouzských dramatiků a i těmto zase Victor Hugo mistrem sluje. Děj celý je tak mistrně urovnán, že obecenstvo až do posledního okamžiku napíná a takřka poslední vyslovenou větou teprvé uzel celého dramatu rozváže. Povahy vylíčené jsou nám ovšem poněkud cizími, nevystupujou však nikde z mezí možnosti. Platí toto hlavně o povaze královnině, která jaksi z jedné protivy do druhé klesá, zdánlivě všechna pouta ženskosti prolomila, jednu a tutéž osobu na okamžik vášnivě miluje, na okamžik vášnivě nenávidí a zase miluje, nenávisti i lásce hrdě poroučí a oběma zase podléhá. Že pro podobně příkrou povahu právě paní Kolárová výtečně dostačí, dalo se očekávat a splnilo se plnou měrou. Básník vložil však

---

[8]) Přeložil Dr. Kl. Püner. Zůstalo v rukopise.

do svého díla i protivu příkré té ženské povahy a opět můžeme říci, že i tato protiva, založená na měkké, taktéž se kolísající, poeticky se však konečně upevňující povaze v naší Peškové rovně dobrou zastupitelku našla. Mečíř Gilbert byl v rukou p. Šimanovského a počítám ho k nejlepším úlohám téhož herce. Kus byl se zvláštní pietou ode všech členů pěstován a obecenstvo se zajisté nadějí na provedení jiného některého dramatu z péra Hugonova potěšiti může.

Tylův „Bankrotář a kramářka" (26. června) je dle vzorů vídeňských „obrazů ze života" upraven, podařilo se však spisovateli, že některými ryze českými osobami, majícími platnosť více než časovou, kusu svému půvab pojistil i nad dobu trvání náhledů, sloužících „obrazu" jeho za základ.[1]) Pan Kaška byl hlavní osobou a uspokojoval touž měrou, jakou sl. Kolínská (dcera bankrotářova) neuspokojovala. — 29. června „Jiříkovo vidění" při známém obsazení a dobré souhře.

„Debarth" Mosenthalova (3. července) rovnala se souhrou svou a dobrým obsazením i méně důležitých a vedlejších úloh nejlepším představením. Titulní úloha byla v rukou paní Kolárové, milovnická v rukou p. Šimanovského. Zvláště momenty heroické podařily se paní Kolárové, podařily se spíše než spořeji vtrousené sentimentalní. Slepec pana Kolára staršího byl mistrně proveden.

I představení Körnerovy smutnohry „Zriny"

---

[1]) Tylův „Bankrotář". Obraz ze života ve čtyřech jednáních, otištěný pod tímto titulem v 12. sv. Pospíšilovy „Divadelní bibliotheky", provozován po prvé na pražském divadle dne 1. ledna r. 1848.

(10. července) bylo by při ostatně známém obsazení dobrého výsledku došlo, kdyby sl. Kolínská (Bertha) nebyla co „Bertha" takřka celý dojem kazila. Slečna Kolínská určená neodvratně pro první úlohy, nemá ani nejmenší naděje, že by kdy úlohám těmto dostačila. Její routina, zakládající se v několika dosti nepříjemných posuňcích, v poněkud dramatickém accentuování a t. d. nemůže nikdy tam zadost učinit, kde úloha se samostatně promysliti a utvořiti musí. Vše jest u slečny té jen na zevnějšek rozpočteno, aniž by nás nějaká změna alespoň před monotonijí chránila. I řeč její jest hledaná, a vyslovuje zvláště sykavky české zcela zvláštním, zároveň ale též zcela nepříjemným způsobem. Co jsem už dříve v „Obr. živ." i na jiných místech o nedostatečnosti herečky té pravil, jest i soudem jiných ztvrzeno, potvrzuje se vždy víc a více a potvrdilo se konečně nade všechnu pochybnosť při představení Halmovy dramatické básně „Syn pouště".[1]) Drama to bylo u obecenstva našeho v dobré paměti, pokazilo ale tenkráte dobrou svou pověst „Partheenií" slečny Kolínské. O nutně poetickém pojmutí naivní i heroické této Řekyně ani památky, všude zase chladnosť — neporozumění. „Syn pouště" byl beneficí páně Braunovou (21. července) a zároveň prvním letošním představením v letním divadle, kdežto letos jen benefiční představení česky se odbývati mají. Pana Šimanovského „Ingomar" ztratil svou soudruhyní velkou část možné své barvitosti.

Mnohem lepší byli „Galejní otroci" (17. čer-

---

[1]) Halm, Friedrich (pseud. Eligia Frant. Josefa sv. p. Münch-Bellinghausena), něm. básník (1806—1872). U nás kromě „Syna pouště" (prov. po prvé ve Vídni 1835) známy n. provozovány „Griseldis" „Der Fechter von Ravenna" a „Wildfeuer", („Fučík").

vence) v novoměstském divadle.[1]) Ostře naznačenou úlohu „Neznámého“ kreslil p. Kolár st. pevnými rysy. Co do souhry vynikalo ale nad „Galejní otroky“ daleko představení Bothovy veselohry „Karla XII. navrácení se do vlasti“ (24. července). Pan Kolár st., p. Chramosta, p. Kaška, p. Lapil, paní Pešková a sl. Lipšova snažili se všemožně, aby obecenstvo bavili.

Druhé benefiční představení v areně (28. července) bylo v prospěch pana Sekyry, jenž ve frašce Hoppově „Čtyři páni na jednom statku“ (Gut Waldeck) úlohu písaře „Cojevíc“ převzal a, jak to při jeho beneficích pravidelně se stává, notně přeháněl. Při příležitosti té jsme seznali v panu Svobodovi (klíčný) herce pěkného nadání pro komické úlohy, jenž i vložené coupletty své dobře přednesl. Přejeme sobě, aby častěji se v témž oboru pokusiti mohl.

Č. 7., str. 278.

---

[6]) „Galejní otroci“ uveřejněni r. 1863 v 11. sv. Divad bibl. bez udání autora jako převod z francouzského od Božepora Kunětického.

Zpytujeme-li řadu her po sobě běžících, jak nám je nedělní představení a čtvrteční beneficije předvedly, zdá se nám, jako bychom strakatou stužku před sebou viděli, na kteréž sice hlavně jedna barva převládá, na níž ale zároveň barva ta místy dobře natřena, místy nevkusně nalepena jest. Představení česká obdržela v poslední době zvláštní ráz. Regie řídí se totiž dle principu, lákat obecenstvo kusy třeba už přežilými, jen když effektními a dobrých titulů. Hledí tedy hlavně, aby pojistila návštěvu galerijí, a považíme-li, že stálé obecenstvo ostatního divadelního prostranství nyní většinou po venkově žije a ostatní v Praze meškající část, že se ku představením toliko o ujmě direkcí zařízeným, nezve a tedy také často nejde, nemůže se celkovitě mnoho namítat. Jsem ovšem přesvědčen, že by mezi hrami takovými i více dobrého vzdor všemu se nalézt dalo, než se nyní nalézá. Tím by byla tedy zmíněná hlavní barva našich představení určena. Co se pak týká provozování samého, vystupuje nejpestřejší strakatina na jevo. Nikdo nemůže regiji naší upříti, že své úloze skvěle dostačí, když právě chuť a dobrou vůli má; tato chuť a dobrá vůle ale často se pohřešuje a stává se pravidelně, že po jednom neb dvou výtečných představeních zase alespoň dvě velmi prostřední ceny následujou. Někdy je souhra vytříbena jako

za známé saisony, ve které se s nejhlubší pietou Shakespearovy hry provozovaly,[1]) někdy rozviklaná a nejistá, že i sám regisseur nejistě se na jevišti pohybuje. Co se týká memorování úloh, trvá posud námi už často naznačený „svatý“ boj a posud není rozhodnuto, kdo zvítězí.

Mezi provozováním zastaralých, dobře však provozovaných dramat „Židovka“ od Klicpery (31. července) a „Obležení Prahy od Švédů“ od Štěpánka (7. srpna) umístěno bylo 4. srpna benefiční představení pana Kolára mladšího. Dával Štěpánkovu frašku „Čech a Němec“ a krátkou zábavnou hru „Český dobrovolník a francouzská selka“. Co se týká prvního kusu, vzal sobě pan Kolár některé dobré síly německého pražského divadla ku pomoci a pochodil tímto způsobem co do hojné návštěvy dobře. Jediný však z nich vynikal pan Skuta, ovšem ne s týmže prospěchem, s jakýmž v druhém menším kousku slečna Müllerova, která z ochoty úlohu selky převzala. Druhá tato hříčka, lehké to, uměle však zpracované zbožíčko, požaduje zvláště ostrou, individualisovanou charakteristiku ze strany herce. Český vzdělavatel[2]) naznačil českého toho dobrovolníka dialogem svým co vtipného člověka, ne však co přihlouplého, směšného mladíka, jakého p. Kolár ml. mimo obyčej snad už proto z něho utvořil, že ani úlohy své mocen nebyl. Jedinou zásluhu bych zde vytknul, a to by byla ta, že vzdor nejistotě v mluvě přece ani jeden pohyb se základní barvě celé té směšné figury nevěrným nestal.

Druhé představení v areně (11. srpna) bylo ve pro-

---

[1]) R. 1857.

[2]) Anonymus J. K. — Otišt. v Divad. bibliothece, sv. 38.

spěch pana Chramosty, jenž dávno nevídaného Tylova „Pražského flamendra“ sobě vybral.[1]) Beneficiant sám utvořil z figury starého sládka konsequentní, uspokojující celek, a byl všemi spoluúčinkujícími vydatně podporován.

14. a 15. srpna byla dvě dosti smutná představení po sobě, totiž Raupachova „Smrt Cromwella“ a Klicperův „Žižkův meč“. Prvější zajímalo toliko výtečnou hrou paní Kolárové a pana Kolára st., druhé ničím. — Tím zajímavější bylo ale zase představení následující (21. srpna). Drama „U ďáblova potoka“ (Ďáblova bařina) od Birch-Pfeiferové podává hercům dosti značné obtíže, jimž bez vytříbené routiny se nevyhnou. Celý druhý akt, ze známé novelly paní Georg-Sandové[2]) tak-řka opsaný, uvádí toliko dvě osoby na scenu; děje tu není takměř žádného a jen duchaplný a psychologicky ostře vyznačnými pointy obmyšlený dialog zde rozhoduje. Že pan Šimanovský (Josef) a paní Pešková (Marie) vzdor všem těžkostem k úplnému uspokojení dostáli, dokazuje zároveň, že by použití obou i v jiných oborech, než v jakých se posud nejvíce pohybovali, záhodno bylo. Do aktu třetího vložila spisovatelkyně celé své divadelní umění a třeba tedy z toho stanoviska akt ten za nejlepší považovat. Paní Kolárová, p. Kolár ml. a p. Chramosta přispěli zde dříve jmenovaným hercům výdatně a celý akt dosvědčoval opět známé, že „to u nás jde, když se chce“.

---

[1]) Premiera „Pražského flamendra“ na pražsk. stav. divadle byla 26. prosince 1846.

[2]) „La mare au diable“ (1846). — Divadelní zpracování této povídky přeložil z Birch-Pfeiffrové do češtiny J. Vávra-Lomnický. Otištěno v 25. sv. Div. bibl. Pospíšilovy.

25. srpna viděli jsme představení co do souhry zvláště vynikající. Dávala se ve prospěch paní Hynkové mimo frašku „Všichni se hašteří“ a opakovanou hru „Český dobrovolník“ původní veselohra „Prodaná láska“ od Jana Nerudy.*)

*) Během uplynulého půl léta viděli jsme dvě původní veselohry od Jana Nerudy na našem divadle, úkaz to, který už svou nevšedností zajímá. Těší nás, že se můžeme o obou těch kusech s uznáním vysloviti a vítáme v Nerudovi čilou a skutečně talentovanou sílu našeho dramatického básnictví. Lze se podle úspěchu dosavadního nadíti, že i v oboru tragedií pan Neruda pěkných výsledků dojde. — Ve čtvrtek dne 25. srpna provozovala se druhá jeho veselohra pod názvem „Prodaná láska“ v letním divadle za velikého účastenství obecenstva; výsledek byl pro básníka úplně svědčící. Děj novinky té je sice zcela jednoduchý, avšak hlavní myšlénka — ukázati satirickým způsobem směšnost tak zvané romantiky ženských — je velmi čile provedena a uspořádání scen dává důkaz o pružnosti spisovatelově. — Vrchní Mušek má dceru Marii velmi romanticky smýšlející. Marie miluje horoucně studenta Veverku, lehké to péro, který si uměl romantickým světlem a vysokými frásemi získati náklonnost mladé dívky. Veverku nudí však nesmírné ustavičné horování, rád by vyklouzl a nachází se následkem toho v nemalých rozpacích, ježto množeny jsou úplným nedostatkem peněz. Při tom ale neopustí Veverku dobrá mysl; zalíbí se mu služka Mariina a bez všech okolků vyzná jí lásku, anžto Marie nepozorována ho poslouchá. Marie nechce více o něm ani mluvit ani ho viděti. Mušek však, starostlivý otec, chce ji mermomocí vdát a je tomu velmi rád, že by se pan Včelák o jeho dcerku ucházel, kdyby neměl z ní strach a nebyl v nesmírných rozpacích, jak to začíti. Studenti bez peněz vyslechli uschování jeho strasti, a Veverka hned pomysliv na výdělek, chce dopomoci Včelákovi k své bývalé milence za ňáký honorar a prodá bojácnému ženichovi svou lásku. Navedou ho studenti, jak by se měl chovat, aby náklonnost blouznivé dívky získal a vyučujou ho vysokoromantické řeči, jakéž má k oblomení jejího srdce užíti. Následuje nejpikantnější scena. Veverka ukrytý napovídá Včelákovi horováním páchnoucí frasí, hra se podaří, romantikou přemožená Marie klesne v náruč hloupého ženicha a studenti dojdou svého

Sluší ještě podotknouti, že se 28. srpna provozovaly Fredrovi „Dámy a husaři“ se zcela nedostateč-

---

citle. Toť obsah „Prodané lásky“. Z toho viděti, že se pan spisovatel neohlížel úzkostlivě po dramatickém uzlu a mohlo by se zdáti, že podobné prodání staré lásky je příliš lehko zmotivováno; je to pouhý studentský kousek, výbuch rozmaru mladistvé mysli. Nic méně neuspokojilo nás zakončení. Čekali jsme na úplné vyhojení chorobně romantické mysli mladého děvčete, čím by zajisté celkovitost hlavní ideje došla uskutečněného vyobrazení. Takto musíme si domýšlením pomáhati a představiti si už za oponou procitnutí dívky z blouznivých úpadků, když pozná svého úplně neromantického ženicha.

Figury studenta Veverky a hloupého Včeláka[1]) jsou nejpovedenější celého kusu; velmi málo provedena je Marie, která mizí takřka ve výbuchu kypícího humoru hlavního hrdiny. Samostatná scena, která by psychologicky zobrazila přenešení lásky ze studenta na Včeláka,[1]) neškodila by zajisté, a nepřekvapilo by nás pak úplné passivní se držení dívky blouznivé, jakož tento charakter nejslabší stránkou celé veselohry jest. Též student Kurka není vykreslen, a kdyby tato skizza rozvinovala větší aktivnost, rozmnožily by se rozpaky Veverkovy tím více, a následkem toho i situaci samé. Neromantický ženich Včelák[1]) je velmi šťastná figura a osvědčila také svou účinnost na publikum. — Za slabé stránky odmění nás ale velmi plynný a humorem kypící dialog, jehožto mocí rozveselené obecenstvo poutáno bylo.

Co se týče představení, může se říci, že ušlo. Pan Šimanovský hrál studenta Veverku, ač nás to překvapilo, jak k té úloze přišel. Byl v dobrém rozmaru a dařilo se mu, jen že jsme pohřešovali jakousi elegantní legérnosť, zvláště v první sceně. Pan Kaška hrál tak, že udržel obecenstvo stále v veselosti. Slečna Kolínská nemá fundus instructus k takovým úlohám, a bylo by zapotřebí první herečky, aby z nevděčné úlohy Marie bez ourazu vyvázla. Slečna Bollartova (sic!) nic nepokazila, p. Chramosta a Pokorný provedli své nepatrnější party s dobrým výsledkem.

—g.—[1])

[1]) Chiffry —g.— tu užil Gustav Pfleger, který napsal úvahu o tomto kuse Nerudově jakož i o téhož „Ženichu z hladu“, tuto ovšem pod chiffrou —l.— Místo Včelák omylem čtyřikráte uveden Mušek, kterýžto omyl zde opraven.

ným a 4. září Raupachův „Isidor a Olga“ [1]) s prostředním prospěchem.

Č. 8., str. 321.

---

[1]) Alex. Fredra veselohru „Dámy a husaři“ přeložil Fr. Pravoslav Volák (Div. bibl. sv. 2.). Dra Arn. Raupacha (1784 až 1852) truchlohru „Nevolnice aneb Isidor a Olga“ přeložil K. S. Macháček. Překlad ten vyšel v Praze r. 1834 u V. Špinky.

Ani v právě uplynulém pětinedělí nevyskytlo se ničeho na repertoiru českém, což by bylo dostatečně zajímavé bývalo, a byla by poněkud práce nevděčná, kdybychom nyní teprvé chtěli každé jednotlivé představení podrobně probírati. Posledním teprvé představením, benefičním to pro Klicperův pomník, odevřena zase, jak se zdá, řada zajímavých a důležitých večerů. Uvádíme tedy opět pro tentokráte toliko tituly dávaných her.

11. září provozována Tylova „Pražská děvečka a venkovský tovaryš".[1]) „Venkovský tovaryš" je nejlepší posud úloha pana Pokorného, a můžeme směle říci, že jsme neviděli u nás mnoho tak zdařilých a zaokrouhlených figur podobného genru, jakou byla předvedená tu panem Pokorným. — 18. září dávala se „Kateřina II." dle Birch-Pfeiferové. — Bendixovo[2]) „Vězení" (25. září) vyznamenávalo se podobně jako „Pašerové"

[1]) Druhý, nyní obvyklý titul této Tylovy hry jest „Paličova dcera". Po prvé provozována na pražsk. stav. divadle 25. listop. 1846; tiskem vyšla u Jar. Pospíšila v Praze r. 1847 pod názvem: „Pražská děvečka a venkovský tovaryš aneb: Paličova dcera". Činohra v 5 jedn.

[2]) Benedix Rodrich, něm. spis. veseloher (1811—1873). Zmíněné zde „Vězení" patří k nejlepším pracím B—ým.

Raupachovi (28. září) trochu rozviklanou souhrou, ač jednotliví vždy svědomití herci i tenkráte zadost učinili. Z Tylových kusů dáván ještě „Slepý mládenec"[1]) (2. října) se souhrou dobrou.

V areně odbývána jsou dvě benefiční představení; v prospěch pana Šimanovského „Zeman ze starého času" (dle Bäuerlova „Rococo") 15. září[2]) a v prospěch paní Wiedermannové Nestroyův „Talisman" (v českém překladu „Zrzavé vlasy atd.") 29. září.

Představení 9. října, jehož čistý výnos p. ředitel Thomé určil na pomník Klicperův, naplnilo divadlo takřka ve všech jeho prostorách. Prolog páně Kolárův, přednášený paními Kolárovou a Peškovou (Melpomene a Thalia) a panem Šimanovským (básník), zakládal se na dobré myšlénce. Po prologu provozován Klicperův „Rod Svojanovský"[3]) tak dokonale, že byla viditelna upřímná snaha, aby se památce Klicperově ve všem zadost učinilo.

Nastává nyní už řada zimních benefičních představení. Podlé všech zpráv dosud došlých budou zajímava už tím, že vícero původních kusů se chystá a některé dobré věci se přeložily. **Bez chiffry.**

(V obsahu uveden referát jako Nerudův.)
Č. 9., str. 362 n.

---

1) „Slepý mládenec" uveden na pražské jeviště r. 1836. Tiskem vyšel u Jar. Pospíšila v Praze 1847 p. n.: „Slepý mládenec. Romantická činohra ve třech odděleních."

2) Bäuerle, A. Adolf, něm. spisovatel veselohernı a romanopisec, Vídeňák od kosti (1784—1859). I hry i romány jeho jsou lehké zboží.

3) Klicperův „Rod Svojanovský. Truchlohra ve čtyřech jednáních", vyšel tiskem u Jana Host. Pospíšila v Hradci Králové, 1823. Po druhé otištěn v IV. díle Klicperových „Spisů" u I. L. Kobra r. 1863.

Nepostupuje-li vůbec ruch literarní v témž rozměru, v jakémž před dvěma lety započal, objevuje se za to zase na poli dramatickém mnoho, co o postupu života svědčí a naši pozornost poutá. Prvnější zdánlivá vada zakládá se v tom, že dorůstání nových zase sil jen po jistých periodách díti se může; talenty, které před krátkou dobou ještě proudem čistě lyrickým unášeti se daly, zkoušejí se nyní už zase na jiných polích, podávajíce se pudu přirozenému, aby všestrannou zkouškou se konečně osvědčilo, ve kterém směru by zvláště a nejšťastněji působiti mohly. Hálek, Pfleger, Jeřábek, Jahn a t. d. dokončili buď už své dramatické pokusy, nebo je brzy už dokončí a veřejnosti podají. Známo už, že regie Jeřábkova „Svatopluka", Hálkova „Alexeje" a Nerudovu „Francescu di Rimini" k provozování přijmula. Ostatně začala už pro nás saisona původních kusů zároveň se zimními beneficími a počátek učiněn Hausmannovým „Jaroslavem".[1])

[1]) Leopold Hausmann nar. 17./2. 1824 v Kvasicích, † 7./7. 1863 v Brně, kde byl redaktorem „Moravských Novin". Mimo „Jaroslava Šternberka", jak zní plný název tohoto kusu, napsal H. ještě drama „Zdirad", jež nebylo provozováno. Obě práce zůstaly v rukopise. Známa jest literární půtka Gustava Pflegra s Hausmannem, na něhož Pfleger naráží též v Panu Višinském. Pod pseudonymem Antoš Dohnal uveřejnil H. po-

„Jaroslav“, pětiaktové, prvním akcessitem[1]) poctěné drama, nevyplnil očekávání, jakéž následkem přiřčené ceny v obecenstvu se zbuditi musilo. Spisovatel se nezná v požadavcích jeviště a mnohý poklesek kusu musí se toliko této neznámosti přičísti. Ostatní vady připočítávám kvapné práci, předpokládaje kvap ten vzdor správnosti veršů, jelikož bych jinak spisovatele co neschopného ku dalším výtvorům dramatickým naznačiti musil. Charaktery jsou vesměs příliš všeobecně kresleny a nemají mnoho rázovitosti do sebe. Jediný Vilém Talenberk zdá se vystupovati nad planinu ostatních povah; povznášení to jest ale taktéž jen zdánlivé, jelikož nemá vzdor všemu jiné zajímavosti do sebe, než jakou každý intrigant vůbec i ve praktickém životě, a byť by duchem i nejslabší, předce vždy v nás zbuzuje. Dialog je správný sice co do mluvy, nezachvátí obecenstvo ale nikde zvláštní myšlénkou. Celý děj byl by se s prospěchem ve třech jednáních nakresliti dal, zajímáť už exposicí sama tři jednání. Představení (23. října) bylo dle úsudků veřejných slušné a zvláště paní Kolárová vynikala hrou vyrovnalou.

30. října provozována ponejprv Hebelova „Anežka Bernauerova“[2]) ve prospěch pilného herce p.

---

různu některé povídky, z nichž tři pod názvem „První povídky hanácké“ vydal r. 1907 Jan Kubelík.

V knížce „Zápisky české herečky. Učinila Eliška Pešková“, v Praze 1886, nakl. M. Knapp, knihk. v Karlíně, uvádí k této premieře autorka následující: „23. října dávala jsem k benefici „Jaroslava ze Sternberka“ a Neruda mi opět připsal do hry českého prince, abych vůbec vystoupiti mohla. Divadlo bylo plné, vytěžila jsem na svou polovici 507 zl., výsledek to neobyčejný.“

[1]) Míněn akcessit ceny Fingerhutovy.

[2]) Hebbel Fridrich, něm. básník (1813—1863). Drama „Agnes Bernauer“ povstalo r. 1855.

L a p i l a. Kus ten, na pražském jevišti vůbec ponejprv proveden, těší se z dobré pověsti. Když i „Anežce" Hebelově přednosť před nesčíslným počtem německých prací podobného druhu přiřknouti musím, nemohu předce souhlasiti s těmi, kteří ji za něco zvláště zdařilého, duchaplného a výtečného prohlašujou. Nejzdařilejší sceny jsou jen divadelně tak zdařilými, spisovatel osvědčil se v nich co zběhlý dramatik; charaktery vynikají hlavně staffaží, dobrým uspořádáním všeho kolem nich, nikoliv však dialogem ostře a duchaplně vyznačujícím. Spisovatel cítil to nejspíš sám také a snažil se, aby v posledním jednání, opominuv rychlé postupování a střídání se děje, něco myšlénkového přičinil. Způsobil tím ale, že hlavní hrdina kusu se nám náhlou nestatečností a nekonsequentností svou znechutil. — Představení bylo vynikající, o čež mimo staršího pana K o l á r a hlavně paní P e š k o v á a pan Š i m a n o v s k ý se zasadili.

Ve prospěch p. K o l á r a st. (6. list.) dávaly se některé drobnější věci. Dávno neviděná veselohra „B r u t e p u s ť C a e s a r a"[1]) pobavila nás opět, čemuž hlavně výtečná souhra paní Kolárové a pánů Kolárů (ml. i st.) napomohla.

K l i c p e r o v a „P o t o p a s v ě t a",[2]) veselohra to, kteráž před mnohými desítiletími napsána po smrti spisovatelově mezi pozůstalými spisy nalezena byla a nyní

---

[1]) B r u t e, p u s ť C a e s a r a! Veselohra v 1 dějství od M. Rosiera. Z francouzského přeložil J. J. K o l á r. „Div. bibl." sv. 1. (r. 1852).

[2]) „P o t o p a s v ě t a" napsána Klicperou již r. 1816, tedy ještě za jeho prvního pražského pobytu. Hru tu uveřejnil F r. A d. Š u b e r t v „Souboru spisů Václava Klimenta Klicpery. D. I. Dramatická díla veseloherní". Nakladatel B. Kočí v Praze 1906. — Str. 109—123.

po prvé se provozovala, nezůstane bohdá pro dlouho na repertoiru. Jest to velikána našeho nejslabší snad práce a nemůže se ničím vyrovnat dramatům jeho zdařilejším. Pan Kaška a paní Pešková uchránili „Pot. sv." před úplným pádem.

Mimo uvedené už hry provozovaly se 1. list. „Královna a její milostník", 13. l. „Pravzor Tartuffa"[1]) a 20. „Čertova bařina".

Č. 10., str. 40).

---

[1]) „Pravzor Tartuffa" napsal Karel Gutzkow, náčelník „mladého Německa" (1811—1878), roku 1844.

OBRAZY ŽIVOTA.

1860.

DIVADLO PRAŽSKÉ.

Není příznivější doby pro seznámení se s vadami našeho jeviště a s mezerami v divadelním našem personalu nad dobu zimní, za které se k beneficím samé velké kusy vybírají a provozujou. Většinou volí herci opravdové drama, přísnou truchlohru některou ku svému příjmu, čímž jakás skorem nevyhnutelná monotonie v nedělním našem repertoiru nastává. Právě ale při provozování těchto dram cítíme přede vším, jak závadné je to, že nám posud nějaká dobrá mladá milovnice pro tragoedie schází. Paní Kolárová a Pešková musí celou tíži repertoiru samy nésti; prvnější uspokojí nás ovšem vždy svou promyšlenou výtečnou hrou, druhá pak taktéž solidností i routinou: obecenstvo ale předce cítí dobře, že při přibytí nové síly by obou dám se méně často a prospěšněji použít mohlo a jen s tíží ubrání se myšlénce, že vada ta i při volbě kusů těžce na váhu spadá. Každým dnem více litujeme, že nadějná sl. Heinzova, již jsme ještě před nedávnem mezi své umělkyně počítali, dávnějšího místa svého již nezaujímá a že ná-

hrada za ni tak těžko by se dostati mohla. Že nám mimo mladou milovnici na př. i lokalní zpěvačka, ten neb onen komik a ještě leckdo jiný se nedostává, pozorujeme už za tou příčinou mnohem méně, že vůbec provozování veselohry neb frašky ku milým zvláštnostem patří.

Jelikož mezera mezi posledním naším referátem a vyjitím nynějšího čísla už příliš dlouhá se nám býti zdá,[1]) podotknuto budiž krátce, že se mimo Shakespearova „Richarda II." a Jeřábkova „Svatopluka" nic nového nevyskytlo a, že opakovány jsou hry na našem jevišti už známé a oblíbené.

Větší důležitosti pro nás jest ovšem Jeřábkův „Svatopluk", kus to poctěný druhým Fingerhutovým accesitem. Po provozování „Svatopluka" tázal se zajisté každý navštěvovatel českého divadla, proč, když už accesity se přiřknouti musily, nebyl první přiřknut spíše kusu Jeřábkovu než „Jaroslavu" Hausmannovu. Jest to jedna z oněch pohádek našich, jež se jen vtipem a neočekávaným obratem rozluštit imohou. Při všech vadách, jakéž „Svatopluk" s „Jaroslavem" sdílí, má onen předce značnou většinu dobrých stránek pro sebe — jediný třetí akt stojí za víc, než třeba šest aktů druhého jmenovaného dramatu. V třetím aktu dokázal Jeřábek, že mu takt pro dramatisování neschází, ačkoliv zase mnohé jiné místo by o opaku svědčiti mohlo. Právě tak, jak akt první a druhý nás zcela chladny zůstavujou, ztrpčí zase akt čtvrtý a pátý radost, jež se nás pro půlhodinu zmocnila. Mnohá dobrá situací zkažena nepřiměřeným prodlužováním aneb tím, že osoby nepřirozeně sobě při ní počínají a nepřirozeně mluví.

---

[1]) Mezera ta zaviněna přenesením „Obrazů života" z Prahy do tiskárny Augustovy v Litomyšli.

Akt první rozplyne se tak řka v samé frasí, jakáž frasovitost vůbec celému kusu vadí a původní rázovitosti mnoho setírá. V aktu druhém vadí trochu scenické rozdělení, kteráž však vada následujícím jednáním, jak už praveno, dokonce se vyrovná, později však zase značně vystupuje. Od aktu třetího není pak proměny ani závěrku, aby se nějakou vraždou nebo odpravou neillustroval. Proč n. p. Svatoplukova choť zavražditi se nechá, kdežto by nejspíše už pouhým jmenováním sebe vrahy odpuditi mohla, není ničím podstatným odůvodněno.

Povahy jsou jen všeobecně vylíčeny, což zvláště o hlavních osobách dramatu toho platí. Vedlejší osoby, postavy to nejvíce z lidu, jsou mnohem lépe vyznačeny.

Že Jeřábek „Svatoplukem“ v poměru ku své „Haně“ velký pokrok učinil, nenechá se vzdor všem opětným pokleskům zneuznat.*) Č. 1., str. 25.

---

*) Žádáme cestující české společnosti, aby zasílaly nám své repertoiry. Red.

Z provozovaných za poslední doby kusů nezajímalo nás vyjma Kořeňovského „Roderigo a Isabella“ (2. února) a Viktora Hugona „Angelo, tyran Padovanský“ (26. února) tak řka pra-nic. Provozovány jsou 5. února „Nalezenec“ a „Slepá“, 12. února „Marnotratník“, 19. února „Zaklený princ“, 21. února „Zlý duch Lumpacivagabundus“ s velmi nestejnou pílí a tedy také s velmi nestejným prospěchem.

Nejlépe provedly se kusy dva s počátku jmenované, náležející ku škole francouzské. V obou převládá fantasie, v obou nalézáme ty nejpodivnější a dle svého trefného umístění vždy překvapující obraty v situacích, v obou situací zajímavé, někdy až trapně napínavé, v obou konečně rychlý postup děje a neočekávané, libovolné zakončení; všemi těmito vlastnostmi převyšuje však „Angelo“ mladistvou práci „Roderigo a Isabella“.

Budoucně bude nám opět uloženo, abychom promluvili o českém originalu, neboť Hálkův „Alexej“ má se už 11. března provozovati. Bez chiffry.

Č. 3., str. 132.

Mimo to[1]) hrály se 18. března „Lesní panna“ od Tyla, 9. dubna „Ladislav Hunyady“ od Kateřiny Kloučkové[2]) (v překladu Emanuela Vávry), 15. dubna „Katinka Heilbronská“ a 22. d. „Bratr Honák“.

Truchlohra „Hunyady“ byla ovšem velmi slušně a pilně představována, nemůžeme však s jistými hlasy journalistickými souhlasit, kteréž tvrdí, že překlad dramatu toho obohacením našeho repertoiru jest. Překládá-li se něco, nemá se překládati práce začátečnická a slabá; stane-li se to ale předce, nemá se pak z privatních ohledů tvrdit, že práce ta je dobrá. Podivno, jak zvláštní sobě někdy lidé mínění tvoří, když mínění jejich třeba mylné právě na čase jest!

V Katince Heilbronské“ vystoupila mladistvá debutantka slečna Zapová bez prospěchu. S damami svými jsme vůbec dosti nešťastni. Strašné dlouhé

---

[1]) Předchází obšírný referát Gust. Pflegra o premieře Hálkova „Alexeje“, vypravené dne 11. března 1860. — Obr. života č. 4. str. 187.

[2]) Katharina Klautschek, zněmčilá Pražanka, tehda již zesnulá. Napsala ještě i jiná dramata i novelly a básně. Zemřela v mladých ještě letech někdy na konci let padesátých neb na počátku šedesátých. Jinak literární zjev zcela bezvýznamný.

interregnum, za kteréhož se nám stále ještě jednoho z hlavních faktorů při provozování tragoedie, totiž mladé herečky pro tragické úlohy nedostává, neblíží se ještě k svému konci, ba nezasvítá ani odnikud vůdčí hvězdička, jež by nás z truchlého toho stánu vyvedla. Prozatím zastává ovšem paní Pešková obor ten; věříme jí však rádi, že by z tragického kothurnu bez těžkého srdce se vyzula, aby působila toliko v oboru svém dřívějším, v němž se miláčkem českého obecenstva stala.

Bez chiffry.

Č. 4., str. 187.

Na pražském divadle provozovaly se za poslední doby samé kusy, o kterýchž buď už dávno pojednáno, aneb kteréž další důležitosti nemají. Vypočítáme je toliko dle jich postupu.

22. dubna: Bratr honák; 29. d.: Pražský flamendr; 3. května: Šotek; 13. k.: (Kaškova benefici) Nevěřte ženským, veselohra dle francouzského, Vražda na uhelném trhu, fraška dle německého a Slečna manželka, solová scéna dle německého; 17. k.: Lesní panna a 20 k.: Nalezenec a Dobré jitro.

Bez chiffry.

Č. 5, str. 234.

Mezi divadelními představeními v Praze měla nejvyšší zajímavosti představení dramatu „Vláda i láska“ od Kružského, tragoedie „Mejrima“ od Matěje Bana a Šillerových „Loupežníků“.

„Mejrima“ jest tragoedie čistě srbská národní a ve fotograficky věrném líčení jihoslovanských poměrů leží také hlavně její důležitosť. Pro veřejnosť bylo představení to ještě tím důležité, že se provozovalo ve prospěch nešťastných obcí Chorvatských, utrpěvších elementarními událostmi.

„Vláda a láska“, jakož i „Loupežníci“ předvedly nám debutanty. Pan Ponocný, jenž v dramatu prvnějším debutoval nelíbil se, za to vynikl tím více pan Šamberg co „Karel Moor“. Nový tento úd, jejž s potěšením k umělcům svým vřaďujeme, jest důležitou pro nás aquisicí. Stoje mezi pány Šimanovským a Pokorným, převzal velký obor na sebe, kterému zajisté čestně dostojí. Přejeme mu vytrvalosť.

Nanejvýš nutné doplňování našich sil divadelních zdá se, že nyní rychlým krokem pokračuje. Tvrdí se na jisto, že se vyjednává se slečnou Heintzovou, aby se k nám navrátila a osiřelý posud obor milovnic v tragoediích převzala. Nepovede-li vyjednávání ku cíli, musí se ředitelství jinde ohlédnout, nemá-li se často veřejně

vyslovenému přání obecenstva podivné dementi podat. Tragoedie pěstuje se u nás skoro výhradně, skoro nepoměrně — a nemáme ani milovnice pro ni! Bude zajisté záhodno, aby se i veselohře i frašce něco více věnovalo. Že mezery našeho herectva v tomto oboru lehko se vyplniti mohou, není pochybnosti. Dovídáme se z bezpečného pramene, že postaráno už o novou localní zpěvačku, mladou a vhodnou. Před nedávnem mluvilo se i o tom, že vystoupí debutantka pro tragický obor. Dle doslechu byla to však debutantka pro obor naivní a sentimentalní, která jsouc nadána dobře nám vedlé paní Peškové posloužiti mohla.

Bez chiffry,
Č. 6., str. 282.

Letní představení českého divadla, částečně v areně, částečně v novoměstském divadle odbývaná, byla za poslední doby opět velmi nestejné ceny. Vynikala představení „Sládkovy dcery",[1]) „Svatojanského dvoru" [2]) a „Čestmíra".[3]) Titulní úlohu hrál v „Čestmíru" pan Šimanovský opět tak výtečně, že nemůžeme přání své zamlčeti, aby vedlé tak znamenitého prvního milovníka a hrdiny také dobrá tragická milovnice stála. Slečna Heinzova je prý už na jisto pro obor ten získána a bude tedy ne jen konec miserii divadelní učiněn, ale i všechny další privatní intrigy, sloužící toliko materielnímu prospěchu jednotlivcovu, na dobro přervány.

V „Mentoru" vystoupil co nově engažovaný oud pan Walter a osvědčil se býti hercem nadaným a routinovaným. Poukazujeme při té příležitosti opětně

---

[1]) Sládkova dcera. Činohra v 5 jednáních s dohrou v 1 jedn. dle Karol. Birch-Pfeiffrové, přeložena od Jos. K. Tyla.

[2]) Svatojanský dvůr (Sonnenwendhof) od S. H. Mosenthala (1857).

[3]) Čestmír. Dramatická báseň ve dvou odděleních od Josefa Kajetána Tyla, po prvé provozována v stav. div. pražsk. dne 3. května 1835. Otištěna jest v II. sv. „České Thalie" r. 1838.

k tomu, že i pro frašku nových sil zapotřebí. Právě nyní seznali jsme v komiku Zoellnerovy společnosti, v panu Vilhelmovi, sílu tak mnohoslibnou, že by se talent jeho na každý způsob pro pražské jeviště získati měl. Pan Vilhelm mohl by oblíbeného herce p. Sekyru dobře podporovat a dostačil by i v jiném oboru.

Bez chiffry.

Č. 7., str. 328.

Pražské divadlo ztratilo zase jednu dobrou sílu, za niž náhrada je těžka. Pan Šamberg musil opět za vojenským svým povoláním. Místo tedy, aby se síly, jakž našemu jevišti nanejvýš potřebno rozmnožovaly, ztenčujou se ještě a ubude nám právě nyní před zimní saisonou, v době nejdůležitější, herec, který se za krátko potřebným osvědčil a uznání sobě dobyl. Dřívější naše zpráva, že slečna Heinzova pražskému divadlu už získána, neosvědčila se, a jsme nyní, v saisoně tragoedií, opět bez tragické první milovnice. Snad se budou frašky dávat, poněvadž nám síly při těch — také nedostačujou.

Za poslední doby dávaly se v novoměstském a letním divadle „Čarovný závoj“, „Čech a Němec“, „Za živa mrtví manželé“, „Obžínky“, „Dvě postele v jednom pokoji“, „Peníze“, „Silfida“, „Myslivci“, „Fabrikant“, „Korutané v Čechách“, „Vláda a láska“, „Strakonický dudák“ a „Alexej“.[1]

Bez chiffry.

Č. 8., str. 371.

---

[1]) „Obrazů života“ r. 1860 vyšlo jen 9 čísel; v posledním, jímž Neruda též od redakce tohoto listu odstoupil, není divadelního referátu. Tehda, již od října, náležel Neruda redakci nově založeného denníku „Času“, kde byl divadelním referentem a feuilletonistou.

Č A S.

1860.

Carevič Aleksej. Tragedie v pěti jednáních od Vítězslava Hálka. Prov. v k. stav. div. dne 1. října 1860.

Považujeme nedělní představení odpolední za počátek saisony zimní, saisony opravdivější, a sice za počátek dobrý a mnohoslibný. Bude-li se podobně vybírati a přednost dávati lepším plodům dramatického básnictví českého spíše než ledajakým překladům ledajakých plodů cizích, a bude-li se podobně hráti, jak se celkem v neděli hrálo, máme před sebou řadu utěšených půldnů. Dával se Hálkův „Alexej“ a sice po druhé (na repertoiru stál již po třetí). První představení téže tragedie[1]) bylo nejlepším celé zimní saisony, druhé se zde onde o nějaký stupeň snížilo. Titulní a hlavní úloha „Alexeje“ byla však v rukou pana Šimanovského. „Alexej“ je povahou váhavou, málo odhodlanou, místy takměř po Hamletovsku se tvářící. Schází mu tedy to, co u hrdiny obyčejně hledáváme, schází i tenkrát, když z pouhého vzdoru, ovšem psychologicky odůvodněného, konečně vlastní rukou života se zbaví. Pan Šimanovský vložil

---

[1]) Premiera Alexeje byla dne 11. března 1860; Eliška Pešková zvolila si ji k svému příjmu. Referát o ní podal do „Obrazů života“ 1860 č. 4. str. 185—187 Gustav Pfleger.

i do těchto momentů váhavějších hlasem a pohybem větší sílu, vyrovnal sobě zdánlivou neshodu, utvořil sobě Alexeje jaksi hrdinštějšího, své individualitě přístupnějšího, a vynikl tedy nad první své vystoupení v též úloze. Pan Šimanovský kráčí nyní nejjistější cestou k výtečnosti, a těší nás, že nám při prvním svém (sic!) referátu[1]) příležitosť dána k výroku, že v něm umělce předních tříd máme. „Kikin" pana Kolára ml. je uznaně nejlepší úlohou téhož vysoce nadaného herce, který však částečně málo zaneprázdněn, částečně pro přílišnou práci při německém zdejším divadle disgustován a českým představením odcizen bývá. Panu Koláru st. zdála se paměť místy nemilé překážky působiti; potřebnou pro „Cara Petra" určitosť a ráznosť ovšem měl. Panu Chramostovi vytýkali bychom jen to, že se nám hlas a pohyb jeho trochu diplomatu „Menčikovu" nepřiměřeným zdál; máť ale herec ten jiný obor své činnosti, ve kterém velmi čestně a zcela uspokojivě působí. Ve všem se nemůže všem zadost učiniti. Páně Kaškův občan ruský byl jako všechny jeho povahy z lidu velmi trefný; páně Lapilův „otec" v momentech citlivějších dobrý, v později nastouplé šílenosti však překvapujíc nevyrovnaný a drsný. Panu Sekyrovi vytýkáno při prvním představení, že sobě příliš živě počínal, my bychom nyní zase opak vytýkali. Povaha dvorního šaška, třeba filosofujícího, snese trochu živosti. — Ženským povahám věnoval, jak známo, spisovatel skromnější rozvin; předce však zůstalo i tenkráte prvější obsazení, paní Kolárová a Pešková. Poslednější dala úloze své příliš ráz naivní, skoro dětinsky naivní. Na konec volán spisovatel.

Č. 1. z 2. října.

---

[1]) Rozuměj: v „Času".

Sen v noci Svatojanské. Prov. v stav. divadle v neděli dne 28. října. —

Shakespearův „Sen v noci Svatojanské“ [1]) s hudbou od Mendelssohna-Bartholdyho byl zajisté každému velevítán, kdo vůbec citu pro poesii ještě neztratil. Text i hudba doplňujou a vysvětlujou se vzájemně tak velice, že těžko jednomu neb druhému přednosť přiřknouti; text je zde jakoby krásná čarovná květina, hudba jakoby jemný pel a diamantová rosa na ní, jakoby zefír ji ovívající. Pestrá směsice nejrozmanitějších a nejburlesknějších situací bavila obecenstvo právě tak, jak je hned laškující, hned zase vznešená hudba skoro k bezdešné tichosti a napnutosti přiměla. Co se týká provedení samého, musíme výsledek (i zevnější) sboru hudebního o něco výše klásti než herců na jevišti. Pp. Šimanovský, Šamberk a Chramosta provedli své úlohy dosti slušně; v mezihře „veselých jonáků“ vynikali oba p. Kolárové. Přáli bychom sobě, aby p. Kolár mladší častěji vystoupiti mohl v úlohách oboru výstředněji komického, v nichž se už tak často osvědčil a jimiž sobě lásku obecenstva získal. Mezihra sama neminula se

---

[1]) V překladu F. Douchy. Na divadelní ceduli udána chiffra F. E.

s účinkem vzdor tomu, že zde onde slova vázla. Slečny Lipšová a Bollardová („Hermie a Helena") nemohly vzdor dobré hře znamenitého výsledku docíliti. Paní Pešková („Šotek") s výsledkem užívala tonu přirozeného, pustivši mimo sebe deklamaci přísnější a nucenější. Přilbice p. Wiedermannové[1]) dostala se paní té zajisté jen „ve snu" na hlavu. Návštěva byla dosti valná, očekávali jsme však, že místnosti budou ještě plnější. Jsme panu regisseurovi povděčni za jeho volbu, která jest nám rukojemstvím, že saisona letošní, pokud volba kusů od toho pána závisí, opět důstojná bude. Víme, že volba podobná pro beneficianta se značnými výlohami se spojuje, a jsme tím vděčnější. Upozorňujeme však ještě k tomu, že záhodno, aby nepodala saisona opět nepřetržitou řadu truchloher; obecenstvo naše je dobrým veselohrám právě tak náchylno a snad ještě náchylnější.

Č. 26. z 30. října.

---

[1]) T. j. úloha „Oberona".

Paní Marjánka matka pluku. Činohra o 4 jednáních od J. K. Tyla. Prov. v stav. div. dne 11. listopadu.[1])

Tyl byl posud takměř jediný dramatický spisovatel český, který fraškami a činohrami ze života českého látku vážícími dovedl obecenstvo české nejen poutati ale i povzbuzovati a rozehřívati. Třeba by byly leckteré hry jeho nyní už zastaralé, sáhne k nim mnohý beneficiant zajisté dosti často, neboť Tyl, byť i ve svých ideálnějších figurách poněkud nepřirozený, má předce vedlé těchto jiné řízné a přirozené, a čeho především vážiti slušno, pro herce zcela vděčné úlohy. Pan Kaška zvolil pro svůj nedělní příjem k vůli „Kilianu" Tylovu „Paní Marjánku". Kilián spadá s „Honzou" v „Jiříkovu vidění" v jeden obor, a známo už, že obor tento nejsilnější stránkou páně Kaškovou jest. Každý pohyb, každé slovo bylo původní a ryze komické. Neznáme dopodrobna dějin Tylova působení a musíme toliko zdání vysloviti, že básník ty a podobné úlohy už tenkráte pro p. Kašku psal. Pan K. se také vzdor tomu, že maska nebyla dosti dle požadavků úlohy upravena, neminul se zevnějším

---

[1]) Paní Marjánka objevila se na pražsk. divadle po prvé r. 1845. Hra tato jest volné spracování Kotzebuovy činohry „Das Kind der Liebe".

výsledkem. Co se týká nelehké titulní úlohy, rozšířena za posledních let pověsť, že nemáme repraesentantky pro ni a že tedy provozování té činohry nemožností. Nedělní představení přesvědčilo nás však, že máme v paní Kolárové repraesentantku výtečnou. Už básník sám nakreslil „markytánku“ dosti ideálně; podobně ji podala paní Kolárová. Nikde nízkost, nikde všednost, všady prosvítalo důstojné vědomí, povznášející upomínka na lásku třeba následky svými ponižující, předce však nevšední a vyšší. Pojmenujem-li ještě pana Lapila (starý „Vorlický“) a sl. Bollardovou, již bychom raději častěji na jevišti viděli, uvedli jsme už všechny, kteří vynikli. Pan Lapil byl několikráte volán. Leckdy se už herci tomu právem nevyrovnalosť v podobných úlohách vytýkala; tenkráte byl vady té prost a prodchnul úlohu svou poesií, posud u něho neznanou. Pan Kolár st. měl úlohu nevděčnou, básníkem neprakticky rozvrženou a nemohl tedy vyniknout; paní Peškové vadil toliko organ, jenž i na desátníka sebe mladistvějšího příliš dětinsky a zženštile zazníval. Č. 38. ze 14. listop.

Záviš Vítkovec, pán z Růže. Dramatická báseň v 5 jednáních od K. S. Macháčka. Prov. v stav. div. 18. listopadu. —

Musíme schváliti, že sobě obral pan Lapil ku svému příjmu Macháčkovu truchlohru „Záviše Vítkovce“.[1]) Neviděli jsme ji už po mnohá leta na jevišti a jsme představení konečnému tím povděčnější, že se za nedlouho Hálkův accessitem Fingerhutovým poctěný „Záviš“ provozovati bude a tedy příležitosť máme, abychom jasněji porovnali a soud svůj nad soudem soudců pronesli. Máť tragoedie Macháčkova mnohé vady do sebe. V první řadě stojí ovšem obligatní rozpředení látky v pět jednání, kdežto dle objemu děje, jak ho sobě spisovatel vytknul, tři akty by byly úplně dostačily. Nastává tím síla rozpředených a rozvláčných dialogů, kteréž vzdor pěknému jazyku a jednotlivým poetickým frasím a obratům předce se zdlouhavými stávají. Povaha hlavního hrdiny jest však tak idealisována a krásně pojata,

---

[1]) Karla Simeona Macháčka (1799—1846) „smutnohra v pateru jednání „Záviš“ otištěna po prvé v Praze 1837, pak 1846 nákl. Bedř. Ehrlicha; po třetí konečně v Sebraných spisech K. S. Macháčka v 76 d. „Nár. bibl.“ Kobrovy r. 1884. Na pražském stav. div. provozován „Záviš“ po prvé dne 8. listopadu 1846, týden po M-ě smrti.

že název „dramatická báseň“ truchlohře spisovatelem samým daný úplně odůvodněn.

Představení včerejší neuspokojilo nás. I u pana Šimanovského, jemuž jindy málo co vytýkati můžeme, spatřili jsme okamžiky nad očekávání slabé, které v nás zbudily podezření, že tenkráte nepřiložil rovnou píli. Úloha repraesentanta Záviše není ovšem snadna a potřebuje častější sehrání. Pan Chramosta (starý Kuenrink) zbudil v starších navštěvovatelích českého divadla upomínku, že úlohu jeho dával kdysi Chauer výtečně. Pan Lapil byl co beneficiant velmi přívětiv a klonil se velmi laskavě k malé budce v popředí jeviště, v níž, jak jsme dobře slyšeli, nějaký jeho dobrý přítel ukryt byl. Laskavě ho v tom podporoval pan Šamberg. Pp. Kolár ml. a Pokorný, pak sl. Lipšova provedli podřízenější své úlohy slušně. — Co se týká povah ženských, nakreslil básník „Kunhutu“ co ženštinu sensitivní, náruživostem a slabostem svým úplně podléhající; úloha ta hodila se tedy úplně pro dramatický talent paní Peškové, kteráž nás tenkráte opět dobře odstupňovanou hrou a vybranou, vkusnou toilettou překvapila.

Č. 43. z 20. listop

Orlice a kříž. Tragedie ve 3 jednáních od Josefa Svátka. Prov. poprvé v stav. div. dne 25. listopadu.

Svátkova tragoedie „Orlice a kříž"[1]) započala řadu her zaslaných na Fingerhutovo vypsání cen. Soudcové se o ní čestně zmínili. Seznavše ji, můžeme nyní i svůj soud pronésti. Dojem na nás byl v celku dobrý, seznali jsme práci solidní, avšak toliko práci, nikoli dílo básnické. Básník nehledal nikde effektů, což za dobré pokládáme; při tom však není zase náhrady dáno hlavní nějakou a hlubší myšlénkou nebo původními, dobře provedenými povahami vynikajících osob. Srovnáváme se v tom ohledu s hlasem soudců veřejně pronešeným až na některé maličkosti. Soud praví, že je v dramatu tomto děj dosti dobře spořádaný a živý, ba až zmítaný. Úsudek tento měl se obmezit takřka toliko na poslední (třetí) jednání, neboť předehra, celý první akt, ano i dobrá polovice druhého jsou pouhou exposicí, pouhou deklamací, abychom se tak vyjádřili, více cvikem veršovním než důležitou částí dramatického kusu. Předehra vidí se nám býti zbytečnou; nezbaví-li se v ní spisovatel už všeho exponujícího, nemá účelu. Co se týká jed-

---

[1]) Josef Svátek, český spisovatel a žurnalista. (Nar. 24. února 1835, zemř. 9. prosince 1897 v Praze.)

notlivých povah, naznačili jsme hlavní vadu už nahoře; vzdor tomu však, že povahy nejsou většinou původní a důkladně provedeny, jeví se v nich předce jasný rozum spisovatelův, jsouť důslednými. Chvalnou výminku činí povaha českého poturčence, kteráž jest skutečně originalní a rázná. Jazyk jest správný — brzy bychom řekli „až příliš správný“, objevujeť se v něm více „vědator“ než básník a na mnohých místech zazníval nám jako věta některého historického dokumentu.

Látkou svou spadá drama v nesčíslný počet oněch překonaných již dramat, kteráž na dějinách i pověstech časů křižáckých se zakládají. Těší nás, že „Orlice a kříž“ posledního místa mezi kusy tohoto druhu nezaujímá. Právě ale látka ta budí v nás podezření, že předehra „Na Vyšehradě“ v původním rozvrhu nebyla a že teprvé později k vůli výmince, že zaslaný kus musí vážit látku z „historie slovanské“, připsána byla. Že hlavní osoby Čechy jsou, jest zcela vedlejší, nepodstatná a lhostejná věc; celý obsah předehry mohl se několika slovy vtěsnat v některou scenu prvního jednání.

Kus neměl žádoucího a očekávaného zevnějšího výsledku, zajisté ani alespoň takového, jakého na každý způsob zasloužil. Dotýkáme se tím výrokem stránky zlé, že v nás budí až nechuť a že bychom milerádi péro odložili, kdyby věc sama nebyla předůležitou. Může se směle říci, že se dávno už tak špatně nehrálo, jako tentokrát. Nevíme a nechceme věděti, čí to vina; že se však původní drama a k tomu první dramatická práce mladého spisovatele od jinud již chvalně známého tak nedbale provede, toho zajisté neočekával nikdo. Čtli jsme jméno pana regisseura[1]) mezi soudci nad cenou Fingerhu-

[1]) Míněn tehdejší režisér J. J. Kolár st.

tovou rozhodujícími. Znalť on tedy kus zcela dobře, jelikož musil o něm svůj hlas pronést, mimo to zvolil jej k benefičnímu představení své paní a věděl tedy zajisté dobře, mnoho-li příprav a zkoušek drama to potřebuje. Mnozí herci nebyli svých úloh ani úplně mocni a nevěděli ani, ke komu na jevišti mluví. Předpokládáme, že výmluvu mají v jazyku příliš hledaném a nepřirozeném; kdyby se však úlohy rozdaly v pravý čas, odpadla by i tato smutná výmluva. Provozuje-li se na německém zdejším divadle nějaký nový kus, třeba takový, o kterém je z předu známo, že se na repertoiru neudrží, čítáme už na měsíce napřed o přípravách. A jaká pak utěšená souhra, jaká pieta při provozování! Ovšem, že zde více dohlížejících instancí a že i německý intendant stavovský mnoho působiti může. My, nemajíce podobné podpory se strany pánů stavů, nemůžeme ovšem nároky činiti jako obecenstvo německé; u nás platí heslo „čekejte a záviste od libovůle jednotlivcovy". Před nedávnem ozval se v jednom zdejším listu hlas, zastávající naši šlechtu proti výroku v jisté politické brožurce obsaženému, že pro vlast svou a pro veřejnosť ničeho za posledních dob nevykonala. Zastavatel měl nejspíše německou část obyvatelstva v Čechách na mysli, když co protivný důkaz uváděl řadu ústavů šlechtou založených. Co na všech těch ústavech českého, za to zajisté jsme spíše vděčni svým výtečníkům z měšťanského a intelligentního stavu než zakladatelům náležejícím kruhům vyšším. České divadlo v Praze je nejlepší odpovědí na onen článek.

Ze spoluúčinkujících při nedělním představení jmenujeme toliko výtečnou p. Kolárovou, vždy svědomitého p. Šimanovského a p. Kolára mladšího co vynikající. Č. 49. z 27. listopadu.

Záviš z Falkenštejnu. Tragedie v 5 jednáních od Vítězslava Hálka. Prov. poprvé v stav. div. dne 8. prosince ve prospěch Elišky Peškové.

Druhý z kusů zaslaný na vypsání Fingerhutovy ceny byl už také provozován; měl nepoměrně značnější zevnější výsledek, než Svátkovo drama „Orlice a kříž". Dosáhl-li Hálek už první svou tragoedií, „Alexejem", nejen čestného jména, ale i toho, že se hned první jeho práce na jevišti udržela, dovedl „Závišem", že nejen jmeno jeho upevněno, ale že i repertoiru českému podal dílo ceny trvalé. Nemůžeme hned dnes pustiti se v obšírnější rozbor nového dramatu, uvážiti i přednosti i vady jak budovy celé tak i vyvedení jednotlivých jejích částí, to ponecháváme pro příští své číslo a pojednáme o tom dle možnosti obšírně; zmiňujeme se však s radostí hned o výsledku tak čestném, jakého za posledního desítiletí nikým nedosaženo.[1]) Potlesku bylo až přehojně; platil

---

[1]) Pořadatel této knihy, který byl přítomen této premiéře, může potvrditi, že byla, zvláště od mládeže, přijata s enthusiasmem. Cítila se jakoby ovanuta jarním vánkem nově probouzející se poesie české a zároveň života národního.

Tehdejší obsazení hry ukazuje níže připojená divadelní cedule.

*

hercům, spisovateli i textu místy k paralelám časovým vyzývajícímu. Při slovech:

„a naše panstvo ruce skládá v klín,
a naše panstvo více nezná čin“

strhl se potlesk tak hřmotný a dlouho trvající, jaký jen

Král. stav. divadlo v Praze.
Dnes v neděli dne 8. prosince 1860. — Začátek o půl čtvrté hodině.
Ve prospěch paní E. Peškové.
Ponejprv:

ZÁVIŠ Z FALKENŠTEJNA.
Tragedie v 5 jednáních od Vítězslava Hálka.

Tato tragedie byla následkem vypsání cen panem F. Fingerhutem, měšťanem Pražským, co nejlepší dramatická práce od soudního sboru prvním accessitem poctěna.

Osoby.

Přemysl Ottakar II., král Český, pan Kolár starší. — Královna Kunhuta, později choť Záviše, paní Kolárová. — Václav, syn Ottakarův a Kunhuty, později co Václav II., král Český, pan Šamberg. — Markéta, u dvoru králové Kunhuty, slečna Lipšová. — Ladislav, král Uherský, pan Lapil. — Jitka, jeho sestra, na vychování v klášteře u sv. Anežky v Praze, později choť Závišova, E. Pešková. — Kateřina, její dozorkyně, paní Hynková. — Záviš z Falkenštejna, pán z Růže, pan Šimanovský. — Čeněk, jeho bratr, pan Kopecký. — Milota z Dědic, zemský hejtman na Moravě, pan Lapil. — Ondřej z Říčan, Smiřic, Habříš z Borové, Vítek z Lípy, Matěj z Černyhory, pánové Čeští, pan Chramosta, pan Valter mladší, pan Veleba, pan Pokorný, pan Köhler. — Ruperto, u Záviše, pan Kolár mladší. — Beneš, z vojska Ottakarova, p. Křtín. — Bradáč, Korbelík, Korálek, měšťané Pražští, pan Nikolai, pan Sekyra, pan Kaška. — První, druhý měšťan, pan Meisler, pan Verner. — Stráček, Tobiáš, sloužící u Záviše, pan Musil, pan Slavský. — První, druhý, třetí Brandeburk, pan Hess, pan Hametner, pan Šťastný. — Panoš, sleč. Riesová. — Hlasatel, pan Becker.
Dva vyslancové Otty Brandeburského.
Pánové Čeští. Komonstvo. Pážata. Jeptišky. Lid všeho druhu. Stráže. Vojsko a t. d. Děj v první scéně na polích Moravských; ostatní na rozličných místech v Čechách.

tenkráte slýcháte, když čarovnou formulí dotkneš se citů všech a probudíš a rozjaříš myšlénky všeobecně myšlené a platnost mající. Nový to důkaz, že by národ zajisté uvítal šlechtu postavivší se v čelo ruchu národnímu. Co se týká herců, musí se opět říci, že se přičiňovali seč byli. Promluvíme si o nich obšírněji při rozboru povah, jež nám zobraziti měli. Č. 60. z 9. prosince.

* *
*

O skvělém zevnějším výsledku Hálkova „Záviše" jsme se už zmínili. Jestiť Hálkovo drama už druhé v české literatuře, které obralo sobě Záviše za hlavního hrdinu. Kdybychom chtěli s plodem Macháčkovým porovnávat,[1]) musili bychom říci, že je sice Macháčkův Záviš poetičtější, Hálkův ale mnohem dramatičtější. Řekli jsme, že Hálek vynikl nad první svou práci a že obohatil repertoir trvale. Vady však, které spisovateli již při „Alexeji" vytýkány byly, nejsou ještě odstraněny. Síla reminiscencí tíží jej posud, musí se z nich vypsat, aby zcela původním se stal. Vidí-li pozorovatel místy zřejmé napodobování, budí se v něm pozornost, zkoumá a spatřuje často i tam napodobení, kde ho nestává. Záviš spatřující před sebou u vidění zlatou korunu, Falstaffovský místy vyšlehující cynismus a setkání se první Záviše s Jitkou vzbudily mimoděk myšlenku, že i Otakar v prvním jednání připomíná zjevně Karla Moora, vížícího ruku svou k stromu, aby sama sebe naproti soudruhům odzbrojil. A přece je Otakarovo toto počínání historické a měl Hálek úplné právo, aby effektu plného skutku použil. Jak praveno, Hálek musí se z reminiscencí vypsat,

---

[1]) Viz referat o Macháčkovu Záviši na str. 62 zde.

třeba byl seznané tak zažil, že vše v novém rouchu před nás vystupuje. Nejpádnější bylo uvedené už setkání Záviše s Jitkou. Výjev ten jest jaksi smíšeninou ze Shakespeara a Goethe. Jitka vystupuje jako Markétka ve Faustu z kostela a neschází zde ani Mefisto co staffage; upustí knihu jako Julie růži a zamiluje se rovněž rychle jako tato. I v dalším postupu podobá se velmi Julii.

Co se týká celé budovy kusu, uznáváme ji za důmyslnou. Děj je živý, rychle a pestře se rozvinující. Toliko toho litujeme, že se co do živosti prvním dvěma aktům ostatní nevyrovnají; za to mají ovšem více hloubky psychologické. Kdyby byly poslední dva akty spíše tak živy jako první jsou, byl by výsledek ještě skvělejší. Řeč je pěkná a jasnější než v „Alexeji", dialog příjemný vzdor tomu, že se spisovatel posud nevzdal slovních hříček a zvláštní jakés formy protimluvní.

Povahy jsou z větší části originalní, a třeba bychom se s nimi nesrovnávali, uznáváme předce zvláštní sílu Hálkovu, která neleká se obtíží a vymýšlí povahy nejpříkřejší a nejpodivnější, aby se na nich zkoušela. Porovnávajícím však „Alexeje" se „Závišem" naskytuje se nám veliká podobnosť jednotlivých povah; hlavně týká se to povah ženských a vynikajícího intriguanta.

Otakar je rázně nakreslen a litujem, že první už scenou zaniká. Objeví se pak už toliko co mrtvola na márách (jako v Richardu). P. Kolár starší hrál tu úlohu rázně. — Záviš je sobec skrz na skrz, vše podřizuje okamžitým svým choutkám, svým náruživostem, svému prospěchu. Ženou teprvé robzřeskne se mu v mysli a uvědomí se, že zavraždil krále k vůli koruně. Příhodný okamžik učiní z něho traviče, otráví vlastní ženu — k vůli nové milence. Toliko úklady Václavovi strojené rozvíjejí se před námi co důsledně připravované. Při podobné povaze

vyhnul se Hálek tomu, že nekreslil a nepřijal výdatnějšího živlu motivů politických. V tom ohledu stojí Macháčkův Záviš výše. — Ruperta jsme už naznačili. Ďábelská ta povaha jest mnohem živější a jasnější než Kikin v „Alexeji". P. Šimanovský i p. Kolár mladší (Záviš a Ruperto) vynikali důmyslnou hrou, pilností a zaokrouhleností celé úlohy. P. Šimanovského upozorňujeme při té příležitosti na nepěkný návyk chůze, jakou teprvé od nedávna při něm pozorujeme. Krok jeho stává se nepřirozeným, houpavým a jednotvárným. — Kralevič Václav jest mlhavě nakreslen. Pan Šamberg podal ho důstojně.

Ženské povahy jsou nejslabší stránkou Hálkovy tragoedie. Kunhuta i Jitka jsou ženštiny zcela smyslné, beze vší morální hloubky. Kunhuta zapírá manžela a zapírá dítě, raduje se ze smrti onoho a obětuje toto k vůli lásce hříšné. Není pochybnosti, že až sezná mladistvý básník více svět a sezná i více srdce ženské, také jeho povahy ženské nabudou idealnější barvy a ztratí část nemilé své příkrosti. Paní Kolárová hrála Kunhutu tak pěkně, že častým potleskem odměněna byla.

Vedlejších osob nemůžeme sobě šíře všimnouti; byly prý celé výstupy vynechány a mohli bychom tedy ledacos co nejasné naznačit, co spisovatel úplně jasně byl nakreslil.

Vytknuli jsme mnoho vad, nechceme ale o tom za jinými mluviti, že krásy v dramatu obsažené převyšují vady ony. Stkvělý výsledek nejjasnější dává o tom soud a svědectví.

Ačkoliv jsem proti všelikému vypisování cen, jsme předce povděčni p. Fingerhutovi, že jeho pomocí skutečné obohacení naší dramatické literatury docíleno.

Č. 61 z 11. prosince.

Faust. (G ö t h e.) Překlad od J. Jiř. K o l á r a. Prov. dne 9. prosince. —

Konečně zdá se, že se vyhoví přáním českého obecenstva a že obdržíme herečku, která skutečně úlohy první milovnice v dramatech čestně zastávati může. Paní K a u t s k á, člen dvorního divadla v Nové Strelici, vystoupla předevčírem poprvé jakožto host; doufáme, že se s hostem tím více loučiti nebudem. Paní Kautská je rozená Němkyně, pilností svou dosáhla toho však, že jest nyní už češtiny tak dalece mocna, aby mohla s výsledkem dobrým na českém jevišti vystoupit. Úloha „Markéty" v Göthovu Faustu není snadna herečce jazyka předce ještě ne dokona mocné. Viděli jsme však vzdor tomu předce, že překážka ta bude paní K-ou. brzy odstraněna, bylať výslovnosť čista. Jedině k tomu bychom poukázali, aby se zvláštní cvik vynaložil na vyslovování zvuků ď, ň a ť, ostatní poddá se v několika nedělích. Při prním vystoupení vadila, co se týká srozumitelnosti, ovšem poněkud jakási sklíčenost a prsní choroba, objevivší se právě v den představení. Elegantní a promyšlená hra, organ dosti silný, zvučný a ohebný, pěkná postava a zjevná routina dodávají hostu našemu všechny vlastnosti, jichž zapotřebí pro obor, pro nějž získán býti má. Doufá-

me, že ředitelství dovede dobré příležitosti ocenit a že vyhoví konečně stokráte opakovanému přání obecenstva.

Mezi nejlepší sceny p. K-é. počítáme namáhavou žalářní. Byly zde momenty v pravdě výtečné, jedny plny mohútné síly, druhé plny jemnosti a něžnosti. Výjev s Valentinem byl nadmíru dojemný. Pojmutí celé úlohy svědčilo zřejmě o důmyslu, třeba nebylo veskrz původní. Ostatní úlohy zůstaly při dávném obsazení. Jediný však pan Kolár ml. byl ve své úloze (co Valentin) rovněž dobrý jako dříve; ostatní pánové zdáli se přenechávati hostu, aby sám zajímavosti dodal představení okamžiky skutečně nezdařenému (na př. uvádíme výjev ve sklepě). Pan Kolár st. (Mefistofeles) nejspíše ještě vynikl v sceně se scholarem.[1]

Č. 61 z 11. prosince.

---

[1]) Pí. Kautská byla choť dv. dekor. malíře Jana Kauckého.

Rozina Ruthardova. Historická činohra v 5 jednáních dle Tylovy povídky od Em. Šulce. Prov. poprvé v neděli dne 16. prosince ve prospěch pí. Heleny Wiedermannové. —

Ve prospěch paní Heleny Wiedermannové provozovala se předevčírem ponejprv pětiaktová činohra „Rosina Ruthardová aneb Kutná Hora roku 1304". Spisovatel p. Em. Šulc vzdělal činohru svou dle známé Tylovy povídky. Není pochybnosti, že by bylo záhodno, abychom svého zdatného Birchpfeifera měli, který by nejen novelly české ale i vhodné cizojazyčné v dramata převlékati dovedl; má-li však p. Šulc potřebných k tomu vlastností, neopovažujeme se posud rozhodnouti. Jednotlivé akty jsou skutečně toliko dialogisovanou povídkou, dramatisatorem přičiněno pramálo původního a děj pokračuje čistě způsobem výpravným. Zvláštností vidí se nám býti to, že drama nemá ani žádné vlastní exposice — právě jako při nějaké povídce. Na jiných místech však jeví se opět dostatečný divadelní rozum a možno na př. celý

[2]) Em(ilian) Šulc, vlastně Schulz narozen 1836, nenapsal, pokud známo, již žádného dramatu; Rosina Ruthardova zůstala v rukopise.

třetí akt skutečně dobrým nazvati. Co se týká povah a jich provedení nepřičinil spisovatel z vlastního také mnoho. Řeč jest až příliš jednoduchá, vyšperkována místy nevhodnými krasomluvami, jako n. př. příliš častými výrazy zmenšujícími. Doufáme, že při budoucí práci spisovatelově odstranitelné vady tyto skutečně také již odstraněny budou. Provozování bylo v celku slušné. Nejtěžší úlohu měl p. Šamberg. Povaha Víta Plichty je tak zidealisována, že se stává až nejasnou a rozplývající se. Že p. Šamberg z úlohy své učinil seč byl, odměnilo se mu obecenstvo opětovaným vyvoláním. P. p. Chramosta, Kolár ml. i st., Šimanovský a Lapil, pak sl. Bollardova dostačovali úplně. Že paní Peškové opět úloha její síly přesahující udělena byla, není ovšem vinou pilné té herečky. Beneficiantka měla úlohu nepatrnou.

Č. 68. z 19. prosince.

Č A S.

1861.

Ruy Blas. Drama v 5 odděleních od Victora Hugo, přeložil Fr. D. (Doucha). Prov. poprvé 1. ledna 1861 v divadle stavovském ve prospěch K. Šimanovského.

Je tomu teprvé několik neděl, co padly zásady libovůle a co počínají, nebo aspoň mají počínati jeviti se následky toho v životě veřejném. Ústavem takřka nejveřejnějším jest divadlo, a jelikož již bylo před politickým převratem rovněž tak ústavem veřejným, jako nyní, musela se ona libovůle i v divadelních poměrech jasně zrcadliti.

K politické této a nedramaturgické exkursi zavádí nás včerejší představení „Ruy Blas“, dramata to od spisovatele, kteréhož plody ve vlasti jeho posekvanské velikého politického významu a výsledku si dobyly a i tam za doby reakčí od přísné kázně censurní a policejní dosti zakusiti musily. Ještě před nedávnem se dávalo každé drama Viktora Hugo s ostýchavostí do divadelní censury a překládalo-li se do češtiny, překládalo se toliko dle censurované už německé knihy, aby se všem lehko možným nemilým následkům vyhnulo. O „Ruy Blas“ platilo to tím více, že spisovatel sám, vydávaje plod svůj tiskem, byl připojil předmluvu, v níž politické své ná-

hledy šíře rozvedl, ku spojení poukázal, v jakémž „Ruy Blas“ s jinými jeho dramaty jest a stručně vyslovil takřka všechny své náhledy o společnosti i obci.[1]) Kdyby nebylo těchto závad (o nichž co nejdříve šíře promluvíme[2]) stávalo, byli bychom už dávno a více Hugových dramat viděli; obecenstvo naše sobě v nich patrně libuje. Viktor Hugo má všechny přednosti romantické školy francouzské, jejímž hlavním sloupem jest, a nejméně jejích vad. Mimo to má efekty nové a překvapující a dovede hercům převděčné úlohy podat, které nejsouce dle šablony pracovány, pobádají k důmyslnému a samostatnému tvoření. „Ruy Blas“ má efektů a pikantních charakterů hojnost; že pak dialog nepohybuje se v kolejích obyčejných a že myšlénkami oplývá, netřeba dokládati vzdor zkráceninám, při včerejším představení zpozorovaným. Nevíme, pocházely-li všechny ty zkráceniny od regie.

Včerejší představení bylo důstojné. — Beneficiant pan Šimanovský obral sobě úlohu mimo jeho obor ležící. Chargirované takové úlohy mají na českém jevišti dobrého zástupce v panu Koláru mladším, tenkráte zcela nezaneprázdněném. Že pan Šimanovský sám tu úlohu převzal, muselo nejspíše býti následkem překážek neodstranitelných. Dle toho jsme už napřed neočekávali, že „Don Caesar“ bude výtečně představen, třeba bychom věděli velmi dobře, jak pilný beneficiant svědomitě všeho mu přiděleného se chápe. Organ zvyklý na frasi hrdinskou,

---

[1]) „Ruy Blasa“ přeložil František Doucha. Překlad ten pořízený již v letech padesátých, otištěn teprve r. 1870 u I. L. Kobra ve „Výboru dramatických spisů“, sv. 6. —

[2]) Neruda učinil tak ve feuilletonu „O divadelní censuře“, otištěném v „Času“ č. 36. z 10. dubna 1861. Viz feuilleton ten v I. d. 2. řady str. 46 sl. zde.

zvyklý na výtečné podávání vznešenějších duševních bojů a cituplných afektů, nemohl vynikati v úloze „Don Caesara“, který vystupuje před nás co obraz sešlé a shnilé šlechty španělské, co šlechtic skleslý na sprostého opilce, kteréhož leda všeobecné jeho uvědomění „vyššího“ původu a určení na okamžiky lepším činí. Mimo to vadily p. Šimanovskému ještě některé jiné návyky, které toliko tenkráte u něho pozorujeme, když proti svému určení ve fraškách hrává.

Titulní úloha přidělena panu Šambergovi. Herec tento rozložil sobě úlohu pro něho se zcela hodící, rozumně; mírnil se šťastně z počátku a podržel sílu i pro místa mocného důrazu se domáhající. Hned z počátku viděli jsme v nízkém lokajovi „Ruy Blas“ člověka ušlechtilejšího, který by za jiných okolností zcela dobře důležité místo zaujímati mohl, na jakéž ho náhoda a zdatnější moc postavily a s něhož ho opět svrhly. Nabyli jsme opětně přesvědčení, že p. Š. hodí se pro kusy konversační a doufáme, že ho v nich brzy spatříme.

P. Kolár st. co „Don Salíust“, jakož i p. Chramosta co „Don Guritan“ byli zcela na svém místě. — Královnu hrála paní Kautská tak pěkně, že jsme opětně želeli posavádní její neúplné znalosti jazyka. Tón každé věty je celistvě u ní pravý, na jednotlivé části věty nepřichází však následkem nadzmíněné vady patřičný vždy výraz. Mimikou svou vytříbenou nahražuje nám ovšem mnohé nedostatky, musíme však jak k vůli sobě tak i k vůli p. K. opětně poukázati ku velké pilnosti, jakéž zapotřebí. Rádi bychom se těšili co nejdříve z toho, že máme herečku novou v každém ohledu dostačující. — Beneficiant byl hlučně vítán, zástupcové hlavních úloh voláni. Č. 3. z 3. ledna.

Svatopluk, zhoubce Vršovců. Tragedie v 5 jedn. od Gustava Pflegra. Prov. ponejprv na k. stav. div. ve prospěch Jos. K. Chramosty dne 2. února 1861. —

Předevčírem jsme spatřili poprvé Pflegrovu tragoedii „Svatopluk, zhoubce Vršovců". Představení neminulo se se skvělým zevnějším výsledkem. Seznali jsme velenadaného Pflegra už z mnohých stran, co básníka lyrického, co epika, vypravovatele, nyní i co básníka dramatického. Soud nemá do sebe platných obtíží a možno hned po prvním tom plodu říci, že lyrik a epik Pfleger vyniknul posud nad Pflegra vypravovatele a dramatika. Má ovšem „Svatopluk" pěkné stránky, málo však vynikajícího nad obyčejnost. Čeho především pohřešujeme, jest myšlénka nějaká vyšší společenská nebo politická. Celý děj točí se kolem nejasně odůvodněné choutky intriguanta, hraběte Vacka (pan Kolár st.), příčiny to zhouby Vršovců. Vývin jest takřka nahodilý, zapletení žádné. Nedostatek uzlu dramatického byl by ovšem poněkud nahražen tím, kdyby vyšší myšlénka vůdčí se někde objevovala. Porovnáme-li Pflegrovo drama s Jeřábkovým starším, na téže půdě sosnovaným,[1]) napadá nám všeobecně týž rozdíl jako při „Zá-

[1]) Míněno tu Jeřábkovo drama „Svatopluk", provedené na pražském stav. divadle již r. 1860. Viz referát o něm na str. 45. zde.

viších“ Macháčka a Hálka.[1]) Oč je Jeřábek poetičtější, o to je Pfleger dramatičtější a praktičnější. Hlavní moment celé látky, zavraždění Vršovců, je však v třetím aktu Jeřábkova „Svatopluka“ mnohem platněji proveden než ve čtvrtém Pflegrova. Vůbec se oba spisovatelé dopustili viny té, že pád Vršovců neučinili koncem truchlohry. Svatopluk sám o sobě nevystačí více ani na jeden další akt, leda by spisovatel k historii mnoho přibásniti a pád Vršovců vedlejší věcí učiniti chtěl. První dva akty vzbudily v nás už očekávání, že uvidíme hru alespoň velmi živou, byť i ne překvapující původností svou. V dálším pokroku však ochabla síla básníkova, děj se vleče líně dál, přicházejí sceny zbytečné, monology neodůvodněné atd., kteroužto ochablost básník effekty vzdor své obyčejnosti hledanými zakryti se snažil. Obyčejnost povah nezakryje básník stálým horováním. Hlavní hrdina „Svatopluk“ není žádný hrdina, také ale žádný věčně se kolísající Hamlet. Onť není ani schopen vlastního předsevzetí, nechá se cizí silou popoháněti a není tedy ani činným ani váhavým. Hlavní intriguant „Vacek“ není žádný intriguant, neboť nástrahy jeho nezasluhují ani jmena intrig. Manželka Svatoplukova (paní Kolárova) je v opak tomu kreslena zase šťastně, vládychtivost její jeví se zcela ženským způsobem, že pyšna jest na slávu svého manžela. Právě ale její zjevně líčená láska k manželovi, při čemž miluje především slávu jeho, nemá základu v povaze Svatoplukově. Vršoci jsou vesměs postavy rázné, nad ráznost divadelně běžnou vyniká však toliko Jan Vršovec (p. Šamberg), jenž ovanut dechem mile poetickým. Knížata Jindřich (p. Pokorný) a Bořivoj

---

[1]) Viz str. 69. a 71. zde.

(p. Chramosta) jsou osobami vedlejšími, prvnějšího není ani pro rozvin tragoedie na jevišti zapotřebí.

Reminiscencí ze spisovatelů cizích nepozorovali jsme mnoho, a kde byly zřejmějšími, jako na př. při falstaffském měšťanu „Pelichalu" (pan Kaška), vystupovaly dobře přeoděny. Dobrá myšlénka, že vinník smrti Vršovců zase smrtí své vlastní dcery ztrestán jest, nalézá nemilou protiváhu v mlhovité povaze dcery té „Věkoslavy" (p. Kautská).

Co se týká pak hry nemůže spisovatel příliš povděčen býti. Všeobecný ráz její byl taký, pro jaký Němec krásný výraz „coulisenreisserei" má. Jazyk spisovatelův snažil vyhýbati se frásím běžným a po holích chodícím, ač se nestal ještě zcela přirozeným. Řeči přirozené nenavykli však posud někteří z herců našich, a bylo tedy křiku textu neodpovídajícího a falešné deklamací dost a dost. Jedině slušně mluvili pp. Šamberg a Braun, kterýžto poslednější jako by s nebe spadlý, převzav místo pana Nikolaje úlohu „Vršovce Mutiny" a na divadelní ceduli ani neopověden, před obecenstvo vystoupil. Zdálo se nám, že pan Braun za nedlouhý čas svého nejnovějšího kočování pěkné pokroky učinil; opětným engažováním herce tohoto, dříve už výdatně upotřebeného, neuškodilo by se věru českému repertoiru. Pan regisseur Kolár dával dobrý příklad ostatním a mluvil někdy věci, o kterých se spisovateli zajisté nezdálo. Souhra byla matná. Nejlepšími výstupy byly výstupy komické.

Slovem tím jsme se však opět dotknuli stránky bolavé! Komické ty výstupy v truchlohrách našich mladších básníků jsou sobě tak podobny, že až nadivno zraku a sluchu. Největší vadou jejich jest, že komiku repraesentovati musí vždy třídy nižší měšťanské — jakoby v těch kruzích vyšších nebylo komiky dost a dost!

Dámy byly svědomity jako obyčejně. Paní Kolárová vynikala důstojnou hrou; u paní Kautské pozorovali jsme další pokroky v češtině učiněné, toliko německá vokalisací vadí zde onde ještě srozumitelnosti.

Básník byl osmkrát volán a obdržel vavřínový věnec.

Příl. k č. 3. ze 4. února.

Ona mě miluje. Veselohra ve 2 jedn. od Gustava Pflegra. Poneprv. Na to: Rekrutýrka v Kocourkově. K závěrce tance z opery „Bálová noc“ usp. od bal. mistra Reisingra. Prov. v k. stav. div. 10. února 1861. —

Týden po nové tragoedii provozuje se nová veselohra téhož spisovatele! Jest to zajisté opětný pěkný důkaz známé už plodnosti Pflegrovy a poskytuje příležitosť ku porovnání a ku soudu o dramatickém nadání spisovatelovu. Výrok svůj po „Svatopluku“ pronešený nemůžeme v hlavní podstatě změniti.[1]) Veselohra „Ona mne miluje“ dosvědčuje, myslíme jasně, že Pfleger nemá ještě dostatečných samostatných studií o lidech a o poměrech společenských. Nedotýkajíce se skutečnosti, že veselohra jeho nemá pražádného zapletení, že hned z počátku předvídáme další rozvin i zakončení a že předvídání naše pravdou se stane, musíme říci, že jednotlivé osoby nám předvedené opět nemají rázu původního nebo zvláštního. Myšlénka celé veselohry je mutatis mutandis stejna se základní myšlénkou Macháčkových „Ženichů“; opět tři přihlouplí ženiši nešťastní a čtvrtý chytřejší, šťastnější, avšak toliko osoba vedlejší. Co do základní myšlénky stává

[1]) Viz str. 79. zde.

*

podobnost tato, co do dálšího provedení mohla by se opět mnohá podobnost s kusy jinými nalézti, jelikož rozvin, jak už řečeno, je rovněž zcela jednoduchým, místy i obyčejným. Macháček vzdělal sobě pro svou veselohru dle Shakespeara jednu figuru falstaffskou, podobně i Pfleger, jen že Falstaff tohoto nechvastá o vylhaných bojích, ale zmodernisovaně o vylhaném literním vzdělání. Naivní charakter „Lucie" (paní Pešková) je poněkud nekonsequentním. Praví se, že je ženská pro nás mužské hádankou, možno tedy, že podobná Lucie skutečně existovat může. Uznávajíce pravdivost hádanky, nechceme říci, že se naivnost místy se vyskytující (n. př. hned ve vstupu při rozmluvě s matkou a později při setkání se „Sudíkem") neshoduje s rafinement jinde zjevným. Možno že naivní tón p. Peškové, která ostatně k úloze své velkou pilnost a to s úspěchem přiložila, také něčím přispěl k našemu úsudku. Kritisující je u značné nesnázi, chce-li tvrditi, že všechny ostatní úlohy jsou dle chablony psány; stojíť pak v přímém odporu naproti výsledku zevnějšímu, naproti kytkám a věncům spisovateli házeným. Básník veseloher má zajisté dosti vtipu, aby nepřikládal věncům a vyvoláním v českém divadle už zevšednělým a rozumnější částí obecenstva se hnusícím, váhy přílišné. Forma a obsah dialogu nepovznášejí se taktéž nad všednost; místy vadí také, že osoby na jevišti samy překládají, co byly přednesly po francouzsku, latinsku, nebo německu, že tudíž opakují vlastní svá slova, mnohdy dosti nedůležitá.

Představení bylo celkem dobré. Nad ostatní vynikal p. Kolár mladší („Kněhopásek") rozkošnou svou chargí.

Co přídavek k „Ona mne miluje" zvolil beneficiant obehranou „Rekrutýrku v Kocourkově", aby alespoň jednu úlohu („Bezoslava Dryáka!!) hráti mohl. Pánové

Kaška a Sekyra („Vokrouhlík“, „Topůrko“) byli rovněž dobří jako za představení dřívějších, p. Kolár ml. o poznání mdlejší.

Připojené tance líbily se obecenstvu. Nešťastný pád jedné tanečnice (doufáme, že byl bez dálších následků) přerušil příznivý dojem. Příl. k č. 36. z 11. února.

Zvoník Notre-Damský. Velká romantická činohra v 6 obrazech s předehrou dle románu V. Huga od Birch-Pfeiffrové. Přeložil V. Filípek. Prov. 24. února 1861 v stav. div. ve prospěch Marie Lipšové.

„Zvoník Notre-Damský“ jest českému obecenstvu již znám a rovněž znám je i soud kritiky o této „velké romantické činohře“. Jak vysoko stojí mezi romány plod Viktora Hugona, tak nízko stojí dramatisování paní Karoliny Birch-Pfeifferové. Nejdramatičnějších momentů z románu Hugonova ovšem dovedně vyhledáno a upotřebeno, povahy však pod rukou vzdělavatelčinou pozbyly mnoho původní určitosti a ve své zevšednělosti předstupují před nás více co vděčné úlohy pro herce než cokoli jiného. Vzdělavatelka byla při své divadelní praxi překonána bohatstvím děje, vybrala tedy pouze části effektnější, a dobře cítíc vady plodu svého, nazvala jednotlivé oddíly raději „obrazy“ než jednáními. Nejjasněji jeví se vada naznačená v obrazu čtvrtém, neobsahujícím mimo chablonovitý výjev na „burse žebrákův“ ničeho více.

Co se týká obsazení úloh, promluviti zde sluší slovo vážné. Už častokráte stalo se, že při hrách velkého personálu požadujících vedlejší dvě úlohy jediným a to jen pro prvnější odbor určeným hercem obsazeny byly. U nás pozná obecenstvo své herce okamžitě a v každém za-

kuklení; vada taková působí tedy nemile a opětně musíme poukázati k přenutnému rozmnožení našich hereckých sil.

Vynikající hru paní Kolárové („Gervaise“) a pana Lapila („Quasimodo“) uznali už před námi. Pan Šimanovský („Klaude Frollo“) byl v žalářní scéně zcela dobrý; ostatní scény nepodávají hereckým jeho schopnostem vhodné příležitosti. „Fébus“ páně Šambergův byl taký, jak sobě „Féba“ vůbec myslíme co povahu paní Birch-Pfeifferovou napsanou, nikoliv ovšem jak Viktor Hugo jej vyznačil. Paní Kautská převzala úlohu „Esmeraldy“. Pojmula ji dobře a provedla přiměřeně, i řeč její lepší se značně. Nemýlili jsme se tedy, předpovídajíce, že bude za krátko skutečným obohacením českého jeviště. Jmenovati musíme ještě p. Kolára ml. („Troufon“) a beneficiantku sl. Lipšovou („Madelaine Meuniers“).

Příl. k č. 48. z 27. února.

Mlýn na ženy. Kouzelná báchorka se zpěvy ve 3 jednáních dle Morländra pro české divadlo zřídil F. M. — Prov. dne 10. března v stav. div. poprvé ve prospěch Magdaleny Hynkové.

Pověst o „Mlýnu na ženy“, v krajích německých dost známá a rozšířená povídkou, písní i obrazem, překvapila část našeho obecenstva novostí svou. Morlaendrovo zdramatisování je mimo to velmi dovedné a neměli bychom ničeho proti tomu, že se „kouzelná báchorka se zpěvy ve 3 jednáních“ přeložila, kdyby byl překladatel obešel některé přílišné necudnosti vídeňskému obecenstvu třeba milé, pro naše se však naprosto nehodící. Dle frašky „Mlýn na ženy“ mohli by se naši básníci řídit a povzbudit, aby z bohatého zdroje národních pověstí českých vyvážili látky ku fraškám vhodné, jak to učinil už n. př. Tyl s velkým úspěchem. České pověsti duchem českým pojaté a provedené, nedošly by zajisté podobně scestného vzdělání co do stránky mravní, jakého se dostává někdy pověstem německým v rukou jejich vzdělavatelů. Mimo překladatele přičinil také ještě jistý nejmenovaný básník rukou svých a přidal několik časových, dobrými nápady okořeněných slok ke couplettům. Forma slok těchto mohla býti dle spisovatele svého, známého, ač nejmenovaného, trochu správnější. Část té nesprávnosti byla ovšem vinou přednášečovou. Obecenstvo se těšilo narážkám časovým a pan Sekyra, jenž je zpíval, odměněn hlučným

potleskem. Po slově „zpíval" nedáme žádného vykřičníku; p. Sekyra nemůže za to, že hlasu nemá, a řeklo se mu to už přečasto; bylo by to právě tak zbytečné jako mluvit o gramatikalních hříších našich herců, kteréž n. př. včera jako kapradí rozbujněně nás se všech stran předpotopním chladem ovívaly. Rádi bychom věděli, co by řeklo obecenstvo německé, kdyby vystoupil před ně herec lámající němčinu a nevyznamenávající se zároveň převýtečnými jinými vlastnostmi hereckými. Čeští herci zároveň v německých představeních působící, dovedou váhu těch slov uznat a zajisté nám přisvědčí, že od každého vzdělance, zvláště pak od divadelního herce, požadovati musíme bezvýminečně alespoň dokonalou známost mateřského jeho jazyka. Vzhledem ku představení odpustí nám páni herci, již se všichni dosti přičinili, promluvíme-li toliko o dámách. Beneficiantka paní Hynková je chvalně známa přirozenou svou hrou a musela co „hospodská Lašťovková" proniknouti. Představuje-li paní ta staré, samolibé nebo hašteřivé ženské, nemůžeme sobě lepší zastupitelky oboru toho přáti; přirozená hra její nesníží se nikdy na sprostnost. Slečna Bollardova měla tutéž úlohu, kterouž v německých představeních téže frašky mívá. V úloze té uznává ji i přísnější obecenstvo německé; zdála se nám však slečna včera poněkud méně rozmarna v prvnější části úlohy své, než jak obyčejně bývá. Že sl. Bollardova málo na českém jevišti zaneprázdněna jest, může jí co herečce české zajisté ublížiti. Sl. Gaučova („markytanka Ančička") pochybila z počátku už zpěvem svým. Chce-li slečna nápodobiti stařenu, nemusí hlas příliš ku kníkání nutit: podobně vycvičená zpěvačka dovede i jiným způsobem stáří naznačit. Že se šibalský ton slečně Gaučové vždy nedaří, dokázala hlavně v jednání třetím. Č. 61. z 12. března.

Smrt Valdštýnova. Tragédie v pateru dějství s předehrou v 1 jedn. nazvanou „Kvas v Plzni" od Friedricha Schilera. Překlad od J. J. Kolára. Prov. dne 17. března na stav. div. ve prospěch Anny Kolárové.

Sebereme-li některých sedm po sobě provozovaných českých her dohromady, vypadá to zajisté, jako bychom měli sedm představení v témdni, jako by repertoir jednoho týdnu před námi ležel. Vždycky dvě, nanejvýš tři představení zajímavější, pro ostatní pak volí se kusy nepatrné ceny, jako na vyplněnou, jako k vůli tomu, aby se obecenstvo lepším nebo docela klassickým repertoirem nepokazilo a nepřesytilo. Kdybychom měli skutečně už sedm představení v témdni, nemohli bychom proti volbě také mnoho namítat, ač bychom i tenkráte žádali, aby kusy ceny skrovnější rovněž svědomitě se provozovaly; při jediném představení však žádáme volbu přísnou, neboť chceme k vůli budoucnosti českého divadla buď platné obohacení repertoiru nebo vítanou příležitost, aby se naše herecké síly vycvičiti mohly.

Tím vděčnější jsme paní Kolárové, kteráž přijmem svým náš repertoir vždy zušlechťuje a i tenkráte výtečnější dramatický plod k vůli obecenstvu volí, když pro ni samu hlavní úlohu neobsahuje. Ovšem že paní Kolárová přečasto již dokázala svoje umění a že i menší úlohu dů-

stojně a pilně provede. Pro tentokráte zvolila paní Kolárová Schillerovu truchlohru „Smrt Valdštýnova" a zůstavila sobě úlohu „Trčkové". „Albrechta Valdštýna" hrál p. Kolár st. Herecké schopnosti páně Kolárovy zajisté dovolují, aby Valdštýna nevylíčil pouze co hrdinu, aby i Valdštýna pověrčivého jasně nastínil a tedy obraz povahy všestrannější podal. Pan Kolár však oblíbil sobě vylíčiti toliko hrdinnou stránku povahy titulního reka a to rysy dosti všeobecnými, prostředky zevnějšími. Proto také jisté výjevy, jako na př. vypravování snu, minuly se s hlubším účinkem. Že pan Kolár každou povahu hrdinnou co do rázu všeobecného slušně provede, dokázalo se i včera v prvějších jednáních více než v pozdějších.

S pravým potěšením sledovali jsme hru pana Šimanovského („Max Picolomini"). Umělec ten stal se skvělými svými prostředky nejdříve miláčkem obecenstva většího, později hrou rozmyslnou taktéž miláčkem kruhů přísnější požadavky činících. Za doby poslední neradi jsme spatřovali u něho jakési snažení po effektech pouze zevnějších. Obávání naše však, že setrvá na dráze té, vyvrátil pan Šimanovský skvěle svou předvčerejší hrou. Ač v okamžicích[1]) upotřebil vší síly svého organu, dovedl se opět v momentech tklivějších šťastně mírniti a momenty tyto byly jeho nejšťastnějšími. Upozorňujeme však pana Šimanovského opětně na některé lehce odstranitelné vady, jemu ovšem již vícekráte vytýkané. Je to nepěkné a skoro stálé mávání pravou rukou, pak kolísání svrchní částí těla nápodobené zpěvákům, když násilně vyšší tony vynucovati chtějí. Při své přirozené síle nemá pan Šimanovský nucení takového zapotřebí. Ostatně sobě přejeme u mnohých našich herců, aby méně působiti se

---

[1]) Zde patrně vypadlo příslušné slovo „pohnutějších" neb pod.

snažili silou hlasů svých, než rozvážným odstupňováním, svědčícím o promyšlenosti. Pak nebudou herci před odchodem z jeviště musit hlasů svých tak přespříliš namáhati, aby potlesk massy vzbudili; získajíť za to potlesk obecenstva přísnějšího a za krátko obecenstva celého, jemuž zajisté rozumného úsudku neschází. Pan Šimanovský se přesvědčil, že na př. ve „Fiesku" něčím zcela jiným proniknul, než pouhou silou svého hlasu.

Pan Chramosta („Oktavio Piccolomini") měl konečně jednou zase úlohu jemu úplně přiměřenou. Svědomitě a důstojně ji provedl a vzbudil v nás přání, abychom jej spatřili v podobném častěji. Rovněž statně počínali sobě pp. Pokorný („Trčka"), Kolár ml. („Buttler"), Kaška („Isolán"), Valter („Vrangel"), Šamberg („švédský setník") a Sekyra („desátník Pappenheimský"). Méně šťastný byl pan Lapil („Pán z Illova"), jenž patrně nevěděl, co s úlohou svou počíti má a také z ní ničeho neudělal.

Ze zastupitelek úloh ženských jmenujeme ještě paní Kautskou. „Tekla" je úloha více těžká než vděčná; požadujeť především vytříbenou hru. V některých výjevech, v nichž dlouho na jevišti stojí, nemluví takřka ničeho a musí dlouhé ty pausy toliko němou hrou vyplňovati. Paní Kautská dokázala při každém vystoupení, že úlohám podobným dostojí. Při zprávě o smrti Maxa spatřili jsme skutečnou umělkyni; monolog následující byl krásně a citupIně přednešen, tak že i obecenstvo tenkráte chladnější spokojenosti své nezatajilo. Musíme však paní Kautskou upozorniti na to, že třeba předce poněkud hlasitěji mluviti, aby od ostatních přílišně se nelišila. Pozorovali jsme výřečnost už mnohem jasnější, paní Kautská vynikne však ještě spíše, bude-li se k vůli ostatním více namáhati. Víme, že umírnění takové děje se k vůli tomu, aby nepovstala monotonie; na jevišti německém snižují

herci s prospěchem hlas často až na šepot; u nás však, kde ostatní herci (jak jsme už vytknuli) někdy až příliš hlasů svých upotřebují, nemá obecenstvo hned sluchu pro podobné jemnosti a připisuje nejasnosti, co je méně hlasitě proneseno. Obyčejně v takových okamžicích vzbuzený nepokoj v obecenstvu činí mnohým řeč paní Kautské tím nesrozumitelnější. — Návštěva byla valná, souhra dobrá. Č. 67. z 19. března.

Miláček štěstěny. Původní činohra v 5 jednáních od Birch-Pfeiffrové. Překlad od J. V. Lomnického.[1]) Prov. v stav. div. dne 14. dubna 1861 ve prospěch Jana Kašky.

Že plody Birch-Pfeifferové u českého obecenstva právě také obliby docházejí jako u německého, přesvědčili jsme se již několikráte, přesvědčili jsme se opět včera. Většině obecenstva lahodí ty vybrané dojmy, jakými Birch-Pfeifferová působiti umí, obecenstvo povznese se neb necítí vůbec jejich dělanost a je právě tam dojmuté a pohnuté, kde toho spisovatelka potřebuje k vůli zakončení aktu nebo dobrému odchodu některé osoby z jeviště. Mimo to, jak už častěji vytknuto, dovede spisovatelka napsat vděčné úlohy pro herce. „Miláček štěstěny" nepatří mezi nejlepší plody její, jest však přece dovedně uroben. Představení včerejší rozvinovalo se před méně četným obecenstvem, než jaké jsme beneficiantovi panu Kaškovi přáli, dosti zajímavě. Nad ostatní účinkující vy-

---

[1]) Lomnický, pseudonym Jana Vávry (nar. 1792 v Lomnici, zemř. v Praze 27./8. 1866 jako úředník zemské účtárny a suppl. prof. češtiny na polytechnickém ústavě. Přeložil v letech padesátých mnoho kusů pro české divadlo, hlavně Iflandových, Benedixových a Birch-Pfeiffrové.

nikaly paní Kolárová a Pešková. Úloha „Athenais“, mohlo se to předvídati, hodí se docela pro paní Kolárovou. Viděli jsme již paní Kolárovou v úlohách podobných, zvláště v plodech Tylových vynikala v témž oboru častěji. „Athenais“ paní Kolárové je krásně zaokrouhlený umělecký celek. Pýcha staré šlechtičny, opanována hned dobrotou srdce, hned zase zvýšena neústupností stáří zvláštní nebo uraženým mravním citem a probuzená přísnými požadavky mateřské hodnosti, objevila se nám do podrobnosti odstíněna, nikde neurážející, všude aestheticky oprávněna. Rovněž potěšitelna byla hra paní Peškové a neváháme její „Hermance“ po bok postaviti „Šotku“ téže umělkyně, s kteroužto poslední úlohou „Hermance“ podstatnou příbuznost jeví. Počáteční výjevy v ústavním parku vyznamenávaly se živostí hry a vytýkali bychom snad toliko živost až přílišnou, ve své přílišnosti pak lehce zase na nucenost upomínající. Hravé shýbání těla až k samé zemi (na př. hned při prvním setkání se s kojnou a v jiných ještě scenách) není pěkné a také k naznačení dětinské ještě mysli nepotřebné. Zcela podařené bylo naznačení odhodlané dívčí povahy, v cituplnějších však okamžicích, kde měkký a dojemný, paní Peškové zvláštní ton na svém místě byl, kde se jednalo o dolíčení idealního přátelství nebo lásky buď dítěte, buď lásce své se zpočátku vzpouzející, konečně pak zcela se oddávající milenky, dosáhla oblíbená umělkyně i mezi scenami opětovaného potlesku. Poněkud nevyrovnané bylo přetvařování se mladé šlechtičny, přestrojené za selské děvče. Zde však i spisovatelka nechává příliš dívku vzdělanou prosvítati k lepšímu naznačení prudké mladistvé povahy. Z ostatních dam jmenovati sluší paní Hynkovou (kojná „Caton“), paní Kautskou („Honorina“), slečnu Lipšovu („Ninon“) a slečnu Bollardovu („Gilberta“), pro niž se

marně častějšího zaneprázdňování a větších úloh dovoláváme.

Mezi pány nejlíp sobě počínal pan Kolár mladší („Abbé"). Každý pohyb jeho byl původní. Méně nás tenkráte uspokojil pan Šamberg („Anatol"), jemuž se jediná scéna, vyznání lásky, podařila. Litovali bychom, kdybychom ještě jednou něco podobného o nadaném tom herci říci musili. Jmenujeme-li ještě pány Sekyru, Kašku a Chramostu, učinili jsme referentskému svému svědomí zadost.

Ještě něco nás však tíží, což za příležitosti dnešní podotknouti musíme. Při sceně v ústavním parku bylo jeviště naplněno děvčaty, herečkami to ovšem z operního a snad i jiných sborů pro tento večer najmutými. Vidoucím značný počet spoluúčinkujících ženštin, připadlo okamžitě na mysl, jak marně se posud dovoláváme žádoucího rozmnožení stálých českých herců a hereček. Nevíme posud, dostane-li se tato otázka divadelní před zemský sněm, kdyby se však i nedostala, něco se v té záležitosti učiniti musí a síly herecké by se rozmnožiti musily, byť i zůstalo vše v poměrech dosavádních. Neuchopí-li se divadelní otázky ti, jimž především přísluší, uchopíme se jí kdokoli. Budoucnost českého divadla není však, jak jsme za příležitosti jiné dokázali, pojištěna nikdy bez slušných příprav.[1]) Především vytknuli jsme nutnost nějaké dramaturgické školy. Myšlenka ta byla, jak jsme z mnohých stran doslechli, schválena; zůstalo však, jak při mnohém, na pouhém schválení a nestalo se ničeho dále. Není-li již možno, abychom obdrželi školu takovou úplnou, založenou buď obcí, buď zemí, nemohl by se myšlénky té uchopit některý soukromník? Učebních sil je hojnost a na

[1]) Viz stať „My a divadlo". D. I., řady 2., str. 31 sl. zde.

výběr; učňů by se přihlásilo také dost. Byť i nebyla škola ta hned pro žáky mužské zařízena, kteří vzdělání potřebného ač snad obtížněji, i jinak dosáhnouti mohou, nemohla by se alespoň škola pro dívky zříditi? Slyšíme sice, že se něco podobného nyní v skutek uvésti má, jsme však nevěřící, poněvadž často již zklamáni. Je-li ale snaha upřímná, voláme podnikatelům srdečně „Zdař Bůh!"

Příl. k č. 90. z 15. dubna.

Král. stavovské divadlo v Praze. V neděli dne 21. dubna 1861. Ve prospěch zřízení Jungmannova pomníku. Proslov[1]) přednešen paní Kolárovou. Na to. „Náš otec", báseň od V. Hálka v hudbu uvedena od prof. Vogla a přednešena zpěváckým sborem. Na to: La Castilliana, španělský tanec proveden od šestileté B. Jungmannové. Na to: Kupec Benátský, drama v 5 jednáních od Shakespeara. Překlad od J. J. Kolára.

Ve prospěch zřízení Jungmannova pomníku bylo předevčírem dáváno odpolední představení, jež se vyznačovalo jako skoro všechna podobná představení příležitostná pestrostí. Počátek učiněn krátkým proslovem psaným p. Kolárem st. a přednešeným paní Kolárovou. Přednes nevyšinul se nad cenu proslovu, v myšlénkách běžných sobě libujícího. Po změně dekorací objevil se na jevišti chrám vyklenutý nad podobiznou Jungmannovou; kolem chrámu stál četný sbor zpěvácký. Sbor ten měl přednášeti professorem Voglem v hudbu uvedenou báseň V. Hálka „Náš otec". Nepotěšili jsme se příliš zpěvu tomu; dozvídáme se ostatně, že úředně zapovězeno, aby se druhá a třetí sloka na jevišti zpívala. Následoval

[1]) Proslov ten sepsal J. J. Kolár.

pak tanec „La Castiliana“ provedený šestiletou B. Jungmannovou, o níž dále ještě několik slov promluvíme.

„Kupec Benátský“ byl vlastním jádrem celého odpůldne. I hra jednotlivců i souhra byly dosti uspokojující. Nad ostatní vynikali pánové Kolár starší a pan Sekyra. Neváháme přičítati bez frasí „Shyloka“ páně Kolárova k nejlepším jeho úlohám. Přídech hrdinnosti, jakouž skorem každá úloha téhož umělce ováta jest, dobře slušel povaze žida Shyloka a vysvětloval ráznou a nesmírnou nenávist jeho pravými barvami, ponechávaje i podrobnějšímu naznačování dostatečného místa. Zvláště podařeným musíme v tom ohledu jmenovati jednání čtvrté (před soudem). „Lancelot“ páně Sekyrův je v každém ohledu velezdařilý, vyřčeno to již častěji. Divíme se, proč při německém provozování Shakespearova „Kupce benátského“ úloha Lancelota již po nějaký čas panu Sekyrovi odňata jest. Z ostatních herců jmenujeme ještě pana Kolára ml. („Garciano“) a pana Šimanovského, jenž nepřiměřenou mu poněkud úlohu „Basania“ hrál.

Úloha „Porcie“ nově obsazena jest paní Kautskou. Posavádní zápasení s jazykem, umělkyni této vadící, překáží místy také obecenstvu tak dalece, že pěkné její hře se zcela těšit nemůže. Nejjasněji mluvila paní Kautská ve čtvrtém a pátém jednání.

Ku konci tančila ještě malá Jungmannova „Krakovianku“. Malá ta tanečnice jeví patrné vlohy; její tanec nevzbuzuje mimo to onu nechuť, kterou vždy míváme, kdykoli dítě tak outlého stáří na jevišti sola tančiti spatřujeme. Byl to milý něžný zjev, když hezké to děvčátko provozovalo s nehledanou naivností koketní tanec španělský a ohnivou Krakovianku beze vší okázalosti. Nesouhlasili jsme s těmi, kteří za nevhodné měli, aby vzdálená pří-

buzná Jungmannova v pamětní den jeho na jevišti tančila. Je to přílišný útlocit, který by byl jen tenkráte na svém místě, kdybychom nebyli skutečně spatřili před sebou něžnou naivnost a neokázalost. Učitelkou malé Jungmannovy zdejší prima-ballerina slečna Balke.[1])

Č. 97 z 23. dubna.

---

[1]) K referátu tomu připojeny pod čarou slova proslovu J. J. Kolára. Vzhledem k tomu, co N. o nich shora zcela správně pověděl, bylo by zbytečno proslov ten zde otisknouti.

Čechové u Milána. Tragoedie v 5 jednáních od Fr. Kosiny. Novým uvedením v scenu. Prov. v král. zemském divadle[1]) dne 5. května 1861 ve prospěch Jana Lapila.

Je tomu asi půl roku, co se královéhradecký p. professor Kosina veřejně v novinách ohražoval proti tomu, aby jeho pětiaktová tragoedie „Čechové u Milána" provozována byla. Naznačil práci svou skromně i trefně co práci studentskou a vyslovil přání, aby se již k vůli němu samému archivní prach s ní nestřásal.[2]) Žádala toho zajisté již prostá zdvořilost, jakou divadelní regisseur k spisovatelům míti má, aby se přání tak zřejmě vyslovenému vyhovělo. Avšak nestalo se, jako se u nás mnoho nestává, co se dle rozumu najisto očekává, a stalo se, jak se u nás mnohé stává, čeho se dle rozumu najisto neočekává. Beneficiant pan Jan Lapil zvolil vzdor všemu, nevíme na čí věhlasnou radu, „Čechové u Milána", — a náš pan regisseur J. J. Kolár st. řídil zkoušky. Z předu již jsme slyšeli, jaké to bude představení, a divadel-

---

[1]) Od 1. května 1861 zvalo se dosavadní stavovské divadlo „Královské zemské divadlo".

[2]) Viz „Čas" z r. 1860. — Jan Ev. Kosina (1827—1899). Drama „Čechové pod Milánem" pod. pseud. Bohdanecký bylo poprvé prov. 4. dubna 1850.

ními zkouškami roztroušené zprávy objevily se co pravdivé. „Čechové u Milána“ se sit venia verbo provozovali. Nechceme a nemůžeme spisovateli vytýkat předvedené nám v neděli směšnosti a naivnosti, rovněž jako nechceme poukazovati k některým příjemnějším oásám, svědčícím předce o nějakém dramatickém talentu. Nechceme taktéž rozbírati hru jednotlivých svědomitějších herců, cítiliť, jak vše namáhání marným zůstat musí; jen tolik podotýkáme, že nejvíce vyniknul beneficiant sám, jenž rovněž špatně hrál jak špatně byl volil. Tenkráte nemohli jsme se však ani naivnostem kusu, ani špatné hře herců, ani zhusta se vyskytujícím divadelním malérům zasmáti, cítili jsme toliko zlost a lítost nad neupřímností. Několik otázek však dovolujeme sobě předce ještě k osobám, jichž se týče. Jakým právem stavíte spisovatele takto samovolně na pranýř veřejnosti? Jakým právem smíte sobě z obecenstva šašky tropit, jediné představení české v témdni pro svůj žert ledajak vyplniti a divadlu českému spíše ubližovat, než abyste upřímně o jeho zdaru pracovali? A konečně, pánové, otázku ku vaší skromnosti: Myslíte, že je obecenstvo k vůli Vám zde, nebo Vy k vůli obecenstvu? Č. 109. ze 7. května.

Egmont. Tragoedie v 5 jednáních od Göthe. Překlad od J. J. Kolára. Hudba od L. Beethovna. První pohostinská hra sl. Albíny Heinzové od divadla v Štýrském Hradci. Prov. v král. zemském divadle dne 9. května 1861.

První pohostinská hra slečny Albíny Heinzovy „od divadla v Štýrském Hradci“ přinesla nám Goethe-ova „Egmonta“. Rozmyslně, někde až mrazivě rozmyslně navrhnutý, s olympickým takřka klidem vypracovaný, vznešenými a pro vždy časovými myšlénkami protkaný, Beethovnovou hudbou provátý „Egmont“ bude nám, čas od času opakován, vždy milým. Kdož žádá viděti, jak po shakespearsku hrdina z činu do činu vpadá, jak po romanticku, či spíše francouzsku jedna situací druhou stihá, bude ovšem méně dojat chladně pokračující tragoedií Goethe-ovou; máť však každá škola, každý spisovatel právo na zvláštnost či původnost, podá-li jen jiným způsobem náhradu za přednosti jinde nalezané. Nechceme ale dále rozváděti myšlénky své o Goethe-ových dramatech.

Včerejší představení přivedlo nám hosta vítaného, milého a dávno již očekávaného. Slečna Heinzová vystoupila, nevíme zdaž vlastní či cizí volbou, co „Klárka“. Nadání slečnino, její rozumnou hru, čistou její češtinu

známe již od dřívějška, věděli jsme, co můžeme v této úloze očekávat. Slečna Heinzová zvláště dobře se hodí pro úlohy vysoko tragické, pro úlohy hrdinné. V jednáních prvnějších očekávali jsme dle toho, že spatříme zvýšenou routinu, nehledali jsme samorostlosti. Routinu spatřili jsme pak skutečně zvýšenou, místy však i samorostlost, zvláště v momentech, ve kterých „Klárka“ nadšena je myšlénkou, že vznešený „Egmont“ je milencem jejím. Nejzdařenější na všechen způsob byl akt poslední, výjev na náměstí, kdežto slečna rozvinovati mohla všechny přednosti umělecké své osobnosti. Litovali jsme toliko, že pěkný orgán slečnin zastřen byl tenkráte nemilým chrapotem, který povznešenému hlasu jasnosti ubíral. Ponechávajíce sobě obšírnější úsudek o sl. H. na nějakou řadu her, musíme opětně a již nyní zase pronésti přání, aby na divadelní ceduli co možná brzy zmizel dodatek „od divadla v Štýrském Hradci“. Museli bychom as dlouho hledat, než by se našla herečka pro nás rovně se hodící. Máť slečna všechny téměř vlastnosti, jež se od české zastupitelky tragického oboru požadovati mohou. Že i svědomitě i pilně úloze své dostojí, předpokládáme s jistotou a vítáme tedy napřed již konec neblahého a spustlého divadelního interregna.

„Egmont“ sám byl jako dříve v rukou pana Šimanovského. Přiznáváme, že pilný herec ten přivedl úlohu svou nyní k větší vyrovnalosti, že zvláště v čtvrtém a pátém jednání hrál takřka dokonale, k vůli jemu samému chceme však poukázati ku jisté vadě, která se nejen tenkráte v aktech prvějších, ale také již ondy při „Fiesku“ a jinde objevila. Mluví-li k lidu, hledí si přílišně tonu jakéhos otcovského, učitelského, mluví, jakoby dítěti hravě domlouval, nebo nějakou bájku mu vypravoval. Strojené kolísání hlavou a prsoma v okamžicích velkého

rozčilení vytkli jsme již několikráte co vadu; zdá se to tedy býti návykem, jehož sobě herec vědom není a kritice k němu poukazující tedy nevěří. „Egmonta“ prvějších jednání podřizujeme jednáním pozdějším také proto, že nedovedl herec v nich vyznačiti živobujného plesumilovného „Egmonta“, jak ho básník, ovšem více slovem než činem naznačuje. Poukazujeme ku všem vadám p. Šimanovského podrobněji proto, že chceme a žádati můžeme od něho hru veskrz dokonalou.

Z ostatních spoluúčinkujících jmenujeme na prvním místě pana Chramostu pro jeho důmyslného „Oraniena“, paní Kolárovou („Markéta“) a pana Šamberga („Ferdinand“) pro ušlechtilou jejich hru, konečně pana Pokorného („Brackenburg“). Bylo by bývalo však líp, kdyby poslednější dva pánové své stejně vděčné úlohy byli vyměnili. „Vansen“ pana Kolára ml. je uznaně dobrá figura. Podobné úlohy tvoří týž herec zcela samostatně, jednu od druhé nezávisle — až na ten stereotypní smích, který co přístavek každou větu zakončuje a všechny úlohy sobě příbuznější činí. Pan Kolár st. hrál „Albu“.

Na konec vznášíme k ředitelstvu ještě jednu žádost. Víme, že zastupitelé zcela vedlejších úloh mají peněžní odměnu zcela skromnou; snad by jim tedy ředitelstvo mohlo z vlastního — koupit alespoň nějakou malou mluvničku českou.

Že slečna Heinzová hrála, byla zajisté událost pro české obecenstvo; nevíme tedy, proč návštěva byla tak slabá a nechceme toho ani odůvodňovat, ani omlouvat.

Č. 113. z 11. května.

Syn Pouště. Dramatická báseň v 5 jednáních dle Bedřicha Halma od J. K. Třetí pohostinská hra sl. Albiny Heinzové od divadla v Štýrském Hradci. Prov. v Novoměstském div. dne 20. května 1861.

Hravé duetto mezi „Partheniί“ a „Ingomarem“, na divadelních cedulích českých „Syn pouště“ (!) nadepsané, málo se hodí pro naše obecenstvo. Nechceme tím kusu samému všechny přednosti odepříti, Halmova poesie je aspoň vždycky poetická; schází ale dramatická živost, jakouž nenahradí žádné hračky psychologické, byť i sebe filosofičtěji a němečtěji vyvedené. Mimo to jeví se v kuse prapodivná tendencí, lásce se obětuje na př. „mrav národa“ a t. p. Halm, jenž chtěl ideálně vylíčit moc lásky i nad divochem vítězící, nepřipustil dříve, aby cit národní proniknul, až když by se již bylo protivilo jiným abstrakcím, Němcům co do slov velmi běžným. A i pak jeví se nám spíše přirozený cit slušnosti a práva než národní vědomí. Těžko věru dostát všem požadavkům spisovatelem činěným: tím záslužnější jest způsob, jakýmž vynikali zástupcové hlavních úloh.

Slečna Heintzova vynikla co „Parthenie“ nad obě své dřívější úlohy. První jednání bylo ovšem poněkud chladné, za to však vyznamenávala se ostatní jakž krásnými jednotlivostmi, takž i pojmutím celkovitým. Slečna

byla výtečna od okamžiku toho, kde odhodlaně vstupuje mezi divochy, aby otce svého vyprostila. Přirozená slečně chladnost, k níž jsme již poukázali a jež se jinde jenom routinou zakrýt může, posloužila „Parthenii“ velmi. Zvláště krásně byla vylíčena i odstíněna ona naivnost, kterouž Halm svou Řekyni krásně obdařil a kteráž, jak jsme se před nějakým rokem k svému zármutku přesvědčili, herečku tak lehce na scestí svést a směšnou učinit může. „Parthenie“ sl. Heintzovy vyznačovala se hlavně jemným svým klidem, nepřipouštějícím v okamžicích hravějších přesladké dětinskosti, dojímajícím v okamžicích rozhodně vážných mocným nádechem hrdinnosti. Přečastý potlesk dosvědčil slečně, že dosáhla stkvělého uznání.

Neméně obtížnou a toliko relativně vděčnou úlohu měl p. Šimanovský co „Ingomar“. I jemu hrozilo totéž úskalí; zástupce „Ingomara“ může se rovněž lehce vyznamenati jak lehce se směšným státi může. Hra pana Šimanovského byla vesměs uhlazena a rozmyslna; nikde přílišnosti, k jakéž úloha lehce vyzývá, všude pravá míra. Ve výjevech nejprudší náruživosti opanoval herec vždy šťastně orgán i pohyb svůj; i v okamžicích, kde divoch „Ingomar“ všechny své vlastnosti neuhlazené objevuje, nespatřili jsme nikde surovost, viděli jsme již zárodky aneb aspoň půdu pro ušlechtilejší city, slyšeli jsme ton ten dojemný, jakýž později úplně vrch obdržuje. Jsme zajisté vedeni k tomu, abychom „Ingomara“ naznačili co nejlepší v dlouhé řadě dobrých úloh pana Šimanovského.

Zcela nešťastným byl pan Chramosta co „Miron“. Nepochopil úlohy své rovněž obtížné a představil nám místo klidného, abychom tak řekli naivně-řeckého občana, jenom dětinského starce. Ton jeho byl někdy více než dětinským. Ze zástupitelů úloh ostatních jmenujeme ještě

paní Hynkovou a pány Kolára st., Lapila a Pokorného. — Návštěva byla četná.

Když referent o českém divadle již jistý počet let píše, stane se zajisté konečně mírným, ano omrzele mírným tam, kde Herkulovy síly by nestačily, aby všechno smetí a všechny nešvary vyklídily. Právě proto jednoduše zapisujeme bez dálších poznámek, že se nedělní představení proto večer začíti nemohlo, jakž dříve slíbeno, poněvadž bylo českých herců zapotřebí ve večerním představení německém. Č. 121. z 22. května.

Filipina Velserová. Dějepisná činohra v 5 jednáních od Oskara Redwitze.[1]) Překlad od J. V. Lomnického. Čtvrtá poh. hra sl. A. Heintzové. Prov. v Novom. divadle dne 2. června 1861.

O Redwitzovu dramatickém nadání dočtli jsme se z německých časopisů zvláště za doby novější tolik, že by nás to skorem zmásti mohlo v úsudku. Čtením a autopsií však jsme o Redwitzových dílech dobyli sobě úsudek pevný a neklademe „Filipinu Velserovu" nikoli tak vysoko, jako to mnohé časopisy německé činily. Celek provát jest onou přisládlostí, kteráž lyrické plody téhož spisovatele za krátko skorem nesnesitelnými činí; poesii „Amaranthu" marně bys však zde hledal, ani zahradní scena s tetou a vypravování snu nemá do sebe vynikajících nebo uchvacujících poetických myšlének. Známé náhledy a tendencí spisovatelovy proplétají se ovšem i zde celým kusem. Jednotlivosti svědčí o smyslu pro effekt, kterýž místy na Ifflandovu nejplačtivější dobu pamatuje a ženskému pohlaví se velmi zavděčuje.

---

[1]) Oscar sv. pán Redvitz, básník a spis. něm. (1823 až 1891). Nejznamenitější jeho dílo jest lyricko-epická báseň „Amaranth" (1849), zvláště v katolických kruzích vřele přijatá. Jako dramatik nevynikl. „Filipina Velserova" napsána r. 1859. R. byl smýšlení konservativního až zpátečnického.

Provozování bylo celkem co do souhry nedostatečné, co do hry jednotlivců zajímavé. V titulní úloze vystoupila po čtvrté pohostinsky slečna Heintzova. Můžeme říci, že jsme byli zvědavi na úlohu tu, značnou měkkost citu a výrazu požadující, a že jsme uspokojeni setrvali až po konec. Schází-li slečně přirozená vřelost, překonala alespoň již všechny obtíže a dovede rozumnou hrou nás v nejlepším smyslu oklamati. Základní ton byl velmi šťastný, zahradní scena do podrobnosti provedena. Slyšeli jsme zatřásati se hlas slečnin tak jemně, jak nikdy dříve, jak v žádné úloze před tím. A co největší zásluhou, že se základnímu tonu nestala ani jednou nevěrnou, ani v jednáních posledních, kde nebezpečí v tom ohledu zcela blízké bylo. Zde vypomohl v scenách nejvážnějších pouze mocný zvuk jejího organu. Nejušlechtilejší byla hra v jednání čtvrtém, o poznání sklesla v jednání posledním, když „Filipina“ císaři prosbu svou přednáší.

Ze zástupitelů úloh mužských náleží tentokráte přednost p. Chramostovi („Velser“). Pro pyšného, na své bohatství a vědění hrdého měšťana augsburského nemohl sice z počátku p. Chramosta pravý ton nalézti a kolisal se mezi důstojností neodůvodněnou, abychom tak řekli, dětinskostí; za to však byl ton uraženého starostlivého otce zcela dobrý a scenu před králem, jakož i scenu na hradu křivoklátském bylo by i obecenstvo mnohem přísnější vyznamenalo. V podobných teprvé úlohách vídáme lepší stránky herecké osobnosti páně Chramostovy a pravý obor jeho. Škoda, že organ poněkud drsný a třaslavý nebývá herci tomu vždy poslušen.

Z ostatních herců vynikli pánové Šimanovský, Šamberg a Sekyra, pak paní Kolárová, Hynková a sl. Lipšova. P. Kolár st. opět „bojoval“, avšak nevždy s výsledkem. Pan Pokorný přebral mladého

„Overstolze“ v obor tak zvaných „naturburschů“, čímž docílil nějaký dojem lichý. — Hrálo se opět o čtvrté hodině odpolední za dosti četné návštěvy.

O této naší divadelní hodině nemůže se jinak než feuilletonisticky pojednávat, — přenecháváme to tedy příštím dnům.[1]

Č. 131. z 4. června.

[1]) Stalo se tak již ve feuilletonu čísla násl. (132. z 5. června t.) — Tehdy počala se žádati večerní představení místo dosavadních odpoledních.

Povídky královny Navarské. Veselohra v 5 jednáních od Scribea a Legouvé, z francouzského přeložena od dra. Krásy. Pátá poh. hra sl. A. Heintzové. Prov. v Novoměstsk. divadle dne 16. června 1861.

„Povídky královny navarské“ patří mezi ony veselohry, kterýchž českému repertoiru hodně mnoho zapotřebí. Neujímají se však posud dost hojně na půdě naší, dílem pro těžkou souhru, dílem pro nezvyklost obecenstva, ač toto jeví i při nejfrancouzštěji zapletených a přišpičatěných kusech vždy pozorlivost. Co do souhry třeba nejvyšší svědomitosti, přísné paměti, která jedině nevyhnutelně potřebnou lehkost herci dodá. Pravdivé jest poznamenání, že na divadlech ochotnických hry takové mnohem vybroušeněji vypadají, ouzkostlivost a zápal diletantovi vlastní nedovoluje, aby jediné slovo pozdě pronesl, nebo někdy v pravý okamžik nevystoupil. U nás té ouzkostlivosti není, ještě méně pak zápalu. Toliko jednotlivým spisovatelům, panu regisseurovi nebo celému herectvu oblíbenějším dostává se při provozování jejich plodů vší píle. Zdá se, že Scribe k oblíbencům těm nepatří. Nevíme, jsou-li v tom příčiny politické.

Souhra nedělní byla vším, jenom ne souhrou. Když nenastala po každé větě umělecká pausa několika minut, překvapilo nás to při tom krásném pravidelném pauso-

vání. I náš host, slečna H e i n t z o v a měla několik roztomile slabých okamžiků, takže i slova jiným u napovědy přebírala, a přece byli „ti jiní" také rádi, když slova napovědova, která jim patřila rozeznali od slov, která jim nepatřila a dávali očima zřejmě napovědovi na srozuměnou svou svrchovanou pozorlivost a spokojenost, s jakouž každého jeho pokynutí dbali.

Ostatně nebeře sl. Heintzova úlohy své příliš na lehkou váhu. Vybírá samé kusy, jejichž hlavní osoby v ní nikdy výtečnou repraesentantku míti nemohou. Musí sobě dle všeho lidského domyslu velkou brát tedy práci, — dle skutečnosti není ta práce však příliš namáhavá. Slč. Heintzova má pro všechny úlohy jen dva základní tony, jeden tragický a pak druhý trochu méně tragický, kterýž slouží pro sceny naivní, sentimentální a salonní; úloze samé je ponecháno, aby druhy tyto dělila; slečnu vyznamenává jakés aristokratické „sich gehen lassen", nemůže se tedy od ní požadovati živost, třeba by bez živosti úloha mnoho, snad všecko ztrácela. Naznačená již ledovitost ovládá někdy až mrazivě, a kde není ledovitost ta d o c e l a na svém místě, vidíme, jak jednou již řečeno, pouhou routinu. V úloze „Markéty" objevila se routina ta i v šatu salonním (ostatně velmi nehistorickém). Slečna se ale vždy líbí, neboť obecenstvo demonstruje právem, že ji potřebujem a bez ní se obejíti ani nemůžeme, ani nechceme.

Ostatní úlohy, vyjímaje „France" pana Š i m a n o v s k é h o, úlohu to velmi vděčnou, ztratily a rozběhly se jako Rén v písku. Jmenujeme také ještě pana Kolára ml. a p. Kautskou. Úloha „Babieça" naprosto nehodí se pro pana C h r a m o s t u a divíme se, proč nezůstalo při dávném obsazení panem Kaškou. Pro „Isabellu" jevila paní P e š k o v á naivnost sice, nikoli však naivnost dvorní.

V divadle bylo krásně prázdno, chladno a průvětřivo. Modré nebe usmívalo se na nás všemi okny a skulinami, na střeše štěbetala hejna roztomilých brabčíků, vyplňujíce pausy na jevišti a umlkla jen tenkrát, když v restauraci divadelní kapella městských granátníků tak mocně troubami zavládla, že jsme ani salonního šepotu z komnat španělské vládní rodiny neslyšeli.[1])

Č. 144. z 19. června.

---

[1]) Míněna tu zahradní restaurace při samém divadle se nalézavší. Divadlo bylo dřevěné a mělo pod stropem v polokruhu nepřetržitou řadu velikých oken.

Maria Stuartka. (Schiller. Přel. P. Šafařík.) Prov. v Novoměstském div. v neděli dne 7. července.[1])

Na rozloučenou hrála slečna Heintzova předevčírem „M a r i i S t u a r t k u“. V celé řadě pohostinských jejích her, jak jsme již poukázali, dosti nevhodně volených, nebylo úlohy, ve které by byla mohla slečna tak pěkně rozvinout zvláštnosti svého talentu, tak mocně použíti všech svých vynikajících prostředků jako v „Stuartce“. A přece v úloze té nevynikla, neboť potlesk dosti častý a silný platil místy krásám básně, ještě více pak na všechen způsob nemilé okolnosti, že se slečna zase s námi loučila. Vadilať zde totéž, co jsme dříve vytýkali, nepřekonatelná jakás chladnost, přecházející místy až v nevšímavost. Nejkrásnější místa, vybízející k rozvinu důmyslné hry, zůstala bez výsledku, slečna Heintzova pouze naznačovala, kde měla hluboko rozváděť. V prvním jednání

---

[1]) Od 1. července 1861 počalo se hráti česky týdně dvakráte, ovšem vždy ještě jen odpoledne. Pokud trvala letní saisona, hráno střídavě v Novoměstském divadle (v tomto vždy v neděli) a v Pštrosce. — V zimní saisoně zavedeny pak po nezdařených pokusech hráti v Novoměstském divadle, počínaje 1. prosincem 1861 vedle odpoledních her nedělních čtvrteční večerní hry v divadle zemském na Ovocném trhu, jež trvaly až do otevření Prozatímního divadla.

*

zdálo se, jakoby přenechávala práci i slávu představitelům „Burleigha“ a „Mortimera“, a přece zde měla dobře odstupňovanou hrou a ostře přízvukovanou řečí nakreslit pravý obraz povahy krásné ženy, vítězící i půvabem svým i ostrostí ducha svého. Výtečnou výminkou byla scena zahradní, zde vyšlehl pravý oheň náruživosti, zde viděli jsme jeho přirozeně se vždy víc a více vzmáhající sílu, kteráž však vzdor oprávněnosti své vnitřní nikde nepřekročila meze aesthetické. V posledním pak jednání opět nadvládalo dřívější chladné naznačování, kteréž ovšem výjevu před popravou dosti slušelo, teprvé zde však a nikoli hned objeviti se mělo. Přikládali jsme při pohostinské hře slečny Heintzovy měřítko přísnější a to za přirozenou tou příčinou, že nám šlo o nepředpojaté určení nového zjevu, a novým zjevem byla nám slečna na nynějším svém zdokonaleném stanovisku vzdor tomu, že byla dříve již jednou náležela českému jevišti. Mimo to jednalo se také o to, aby se přesně určil obor, pro kterýž se slečna, již jsme podržeti doufali, úplně hodí, i aby se vymezily z předu již všechny úlohy, pro kteréž by zapotřebí bylo herečky jiné, neboť jsme opět doufali, že direkcí neobmezí se při rozmnožování hereckých sil pouze slečnou Heintzovou. Pouhá routina nepomáhá, nepomohla by ani slečně Heintzové. A tak bychom opět zde stáli bez milovnice tragické. Možno že za krátko opět nám bude poskytnuta krásná příležitost, abychom zbytečně a daremně protestovali proti tomu, že by zase naivní milovnice hrála v úlohách vysoce tragických, v úlohách ženských hrdin, pro kteréž poslednější by neměla ani stínu těch mocných prostředků, jakéž jsme při sl. Heintzové seznali. Možno, že nám někdo dokáže, že českému národu sluší líp sentimentalnost, že hrdinnosti ani nerozumí, lehce možno, dokážeť se u nás lidem všechno, co se chce, do-

kážeť se u nás i v umění i v literatuře genialnost a velikost, kde se nalézá pouhý, mnohdy i jednostranný talent, na nějž působí dělaná ta sláva co otravující jed. Nevíme, co bylo příčinou, že direkcí neengažovala slečny Heintzovy. Pouhá otázka vyššího platu než jaký u nás běžným jest, nemůže to býti; dalať by sobě direkcí tím vysvědčení chudoby duševní, že nepředvídá, že běžné posud platy na žádný způsob podobně mizerné zůstati nemohou, zvlášť mají-li se přípravy k prozatímnímu divadlu činiti, a že se konečně s platy vyššími počátek učiniti musí. Zajisté by bylo direkcí stálo pra málo práce zadání žádosti k zemskému výboru, aby subventionoval také divadlo české; není pochybnosti, že by nyní žádosti tak spravedlivé bylo se vyhovělo, vždyť se i na pouhé krášlení německého divadla dalo přes 150.000 zl. Snad má ale slavná direkcí zase v úmyslu předváděti nám celou řadu více nebo méně nadaných počátečnic, o nichž jsme posud ani hlesnouti neslyšeli a na něž milerádi hned zase zapomeneme — —

Bylo by nespravedlivé, kdybychom k vůli tomu, že referát náš dnešní již přílišně se rozšířil, nezmínili se ještě o výtečné hře paní Kolárové („Alžběta“) a pana Šimanovského („Leicester“). V zahradní sceně rovnala se hra paní Kolárové hře zastupitelky titulní úlohy, v ostatních aktech stála mnohem výše i vyrovnalostí své hry i ostrým naznačováním. Pan Šimanovský umožnil důstojné zakončení klassického dramatu. Panu Šamberkovi[1]) nedařilo se všudy stejně. Velmi dobrý byl v jednání prvním, obyčejný ve výjevu s královnou anglickou, nešťastný, když se vyznával Stuartce ze své náruživosti. Poslední výjev činil na nás dojem improvi-

[1]) Š. hrál úlohu Mortimera.

sací, ovládané poněkud routinou. Možno, že chtěl pan Šamberg podati něco veskrz originalního, přirozeností a opravdivostí svou vynikajícího; přirozenost zjevila se tu však na ujmu vší krásy. — Pan Kolár starší, nu pan Kolár starší zahrál sobě „Burleigha“ ač ne příliš rád, jak dával na srozuměnou.

Č. 161. z 9. července.

Záhuba rodu Přemyslovského. Drama ve 4 jednáních od Ferd. B. Mikovce. Prov. ve prospěch Frant. Kolára v Novoměstském div. v neděli dne 28. července.

Dlouho neviděná truchlohra Mikovcova „Záhuba rodu Přemyslovského“ osvědčila opětně při předevčerejším provozování, že zůstane nadlouho v repertoiru českém. Jednotlivé poklesky, kterýchž se tehdáž mladý ještě spisovatel dopustil,[1]) zmizí takřka naproti provedení celkovitému, jež na všechen způsob svědčilo hned při prvním díle o značném nadání dramatickém. Každý akt sprovázen jest effekty někdy sice divadelně běžnými, vždy však zcela místně volenými a právě rozvinujícím se poměrům zcela odpovídajícími. Zdá se vůbec, že spisovateli tenkráte šlo více o dobré upravení a rozměření scen, o effekty již naznačené, než o vyhloubání povah a o dialog myšlénkami nasycený. Přece však mají povahy ty dosti zvláštní barvitosti.

Co do provedení nemůžeme nedělní představení mezi lepší počítati. Souhra byla místy velmi mdlá, zastupitelé

---

[1]) Ferdinand Břetislav Mikovec (1826—1862). „Záhuba rodu Přemyslovského“ provozována po prvé r. 1851. —

jednotlivých úloh nevynikali většinou nad obyčejnost. Nejlepším byl pan Šimanovský („Král Václav"), jenž podal opět, abychom se tak vyjádřili povahu celistvou, zaokrouhlenou. Méně vynikající, avšak taktéž vděčné úlohy měli páni Kolárové a učinili jim zcela zadost. Paní Peškové vadila tenkráte jakás zpěvavá monotonnost.

Obecenstvo bylo tenkráte velmi rozohněno a použilo každé z naskytajících se četných příležitostí, aby osvědčilo své politické smýšlení. Č. 179. z 30. července.

Starý manžel. Veselohra ve 4 jednáních od Kořeňovského. Přel. Jaroslav Pospíšil. Prov. v aréně dne 22. srpna.

Z polského přešlo na jeviště české již několik veseloher dobrých, ano ve svém druhu i výtečných; rychle u nás zdomácněly, neboť živel je ovládající není nám cizím, a vane z nich, když se neopírají o vzory francouzské, duch nás osvěžující. K výtečným veselohrám nelze však přičísti předevčírem v areně provozovanou „Starý manžel" od Kořeňovského.[1]) Především vadí název „veselohra" sám. Hlavní tři osoby kusu jsou čistě činoherní, jakoby vybrány z nejplačtivější komoedie. Komický element zastoupen několika vedlejšími osobami, kteréž vlastně k rozvinu kusu pra málo (ne-li pranic) přispívají. Děj se rozvinuje pomalu, ze čtyr aktů byly by se mohly pohodlně co do děje učiniti dva, snad ještě méně; spisovateli běželo však o to, aby povahy hluboce vyznačil dialogem, nikoli činem, jednáním. Nejednalo se

---

[1]) Józef Korzeniowski (1797—1863), spisovatel polský, po výtce dramatik, sepsal přes 60 div. kusů, z nichž mnoho velice cenných. K. dlužno vedle hr. Fredry považovati za zakladatele dramatické poesie polské. Psal tragedie i veselohry, vyniká zvláště kresbou ženských charakterů. Některé, slabší práce mají ráz zběžnosti.

mu o rychlé střídání situací, o efekty vesele jednotlivé akty zakončující, konec jednání druhého a třetího dojímá skoro plačtivě, jen jednání čtvrté končí vtipnou raketou, aby jaksi ráz veselohry přece zachován byl. Nejzdlouhavěji vleče se čtvrté jednání samo, kde „starý manžel“ pohodlně milence po milenci zkouší. Předmět této veselohry Kořeňovského jest nám dosti cizí, pro katolickou Polsku nepochopitelný. Starý sudí „Janikovský“ (p. Chramosta) vzal sobě zcela mladistvou „Josefinu“ (p. Pešková) z vděčnosti k rodině její za manželku. Josefina je pravé dítě a hraje sobě s manželem svým jako milující vňučka s „dědouškem“. Sudí jest do ní zamilován, přece však lituje mladých jejích lét a předsevzal sobě, že ji obšťastní manželem mladým. Náhodou dočte se v časopisu jmena Stanislava Janikovského, jmenovce svého, který právě stal se poručíkem. Pošle mu peníze, vyzve jej k sobě. Manželka jeho a poručík se do sebe zamilují, oba jsou šlechetni, oba se odříkají, šlechetnějším však ještě jest starý Janikovský, zařídí tajné rozvedení s chotí svou a spojí milující, jimž také jmění své obětuje!

Ostatně musíme přiznati, že jsou všechny povahy provedeny velmi dobře, že se povznášejí nad chablonu. Toliko mladistvá povaha poručíkova je poněkud slabší a neposkytuje herci jiné příležitosti, než aby se leskl měkkostí svého organu. Jak daleko panu Šimanovskému také úlohy přístupny jsou, dostál herec i úloze této; poněkud více němé hry by bylo zcela na svém místě bývalo. Nepoměrně vděčnější jest úloha páně Chramostova. Již maska herce toho byla velmi dobrá. Co se hry dotýče, neváhám „sudího Janikovského“ za vzorně provedeného naznačiti. Poněkud neohebný sice organ Chramostův vystačil zde a přizpůsobil se, odpovídaje všem jednotlivostem. Ton kárajícího bratra, milujícího a odříka-

jícího se chotě byl všudy přirozený, dle situací i dojemný. Rovněž odpovídala herecké osobnosti paní Peškové úloha „Josefiny“, požadující hned hru dětsky-naivní, hned ton citem se rozechvívající. Beneficiantka paní Hynková („Anežka“), jíž bychom byli ku příjmu lákavějšího povětří přáli, byla přívětivě přijata, neměla však zvláštní příležitosti, aby vynikla. Pan Sekyra, p. Kaška a sl. Lipšová působili dobře v komických episodách. U prvnějšího pozorujeme po nějaký již čas s potěšením, že mu nečiní jazyk těchže obtíží více jako dříve. Souhra byla dobrá až na jediné opětné opozdění, kteréž zkazilo dobrou scenu. Výsledek celého představení byl by na jiném místě než v areně větší býval. Č. 200. z 24. srpna.

Jan Slepý. Historická hra od K. W. Slánského. Prov. v Novom. div. v neděli dne 25. srpna.

Nevíme, za jakou příčinou obmyslila nás důmyslně působící regie divadelní historickou hrou „Jan Slepý, hrdinský král Čechů".[1]) Hrozila nám jí již několikráte, konečně vedla přece zhoubnou svou ránu a udeřila — do hlavy své vlastní. Darmo jsme se již několikráte dovolávali u regie své oné šetrnosti, kterouž ku spisovatelům zajisté míti má a kteráž nedovoluje, aby opětné kritice v šanc dány byly plody, jež na jevišti se neosvědčily neb osvědčiti se nikdy nemohou. „Jan Slepý" jest nazván historickou hrou, jiného vhodného a určitějšího názvu darmo bychom hledali. Jest to pouhé vřadění rozmanitých situací, i dialog vleče se pomalu a lenivě od výjevu k výjevu. Podobně vlekla se i sama hra a některý potlesk obecenstva platil pouze „českému králi" a dvěma neb třem vlasteneckým frásím. Č. 202. z 27. srpna.

---

[1]) Karel Vinařický (1803—1869) — jenž skrývá se tu pod pseudonymem K. W. Slánský — napsal jen toto jediné drama. Po prvé bylo provozováno v stavovském divadle dne 12. prosince 1847; téhož roku vyšlo tiskem v Praze u Jaroslava Pospíšila pod názvem: „Jan Slepý. Historický truchloděj v pěti jednáních". Viz též „Literaturu českou devatenáctého století" II. 394, 395 (článek Jaroslava Kampra).

Kněz a voják. Obraz ze života ve 3 jednáních dle Fridr. Kaisra od J. K. Tyla. Prov. v aréně dne 5. září ve prospěch sl. Lipšové.

Naši beneficianti nedávají sobě právě záležet, aby nám letošní letní saisonu zpříjemnili. O novinkách skorem ani pomyšlení, a můžeme být velmi rádi, když se jen něco lepšího vybeře z řady starých známých. Beneficiant ovšem vyhýbá se a vyhýbati se musí všem přílišným a zbytečným vydáním, honorar českému spisovateli buď za překlad buď za původní hru vyplacený není ale zajisté ani přílišný ani zbytečný. Nový kus láká nové a četnější obecenstvo do divadla, na žádný způsob nesmí se ale očekávati, aby obecenstvo z obětavosti pouhé nebo proto, že řídká jsou představení česká, tedy jaksi z donucení divadlo plnilo. Čeští herci mají zajisté hledět ku hrám novým, a to ve vlastním prospěchu, majíť pak později výběr tím bohatší a snadnější, repertoir jejich se rozšíří, rozšířeným repertoirem pojistí se i postavení jednotlivců. Většina divadelních představení do roka jsou samé benefice, nevíme věru, jakým způsobem, když ne beneficiemi, dostávaly by se nové hry na jeviště. Od ředitele zajisté nemůžeme očekávati, že by pro mimobenefiční představení kupoval hry nové, nebo objednával překlady, pan ředitel vůbec raději počká, až beneficiant polovici ceny

zaplatí, ač by věru velmi dobře pochodil, kdyby novinkami konkuroval s herci.

Co se týká volby dramatického obrazu Kaiserova[1]) „Kněz a voják", jejž sl. Lipšová sobě obrala, můžeme alespoň říci, že ze starého volila dobře. „Kněz a voják" bude se pro živé své situací při dobré souhře líbiti i dále. Poněkud novinkou stal se nám kus ten přece, a sice dobrou souhrou, jakéž se mu, pokud se pamatujeme, nikdy dříve s takovou pečlivostí nedostalo.

O dobré souhře podáváme zprávu tím raději zde, že jsme ji za poslední doby zpozorovali častěji než kdy dříve, že nezdá se více panovati zásada: „Jeť to fraška, nač dobrá hra!" Zajisté jest potřebí, aby herecké síly, které již máme, bezvýminečně a důsledně k svědomité hře přihlížely, jen cestou tou budou připraveny k zamýšleným častějším hrám, jen tak stanou se podstatným a pevným základem budoucího národního divadla. Výhlidek ovšem nemají posud skvělých. Obecenstvo myslí již s jistotou, že budeme míti zimního času aspoň dvoje představení za týden a herci i regie tážou se posud jeden druhého s napnutostí: „Nu, jakž, bude přece nějaké zimní divadlo?" Slibované aneb aspoň očekávané rozmnožování personálu opět kleslo v dřímotu, právě tak, jak se zdá, že utuchnul z lehýnka zase zápal výboru pro divadlo národní. Co se týká pak nových původních prací pro repertoir zimní, nedočkali jsme se posud ani letošního rozhodnutí stran Fingerhutových cen.

Dosti však všeobecných těchto poznámek, při kte-

---

[1]) Friedrich Kaiser, něm. spisovatel dramatický (1814 až 1874). K. byl své doby vedle Raimunda a Nestroye nejoblíbenější lidový dramatik a fraškář vídeňský. Psal hlavně pro divadlo v Leopoldově.

rýchž se i nejsilnějšího slabost zmocniti může. Pravili jsme již, že byla ve čtvrtek souhra dobrá. Neurazíme žádného z ostatních herců, kteří vesměs činili seč byli, pravíme-li, že nad ně se vyšinul p. Kolár ml. „Anselmem“ svým. Co do důmyslného pojmutí úlohy vyrovná se herci tomu málokterý z herců českých, velké jsou ještě naděje naše do něho. — Arangement boje u kláštera bylo velmi dobré, bojovalo a střílelo se pěkně po domácku, obecenstvo nebálo se pranic. Č. 214. z 10. září.

———

Panoš šibal. Veselohra v 5 jednáních od Kotzebue. Překlad od J. N. Štěpánka. Prov. v Novoměstském divadle dne 28. září.

Naše regie dělá věru všechno, aby českého referenta divadla unavila, — a herci jí bohužel často pomáhají. Sotvy že se můžeme někdy, jako náhodou, vyslovit o dobře voleném repertoiru, již následuje repertoir tak strakatě divoký, že nad rozumem jeho zrovna ustrneme, a sotva jsme byli zapsali, že po nějaký již čas dobře zkoušky se odbývají a herci, že se očividně přičiňují, již přicházíme v odůvodněné pokušení, abychom poznámku natřeli ruskou censurou. Repertoir sobotní a nedělní, jakož i hra prvnějšího dne byly toho opět důkazem. Co do kusů zdálo se nám, jako bychom se byli pošinuli o dvacet let nazpět, v poesii, v dialogu, v divadelních prostředcích nejspravedlivější rokoko, ovanul nás výpar stuchliny a ohlíželi jsme se zvědavě po obecenstvu, nesedí-li na jeho hlavě napudrovaná paruka nebo věžitá frisura, a nešustí-li kolem jeho těla nějaký kabinetstueck vyšívaného, někde po korunovaci zakoupeného fraku nebo nějaké řízovité žluté hedbáví. Chtěli nám dáti k českému posvícení něco zvláště pikantního a vybrali — Kotzebuovy „Pagenstreiche", v nichž rejdy své zastaralé provádí osoba, jejíž osobnosti posvícenské obecenstvo

české většinou ani nerozumí. Je-li to pravda a nikoli zase vlastenecká lež, že máme svého dramaturga,[1]) byl by snad již nyní úřad svůj vhodně vplyvem na repertoir nastoupiti mohl. Co ale pro něj nejjasněji a nejpoučlivěji z obou představení těchto vysvítá, jest, že s nynějšími silami častější hra s výsledkem provésti se nemůže. Byť bychom i připustili, že čas naši regii opět překvapil, což se jí trochu často stává, a že tedy z nouze a na rychlo Kotzebuovou frašku rozdati musila, měla alespoň dobrá souhra představení spasiti. Zastaralé situací musí rychle míjeti, k obyčejnosti skleslý dialog kvapně do sebe zasahovati, nemá-li nás opanovat dlouhá chvíle. Ku všemu tomu, co se nestalo, stalo se ještě to, že zástupitelé prvních úloh přece ještě byli o výtečnosti Kotzebuova plodu přesvědčeni a že se bezpečili: komické situací sobě samy pomohou. V ohledu tom kráčel v čele pan regiseur sám a za ním statným krokem pan K a š k a. Poslednějšímu nechceme přílišnou vinu na váhu klásti, neboť nemůže za to, že jakmile komika národní českou půdu opouští, i jej síla opouští k utvoření samostatných figur. Pak spočívá celá komičnost jeho v komicky drsném a často, třeba i mimovolně divně přeskakujícím organu. Paní P e š k o v á vládne obyčejně svým humorem úplně, humor její nezasahuje ale nad známý obor, v němž se herečka ta nejvýtečněji pohybuje. Zvláště nevolno jí bývá v šatech mužských, v nich ztrácí obyčejnou svou lehkost. Vzdor tomu se ovšem nemůže říci ani při také příležitosti, „že ani chodit, ani stát, ani mluvit neumí," jak se ondy o ní vyslovil naivní hlas, který kritiku má za hradbu pro své pokrevní příbuzné a bližší přátely a časopis za ourodné pole pro reklamy.

---

[1]) Míněn G. Pfleger.

Katinka Heilbronská. Histor. činohra od Jindřicha Kleista. Přel. F. D.[1]) Prov. v zemském divadle v neděli dne 29. září. —

„Katinka Heilbronská", hned den na to provozovaná, dokázala herectvu způsobilost paní Peškové, ač třeba-li ještě důkazů. „Katinka" paní Peškové jest pro svou výtečnost známa a skorem neradi dodáváme jen pro kritickou úplnost, že by místy výdatnější modulací hlasu zcela vhodna byla, an útvar Kleistův beztoho na jistou poetickou monotonii postonává. Rovněž znám jest „Strahl" pana Šimanovského s tímtéž přídechem chorobné monotonie v deklamaci. Nově obsazena byla „Helena" paní Kolárovou, která dřívější svou úlohu „Kunhutu" odevzdala slečně Lipšové, nikoli však ve prospěch úlohy. Sl. Lipšové schází nevyhnutelně potřebná příkrost a „Kunhuta" její stala se tím příliš vedlejší osobou. Č. 232 z 1. října.

---

[1]) F. Doucha.

Carevič Alexej (H á l e k). Prov. v Novoměstském divadle ve čtvrtek dne 3. října. —

Ředitelé venkovských divadel mají v obyčeji žert, že při počátku saisony pod podium kladou slamník, aby sobě neublížily kusy a herci, kteří propadnou, a úlohy, které herci propadnout nechají. Včera by se bylo pod podium Novoměstského divadla válelo vícerých úloh, krásná „Eufrosina“, „cár Petr Veliký“, „kníže Menčikov“, „šašek da Corta“ atd. Paní Pešková opominula udělati ze své úlohy alespoň něco; mnoho v úloze ovšem neleží, nejméně ale určitého rázu, záleželo však na herečce, aby němou hrou, rafinovanou mimikou povznesla bezdušnou maitressu Eufrosinu alespoň na pikantní koketku. Pan K o l á r starší úlohu svou velmi ráznými črtami naznačenou, pojal ještě rázněji než básník sám; přihodilo se mu však to neštěstí, jakéž se mu v pathosu leckdy přiházívá, že jsme pro příliš rychlé pronášení vět, jakož i pro jakési stlačování hlasu velmi málo rozuměli. Chladnému panu C h r a m o s t o v i nesvědčí výbuchy své uměle dusící, hladký „Menčikov“, podobně děje se panu S e k y r o v i s „da Cortou“, kteréhož vždy jinak a s jakousi ouzkostí, aby nepřeháněl, pojímá a v jehož četných protivětách konečně utone.

*

Hlavní úlohy v „Careviči Alekseji“ měli opět pánové Šimanovský („Aleksej“) a Kolár ml. („Kikin“); na dvou těchto úlohách spočívá celá tíže kusu a nalézá v zástupcích jejich, jak známo, pevné sloupy. Rovněž s uznáním jmenovati sluší pana Kašku („Ivana“).

Prvotní dramatický plod Hálkův „Carevič Aleksej“ zahájil čtvrteční představení česká. Doufáme, že nebylo první představení pouze na zkoušku, byť i pokračování nemusilo se právě díti v rozsáhlých místnostech zábranských. Návštěva nebyla příliš valná, mohla ale konečně ohledem na zároveň odbývané představení operní v Praze se zpěvačkou Artôt a na výslovnou nechuť části našeho obecenstva proti zimním představením v Novoměstském divadle uspokojiti. Nechuť ta ustoupí přece tiché resignaci, musí sobě však také ředitelství více práce uložiti než posud. Včerejší večer ovíval nás příliš večerně, pošmourně a zimavě. Jediná řada světel zvyšovala tmu nesmírné haluzny, orchestr byl prázdný — k vůli opeře. Nikde jsme nepozorovali příprav k přezimování české Musy. Č. 236. z 5. října.

Paní hospodská. Obraz ze života ve 3 jednáních od Fridr. Kaisra. Přel. Sl. Haštalský[1]) Provedeno v zemském divadle v neděli dne 6. října.

Kaiserova fraška „Paní hospodská" přivedla nám hosta, komika pana Vilhelma. Seznali jsme mladého toho herce co člena kočujících společností a viděli v něm talent nepopíratelný. Talent ten osvědčil také předevčírem v úloze „Labuťky". Především sluší vytknouti bezúhonnou jeho češtinu, příjemný hlas pro coupletty a zcela jim odpovídající přednes. V ostatním zdálo se, že silně mu vadí strach první vystoupení na větším jevišti často sprovázející, kterémuž mnohý bez výsledku vyslovený vtip v dialogu prozatím přičísti chceme. Vzdor tomu však musíme pana Vilhelma upozorniti, že by nebylo nepříslušno, kdyby, než ve zcela nových úlohách vystoupí, repertoir svůj ještě jednou řádně probral a promyslil, pak se vpraví lehko v nuancování jemnější. Ostatně mnoho přičiní autopsie, vzory, dle nichž se při našem divadle českém i německém bude moci zdokonalovati. Již i samy větší rozměry pražského jeviště přičiní k tomu, aby mladý herec nabyl svobodnějších pohybů, než jakých na skrov-

---

[1]) Vincenc Vávra (1824—1877). Žurnalista a spisovatel český.

ných, spíše klecím než čemukoli jinému podobných divadlech venkovských nabýti může. Na těchto podrží herec třeba nadaný vždy mimo jistý stupeň naivnosti ještě ráz pouhého diletantismu. Jsme však, jak praveno, přesvědčeni, že pan Vilhelm za krátko obtíže překoná. Nepřáli bychom mu, aby po nastoupeném engagement musil se vždy jen obírati s úlohami menšími, kteréž by mu nepopřály vzletu. Panu Sekyrovi ovšem nemůže prozatím odbírati úlohy mnohé.

Z ostatních spoluúčinkujících vynikala paní Pešková a pan Chramosta. Prvější měla některé tklivostí svou rozkošné sceny, tomuto se podařilo, že dostatečně překonal drsnost svou přirozenou, úlohám podobným jindy vadící. Pan Šamberg hrál větší svou scenu s panem Kolárem ml. velmi rozvážně, s chladností skorem až příliš elegantní.[1]) Č. 238. z 8. října.

---

[1]) Jindřich Vilhelm (1837—1896), z něhož se později vyvinul vskutku výborný komik, nebyl tehda, ovšem ale při pozdějším pokusu angažován k pražskému českému divadlu, nesetrval tu však ani plný rok. Účinkoval pak u rozličných společností, zejména u Kramuelovy, Pokorného, později u Švandy, kde si jej obecenstvo někdejší areny Smíchovské (v lesíku) velmi oblíbilo. Vilhelm napsal též několik divadelních her, z nichž zde budiž uvedena fraška „Mistr Bedrník".

Uriel Akosta. Tragedie v 5 jednáních od K. Gutzkova, přeložil K. S.[1]) Prov. poprvé v Novom. divadle ve čtvrtek dne 10. října. —

Divili jsme se nemálo, že genialní Gutzkovův „Uriel Akosta“ nepřilákal více obecenstva, jmenovitě studentstva do čtvrtečního představení. Bylo opětně skrovně obsazeno. Přítomné obecenstvo jevilo však dosti pozornosti, vyjímaje ovšem leckterou výtržnost, způsobenou nemístným aplausem. V ohledu tom je naše obecenstvo skutečně italsky náruživé; zalíbí-li se mu některý moment, některá frásí, počne tleskati bez ohledu na to, že tím rozetne nejnapínavější výjev, že vyruší chladnější diváky, ano i herce, kteří v plném náběhu byvše zastaveni s velikým a někdy dosti nešťastným namáháním scenu zase nastavovati musí.

O obsahu tragoedie, jakož i o krásných intencích básníkových nechceme se příliš šířiti, doufámeť, že se „Uriel Akosta“ co nejdříve opět na repertoiru objeví, a pak že obecenstvo sobě pospíší, aby tento vynikající plod novější německé literatury seznalo.[2]) Uriel Akosta jest myslitel židovský, jejž filosofie povznesla nad všecky

---

[1]) Karel Sabina (1813—1877).
[2]) Uriel Akosta objevil se r. 1846.

předsudky náboženské, jenž dosáhl čistého názoru o pojmu božství, „zrcadlícím se v lidstvu“, jemuž obrazy Talmudu jsou právě jen obrazy myšlénky. Smýšlení jeho jest soukmenovcům známo, nezapírář je a vzbudí tím hlavně zášť rabínů, především rabína de Santos. Právě vyšlého filosofujícího spisu Akostova použije ku vykonání pomsty a někdejší učitel i učený odpůrce jeho De Silva musí vyřknouti, že Akosta není žid. Nad Akostou vyřkne se strašná klatba. Ani domlouvání přátel, ani vlastní prospěch nepohnou Akostu k odvolání; slepé matce a lásce k ušlechtilému děvčeti konečně podaří se, že Akosta „světu“ dosti učiniti chce. Přihlásí se rabínům a podrobí zkouškám a konečně i odvolání velmi snižujícímu. Mezi tím byla matka jeho zemřela a milenka, někdejší žačka Akostova a jaksi ženská odlika myslivé jeho povahy, oddá se, aby náhle schudlého otce svého, obchodníka Manasse Wanderstratena zachovala, soupeři Akostovu, bohatému Ben Jochaiovi. Akostovi uloženo za pokání, aby se položil přede dvéře chrámové tak, by každý věřící přes něj vstoupiti mohl. První krok učiní Ben Jochai a zvěstuje poníženému škodylibě, že Juditu dnes za ženu pojímá. Poslední důvod zmizel, Akosta vyskočí a spěchá do synagogy zpět. Plamennou, náruživou řečí odvolá dřívější své odvolání — nový Galilaei! Po zasnoubení otráví se Judita, — Akosta se zastřelí. De Santovo plesání nad smrtí myslitelovou je liché, marné, — zůstalť učeň po filosofovi, pachole Baruch Spinoza.

Toť jest krátký obsah celé tragoedie, kolem něhož se vine a z něhož vyrůstá řada zajímavých i dojemných scen. Děj pokračuje rychle, přechvatu však brání vyhloubenost veškerých povah. Dialog (českým překladem na prosto pokažený) jest nasycen důmyslem ve výjevech opravdových, citem ve výjevech ostatních. Gutzkov

šetřil i běžných nároků obecenstva a řada mocných, nehledaných a přirozeně se naskytujících efektů sprovází i zakončuje každý akt. —

Co se týká provozování, musilo nás dle našich poměrů uspokojiti. Ráz celého představení byl ten, že myšlénka ustoupiti musila citu, zajisté nezcela v zámyslech Gutzkovových. Nejvíce odpovídali intensím básníkovým pan Kolár st. (rabbi „Ben Akiba“) a paní Kolárová („Estera“). „Ben Akiba“ páně Kolárův může se za vzorného považovati. V jediné jen sceně dovedl znázorniti celou pěkně myšlenou povahu starého talmudisty a rabína, jemuž velká zkušenost a stáří odejmula již veškerou „knězskou zášť“. — Pan Šimanovský hrál Akostu. Deklamací jeho, kde pouze rozum a nikoliv cit vyniknouti měl, upomínala nás na jeho deklamaci „Fausta“ v prvním jednání, s níž jsme se nikdy, vzdor jisté slušnosti její, spřáteliti nemohli. Kde rozvinuje Akosta filosofické náhledy své, buď již v samomluvě či v dialogu, byla deklamací založena jen na pouhém, velmi často nahodilém povýšení nebo snížení hlasu, kteréž vlnění tedy ne vždy myšlénce pronešené odpovídalo. Tak mnohá mocná myšlénka přišla takřka na zmar. Z Akosty myslícího stal se Akosta cítící, a jakoby pan Šimanovský byl věděl, že v jednom ohledu nedostál, rozvinul zase v ohledu druhém, v scenách citu se domáhajících všechen skvost krásných svých prostředků, a tu můžeme směle uznati, že sceny, jako n. př. se slepou matkou, obětovnou nevěstou a oddanými bratry nezadaly ani nejpřísnější kritice příležitosti ku kárání. Na jistou maličkost dovolujeme sobě pana Šimanovského však přece upozornit. Kdykoli totiž ruce své povýšené klesnouti nechá, nečiní to způsobem pomalým, jak by se slušelo, nýbrž nechá je s takovou silou dopadnouti, že se to celým divadlem rozléhá. Takové

„uhození se přes kapsu“ bylo by ve frašce spíše na svém místě. „Judita“, jižto spisovatel, jak praveno, učinil odlikou povahy Akostovy, byla takou odlikou i na českém jevišti. Paní Pešková vynikala ve většině scen svých oním fondem citu, který obecenstvo vždy rozjařiti dovede. Pan Šamberg hrál ne příliš vděčnou úlohu „Ben Jochaie“ s patřičnou uhlazeností; ve sceně čtvrtého aktu nedostávalo se hlasu jeho dosti příkrosti. Pan Chramosta odpustí, řekneme-li, že v úloze „de Silvy“, jako vůbec v podobných úlohách nemůže zaplašiti z mysli naší paměť dávnějších dob, že za ním vždy vystupuje duch nezapomenutelného nám Chauera. Ovšem, že nemůže p. Chramosta, v jiných úlohách dobrý, sobě pomoci. O „Manassu“ páně Lapilovu pomlčíme; „Manasse“ nebyl tenkrát ani židem, ani otcem, ani kupcem, tím méně pak umění milovným vzdělancem. Skrovnějším úlohám svým dostáli slečna Bollardova a pan Pokorný zcela dobře.

Divadelní cedule honosila se tenkráte krásně znějící mluvnickou formou „v synagogě“, kteroužto formu jsme vedle starých „aj!“ také v kusu samém slyšeli a nedovednému překladateli přičísti musíme. Regisseur neb dramaturg mohli by maličkosti podobné zajisté opraviti.

Na konec budiž nám dovolena ještě poznámka, že snad není zapotřebí, aby se billeteuři v českém představení chovali neslušněji než v německém a stálým přebíháním mezi sedadly z jedné strany na druhou zbytečně obecenstvo vyrušovali. Č. 242. z 12. října. Pod čarou.

Sirotek Lowoodský. Prov. v Novoměstském divadle ve čtvrtek dne 31. října. —

Ve čtvrtek měli jsme zkoušku, jak by se české divadlo as navštěvovalo v dešti a blátě. Šlo se velmi měkce a konečně jsme se, poněvadž ani kalužinám ze zdola ani dešti se shora se nepodařilo odplaviti dřevěnou budovu, přece dostali báječným blátem dovnitř. Byl to den samých zkoušek a experimentů. Ředitelstvo experimentovalo, jak již po delší čas činí, aby se přesvědčilo, zdaž důsledná nedbalost o české hry nevyžene konečně i poslední hrstku věrných navštěvovatelů, slečna Koerschnerova experimentovala, zdaž alespoň „úplná siroba“ nepohne českým obecenstvem, a konečně experimentovali jsme i my i jiní. „Sirotek Lowoodský“ nám způsobil již leckdy dlouhou chvíli, tentokráte překonával však v tom ohledu sama sebe. Kus ten obsahuje mnohé vděčné a dobré úlohy, úlohy ty nepadají ale v druh, „který sám hraje“, nýbrž vyžadují hru skutečně vytříbenou, opatrnou a pro výstředně kreslené psychologické zvláštnosti taktéž nejsvědomitější rozvahu. Obého se dostalo jen několika úlohám, a sice pouze paní Kolárovou („Mistress Reedová“) a paní Hynkovou („Judith Harleigh“). Z dřívějšího představení birchpfeifferovského

toho plodu byla nám dokonalá hra obou dam ve zmíněných úlohách již známa, a představení předvčerejší dosvědčilo, že prvější dáma na stejné výši umění s dřívějškem trvá, paní H y n k o v á pak, za niž se dle nejasných pověstí prý jakás náhradnice hledá, že by odstoupením svým od her českých způsobila nám ztrátu nenahraditelnou.

Všeobecný ráz celého představení byl nepravý pathos, falešná deklamací. O deklamací herců našich mohly by se sice články psát, v žádném z nich, ani o zastupiteli nejmenší úlohy nemohli bychom však uvésti tolik vad jako o slečně Koerschnerové, která kandiduje pro obor tragických prvních milovnic. A přece by se zase mohly všechny vady její co do deklamací zahrnouti v jednu velikou a vysloviti jedinou krátkou větou, kdybychom řekli, že slečna nepronese ani jedinou větu přirozeně. Slečna Koerschnerova plove neustále v nepravém pathu, jí záleží jen na tom, aby jakýmsi vlněním hlasu působila, a často se povznáší nebo klesá hlas její zcela neodůvodněně. Se silou hlasu svého vůbec sobě slečna ráda zahrává. V okamžicích, kdy by se hlas její jemností a rozechvěním až třásti měl, vyrazí silně jakoby v nejhrdinštějším okamžiku a objeví tím, že málo citu na jeviště přináší, vůbec že cit ani znázornit, tedy také ani citu posluchačova jemněji dotknout se nemůže. Místo aby byl posluchač dojat, rozhostí se mu úsměch po tváři, jako se n. př. zajisté každému stalo v okamžiku, kdy se Jeane Eyreova podává Rochestrovi. Vadu právě vytknutou cítili jsme již při prvním pohostinském vystoupení slečnině, v posledním aktu „Debory“. Jinou tenkráte vytknutou vadu, že totiž slečna přílišně detaillovati se snaží a tím úlohu svou rozdrobuje, zpozorovali jsme nyní mnohem méně; za to však bylo pojmutí celistvé úlohy pochybeno, z Jeane

Eyreovy dumavé a citupIné stala se dívka rozhodně urputná. Co se týká pohybů těla a hry svalů v obličeji, nepozbyla sice slečna své při začátečnici skutečně překvapující smělosti, nenabyla však také, čemuž se opět při začátečnici diviti nemožno, posud pravé míry. Mnohému se musí slečna přiučiti, ještě více však odvyknouti, než dostojí úlohám větším a než pěkné své prostředky k plné platnosti přivede. Především bychom jí radili, aby hleděla k přirozenosti, kteroužto radu bychom ovšem i leckterým jiným členům českého divadla na srdce kladli.

Na proti slečně Koerschnerové nemohl také pan Šimanovský („Rochester") jaksi pravý ton nalézti a navyklý jindy přízvuk vadil mu od počátku až na konec, jak mu ve všech podobných úlohách vadívá. Místo pikantnosti podivína byla mdloba hlavní známkou jeho hry a bezděčně jsme sobě připomenuli p. Kolára st. v téže úloze. Ostatně se panu Šimanovskému tenkráte věru mnoho nedivíme, musilť hned v den na to, totiž včera, hráti namáhavou úlohu „Záviše" a dle divadelního repertoiru má v nejbližších šesti představeních nejspíše opět několik velkých, snad i nových úloh. Než se repertoir ustálí, než bude herectvo slušně rozmnoženo, budou vůbec herci čeští míti pernou práci a obecenstvo uvidí ledaco pramálo prostudovaného a vycvičeného; tím více měla by intendancí hledět k tomu, aby rozmnožení se co nejdříve stalo a herci čeští aby konečně skutečně zbaveni byli neprospěšného účinkování na jevišti německém.

Také paní Pešková nebyla s „Georginou" šťastna. Proč s podobnými úlohami nikdy šťastnou nebude, vytkli jsme již několikráte a nebudeme nikdy schvalovat, aby se její pro veselohry a v sentimentálním oboru vzácná síla mrhala a opět kazila na př. v úlohách tragických.

Souhra byla velmi mdlá, skrovňoučké obecenstvo někdy sice tleskalo, málo kdy však na pravých místech.

Než se s Novoměstským divadlem rozloučíme, budiž nám dovoleno, abychom poukázali k tomu, že za blátivého počasí cesta zahradou skutečně nemožnou se stává a že by se v čas mělo aspoň položenými prkny nebo jednoduchou krytou chodbou o pohodlí obecenstva postarati.[1])

O předevčerejším provozování Hálkova „Záviše" nemusíme stejně obšírně se zmíniti. Obsazení bylo staré, výborné a souhra velmi pečlivá. Opět vynikali nad ostatní pan Šimanovský („Záviš") a paní Kolárová („Kunhuta"), nade všecky pak pan Kolár mladší. Věru že by mohl „Ruperto" páně Kolárův býti věčným vzorem všem pozdějším hercům v tétéž úloze. P. Kolár ml. hraje v dramatech Hálkových s takovou zálibou a chvalitebnou pečlivostí, že musíme básníkovi vzhledem ku schopnosti velenadaného toho herce štěstí přát. Jindy mívá týž herec mrzutější chvíle. „Záviš" dáván ku benefici p. Kolára staršího a divadlo bylo plno. Ku konci byl básník dvakráte volán. Č. 261. z 3. listopadu. Pod čarou.

---

[1]) Někdejší Novoměstské divadlo za bývalou Koňskou branou stálo v pozadí dosti rozsáhlé zahrady, do níž vchod byl tehda téměř proti jmenované bráně, kdežto divadlo bylo asi v těch místech, kde nyní divadlo německé.

Záhuba rodu Přemyslovského. Prov. v zemsk. divadle v neděli dne 10. listopadu.

Posavádní poměry českého divadla nemohly zůstati bez zlých následků na rozvin a postup našich herců. Nebeřeme ani ohledu na divnou smíšeninu úloh, která uměleckému vzletu skoro naprosto ničivě překážela u herců zároveň na českém i německém jevišti zaneprazdňovaných, i herci pouze čeští měli pro skrovný počet svůj postavení velmi nemilé. V letní saisoně skorem ani nevystoupili, neměli tedy několik měsíců do roka ani příležitosti ku vycvičení se, a zahrálo-li se k vůli dvěma neb třem beneficím v areně česky, přidělena jest právě pro skrovnost sil a nepřísné tedy rozdělení v obory herci hrdin úloha ve frašce, která by mu snad ani při mnohé kočující společnosti nebyla přisouzena. V zimě pak každou neděli a svátek beneficí, ku každé beneficí buď zcela nový, buď aspoň dávno již nehraný kus. Stalo se tedy, že někdy hráli v osmi dnech zastupitelé předních oborů třeba tři velké, nové úlohy, — jakého prospěchu se mohlo při podobné divoké honbě dosíci, domyslí se každý. K tomu pak přistoupilo i to, že byly úlohy někdy tak pozdě rozdány, že nezbývalo herci ani času k naučení se slovům své úlohy, tím méně pak

času k řádnému jí promyšlení. Okamžitá, někdy nahodilá, někdy také již ve zvyk vzrostlá nechuť hercova neprospívala též samostatnému a duchaplnému tvoření. K tomu všemu přispěla i nezralost obecenstva i shovívavost divadelní kritiky, která hověla někdy stěsněným poměrům našim vůbec, někdy privátním poměrům hercovým. Jaký div, že v době také vyvinulo se tolik vad, kterými divadlo české churaví a které teprvé odctraňovati se musí, že z mnohého talentu nevyvinulo se více než pouhá manýra. Hlavní ráz této manýry jest úplná nepřirozenost, kteráž dosáhla také výšky, že přirozené okamžiky jsou co nejřidčí, a že, beřeme-li onu nepřirozenost za české dramatické umění, okamžiky ty se nám skoro co neumělecké objevují. Nepřirozenost jeví se hlavně v deklamaci a tu musíme věru říci, že deklamací mnohých herců českých není ani česká. Překonávající nás přirozenost může ovšem býti toliko výsledkem studií a výdatného promyšlení, a v tom vadí příčiny již uvedené. V tragoedii naší panují na př. jen dva tony, často velmi nemístný pathos při místech důmyslnou míru požadujících až kulissami otřásající, a pak hlas polodušený, vždy se chvějící při vyjádření citu jemnějšího. Mezi oběma není takřka přechodu ani prostředku. Hřmotný ten pathos líbí se především jisté části obecenstva, které i hřmot aplausu k žertu slouží, a proto nesmí žádný odchod ze sceny býti bez obligátního napnutí všech hrdelních prostředků. Nejmenujeme zde žádných jmen, mohli bychom však příkladně uvést třeba herce, který se vzdor své routině již tak vežil v manýru tu, že se pathosem svým přeháněným mnohdy až směšným stává. Ano došlo to již tak daleko, že se ani českým slovům nedostane přirozeného přízvuku, a že je nám divadelní tu češtinu poslouchajícím, jako bychom čtli nemotorné jamby neohrabaného veršovce.

Před několika léty měli jsme zde mladého herce pana Poláka, jemuž kritika hlavně chybné takové přízvukování vytýkala; pan Polák odešel a nepřirozený přízvuk zdědil se co „pokrok" jiným. Víceslabičná slova trpí nejvíce, slova jako „požehnaný, nepoznaný" a podobná obdržují pravidelně přízvuk na druhou a čtvrtou slabiku místo přirozeně na první a třetí. Krátce naznačené vady ty mohou, ano musí se odstranit, k tomu však zapotřebí mimo dobrou vůli herců, o níž při většině jich nepochybujeme, řádné řízení repertoiru, rozdávání úloh v čas a především slušné rozmnožení hereckých sil, jehož se stále dovoláváme, aby jednotlivé obory přísněji odděleny byly a hercům příležitost se poskytla, by úlohy své s větším pohodlím než posud prostudovali. — Ve veselohře jsme již nyní šťastnější než v tragoedii, z veselohry nevystěhovala se ještě všechna přirozenost, důkaz to, že se i jinam zase vrátit může.

K několika těmto všeobecným slovům přimělo nás hlavně předevčerejší provozování Mikovcovy truchlohry „Záhuba rodu Přemyslovského", kteréž ani nejskrovnějším požadavkům, jaké se v Praze přece činiti musí, nevyhovělo. Pravidlo pražského českého divadla, že totiž každý kus dvakráte po sobě hraný po druhé hůře hráti se musí než poprvé, nedožilo se také tenkráte výminky. Pouze pan Š i m a n o v s k ý („Václav") a paní P e š k o v á („Jarmila") udrželi se na stejné výši s dřívějškem, ač nechceme říci, že by byli v úlohách těchto bezúhonní. Paní Pešková račiž sobě dobře všímnouti těch „víceslabičných". Ze zástupitelů vedlejších úloh uvádíme pouze beneficianta pana K a š k u („Vojtěch"). Seznam osob při tragoedii Mikovcově je příliš velký, než aby se regie obejíti mohla bez výpomocníků jako n. př. pan K ö h l e r, kterýž ovšem o vlastní ujmě sobě škodí.

Věc ta by nás přivedla ale opět k věčnému našemu „Karthaginem". Když pan Kolár st. na jeviště vystoupí, sledujeme první slova jeho vždy s jakousi ouzkostlivostí, ač jsme se již dosti často přesvědčili, že padnutí úlohy pod prkna je u něho pravidlem, opak výminkou. Takové mrhání vynikajícího talentu jest skutečně nesvědomité; jedna brillantní úloha za rok není ještě protiváhou ostatním hrám chatrným, ano činí nám tyto jen strastnější. Opět jsme slyšeli celou škálu neartikulovaných zvuků a zhmožděně a nesrozumitelně pronešených vět, domácí to prostředky herce neznajícího úlohy. Neznání úlohy bylo tak veliké, že výtečný překladatel Kolár brkal i přes gramatikální formy! — Pan Strakatý zpíval píseň „Ha ty naše slunce" s úspěchem. Návštěva byla hojná, většina obecenstva však chovala se velmi chladně a udušovala aplaus, kde byl nemístný a nerozumný.

Č. 268. z 12. listopadu.

— ——

Taras Bulba. Obraz ze života kozáckého v 5 odděleních. Dle románu M. Gogola vzdělal J. Str. Hynek.[1]) Prov. v zemsk. divadle v neděli dne 17. listopadu. —

Není tak naspěch s divadelním referátem u nás a píšeme-li dnes teprvé o představení nedělním, píšeme pro herce aspoň dosti časně, neboť bohužel nevyvrátila se posud u nich stará apathie k veřejnému hlasu a mnohovýznamně, hluboce promyšleně splývá s jejich odhodlaných rtů: „Co pak je nám po kritice, to by člověk daleko došel, kdyby měl na kritiku dbát!" Nu nepíše se o divadle pouze pro herce! Víme ovšem, že podobné urážky nejsou ani u herců, u kterých snižování kritiky patří ku skamenělé již modě, vždycky opravdu myšleny, neboť kritika může jen opravdivou lhostejnost vzbudit, když je nespravedliva neb nerozumna, a vynucenou lhostejnost, když jsme nedbalostí svou přísnost kriticky vyzvali. Víme také, že herec jest vzdor všemu — umění svému, předce jen člověkem a že se ho dotkne chvála i hana právě tak jako smrtelníků jiných. Že ale u herců našich nadzmíněná frasí ještě nevymřela, dokazuje při nestrannosti české kritiky divadelní (nestrannost ta jeví

---

[1]) J. Stratimír Hynek, pseudonym J. V. Friče.

*

se všude, kde jen schopnost rozumného slova jest), že jest lhostejnost jejich vynucena, — nahoře pak jsme již řekli, kdy taká lhostejnost nastává.

Poukázali jsme již několikráte k tomu, že hodnota českých her podobá se vlnovité čáře, brzy vrch, brzy dol; právě nyní nacházíme se zase v dolíku tak strašném, že se bojíme, aby vetchá loďka českého umění se nepřevrhla. Jindy zase opanuje všechny členy divadla náhlá láska a opět se vyšineme na vrch, vidíme vzdor leckterým generálním chybám herců našich hry docela slušné, až zase náhle do nové propastě sklesneme. Je to jako s choutkami dítěte, kterýmž ovšem kritika vyhovovat nemůže. Předešlý týden zavdalo nám představení „Záhuby rodu Přemyslovského“ příležitost k některým všeobecnějším poznámkám, představení včerejší Fričova „Tarasa Bulby“ [1]) mohlo by, co se týká deklamací k opakování přiměti. Zajisté jsou většině našich herců mužské povahy, jak se v „Tarasu“ objevují, pro svou nezkálenou přirozenost a průhlednou jednoduchost mnohem bližší, než povahy dvorní, salonní atd.; slyšíme-li ale i při povahách oněch chybnou deklamací, lichý pathos a nepřirozenost, naplňuje nás to pochybnostmi nejpovážlivějšími. Souhra byla sice tenkráte, zvláště v aktu třetím dosti dobrá, za to ale nemůže se totéž říci o zastupitelech jednotlivých úloh. Řekneme-li, že beneficiant pan Lapil, pánové Šamberg a Pokorný, pak paní Pešková nad ostatní vynikali, ač jen tím, že sami se alespoň prostřednosti dopracovali, uvedli jsme skorem již vše pochvalné, co se vůbec uvésti může. Pan Kolár st. hrál sice dobře, dovedl kozáckou ráznost dobře vylíčiti po-

---

[1]) Premiera Tarasa Bulby byla v stav. divadle pražském dne 15. února 1857.

hybem a hlasem, slova kladla mu však značné překážky. V nešetření organu, jakéž na našem jevišti panuje a jemuž i pan Kolár nejtučnější beránky ze svého repertoiru obětuje, přišel tenkráte tak daleko, že v rozhodné sceně pátého jednání zcela již vlády hlasu pozbyl. Pan Kolár ml. hrál také dosti dobře a uměl taktéž málo. Podobně mohli bychom dále pokračovat.

V obsazování úloh nebyla regie příliš šetrna. Panu Slavskému svěřena jest dosti důležitá komická úloha — a pan Slavský spůsobil skutečně komický dojem. Zajisté, že by k uvarování takové nezamýšlené komičnosti nebylo mnoho přemýšlení zapotřebí. Máme zde nově engažovaného komika pana Vilhelma, od času pohostinské hry jeho toliko jednou zaměstnaného a nepochopujeme, proč se jeho dovednějším rukoum úloha p. Slavského nesvěřila.

Že pan Lapil „Tarasa Bulbu" ku svému příjmu zvolil, můžeme jen schválit. Není zde místa pro nový rozbor nebo úvahu této Fričovy dramatické práce, její přednosti a vady jsou dříve již rozebrány. Máť „Taras Bulba" velké vady co do ústroje dramatického, vady to, ke kterým spracování románu v drama lehce svede, že však Frič sílu skutečně dramatickou do sebe má, osvědčil zde opět a to hlavně v jednání třetím, jemuž se co do živosti málo které jednání z jiných českých her vyrovná. „Taras Bulba" udrží se na repertoiru českém již proto, že spatřujeme v něm obraz bujného, pro nás velezajímavého kozáctva. Líčil-li Gogol v románu svém život kozácký s láskou básnickou, může se říci, že Frič poetického pelu toho při spracování nesetřel. Kdo by snad kozáckým tím separatismem uražen byl, toho poukazujeme pouze k slavené Schillerově předehře „Ležení"; výjevy ze života lidu třeba nevzdělaného, pro svobodu, víru a národnost

svou však vše obětujícího, mají snad alespoň právě tolik oprávněnosti na jevišti, jako výjevy ze života spustlých žoldnéřů. Když již beneficianti buď pro nedostatek, buď pro drahotu nových kusů starší kusy volí, nechť volí alespoň tak, jak pan Lapil letos učinil. S obohacováním repertoiru vypadá to ovšem takto dosti smutně. Máme sice zvýšené honoráry, máme tantiémy, možno ale, že právě proto méně nových kusů přijato bude.

Čtvrteční hry budou jen až do velikonoc trvat, pak prý se učiní jiná opatření. Budeme pak snad třikráte za týden divadlo míti, právě proto však mělo by se na nové hry záhy něco obětovati.[1] Č 275. z 20. listopadu.

---

[1]) V sezení zemského výboru dne 19. listopadu 1861 (v. „Čas" číslo 276 z 21. t.) usneseno, aby se vzhledem k tomu, že Novoměstské divadlo není v zimě upotřebitelné aniž se jím učiniti může, hrálo až do velikonoc 1862 mimo v neděli odpoledne též každý čtvrtek večer v zemském (nyní něm.) divadle, a že teprve po velikonocích bude platiti dřívější úmluva s řed. Thomé stran představení v Novom. divadle. (Viz pozn. na str. 60. d. I. zde!) Příplatek za každou recitativní čtvrteční hru ustanoven částkou 200 zl., s přídavkem 100 zl. při opeře. Ceny míst ustanoveny tytéž jako do her německých.

Hamlet. Prov. v zemském divadle v neděli dne 24. listopadu.

Často jsme sobě zpomněli již na někdejší svou saisonu shakespearovskou, vyznamenávala se nejen obohacením dramatické naší literatury, ale i skutečným pokrokem herců našich, kteří s patrnou láskou k úlohám svým přistupovali, a byť i ne vždy co do sil, přece vždy co do dobré vůle jim zadost činili. Za téže doby vídali jsme pana K o l á r a staršího nejen dobře, ale přečasto výtečně představovati shakespearovské povahy. Byli jsme pyšni na takého umělce, který se mnohým vyrovnal výtečníkům, jimž jsme se někdy na divadle německém obdivovali. Nuže strom českého umění, tak utěšeně pučící, nedokvetl a nedorostl. Dejme tomu, že nepříznivé okolnosti větší část viny nesou, herci sami přece nejsou vší viny prosti. Právě p. Kolár st., jenž nejdůležitější úlohy v rukou svých má, pokročil nejméně a musili jsme bohužel dosti často referovati o hrách zcela nepodařených, o krocích zpátečních. Patříme zajisté k těm, kteří se duchaplnosti a zvláštnímu talentu páně Kolárovu obdivují; obdiv přestává ale, poněvadž by byl jinak lichým a nerozumným, jakmile talent přestává činy se osvědčovati, aniž by v okolnostech zevnějších nějaká podstatná příčina vě-

zela. Talent neosvědčující se nemůže očekávat stálého a důsledného uznávání. Věru, že bychom tisíckrát raději napsali vždy, „p. Kolár hrál výtečně“, než „p. Kolár nevyvedl ze své úlohy, co z ní bez obtíží vyvésti mohl, pan Kolár nebyl ani slova dostatečně mocen.“ Slova mocen býti jest hlavní povinností každého herce, neboť jaká to hra, když herec stále jen napovědu pilně střežiti musí, aby předce bez přílišného skandálu s jeviště se dostal! To se nám aspoň zdá býti jisto, že p. Koláru nevadí při učení se úlohám pouze slabší pamět. Ondy jsme pravili, že vždy s jakousi ouzkostí díváme se na počátek hry páně Kolárovy, nebudeme-li ve svém očekávání opětně zklamáni.

V předevčerejším představení „Hamleta“ nepřišlo zklamání hned z počátku, přišlo ale později. Po prvním jednání věru jsme sobě radostně oddechli, že opět něco dokonalého spatříme, a také druhé jednání ještě udržovalo nás v sladkém tom klamu, ač se zde jižjiž okamžiky ochablosti zjevovaly. „Hamlet“ Kolárův byl zpočátku velmi důstojně navrhnut. V dialogu jevilo se duchaplné odstupňování, všestranný rozum; zvláště ve větách epigramaticky přiostřených nalezl p. Kolár ton docela odpovídající. Víme, že p. Kolár pojímá Hamleta mnohem přirozeněji, než herci jiní, musíme doznati srozuměnost svou a těšili jsme se tedy na další. Avšak již jednání třetí ochabovalo a ochabovalo, až konečně vše v trapnou monotonii přešlo: počínaje od jednání třetího pohyboval se p. Kolár již jen tak, jak by zcela jednoduchý, vyššího talentu prostý herec se pohyboval, který náhodou jakés takés rutiny nabyl. Jediný byl pak ještě skvělý moment, totiž monolog „Být či nebýt“, tak skvěle, ano genialně přednešený, že nás překvapil. Ve výstupu, ve kterém „Hamlet“ přijímá herce, slyšeli jsme zvláštní trhání vět, dvě, tři

slova a pausa a zase dvě, tři slova a zase pausa, vše to bezpříčinně a na úkor myšlénce. Zdálo se nám, jakoby byla p. Kolára náhlá choroba zachvátila. Ve sceně na hřbitově, ne vždy vídané, dosáhlo podříkávání se již tak vysokého stupně, že vzbudilo mezi obecenstvem až smích.

„Ofelii" hrála slečna Körschnerova. Úloha ta je pro začátečnici velmi obtížná, i u starších herečck vídáváme zde málo kdy více než pouhou routinu, málo kdy něco původního, uchvacujícího; slečně Körschnerové schází ovšem posud i routina tato. Předce však nechceme herečku tu tenkráte přísně souditi, neboť sceny prvnější svědčily, že všimla sobě pravdy veřejně vyslovené více než nešikovně stranické chvály. Viděli jsme patrně, jak se slečna namáhá po pravé míře, jak z rozkouskování dřívějšího přejíti hodlá k jasnosti, k přehlednosti. Že se jí to všude nepodařilo, že na př. výjev šílenství opět pod nulu klesnul, tím vinno právě začátečnictví.

Ostatní úlohy byly vesměs dobře, z části i výtečně zastoupeny. Zcela výtečným byl na př. pan Šimanovský („První herec"), jenž sobě jedinou scenou svou všestranný potlesk získal. Důstojně stáli mu po boku pánové: Kolár ml. dobrou charakteristikou a Šamberg elegantní hrou svou. — Pan Lapil („Duch") vynikal rozumným přednesem, silou a zvučností krásného svého organu. Pánové Kaška, Vilhelm a Pokorný byli zcela na svém místě, pan Chramosta stál však opět mimo obor jemu svědčící. Že hrál pan Kopecký „Frontinbrasa", nemůže se pro slušnou hru jeho v menších episodách mnoho namítati; jen to podotýkáme, že nordický rek Frontinbras vyžaduje mocnější a větší postavu. Paní Kolárová (královna) byla jako vždy důstojná, ve sceně s „Hamletem" velmi dobrá.

As po dvanácté klademe již slavné regii skromnou otázku, je-li potřebí, aby se za meziscenní oponou tak příliš hlasitě po německu komandovalo.

Č 280. z 20. listopadu.

Magelona. Tragedie ve 4 jednáních od J. J. Kolára. Prov. v zemsk. divadle ve čtvrtek dne 19. prosince. —

Tragoedie, jíž se hry v předplacení zahájiti měly, Kolárova totiž „Magelona“ provozovala se tedy v představení teprvé třetím. Tragoedie „Magelona“ jest hra v každém ohledu dobrá, dialog v ní živý a duchaplný, povahy originalní a vyhloubené, situací rychle se střídající a pestré, — jsme tedy tím více spokojeni, že můžeme při kuse dobrém mluviti co do souhry o provedení dokonalém, ano z her posledních vysvítá, že se regie skutečně o lepší provádění vůbec starati počíná. Jen aby, jak již u nás bývá, nepřišla zase náhlá nedbalost v příští řadu her, abychom neupadli zase s výše provozování uměleckého v pouhé odehrávání. Čtvrteční souhra mohla i obecenstvo přísnější zcela uspokojiti; co se týká hry jednotlivců, byli bychom sobě ovšem leckde mnohem vyšší dokonalost přáli.

Jednotliví pánové hleděli přehnaným pathem „Magelonu“ na prostý rytířský kus proměniti a vady té nebyla ani hra pana Šamberka („Don Caesar“) úplně prosta; u tohoto objevil se přílišný pathos hlavně na konec vstupní sceny s Trebizondou (paní Kolárová), kde zmizela již všechna dvořanskost, všechno ostré pointování, jakéž ani

v náruživosti nejvyšší zmizeti nemusí a jakéž také dle textu spisovatel při výjevu tom vyžaduje. Jinde zase byla hra pana Šamberka zcela uspokojiva a elegantní, až na to zcela neelegantní krčení ramen, kteréž s klátěním pravé ruky obecnou chybou našich mimů stávati se zdá. Rovněž uspokojivá byla hra pana Šimanovského, ač ve sceně s králem a s „Trebizondou" (již šílenou) lehkou jakousi mdlobou trpěla. Nejpathetičtěji počínal sobě pan Kolár starší („Rudolf"), jenž ve vlastním kuse skoro za všemi ostatními zastupiteli hlavnějších úloh pozadu zůstal; přičítáme okolnost tomu, že pan Kolár zároveň regisseurství při podobném kuse zajisté namáhavé, zastávati musí. Důležitou a vděčnou úlohu „Šimon Lomnický" odevzdal pan Kolár st. panu Koláru ml. Nestalo se to sice na ujmu úlohy, oba herci se ale podstatně v provedení jí liší. U prvnějšího prosvítala vždy i ve scenách, kdy je Lomnický napilý, vzdělanost spisovatelská a naznačení opilství nebylo myšlénkami kypícím slovům na ujmu; tento pak snažil se hlavně živými rysy naznačiti známky opilství samého, byl realnějším a podal zdařilý genrový obraz. „Šimon Lomnický" pana Kolára ml. má ostatně nepopíratelnou podobnost s výtečnou figurou téhož umělce v „Jiříkovu vidění". Z herců uvádíme ještě pány Lapila, Chramostu, Pokorného a Waltra. — Nejdůležitější úlohu v kusu má ovšem paní Kolárová co „Trebizonda". Výtečné provední její jest již známo a zbývá jenom poznamenání, že i tentokráte paní K. sobě stejně výtečně počínala, ač zamlčeti nemůžeme, že by poněkud více líčidla čili vůbec zevnější úpravy bylo na každý způsob prospívalo. Paní Pešková byla se svou „Evou z Losů" zcela nešťastna a její neobyčejně mrtvá a monotonní hra svědčila o disgustu jejím, kteréž ji ovšem ještě snad dosti *často* opanuje, než se našemu zdlouhavému ředitelstvu

zlíbí, aby herectvo české konečně platnými silami obohatilo.[1])

Za poslední právě příčinou nemůžeme také uvěřiti pověsti, že ředitelství slečně Čermákové [2]) opět vypovědělo. Slečna ta hrála v Mageloně úlohu „Heleny" se zcela dobrým výsledkem; pohyby její byly nenuceny, slova dovedně pronášena, a byla-li slečna v „Slepém mládenci" na překot dávaném [3]) poněkud nešťastna, byla za to zde tím šťastnější. Nevíme věru, která by ze začátečnic nám v poslední době předvedených spíše se hodila pro úlohy menší.

Co do zevnější úpravy hry vynikaly tenkráte hlavně pěkné kostumy.

Divadlo bylo četně navštíveno, tak že obecenstvo i v orkestru umísťovati se musilo; dobrá hra rozjařila všechny přítomné. Č. 303. z 22. prosince.

---

[1]) Rozmnožení toto stalo se teprve následujícího roku 1862, kdy ustanoven i Pavel Švanda ze Semčic (choť pí. Peškové) dramaturgem.

[2]) Míněna tu starší sestra Josefiny Čermákové, Terezie.

[3]) „Slepý mládenec" dáván na překot při prvním představení v předplacení, t. j. při prvé čtvrteční hře večerní v zemském divadle místo chystané „Magelony", která musila býti odložena pro onemocnění Kolára ml. — Viz o tom též pozn. na str. 67. d. I. zde!

HLAS.

1862.

Poslední Rožmberk. Tragédie v pěti jednáních od Gustava P. Moravského. Prov. poprvé ve prosp. p. Karla Šimanovského v král. zemsk. divadle v neděli dne 5. ledna 1862.

Tragedií „Poslední Rožmberk“ pokusil se Gustav Pfleger po třetí na českém jevišti.[1]) Obšírnější úsudek o novém plodu tom ponecháváme sobě na zítra; nechť však soud náš o ceně jakýkoli bude, tolik musíme dnes podotknouti, že herci většinou nepočínali sobě s onou pietou, jaká se při každé novince, zvláště u nás na nich svatým právem vyžadovati může. Nepřísluší jim souditi z předu již o ceně či výsledku kusu a dle toho snad se říditi. V tak mnohém se zajisté odvolávají herci naši k výhodám německých svých kollegů, činí to vším právem, v tak mnohém však by jim kollegové tito mohli býti vzorem, především v tom, jak svědomitě sobě počínají naproti novin-

[1]) Předcházely: Svatopluk, zhoubce Vršovců. Tragedie o 5. jedn. Prov. po prvé dne 2. února 1861 a veselohra „Ona mne miluje“, prov. po prvé dne 10. února 1861.

kám, nechť jsou již původní či přeloženy, nechť slibují opakování nebo se hned po prvním přeběhnutí jeviště do archivu odloží. U nás věnuje se novému kusu píle jen dle nahodilých okolností, dle libůstek, někdy také ze vzdoru k jistým osobám. Známe ovšem některé, vždy svědomité jednotlivce, n. př. paní Kolárovou a p. Šimanovského, kteří i tenkráte všemožně se přičiňovali; ostatní ale i v úlohách menších nepovznesli se ani k hodnotě prostřední. Jmenovaným vadily již však zvláštnosti úloh jejich, o nichž zvláště promluvíme. Pan Chramosta („Petr Vok“) pronesl hned první větu svou zcela nepřirozeným, nuceně pathetickým hlasem a setrval v tom nezměněně až po konec; při velikosti úlohy musilo to na obecenstvo zrovna roznemocňujíc působiti. Pan Kolár ml. vpravil se do úlohy své více než pánové Kolár st. („Bořita“) a Šamberg („Švamberg“), jen že bychom mu pro úlohu jeho („Don Cesar“) přáli v tonu i v pohybech větší elegantnost. Hra celá byla takměř u všech hned pausami přervána, hned zase přechvatnými řečmi, podřeknutím se a podobným nešvarem pokažena. Nejnešťastnější ze všech byla ale slečna Koerschnerova. Slečna hrála tak, že se snad zase některý „nestranný kritik“, jejž „Pražské Noviny“ před nedávnem vynalezly, diviti bude, „kde se as sl. Körschnerova hře té přiučila“. Když nás ta kalamita potkala, že jsme poznenáhle stáli bez první tragické milovnice, chovalo se obecenstvo naproti prozatímní zástupitelkyni oboru toho, paní Peškové slušně, uznávajíc její pilnost; když paní Koutská, dobrá herečka, avšak jazyka českého nezcela mocná, na to vystoupila, chovalo se obecenstvo šetrně; když pak konečně po pohostinské hře sl. Heinzovy vystoupila sl. Koerschnerova včera již po několikáté, tu obecenstvo, odloživši již všechnu zbytečnou šetrnost a

přemoženo okamžitým dojmem, hlasitě se smálo, což u našeho vše uznávajícího obecenstva zajisté jest velevýznamné. Slečna Körschnerova ukázala, jak porozuměla radě kritiky, aby se mírnila; přepadla z jednoho extremu do druhého a mírnila se tak, že jsme jí leckdy ani nerozuměli. Kde chtěla afekt vyznačiti, byl její hlas zpívavý, nucený, pohyby byly vesměs nepřirozeny. Slečna je pro tři leta engažována, možná, že pak bude herečkou již dovednější, tři leta jsou ale dlouhá doba, a uvidíme dle posavádního mnohé ještě kolísání a potácení se. — Divadlo bylo přeplněno, kasy dlouho před začátkem hry zavřeny. Č. 6. z 6. ledna.

* *
*

Poslední Rožmberk. Tragoedie v pěti jednáních od Gustava P. Moravského.[1]) — Věru, že není snadno psáti o novém tomto plodu mladého básníka, jenž se již mnohostranně a leckdy i s výsledkem dosti slušným pokusil. Avšak zapotřebí přímých odpovědí na otázky veřejností nám kladené. Táže-li se kdo, zda Pfleger osvědčil jakýs pokrok naproti plodům dřívějším, musíme přímo říci, že se mu nezdařilo, schází svěžest, která vyznačovala první jeho tragoedii, a neobdržujeme v náhradu snad větší vyhloubenost povah, nebo záchvatnost mocných, dialogisovaných myšlének. „Poslední Rožmberg" učinil na nás dojem solidní práce svědomitého dělníka, práce taká nemá však nikdy ráz pravého talentu, nemůže nás nikdy poutati a udrží-li se vůbec příznivými okol-

---

[1]) Pfleger později přepracoval toto drama; v jeho S. S. sv. 1., Národní bibl. Kobrovy d. VII., otištěno jest pod názvem „Della Rosa", truchlohra ve čtyřech jednáních.

nostmi po nějaký čas na repertoiru, stane se jen doplňkem v čas nouze a vyjde přece za krátko z „mody".

Velezajímavá doba Rudolfova svedla Pflegra, aby jí použil za rámec k dramatickému obrazu, líčícímu vlastně vnitřní život rodinný, jenž pouze náhodou se zevnějškem v spojení přichází. Pikantní dobu tu použil také již básník jiný k tragoedii, myslíme zde Kolárovu „Magelonu", již vůbec za nejlepší české drama máme a k níž také Pfleger ve mnohém přilnul. Co do aestetického oprávnění, pochybil Pfleger velice, tragická vina jeho hrdiny, za jakéhož dle provedení otce „Petra Voka" a nikoliv syna jeho „Della Rosu", vlastního to „posledního Rožmberka" pokládati musíme, nepáchá se před očima našema, spadá o několik desítiletí dříve, rozhodná doba jest při vytažení opony již přestálá, „třetí akt" již dohrán, a vystupující mimo „Voka" osoby jsou již pouze passivní, trpící za vinu jiným spáchanou, o níž se nad to pouze nejdříve v samomluvě a pak v dialogu vypravuje. Podobně počínal sobě sice i Kolár („Rudolf" — „Sendivoj" — „Don César"); nepostavil však předchozí vinu v popředí, nýbrž užil jí pouze co vedlejšího motivu, teprve na konci tragoedie objevenou a pak tím effektnější. Intrika teprve v třetím aktu „Rožmberka" hraběnkou „Belgijoso" se zapřádající, musí se považovati pouze za episodu, za věc vedlejší, nebo pomstychtivost „Bořitova" byla by tím neb oním způsobem vinu Vokovu sama ztrestati mohla.

V Pflegrově tragoedii vystupuje jako v Kolárově historická osobnost „Donna Césara", levobočka císaře Rudolfa, avšak v oné pouze co osoba vedlejší. Rozdíl další mezi oběma Césary jest ten, že Pfleger snažil se vznešenému zhýřilci dodati ráz narcisovský, jaký se alespoň pro onu dobu ještě nehodí a v tragedii samé

více slovem než činem se jeví, kterýžto poslednější dramatický hřích i ostatní osoby tíží.

V druhé polovici prvního aktu vyniká podobnost s „Magelonou“ nejvýš, neschází zde ani urážka „Donu Césaru“ učiněná; v dalším běhu pak vidíme ještě jiných starších známých, místo krásné „Magelony“ krásnou „Belgiojoso“, místo pseudoumělce „Otta z Losů“ skutečného umělce „Della Rosu“ atd.

Rozdíl mezi nimi jest hlavně ten, že u Kolára vystupují osoby ty činně, u Pflegra pak nejvíce trpně, že mnoho nabývají tam dramatické váhy, života a nepopíratelné důležitosti pro sběh dějů, zde že se stávají někdy až nedramatickými a svým dumáním, svým sentimentalním hořekováním že dramatickému rozvinu jen překážejí.

Činnost hlavnějších osob obmezuje se vůbec jako děj sám na míru velmi skrovnou. Beřeme-li osoby dle pořádku divadelní cedulí určeného, zjeví se nám v ohledu tom následující: „Petr Vok“ nevystupuje ani při obraně činně, trpí po celý kus vinou dávno spáchanou. Činnost mladšího „Švamberka“ a „Dona Césara“ obmezuje se takřka na druhé oddělení čtvrtého jednání, kteráž scena by ostatně k docílení dramatického rozuzlení spíše se hodila do francouzských efektních her na způsob „Pařížského hadrníka“, „Slepé nevěsty“, „Víry, naděje a lásky“ atd. než do tragoedie vyšší. „Della Rosa“ a „Polixena“ jsou figury zcela trpné, nevystupující vlastně ani z dusivého oboru svého sentimentalisování. Prvější trpí nad to v neurčitosti láskou způsobené neodhodlanosti své nádechem hamletovským, ovšem že co osoba teprve na druhém místě stojící bez váhy té, jakou „Hamlet“ v Shakespearově tragoedii má. Intrikantní „Belgiojoso“ vystoupí pouze v jednání třetím poněkud činně, aby pak v jednání čtvrtém opět se zbytečným opakováním slibů dřívějších a nevelmi

dojemných zmizela. Starý „Bořita“ nemá síly, aby rozhodnou ranou sama sebe pomstil a odchovává sobě tedy nástroj své pomsty; při myšlénce, že „Della Rosa“ náhle skonal, zaběduje obavu, že nemá nikoho, kdo by jej nyní pomstil.

Přiznati slušno, že Pfleger nevyhýbal se vybranějším a tím i těžším psychologickým srážkám, jakouž jest n. př. pohlavní láska mezi bratrem a sestrou, na ženu řídká náruživost a kroky „Belgiojosovy“ a podobné. Konflikty ty nedošly však nikde slušné prohloubenosti, zajímavá náruživost „Belgiojosovy“ vystupuje již v nejohnivějším svém květu před nás, bez předcházející přípravy, jeví se hned výstředním činem a i příprava v sceně té jest příliš ještě krátká, přechod k činu příliš chvatný, než aby i routinovanější herečka ubrániti se mohla při provozování jistému stupni směšnosti. A pak zase, jak již řečeno, ztratí se nám povaha ta zcela a rozběhne se v písku následků pro rozvin hry právě ne zcela důležitých.

Neprohloubeností trpí taktéž všechny hlavnější figury, vzdor tomu však se nevyhnul spisovatel přece nemilým délkám zvláště v dialogu tím nemilejším, že myšlénka duchaplnější ustupovala zde výjevům sentimentálnosti. Rozumných zkrácenin by byla Pflegerova tragoedie několik a to nikoli pouze v dialogu snesla. Především byl by se chudý děj zcela dobře a beze vší ujmy mohl směstnati v nanejvýš tři jednání. Exposice sestává ze samomluvy „Vokovy“ v jednání prvním a vypravování „Bořitova“ v jednání druhém. Obé se mohlo snadno v scenu jedinou stáhnouti a tím by bylo i jednání druhé, neobsahující mimo to ničeho více než rozpředení vyznání nešťastné lásky, zcela odpadnouti mohlo. Podobně mohlo také jednání třetí se čtvrtým splynouti v jediné a sice vypuštěním nevalné sceny mezi „Bořitou“ a „„Vokem“

*

a sceny zahradní; zlodějská návštěva v bytu „Bořitovu" byla by zcela dobře následovala po rozmluvě u hraběnky „Belgiojoso".[1])

Co do mluvy uznáváme milerádi zjevný pokrok, sbližování se s přirozeností, a nová tragoedie Pflegerova liší se v ohledu tom prospěšně od leckterých jiných plodů téhož spisovatele, trpívajících mlhovitou hledaností.

Soudili jsme přísně, avšak nestranně, přestávát bohudíky u nás již doba patriarchalního, všeobecného uznání, přestává naivní radost nad plodem ať již jakýmkoli, jen když českým.

Vybředlo-li obecenstvo nad počátečnictví, musí se to tím více požadovat na spisovateli, neboť i v spisovatelstvu nepanuje více náhled, že kdo česky píše, vlasti jakous osobní obět přináší. Dotyčně Pflegera ale nemůže se pro poslední nezdařený plod již říci, že by vůbec beze všeho nadání k dramaturgii byl; až dosáhne více autokritiky, až dovede se vyhýbati délkám zbytečným, z osobních choutek vyplývajícím, můžeme se od něho nadíti her divadelně dosti dobrých. Ani na to neklademe váhy přílišné, že Pfleger hověl reminiscencím v míře tak značné; historická stafaže jej k tomu svedla, neodolal pokušení. Té okolnosti přičítáme také sílu historických jmen a uvádění dat v Břežanovi[2]) a jiných, nemajících jiného úkolu než naznačení doby. Č. 7. ze 7. ledna.

---

[1]) Pfleger tuto svou tragedii pak skutečně stáhl ve čtyry jednání.

[2]) Václav Břežan (1580—1618) historik a genealog, poslední archivář a bibliotekář domu rožemberského. Z jeho děl tu zejména Pfleger užil historii domu Rožemberského, pokud zachována totiž díl IV. („O životě Viléma z Rožmberka" a V. „O panu Petrovi Vokovi, posledním vladaři domu Rožmberského".)

Veselohra. Veselohra ve 2 jednáních od Fr. V. Jeřábka. Poprvé. Na to rovněž ponejprv: **Veselý pohřeb.** Veselohra v jednom jednání od Václava Vlčka. Ku konci ponejprv: **Útěk do Afriky.** Veselohra o jednom jednání dle Albiniho od M. B. Prov. v král. zemsk. divadle v neděli dne 12. ledna 1862 ve prospěch Frant. Pokorného.

Kdyby nebylo bývalo včera alespoň Albiniho staré veselohry „Útěk do Afriky“ na konec, byli bychom zažili večer velmi strastný. Dva mladí básníci předstoupili s veseloherními pokusy svými před obecenstvo a toto nechovalo se stejně šetrně k oběma; kdežto při Jeřábkově „Veselohře“ na začátečnictví a na jiné šťastnější práce téhož spisovatele slušný ohled bralo, ano Jeřábka i vyvoláním poctilo, nahodil se při „veselohře“ druhé, při „Veselém pohřbu“ od Vlčka zase pád ten, že jednosvorně novinku a k tomu první spisovatelův plod vysyčelo. Jeřábek psal prý kus svůj následkem jakési sázky, snad že co lyrik a vůbec co básník převážně seriösní také nějakou veselohru napsati dovede, a z toho stanoviska chceme tedy na plod jeho hleděti, ač jsme úplně proti tomu, aby jeviště české sloužilo za rejdiště experimentů a hříček. „Veselohře“ přikládalo obecenstvo cenu aestimační,

nechť se nenechá spisovatel tím však svésti k dalším nešťastným pokusům. Pravíme to bez obalu, že schází Jeřábkovi především humor. Co do dramatického rozvinu má Jeřábkova veselohra značné chyby, první akt jest zcela zbytečný, časté proměny nejsou odůvodněny, v dialogu nestřídají se osoby dosti rychle a patřičně; co do povah tanuly spisovateli figury Kotzebuovské na mysli a jsou tedy již chablonovité, aniž by zde před nás předstupujíce vynikaly jedinou novější stránkou, zastaralost jejich rovná se zastaralosti situací, v nichž se jeví.

Vlčkův „Veselý pohřeb" jest však pokus ještě nešťastnější, spisovatel nemá o divadelních požadavcích ani nejslabšího ponětí a musíme se právě tak obdivovati srdnatosti beneficiantově a dramaturgii naší, že kus ten předvésti se osmělili, jakož obdivujeme se nesvědomitosti jejich, že spisovatele jistému vysyčení tak snadno obětují.

Hrou herců našich bylo oběma kusům málo pomoženo. V prvním kuse podal p. Kolár ml. opět pěknou chargi, kteráž se ovšem podobala leckteré jeho chargi dřívější, právě tak jak se podobá úloha „Mluvky" sterým jiným úlohám. Podle něho byl tenkráte p. Chramosta v chargi dosti šťastným, ač přirozený ton v úloze souseda „Kuklíka" v kuse následujícím ještě lépe mu slušel. Pan Šamberk trpěl patrně chorobou, tak že přemožen na okamžik i za kulisy odstoupiti musil. Beneficiant p. Pokorný byl obecenstvem při prvním výstupu přivítán. Paní Hynková osvědčila ve dvou rozdílných úlohách opět svou mnohostrannou dovednost, což i o slečně Bollardově přiznati slušno.

Při veselohře „Útěk do Afriky" pozorovali jsme tři věci: za prvé odkud Görner své figury brává, za druhé, co by mohla tužka dramaturgova rozumně zkracovati a

nezkracuje, a za třetí, že někteří herci naši vzdor neúplným zkouškám dovedou přece dobře zahráti. Poslednější platí tenkráte o paní P e š k o v é, p. K o l á r u mladším a p. Šimanovském.

Návštěva byla jako vždy velmi četná.

Č. 13. z 13. ledna.

Maria Stuartka. Truchlohra v pěti jednáních od Schillera, přeložena od P. J. Š a f a ř í k a. Sl. L i b i c k á jakožto host. Prov. v kr. zemsk. divadle ve čtvrtek dne 16. ledna 1862.

Konečně jsme se tedy dostali k nějakému oddechu, a to pohostinskou hrou slečny L i b i c k é. Zakusili jsme divokou farisskou pout strastiplnou Saharou a stojíme nyní na pěkné cestě, byť i ne vysokými palmami pokryté, předce aspoň mile zelené a osvěžující. As před třemi lety vystoupila slečna poprvé před námi na českém jevišti a na divadle vůbec; uznali jsme již tenkráte zřejmý její talent a pravili dle její „Katinky Heilbronnské", že se slečna převážně kloní i hodí k oboru sentimentálnímu. Slečna měla u kočujících lepších společností dostatečnou příležitost, aby v pestrém repertoiru síly své zkusila, dle osobních svých vlastností nemohla však ovšem z oboru již naznačeného zcela se vymknouti a v obor čistě tragický přestoupiti. Pro úlohy poslednější dobyla sobě ale, jak jsme viděli, routinu všeho uznání hodnou a dostačí jim tedy tím spíše, ano úloh tak zvaných vysokotragických se na repertoiru našem pramálo naskytá. — Že slečna v jednání prvním nedovedla všechnu hrdost a pýchu „Stuartky" rázněji naznačiti, jakož pak i v rozmluvě s „Burleighem" dosti ostře pointovati, přičítáme zjevné

její sklíčenosti, pak i tomu, že šetřila hlasu svého nevelmi silného pro namáhavé jednání třetí. Šetření to schvální a zajisté mnohdy chvalitebné pozorovali jsme i v jednání třetím, kde slečna trochu pozdě a sice teprve pak rozčileněji pronášeti počala, když již sama o svém rozčilení jaksi vysvětlujíc mluví. Avšak hned v prvním jednání viděli jsme přece již značnou divadelní routinu a ve mnohém ušlechtilou míru; obecenstvo se znenáhla rozehřálo a sňalo tím i pouta s debutantky, — třetí jednání již rozhodlo úplně ve prospěch této. Lamentosní jednání páté pak dovolilo slečně, aby se osvědčila, že vládne bohatým fondem citu. Vracíme-li se ještě jednou k jednání třetímu, děje se proto, že chceme hlavně vytknouti pravou míru, jakou sl. L. celou tu parádní a lehko k přepínání vyzývající scenu opakovala, aniž by byla snad zase pro chladnost nedostačovala, kde ohně zapotřebí. Naskytne-li se otázka, zdaliž by se měla sl. Libická pro zdejší divadlo získati, a umožněno-li tím bude provozování tragoedií vůbec, musíme již po první hře její říci, že očekáváme nadál od ní úlohy velmi pěkné. Pro porovnání sl. Libické s předchůdkyní její není vlastně žádného měřítka.

Z ostatních herců, kteří se v úlohách svých již dosti často pokusili, uvádíme pouze p. Šamberga, poněvadž tento, uposlechnuv hlasu kritiky, povznesl „Mortimera“ svého na výši nyní skutečně uměleckou.

Souhra byla výtečna, divadlo četně navštíveno.

Zprávy o odstoupení několika vynikajících členů českého divadla, kteréž by tomuto ránu na dlouho nezacelitelnou zavdalo, musí se z německých listů jen co nejopatrněji přijímati; pokud my víme, nejsou nové požadavky herců českých nikoli tak přílišné, aby se dorozumění očekávati nemohlo. Č. 18. z 18. ledna.

On nežárlí. Veselohra v 1 jedn. od Alexandra Elxe. Na to: **Černý Petr.** Veselohra v 1 jedn. dle Görnera od V. V. — Ke konci: **Řemeslnická merenda.** Komický obraz v 1 jedn. dle Angelyho. Prov. ve prosp. Frant. Kolára v kr. zemsk. divadle v neděli dne 26. ledna r. 1862. —

Pan Kolár ml. zvolil k benefici své tři jednoaktové hry, kterouž volbu bychom vždy schvalovali, kdyby dvě z vybraných byly náležitěji pro divadlo zpracovány byly. Tak ale trpí první a druhá, Elxova „On nežárlí" i Görnerova „Černý Petr" nudícími délkami, jež dramaturg snadno odstraniti mohl; prvnější má však více toho neduhu při sobě než druhá. Pan Kolár ovšem volil tak, aby nabyl příležitosti objeviti se obecenstvu v úlohách rozmanitých. Při beneficích nemívá kritika pouze zřetel k benefiční úloze hercově, čestný takový den vyzývá jaksi k rekapitulaci všeho příjemného, co kdy dotýčný herec obecenstvu zaopatřil. Činnost páně Kolárovu sledujeme již po více let, herecká síla jeho rozvinula se před námi. Naděje z počátku do Kolára vzbuzené, počaly se vyplňovati, jakmile s přirozeným nadáním pilnost spojovati se počala. Vidíme v Koláru ml. budoucího nástupce Kolára staršího, třeba by u onoho fond charakterního

herce, dle posavadního alespoň, větší byl pro obor komický než pro serieusní. V oboru onom dosáhnul však nyní již stupně všeho uznání hodného a stal se jednou z hlavních podpor českého jeviště. Pravé pojmutí úlohy, drastická hra nemůže se Kolárovi upříti. Co se týká úloh včerejších, byly vlastně jen první a poslední, alespoň dle toho, jak je Kolár hrál, od sebe podstatně rozdílny. Figur však jako „strýc Kalina" v „On nežárlí" viděli jsme i pozorovali u Kolára již mnoho, vždy jsme uznali, že mimika jeho je podobným „starým hochům" zcela přiměřená, zcela ze života vzatá, že dětinsky měkký ton starcův úplně v moci Kolárově jest; zedník „Kluk" v „Řemeslnické merendě" byl ale pro nás něco docela nového. Úloha poslednější jest tak vděčná, že jistý herec německý, toliko v ní vynikaje, s prospěchem pohostinské hry dával, potřebovala by jen několikeré přehrání p. Kolárem, aby nabyla prohloubenosti, propracovanosti co do detaillů, by Kolár se nejlepším posavádním zastupitelům jejím vyrovnati mohl. Nepochybujeme, že pak vyrovná se K. v úloze té i berlínskému Trieblerovi, jejž za nejlepšího v úloze té pokládáme.[1]) V „On nežárlí" klopýtal p. K. přes text, čemuž se beneficiantu po namáhavém zvaní několikadenním nedivíme, jaksi v náhradu podával pak příliš mnoho mimiky, zvláště v sceně u okna.

Souhra ve veselohře té nebyla valná, ač oba zastupitelé ostatních úloh hlavnějších o sobě velmi čestně sobě počínali. Pan Š i m a n o v s k ý objevil zde více elegantnosti než obyčejně u něho vídáme; paní P e š k o v á byla v úloze naivní, po žárlivosti manželově dychtící ženy velmi šťastna.

---

[1]) Úlohu „Kluka", jednu ze svých nejlepších, podržel pak F. Kolár až do svého odchodu od divadla.

V druhém kuse „Černý Petr“ byl p. K. rovněž vydatně podporován rozmarně hrajícím panem Šamberkem a opět paní Peškovou. Proč nebyla úloha sluhy Martina svěřena v kuse prvějším dovednějším rukoum p. Valtera místo p. Křtina, neuhodne nejspíš nikdo.

„Řemeslnická merenda“ nebyla nám předvedena v dobrém spracování Tylově, nýbrž ve překladu jiném, těsněji k originálu přiléhajícím. Pan Kaška a p. Kolár st. podali dobré charge, poslednější mohl však přihlédnout k masce mladistvější. Z ochoty pro beneficianta převzal pan Dolt úlohu Vídeňáka „Wachtla“. Lehký sykot, kterýž aplaus pana Dolta vítající přerušoval, nelze odvozovati snad z osobní nějaké nelibosti k zasloužilému tomu členu německého divadla zdejšího, nýbrž okolnosti, že většina nedělního obecenstva českého p. Dolta hned při prvním vstupu nepoznala a po nějaký čas již rozvážně se všemu potlesku meziscennímu, pokrok děje rušícímu, vzpírá. Další chování se baveného obecenstva svědčí o tom zjevně.

Bez chiffry.
Č. 28. z 28. ledna.

Ouklady a láska. Tragedie v 5 jednáních od F. Schillera. Překlad od J. J. Kolara. Prov. v kr. zemsk. divadle ve čtvrtek dne 30. ledna 1862. Sl. Libická j. h.

Pohostinská, doufáme že k jistému engagement vedoucí hra slečny Libické zdá se, že náš repertoir celou galerií Schillerových plodů z bezbarevnosti jeho vytrhnouti hodlá. Po „Stuartce“ následovala hned „Louisa“ ve věčně dojemném „Ouklady a láska“, kterýžto kus vzdor svému takřka světovému oprávnění přece také již u nás před málo léty své censurní a zápovědní kalamity prodělati musil. Třeba bychom celistvému představení v žádném ohledu palmu přiřknouti nemohli, byla nám hra přece velezajímavá skutečně uměleckým zápasem mezi slečnou Libickou a panem Šamberkem („Louisa“ — „Ferdinand“).

Při posudku svém dáváme slečně co ženskému hostu přednost a tož musíme hned z předu říci, že bychom rádi viděli slečnu Libickou vřaděnu již mezi stálé členy české, aby často na velkém jevišti se okusiti, zdokonaliti, vad některých malicherných sprostiti mohla. Je-li akce rukou, vůbec mimika celá posud nedostatečná, jest zajisté zase pronášení slov rozumné a slibné. Nebylo ovšem pochybnosti, že sentimentálním úlohám přející osobnost slečny

Libické zvláště se hodí pro Louisu, avšak i v scenách heroičtějších, na př. v sceně s „Milfordovou“ naskytly se hojně pěkné jednotlivosti, které svědčily, že debutantka myslí a tedy také budoucnost má. Z počátku prvního jednání snažila se slečna Libická příliš detaillisovati, což jsme i u pana Šamberka pozorovali; v dálším rozvinu zmizela u obou brzy vada ta a celistvost povahy vystupovala vždy jasněji.

P. Šamberk přikročil k úloze své s patrnou zálibou. Kdyby nebylo některých přílišností, kterým se mladý herec v afektu jen málo kdy vyhnouti dovede, naznačili bychom jeho „Ferdinanda“ co velmi dobrého. Při několikerém sehrání zajisté že by se Šamberk v úloze té s dokonalostí neminul. Hra jeho byla prováta ušlechtilým zápalem, řízena uměleckou svědomitostí. Co nejlepší a pravou mírou nejvíce vynikající naznačujeme jednání poslední.

„Milfordovou“ paní Kolárové sluší nazvati dle okolností dokonalou. Pan Kolár ml. učinil z „Kalba“ figuru příliš komickou, přilehaje k známému zde vzoru, šel o několik kroků dále než tento a překročil tím pravou míru. Hlavně mu vadilo, že nedovedl extremní malichernost zbabělého dvořenína podati dosti dvorně. Snad by byl s prospěchem vyměnil úlohu svou s panem Chramostou („Wurm“), kterému při závěrku zcela ušlo vědomí, že je intrikantem. Páně Lapilův „Miller“ jest co dobrý od dřívějška již znám: v posledním aktu však byl tenkráte příliš měkkým. O „Praesidentu“ páně Kolárovu (st.) nemůže se pranic chvalného říci.

Návštěva byla pro velmi nepříznivé počasí poněkud slabší než jindy. Č. 32. z 1. února.

Boj o trůn. Tragédie v pěti jednáních od Fr. Kr.[1]) Ponejprv. Prov. v kr. zemsk. divadle v neděli dne 2. února 1862 ve prospěch Josefa Chramosty. Sl. Libická j. h.

Smutný je úkol pro referenta, nastane-li doba provozování původních her nešťastných; i nejširší pláštík shovívavosti k bližnímu více pak nestačí, a kdyby i stačil, nesmí se ho ve prospěch umění a literatury naší ani užíti. Vidíme, jak se jeden debutant po druhém do vlastního hrobu klade a máme pak nad hrobem jeho ještě smuteční řeč míti a lékařsky udati, proč tak smutnou smrtí sešel. Divili bychom se ještě více úvaze soudců Fingerhutových, kteří o tragédii (!) „Boj o trůn" čestnou zmínku učinili, kdybychom dle všeho sami souditi nemusili, že čtoucímu se plod ten nový o několik stupňů lepším zdáti může než diváku.

„Boj o trůn" má ráz nedovedné dramatické novelly, — románu se nemůže říci, protože schází psychologická vyhloubenost a konflikt. Jako v povídce zachází spisovatel se svými osobami zcela bez ohledu na místnost; proměna stíhá proměnu, osoby chodí sem tam, přichá-

---

1) Fr. Kr. = Josef Jaroslav Kříčenský (1812—1886), znám spíše v l. padesátých jako romanopisec.

zejí a odcházejí, aniž bychom věděli jasně proč, a unavují bezúčelností tou smysl každého. Psychologické vyhloubenosti, jak praveno, spisovatel nepřidal a historického aparátu užil právě tak málo jako regie, jíž jest to zcela jedno vypadá-li Vyšehrad „na konec první polovice 12. století“ právě tak, jako n. př. zámecký dvůr ve „Fiescu“.

Nemá-li regie, mimochodem podotknuto, v moci své vhodnějších a méně nás všemožným způsobem urážejících dekorací, mohlo by se zajisté ředitelstvo z českých her velký zisk vážící o některé nejpotřebnější nám postarati; n. př. dekorací několika dějinám českým odpovídajících potřebujeme pro původní své kusy bez odporu.

Nemůžeme se odvážiti na rozbor „Boje o trůn“, nechceme-li čtenářům dlouhou chvíli způsobiti, musíme však přece podotknouti, že kus ten nemá dle provedení svého ani nejmenšího práva na název „tragédie“: romantické obrazy, nebo dejme třeba tomu činohra, byl by mnohem vhodnější a odůvodněnější název. Hlavní hrdina obstojí vítězně v boji a zůstane zdráv a vesel; těch několik, kteří padají v pravo v levo, lze přičísti pouze k episodistům, bez nichž by kus ve vlastní prospěch nebyl alespoň tak dlouhý. Také název „Boj o trůn“ není odůvodněn, boje zde věru velmi málo, ač by byl z předmětu samého, z konfliktu mezi dvěma nápadníky trůnu, mezi panovníkem a šlechtou dost pestře se rozvinouti mohl. První dvě jednání mohla se snadno v jediné sraziti, volba knížete, celý zápas volební mohl se rozvinovati přímo před námi a spisovatel byl by docílil rovněž efektních scen jako Schiller ve zlomku svém „Demetrius“. První polovice třetího jednání jest dramaticky pikantní, druhá však opět bezcenná a takž pak až na konec.

Jednotlivé osoby jsou mdlé, chablonovité, neposkytující herci pražádné zvláštní příležitosti ku hře, jedinou výminku činí „Vladislav Vladislavovič“, jenž až do jednání třetího dost samostatně vystupuje, pak ale také zemdlívá a klesá.

Pan Šimanovský má pro podobně rázně naznačené povahy vynikavě odpovídající osobnost a učinil nám i tentokráte, pokud dle úlohy možno, zadost. Většina ostatních herců a regie chovali se naproti novince té právě tak, jak se chovávají vždy proti plodům spisovatelů — na nichž jim nezáleží. Slečna Libická hrála z ochoty k beneficiantovi úlohu „Lidmily“.

Č. 34. z 3. února.

Boleslav Ryšavý. Tragédie v pěti jednáních od Gustava Pflegra. Ponejprv. Prov. v kr. zemsk. divadle v neděli dne 16. února 1862 ve prospěch regisseura Jos. J. Kolára.

Zůstavujíce zítřku obšírněji pojednati o Pflegerově nové tragoedii, zaznamenáváme zde pouze krátce, že výsledek mohl i obecenstvo i spisovatele mnohem více uspokojiti, než při onehdejším Pflegerově plodu. Pokud jsme nepronesli soud svůj o jednotlivých povahách, o jejich důslednosti a určité barvě, nemůžeme také o hře jednotlivých herců šíře pochvalu či opak vysloviti.

Vynikající povahou kusu jest titulní hrdina „Boleslav Ryšavý", jejž hrál p. Kolár st. s přiměřeným ohněm a rozumnou rozvahou, vůbec tedy s výsledkem dobrým. Jemu po boku počínala sobě rovněž statně paní Kolárová (matka Boleslava III. Emma), ač organ její nemohl odpovídati stálé výši náboženské skoro náruživosti. Pana Kolára mladšího svedla snad nápadná podobnost úlohy jeho (Diviš) s jinými úlohami charakterního oboru v českých i nečeských tragoediích, že hra jeho byla vlažnější než jindy a méně obsahovala ostřeji vyznačených jednotlivých momentů. Pan Šimanovský použil každé lepší příležitosti, aby úlohu svou více

do popředí přivedl, což platí i o pánech Chramostovi, Lapilovi a Šamberkovi. O panu Kaškovi jest již známo, jak výdatně a dobře působí ve „scenách z lidu", nyní pak se objevilo, že obdržel v panu Vilhelmovi statnou podporu. Slečnu Libickou upozorňujeme, aby passivnější úlohy nehrála příliš passivně a poněkud živější náruživostí je obmyslila potud, než hlas i její hra dokonalé odstínování připustí, uznáváme však milerádi již nyní snahu její, kteráž nehledí působiti efekty pouze a čistě zevnějšími.

Souhra byla slabá. Návštěva byla dosti četná.

Č. 48. ze 17. února.

* *
*

Výminečný stav českého divadla, jež vzdor mnohému již vykonanému přece teprve v počátcích svého rozvinu stojí, steré zvláštní poměry, jichž pro vážnost jejich obejíti zhola nemožno, nechceme-li se postaviti na stanovisko idealní, faktičnosti málo kde odpovídající, udržují také kritiku českého dramatického umění posud v plénkách. Vytýká se jí nesoudnost proto, že jest prý příliš mírná a shovívavá, vytýkající však zapomínají, že se stává přísnost, v míře jimi žádané směšnou, je-li jako u nás výsledek přísnosti více než pochybný. Naproti silám provozujícím nemohla se kritika ještě emancipovat, lépe však daří se již úsudek o dramatických plodech samých. Avšak i zde zaujímáme stanovisko méně zasvěceným dosti záhadné. Ve vědě a v některých odborech krásné literatury dostoupili jsme až k uznání takřka evropskému, není divu, že sobě přejeme, abychom téhož v předůležitém dramatickém básnictví dosáhli.

*

Posud učiněny jsou v ohledu tom kroky jen skrovné, a přece spatřovala vlastenectvím řízená kritika i v mnohých nepatrnostech jisté velikánství, což na ujmu pokroku trvalo až do doby nejnovější. Není tomu snad ještě ani rok, co kritika bezvýsledností poučena, rozumnější a prospěšnější dráhou kráčí. Nechceme uznávati plody prostředně dobré za výtečné, abychom samochválou nezatarasili sobě cestu k dalšímu pokroku. Provozuje-li se za poslednější doby na německém jevišti nějaká původní novinka, která třeba jen jedinou dobrou stránku má, vytkne německá kritika tuto v popředí a o vadách promluví se šetrností nejvyšší, nezamlčí-li jich zcela. U nás, hledících vytříbiti dobrý vkus a přísný, obecenstvu i spisovatelům prospěšný soud, děje se naopak. O „Boleslavu Ryšavém" musíme na př. přímo vysloviti úsudek negativní, že není horším mnohých vychvalovaných novinek německých, a positivní, že obsahuje vedlé povšimnutí hodných kras mnohé tížící, ano ničící vady. První dva akty jsou tak zdařilé, že v nás vzbudily velké očekávání, ostatní akty naše očekávání zase zmařily.

Přední zásluhou Pflegrovou jest vedlé nepopíratelně značné divadelní známosti jeho rovněž nepopíratelná dovednost ve vybírání bohatého děje. Co do děje za základ dramatické budovy „Boleslava Ryšavého" užitého, nalézáme skutečně celou řadu velevhodných momentů, jakož jsou n. př. ukrutnost libovolně vládnoucího surovce a boj odhodlaného lidu naproti němu, nesplněné přísahy mocnářovy a pobouřená tím šlechta, věčně vděčný poměr Přemyslovců k Vršovcům, nejvyšší konflikt rodinný mezi matkou a synem, konečně vítězství lidu, svrhnutí dynastie atd. Zdá se však, jakoby některý spisovatel historických povídek (nikoli románů) byl sobě všechnu tu bohatou látku nahromadil a po-

zději sobě na zdramatisování vzpomněl, vada to, kterou jsme již dříve Pflegrovi vytýkali. Dramatická báseň není básní, a děj sebe bohatší vyčerpá se již aktem druhým nebo třetím, nedovede-li spisovatel k rozmanitosti situací přibrati také rozmanitost vyhloubených povah.

Jedinou provedenější povahou v „Boleslavu" je hrdina sám, jemuž se jistá původnost přiřknouti musí; druhá zajímavá, avšak méně provedená povaha jest „Emma", matka Boleslavova, kteráž již co nástroj politické strany váhy ztrácí. Ostatní povahy jsou slabé a zdržují neurčitostí svou leckde pokrok děje. Proti aesthetickému oprávnění „Boleslava" co hrdiny tragoedie mohlo by se však taktéž ledacos namítati. Ukrutenství jeho nedosahuje nikde tragické výše; jeví se spíše co surovost pouze zvířecí, a pochopitelno tedy, že hrdina takový není s to, aby pět aktů na svých bedrách unesl, není-li mu dáno vznešenější protiváhy vydatných jiných povah kolem něho a proti němu.

Chtěl-li se ale Pfleger obmeziti pouhým živým dějem, nepochopujeme, že jej autokritika nepřivedla k tomu, aby se také obmezil místo na pět, pouze na tři jednání. Rozvláčnost zdá se býti pravou nemocí mladších dramatických básníků. Prvním a druhým aktem vyčerpal Pfleger skutečně všechny dříve uvedené pěkné momenty, třetí akt mohl sloužiti k důstojnému zakončení efektního historického kusu. Jak praveno, jsou první dvě jednání velmi zdařilá, situace stíhá situaci v pěkném postupu, děj se vrcholí, naše napnutost roste. Třetí již akt jeví zemdlení, z něhož se spisovatel až po konec více nevzpružil. Situace nelibě se opakují, vidíme sceny, kteréž mají v čele patrný znak namáhání, aby se kus dopracoval nešťastných pěti aktů. Lid je na př. v prvních

dvou aktech již tak rozjitřen a k vzpouře připraven, že bouření a zdržování po celé dva dálší akty jeví se co opakování, co takové pak unavuje diváka; rovněž se opakují sceny mezi spiklenci samými a sceny spiklenců s „Emmou". Episoda mezi „Vlaslavem" a „Jutou" jest taktéž zbytečna a stává se hnusnou povahou prvnějšího až protivnou. Zapletení a rozuzlení mohlo se vykonati bez „Vlaslava" samým intrikantem „Divišem", jenž mimochodem řečeno, s mouřenínem Fieskovým mnoho bratrské podobnosti má. Ostatní povahy nemají zdravého kořenu, z něhož by mohla činnost vypučeti, nevyjímajíc ani „Kochana" hlavu Vršovců.

Věru, že jsme i v prospěchu vlastním i v prospěchu spisovatelově upřímně litovali, že se tento svésti dal k délkám tak neopodstatněným. Že obecenstvo s právě vyslovenými náhledy našimi zcela srozuměno bylo, mohl spisovatel seznati dle chování se jeho. Nastalou znenáhla chladnost nemohla ani zakončující raketa, narážka to časová, více zaplašiti. Nechť Pfleger kus svůj přepracuje na tři akty, a kus udrží se na dlouho.

Co do řeči přiznáváme, že má tragickou svou výši, ano že je vyšší a lesknavější než pronešená jí myšlénka. Zaslechli jsme sice některé chyby, klademe je ale na účet herců. V dialogu je mnoho shakespearisujících slovních hříček, nemilá to a zbytečná moda novočeská!

Č. 49. z 18. února.

Tajemné psaní. Veselohra ve 3 jednáních od Hermenegilda Jirečka. Ponejprv. — Před tím: **Veselohra na mostě.** Veselohra v 1 jednání od Václava Klicpery. — Mezi oběma kusy: **Národní slavnost v Champs Elysées.** První jednání z baletu „Sitala" uspoř. baletním mistrem Reisingrem Prov. v kr. zemsk. divadle ve čtvrtek dne 20. února 1862. —

Žijeme v čase poprav, obecenstvo odsuzuje, co přísná porota sotva narozená dramatická nedochůdčata k smrti, kritika má nepříjemný úřad katanský, herci jsou, žel bohu, příliš často pomáhači kritiky. Avšak líp takto než jinak. Spisovatel je donucen k autokritice, obecenstvo osvědčuje svou znalost, kritika nečeská nemůže vytýkati, že k oslavě vlastní vynášíme špatné za dobré. Kéž by také konečně dozrálo ředitelstvo her českých na nějakou soudnost a nepracovalo lehkovážností svou (nechcem stále zlomyslnost předpokládat) ku patrné zkáze našeho divadla. Nevíme, zdaž se týká naše výtka regie či dramaturga,[1]) nespokojenost obecenstva odsuzuje však činnost takou, nechť již vinu ta neb ona osoba má. K tomu není zajisté mnoho rozumu potřebí, aby se napřed usoudilo, zdaž na př. veselohra Hermenegilda Jirečka „Tajemné psaní" s fiaskem či s dobrým výsledkem se setká. Exem-

---

[1]) Režisérem byl J. J. Kolár, dramaturgem Gustav Pfleger.

plární škvár ten vyšel as před dvěma roky v „Divadelní bibliothece“ tiskem, již tenkráte ocenil jej hlas veřejný.[1]) Nemožno se pouštěti do rozboru díla tak znamenitě duchaprázdného, prostého všeho humoru, vší dramatické dovednosti, — kde ničeho není, nemožno rozbírati. Základní myšlénka je stará, provedení pod nullou, charakteristika taktéž; spisovatel neví zkrátka, co chce. Herci nejsou všemohoucí, aby utvořili z ničeho něco; jediný pan Kolár ml. bavil drastickou svou hrou, udržující poněkud sceny nad vodou. To však jest čistě jen zásluha jeho, nikoli spisovatelova, jenž úlohu „Karafiáta“ právě tak prázdně naznačil, jako úlohy ostatní.

Milým přídavkem byla stará sice, avšak vždy svěží Klicperova „Veselohra na mostě“. Paní Pešková a Hynková, pak pánové Chramosta a Šimanovský bavili hrou svou výdatně, p. Kolár st. neslyšel s výše mostu napovědu dosti dobře.

Mezi oběma kusy dával se pestrý první akt velkého balletu „Sitala“, kterýž od pohostinských tanců Vídeňačky Lannerovy v oblibu německého obecenstva vešel. Obecenstvo české vidělo v „pařížské kvadrille“ způsobem poněkud zbytečným atentát na morálku, přece však vyznamenávalo jednotlivé solisty. Z těchto ovšem vynikala nad ostatní slečna Belková, která vysokoceněné Lannerové ničeho v úloze „Sitaly“ nezadá. Tím nepříjemnější jest zpráva, že slečna o velkonocích pražské divadlo opustiti hodlá. Musila by nám náhoda zvláště přáti, abychom obdrželi vhodnou náhradnici za odstupující svou primu ballerinu. Č. 54. z 29. února.

---

[1]) Viz ref. o této veselohře H. Jirečka níže v odd. „Literatura“ zde!

Ženský boj. Veselohra ve 3 jednáních od Scribe a Legouvé, přeložená od St. Kodyma.[1]) Prov. poprvé v kr. z. divadle v neděli dne 2. března 1862 ve prospěch sl. Frant. Bollardové. — Ke konci tance.

Potěšitelným to úkazem, že beneficiantka sl. Bollardová zvolila pro představení nedělní Scribovu veselohru „Ženský boj", a že se veselohra ta u nedělního obecenstva s tak slušným výsledkem setkala. Padl tím předsudek, že v den ten musí se podati obecenstvu stůj co stůj buď effektní tragedie, buď extrem její, burleskní fraška, co krajní možnost připouštěli nanejvýš tři malé veselohry, salonní veselohru pak odkazovali zcela ku čtvrtkům, avšak ještě k tomu co možná v největších časových intervalech. „Ženský boj" jest jednou z nejlepších veseloher salonních a překladatel oděl ji v plynný český sloh, až na některé lehce odstranitelné poklesky.

Hra ovšem na mnohých místech mohla býti více vyznačující, pronášení slov pointovanější, můžeme však v celku se uspokojiti. Není pochybnosti, že pro úlohy

---

[1]) Stanislav Kodym studoval techniku, byl pak spolupracovníkem Havlíčkových „Národních Novin", načež oddav se zahradnictví se stal správcem zahrad při zámku cís. Evženie Arnbergu ve Švýcařích, kde r. 1895 zemřel.

„hraběnky z Antrevalů“ a její neteře „Leonie“ byly by se spíše hodily paní Kolárová a Pešková než paní Pešková se slečnou Bollardovou, dobře ale, že herečce poslednější konečně jednou zase příležitost podána byla, aby se osvědčila svou divadelní routinou již značně vytříbenou. Dostane se jí nyní zajisté častějšího zaneprázdnění a to zároveň ve prospěch obecenstva. Paní Pešková byla prý již dříve a také mezi hrou ještě značně churava, nedivíme se tedy jakési jednozvučnosti v deklamaci; vzdor churavosti a vzdor tomu, že paní Peškova jest nejvíce na svém místě, kde bujnému, živému proudu naivního humoru stavidla otevříti může, měla i zde leckteré momenty velmi zdařené.[2]) Pan Šamberk působil elegantní svou hrou, pan Kolár (ml. p. v.) trefně humoristickým charakterisováním k dobrému celku; také pan Chramosta (praefekt) dostál úplně úloze své; vůbec byly úlohy mužské ještě lépe provedeny než úlohy dam.

Jak praveno, „Ženský boj“ bavil četné obecenstvo a byl by je uspokojil i bez přídavku tří tanců. Z poslednějších líbily se španělská a velmi madrilenující „Manola“, obratně tančená slečnou Belkovou a groteskní „Rejdovák“ (sl. Hentzova, p. Reisinger a sbor).

Č. 62. z 3. března.

---

[2]) Viz „Zápisky české herečky. Uspoř. Eliška Pešková“ (v Praze 1868) str. 53. Dle toho roznemohla se P. mezi tímto představením a upadla pak v těžkou nemoc, tak že přinesly noviny i zprávu o její smrti.

I. **Pátý akt.** Drama v 1 jednání od Kořeňovského z polštiny přeloženo od F. H. (Novým uvedením ve scénu.) Na to poněj prv: **Pozvu si majora** Veselohra v 1 jednání od Mosera. Přeložil V. V. K závěrce: **Taneční zábava** usp. od bal. mistra Reisingra. — Provoz. ve prospěch sl. Marie Lipšové v kr. z. divadle v neděli dne 9. března 1862. —

II. **Karla XII. navrácení se do vlasti.** Veselohra ve 4 jednáních dle francouzského od Botha sčeštěná od Kl. Nadějkovského. Před tím: **Sňatek z násilí.** Veselohra v 1 jednání od Molièra. Překlad od Vědoslava Pražského. Prov. v kr. z. divadle ve čtvrtek dne 13. března 1862. —

Ponechali jsme sobě referát svůj až na den po představení druhém a to ze dvojí příčiny; za prvé, že jsme chtěli čísti dříve rozmanité úsudky o Kořeňovského truchlohře „Pátý akt“, dále pak že slečna Libická, jejíž kroky k vůli budoucnosti českého divadla přísně sledovati musíme, v obou představeních přiděleny měla úlohy veseloherní.

Kořeňovského zajímavý a duchaplný plod jest měřítkem i pro obecenstvo i pro kritiku, a těší nás faktum, že prvjejší chovalo se s patrnou pietou, hlasy kritiky

ale že přece zde onde povznesly se nad předsudky pokrok náš v dramatickém (umění) vížící a vyslovily se s uznáním zřejmým. Výsledek jednoaktového, avšak bohatě myšlénkami obdařeného kusu toho byl by vlastně býval mnohem větší, kdyby herci sami se byli více namáhali a místo monotonie více odstupňování hlasu, místo mdloby více náruživosti v pravých mezích udržované přičinili. Z toho vyjímáme pouze pana Šimanovského, jenž obyčejnou svou živost šťastně umírnil a ani v scenách vyzývajících uzdy jí nepopustil. „Pátému aktu“ vytýká se především nepřirozenost, ano i z jisté strany nezdravá logika! Děj kusu není ovšem vzat ze života každodenního, „obyčejného“, jest to událost, jaká se sice v životě co do základního dosti často naskytá, kteráž však v úkrytu jen se rozvinuje a dokončuje, o níž se málo kdo dozví, při níž se každý jinak chová, jížto při jiných ještě řídčeji kdo porozumí. Takové neporozumění naznačil také Kořeňovský svým „Adolfem“. Osoba tato jest prototyp moderního zhýřilce, opovrhující stávajícími, jinak zajisté dosti nahnilými a nezdravými poměry, mající nejvolnější náhledy o lásce a manželství, vzdor tomu však takto naplněná těmiže chevalereskními pojmy o cti, jaké i nad nejblaseovanějším zhýralcem naší doby panují. Hrabě Adolf jest zamilován do ženy Eduardovy, uchází se o její lásku, zví, že je milován, a nabízí Eduardovi, aby mu tento ženu svou za — jistý peníz odstoupil. „Vše to zde bylo již,“ praví rabbi Ben Akiba v „Uriel Akosta“, — u Adolfa je návrh ten zcela přirozený, žijeť v době někdy až příliš praktické a špinavě špekulantní, mimo to nenahlíží dle filosofie své, proč by muž dále žíti měl s manželkou, o kteréž ví, že jej více nemiluje, zvláště zaručí-li se jemu a dětem jeho bezstarostná budoucnost. Eduard ale jest povaha

mužná a zároveň mužsky jemnocitná. Jemnost jeho seznala již dávno, že manželka jeho nenáleží mu více, bol svůj opanuje mužně, s chotí mluví přímě, s Adolfem jedná co muž se sokem svým. Na oko svoluje v žádost Adolfovu, neboť láska manželky jeho k tomu odnímá mu možnost, aby soka vinil ze lži neb podvodu, v jemnocitu svém jedná zcela přirozeně více co milovník než co manžel. Emilie chová se vzdor nové své lásce přece co manželka ku povinnostem svým přísná, raději chce se lásky než povinnosti k otci svých dětí odříci. Děti ty činí Eduardovi rozhodnutí se obtížnějším, hledá prostředky, to však je jisto, že jeden život vyhasnouti, že on či Adolf padnouti musí. Náhoda má dvěma koflíky vodou naplněnými, z nichž v jednom jed se nalézá, rozhodnouti. Pije Eduard, pije i Adolf, pohnán pojmem svým o cti, — náhoda rozhodla proti prvnějšímu. Umíraje vyzývá Eduard ženu svou, aby vypila zbytek jedu a nesklamal se důvěrou svou v její velkodušnost. Emilie cítíc, že blížící se smrt všechny ohledy odstranila, všechna sociální pouta rozbila, vyzná nyní Adolfovi i oustně lásku svou a nazve jej pro budoucnost otcem svých dětí. Konec ten jest zajisté nejen poetický, ale i nanejvýš psychologický; Kořeňovský rozluštil úlohu svou těžkou nejen s největší delikátností, ale osvědčil se též co velký znatel lidského srdce, co virtuos na nejjemnějších jeho strunách. Hrubší prsty ovšem struny také by přetrhly, hrubší a nezvyklejší ucho ovšem jim nerozumí.

O slečně Libické pravili jsme, že jí byly přiděleny poprvé úlohy veseloherní. V nedělním „Pozvu si majora“ měla úlohu jen nepatrnou; ve čtvrtek mohla co „Dorimena“ v „Sňatek z násilí“ a co „Eva“ v „Karla XII. navrácení se do vlasti“ již spíše se osvědčiti. Její „Dorimeně“ vadila silně ještě neobvyklost velkého jeviště,

chudoba nenucené mimiky; v „Evě“ však byla slečna Libická již mnohem více na svém místě a dokázala, že bude v úlohách vyžadujících naivní humor silou zcela prospěšnou. Upozorňujeme slečnu, že ve veselohře mluví až nuceně a pronikavě vysoko, což jsme v tragických úlohách při ní řídčeji pozorovali. Vada ta může se tedy odstraniti. Ostatní obsazení Karla XII. jest známo.

Zbývá nám jen ještě, abychom páně Šamberkovou hru v nedělním „Pozvu si majora“ naznačili co zcela výtečnou. Č. 74. z 15. března.

Faust. Dramatická báseň v šesteru dějství od Göthe. — Překlad od Jos. Jiř. Kolára. — Hudba od Lindpaintnera. — Prov. ve prospěch kapelního mistra Ed. Tauwitze v kr. z. divadle v neděli dne 30. března 1862.

Za dob dřívějších, kdy herecké síly naše — nikdo by tomu nyní neuvěřil — ještě slabší byly, a kusy se ještě ledabyleji než nyní obsazovati musily, bývalo to i ono představení „Fausta" dosti zajímavé. Hlavní těžiště leželo ovšem vždy v „Mefistu" pana Kolára staršího, při prvních provozováních duchaplně pojmutém a dle toho s láskou až na konec provedeném. Ač p. Kolár úlohu tu pouze několikráte hrál a do podrobností tedy na jevišti vypracovati nemohl (ač by herec mladší zajisté na všeobecném porozumění neustál a privatní pilností doplňoval), měl jeho „Mefisto" přece také několik pěkných jednotlivostí. Vzorem „Mefista" jest nám bez odporu „Dawison", jenž úlohu svou vším právem rozkládá v části mnohé, rovně oprávněné, stejnou láskou provedené, byť i někdy náhlé extremy se objevovaly, jaké by jinde než u této personifikace věčné zápornosti hercem na všechen způsob vyrovnávány býti měly. Z Dawisonova „Mefista" měl Kolárův jen lecos zevnějšího, na př.

při písni v Auerbachově sklepě huhňavý tón, nápodobící jarmarečního písničkáře, jímž p. Kolár sice i tentokráte začal, jehož však nedodržel. Avšak včerejší „Mefisto“ Kolárův byl již tak schudlým a sešlým, jako by nám byl znázorniti chtěl průpovídku: „Už i ďábel přišel na mizinu.“ Kulhal nohou i mozkem, ano byl někdy i takový nebožák, že ani nevěděl, co vlastně říci chce, znamení to u „Mefista“ zajisté velmi povážlivé. Pan Kolár st. objevil se nám již často jako personifikovaná negace, není nám tedy divno, že i proti dřívějšímu svému „Mefistu“ záporně vystupuje.

Ostatní úlohy mužské stály taktéž o několik stupňů níž než jindy. P. Šimanovského „Faust“ objevoval i při deklamaci v scénách tklivost vyžadujících taký monotonní pathos, jaký jsme u něho jindy jen v prvním aktu pozorovali; jediný p. Kolár ml. („Valentin“) udržel se s dřívějškem na stejné výši. Vzdor tomu, že p. Kolár mladší místo své zde vyplňuje velmi dobře, přáli bychom přece ve prospěch kusu, aby budoucně úlohu „Wagnera“ převzal, „Valentina“ může pan Šamberk hráti.

Avšak přece jednu stránku novosti zajímavou mělo představení včerejší tím, že slečna Libická vystoupila před námi poprvé co „Markétka“ (jak slyšíme, hrála slečna úlohu tu vůbec poprvé). Povážíme-li, jaký obsáhlý fond „Markétka“ vyžaduje protivou mezi tklivostí aktů prvějších a tragickou výší aktu posledního, musíme se skutečně vyznati, že slečna zcela slušně obstála. Základní tón byl dobrý a omlouváme, že ve výjevu šílenosti nedovedla se sprostit tklivosti dřívější a povznést k větší ráznosti. Probuzující se cit a cit samý dovede slečna velmi dobře vylíčiti, tu se zdá, že cítí vše skutečně s sebou, proto také bylo n. př. poetické poptávání se květiny, zdaž ji (Markétku) Jindřich skutečně miluje,

dojemné; kde však nemluví cit sám, kde přechází v uvědomění, kde se o něm již mluví, rozumuje, nastává u sl. Libické jistá monotonie. Pozorovali jsme opět na mladé herečce té, že v affektu, v scénách živějších jsou veškeré pohyby volnější a přirozenější, že nemají pak několikrát již vytýkané neohebnosti a jednotvárnosti.

Č. 19. z 31. března.

Chudý písničkář. Obraz ze života se zpěvy ve 3 jednáních. Dle K n e i s l a od J. M. B o l e s l a v s k é h o. P o n e j p r v prov. na kr. z. div. v pondělí dne 21. dubna 1862.

Odvykli jsme všemu sanguinismu, ochladli jsme, a pročež míníme s proroctvím svým vyčkati delší řadu povelikonočních her, než se pak bohdá vyslovíme, že nastala nám skutečně novým divadelním rokem nová, pěknější doba. Včerejší „Písničkář" jevil tak dobrou souhru, že potvrdil úplně chvalnou pověst o regisseurských schopnostech páně Svobodových. U nás zaznamenává se dobrá souhra co jakás událost, a navykli jsme již tak častému klamu, skromným požadavkům a hrdinskému odříkání se, že pokládáme již za div, když na př. opona nespadne o půl minuty dřív či později, než by měla. Doufáme, že má pan Svoboda právě tolik energie a dobré vůle, mnoholi schopnosti, a že nezůstanem u pouhého náběhu.

Ještě významnější bylo pro referenta, že vystoupili noví dva členové českého divadla, o nichž soud se pronésti měl, jsou-li nám posilou skutečnou. O panu Svobodovi co herci osvědčila se opět dávná pověst, v panu Boschettim seznali jsme herce dobrého, jenž zůstane če-

skému divadlu i tenkráte podporou velmi vydatnou, kdyby jím nahražený p. Chramosta, jak se povídá, opět engažován býti měl. P. Svoboda jest prý dobrým charakterním komikem, v titulní úloze včerejšího kusu seznali jsme v něm také zcela dobrého herce pro odbor otců. Povahu „Písničkáře" pojal a podal trefně a vyhnul se šťastně blízko ležící měkkosti. Zde onde zdála se mu česká divadelní mluva poněkud vaditi, což bychom mnohaleté vzdálenosti od českého jeviště přičítali; ostatně možno také, že jsme se mýlili, a že jsme při prvním vystoupení nakloněni byli přičítati herci, co spadá na vrub okolnosti, že jest p. Svoboda zároveň hercem i regisseurem. Patrná indisposice orgánu, jakáž druhému i třetímu jednání dala lehký nádech monotonie, nemohla dobrý dojem celku rušiti. P. Svoboda velí zvláště dojemnému, srdečnému tonu, a byl tedy rovněž dobrý v scenách veselejších jako v opravdovějších. „Vlasti mé a tobě"[1]) zpíval p. Svoboda velmi dobře, při písních pozdějších vadila nadzmíněná indisposice. Byl o sobě, pak s paní Peškovou a panem Boschettim několikráte volán.

Druhému tomuto herci vadí mluva již mnohem patrněji. P. Boschetti byl skoro třicet let českého jeviště vzdálen, podržel však dobrý přízvuk český, není tedy pochybnosti, že po málo nedělích dávná plynnost opět se objeví. Tentokráte musíme jakousi nucenost a tvrdost u vyslovování přičísti uvědomění vlastní vady a z toho plynoucímu namáhání. Herci slabému bylo by takovéto namáhání zkazilo celou hru, u takého byla by pak tížící monotonie nevyhnutelnou; pan Boschetti je ale herec routinovaný, nadaný zvučným, dosti ohebným orgánem

---

[1]) Vložka ta jest známá píseň Pivodova na slova B. Jablonského.

*

a patrného talentu pro podrobnou charakteristiku. Dle všech podařených jednotlivostí může se nyní již souditi, že jsme získali v p. Boschettim slušného herce pro obor otců hrdinných, který prostředky svými k vůli aplausu při jistých momentech neplýtvá, nýbrž jimi rozumně nakládá. Nejlepšími okamžiky včerejšími byly pro herce toho vzdorná scena s bratrem v jednání druhém, pak zahradní v jednání třetím.

Starší síly našeho jeviště dostály statně svému úkolu, paní Pešková a Hynková, slečna Lipšová, pánové Šamberk, Pokorný atd. byli v příslušných svých oborech, jimž také úplně zadost učinili. Paní Pešková byla při prvním svém vystoupení, jakožto vůbec při prvním po těžké své nemoci, uvítána pochlebným, dlouhým potleskem.

Kus o sobě má málo ceny, byl nejspíš zvolen pouze proto, aby noví členové měli také jim přiměřené a nám nové úlohy. Překlad jest až na text veršovaný sice správný, místy by však vyžadoval větší plynnosti.

Návštěva byla slabá. Č. 111. z 8. března.

Škaredá sestra. Veselohra ve 3 jednáních od Augiera, z francouzského přeložil Ladislav Rieger. Ponejprv. Prov. v Novoměstském divadle ve čtvrtek dne 1. května 1862.

Augierova veselohra „Škaredá sestra" jest druhu toho dosti řídkého, který se snaží lehčí psychologické konflikty rozvinouti a ukončiti způsobem plynnějším, veseloherním, či spíše činoherním, přece však v psychologický proces hlouběji nůž pytevní zasazujícím. Nalézáme jich několik u Němců a Poláků, mnohem více pak u Francouzů. Snaha po psychologické prohloubenosti, po podrobném vypracování přivádí spisovatele obyčejně k tomu, že rozvede předmět svůj v širokém dialogu, že více se snaží podati myšlének a také třeba jen frásí než děje, než činu hmotnějšího, a právě proto utíká se spisovatel mnohem raději za názvový štít „veselohry" než „činohry". Druh těchto veseloher dojde teprve rozvinu, uznání a vrchole, vyžaduje ale obecenstvo již

[1]) Emile Augier. Jeden z přednich dramatických básníků francouzských min. srol. (1820—1889). — Pěstoval mezi prvními sociální komedii. Poslední a snad nejlepší jeho dílo jest kom. „Les Fourchamboult."

abstrahující, a protož jest také posavadní kruh jeho obecenstva dosti úzký. Mnoho také zaviňuje titul „veselohra“ budící v obecenstvu očekávání také, jaké se kusem samým nevyhnutelně pak zklamati musí.

Augierova „Škaredá sestra“ jeví zmíněnou psychologisující snahu. Předmět její jest šťastně zvolen. Před námi stojí po boku své krásné sestry děvče bohaté, poněkud však méně krásou obdařené. Jemnocitný duch její nabude brzy vědomí tak zvané tělesné „škaredosti“, a povrchní matka potvrzuje ji ještě v podceňování samy sebe, nedbajíc vše vynahražujících krás duševních. Naproti ní vidíme mladého „Raymonda“, chudého to, avšak právě snad proto jemnocitnějšího a pyšného šlechtice. „Raymond“ seznal v škaredé dívce poutající krásu a zamiloval se do ní, netroufal sobě však vyznati se jí, pokud mu sama krásná sestra její nedodala srdnatosti. „Agata“ domnívá se ale, že chce bohatstvím jejím chudobě své odpomoci a odmrští jej, ač jej taktéž tajně miluje. Na konec dostane se mu zadostučinění skvělého. To jest sice variace na staré thema: „Dříve on chce a ona nechce, pak zase ona chce a on nechce“; proces ten však, jímž dochází „Agata“ vědomí vlastní ceny, dává dosti příležitosti k pikantnímu líčení; mimo to jsou také dobře a skutečně veseloherně zvoleny osoby vedlejší, etikettě se kořící matka, starý dvořenín, který proto „Agatu“ za ženu pojmouti chce, aby ženat ke dvoru se navrátiti mohl, jeho synovec hejsek, jenž z počátku s „Agatou“ jen zahrávati si chce, později ale opravdově se do ní zamiluje. Přece však dovedl Augier celým tím pěkným aparatem jen něco dosti prostředního, a jeho „Škaredá sestra“ nevyniká leč dobrým předmětem.

Úvodně jsme podotkli, proč při kusech podobného druhu ustupuje děj dialogu, nedivili bychom se tedy ani

při veselohře této dlouhému dialogu, aniž snad tomu, že první dva akty ubíhají zcela bez děje, že děj vůbec objeví se teprvé lecjak v jednání třetím. Dialog dlouhý unavuje zde ale tím, že Augier nedovedl jej proplésti novými myšlénkami a nápady. Spisovatel nepokusil se ani o to, aby předmět svůj všestranněji vyčerpal, což by bylo dodalo plodu jeho více myšlénkové barvitosti a nádech živějšího, bohatšího děje.[1])

Český překlad, od Ladislava Riegra, jest přesný a plynný.

Co se týká předvčerejšího provozování, máme naproti němu zvláštní stav. Uvykli jsme zcela jinak a vším právem přísněji posuzovati herce své než členy nějaké kočující společnosti nebo divadla ochotnického. Tentokráte ale musíme od přísnosti té ustoupiti a říci, že představení, patrně s pečlivostí řízené, bylo poměrně dosti dobré, třeba by bylo požadavkům našim na veselohru francouzskou málo zadost učinilo. Nemůžeme hercům našim vytýkati, že nemají dosti elegantní lehkosti, jakouž Augier požaduje i předpokládá, že nedovedou hravý dialog dosti pikantně pointovati. Z donucování se v ton lehký vyplývá nucenost, nepřirozenost, monotonie. Pozorovali jsme to neomylně i na paní Peškové, ve veseloherním oboru nejspíše vynikající, kteráž teprvé v afektu nejživějším, kůru odměřenosti prolomivším, přirozeného tonu zcela se domohla a pak jím i obecenstvo rozehřála;

---

1) „Škaredá sestra", v originale „Philberte" náleží jestě do první periody činnosti Augierovy (naps. 1853), kdy psal svá dramata ještě ve verších, verších to, jež u kritiků zvláště pozdějších velké chvály nedošly. Z období toho nejznámější u nás ještě první jeho drama „La Cygne" (z r. 1844), pod názvem „Číše bolehlavu" přel. J. Vrchlickým a provozováné na českém divadle prozatímním. Škaredá sestra otištěna v 27. sv. Div. Biblioteky.

dříve vadil jí především tón zpěvavý. Pan Kolár mladší přenesl úlohu svou na pole jeho osobnosti bližší. Dětinský stařec, držený v šabloně nám již známé, stál zde před námi místo uhlazeného dvořenína, který ničím jiným působiti nemá, než komičností náhledů svých. Vzdor mnohé neplynnosti musíme přece snahu po dobré souhře uznati, podobně také, jak již praveno, snahu ostatních spoluúčinkujících jednotlivců, jako paní Kolárové, slečny Bollardovy, pánů Šimanovského, Šamberka a Pokorného.

Obecenstvo roztálo teprvé jednáním třetím. Nebylo příliš četně zastoupeno a musíme k tomu poukázati, že by, zapomenuvši doby poslední, mělo za bohda nové aery opět divadlo s ochotou navštěvovati, aby se dokázalo skutkem, že je mu divadlo potřebou, a že nebudem muset příliš dlouho obecenstvo odchovávat pro budoucí ústav národní, pro hru každodenní.

Nová zahradní dekorace pana Kautského patří k nejlepším výtvorům dekoračního umění, jakéž jsme na pražském jevišti kdy viděli. Č. 122. z 3. května.

Valdštýnův tábor. Dramatická báseň v 1 jednání od Friedricha Schillera. Překlad od J. J. Kolára. Poprvé. Před tím: **On nežárlí.** Veselohra v 1 jednání od Alexandra Elxe. Prov. v Novoměstském div. ve čtvrtek dne 29. května 1862.

Dočkali jsme se ve hrách předplacených konečně přece zajímavé novinky, kterouž český repertoir platně obohacen jest. Pan Kolár starší jest přední náš překladatel, převádí myšlénky a nikoli pouhá slova, s původní poesie nebo myšlénkové hloubky nesetře ani nejmenšího. Překlady Kolárovy čtou nebo poslouchají se jakoby práce původní, nikde nucenost, nikde těžké brnění dělaných krás. S pravým potěšením čtli jsme zprávu, že pan Kolár „Waldštýnův tábor" sám překládati se jal. Mohli jsme alespoň do divadla vejít bez ouzkosti, že krasochuť bude se musit uvolovat ku koncessím, že sluch náš urážen bude boucháním zpotvořených, po berlích chodících veršů. Mohli jsme se oddat zcela jen dojmu, jaký krásný Schillerův dramatický obraz vždy způsobí, a i v tom ohledu srovnávajíce představení české s představeními jinými, můžeme říci, že podalo divadlo české alespoň velmi slušnou kopii.

Pan Svoboda recitoval co „kapucin“ dlouhou svou řeč s tak pěkným českým přízvukem, že již všechny pochybnosti těch mizeti musí, kteří mysleli, že čeština novému regisseurovi našemu alespoň nějaké překážky činiti bude. Co dále chválíme, jest pravá míra, jakáž nedovolila rozumnému herci, aby z úlohy své učinil chargi neodůvodněnou. Panu Kolárovi staršímu odpouštíme znešťastnělou řeč k rekrutovi již pro výtečný jeho překlad, jejž mu divadelní naše censura, k Němcům nepoměrně liberálnější, tak dovedně kazila. Ostatní momenty byly u pana Kolára zdařilé, kteréž epitheton se i o všech ostatních spoluúčinkujících, jakož i také o celé souhře říci může.

Předcházející, tentokráte v dialogu silně a právem zkrácená veselohra „On nežárlí“ došla spolupůsobením pana Šimanovského a Kolára ml., pak paní Peškové dobrého výsledku. Pro dosti důležitou úlohu sluhy neměli tu opět jiného než pana Křtína s jeho hnusně plačtivým tónem. Návštěva byla prostřední. Č. 150. z 31. května.

Král Jindřich IV. Historické drama v 5 jednáních od Shakespeara. Díl 1. Překlad od Ladislava Čelakovského. Prov. v Novoměstském div. ve čtvrtek dne 12. června 1862.

Zmrzačilejší představení, doufáme aspoň, nemůže ani být, než jakým bylo včerejší. Bujné myšlénky Shakespearovy kulhaly jako Falstaffovo vojsko, a o jejích berlách, jakž bychom nápovědovu budku nazývati se osmělili, hnusno již mluvit. Jmenujeme-li n. př. pana Šimanovského, slečnu Libickou a ještě snad jednoho nebo druhého, že ostatním na vzdor úlohy své uměli, podáváme v poměru k velké divadelní ceduli zajisté smutný obraz uměleckých snah. Učení se úlohám patří u jednotlivých k věcem zcela překonaným, je ho leda tenkráte potřebí, když se jedná o něco parádního. O hře — kdopak může při úloze herci neznámé o hře mluvit; u Shakespeara není také hry potřebí, poněvadž již samo slovo jeho dosti působí. A nepůsobí-li někdy ani to, nemůže zajisté herec za to, proč nedává obecenstvo líp pozor na nápovědu, vždyť se namáhá zajisté! Učení se úlohám — žádné, jednotlivá hra — nulla; to dává pak sumou pěknou souhru. Snad se bude mnohý zase zlobit na časopisy.

že soudí přísně, snad poukáže mnohý k tomu, že korrespondence těchže časopisů chválí v nepoměru venkovské ochotníky a slabší herce kočující — může být, ale Jindřicha pochovat, Shakespearova Jindřicha, to je jistě událost vší — hany hodná! Máme mezi herci svými členy tak nadané, že nelze nevysloviti litost a podiv, proč as talenty své tak ouhořiti nechávají.

Návštěva byla prostřední, přece však as desetkrát četnější než v německých hrách odpoledních.

Č. 163. ze 14. června.

Sklenice vody. Veselohra v 5 jednáních od M. E. S c r i b e, přeložena od Ž o f i e P o d l i p s k é. P o n e j p r v. Prov. v Novoměstském div. v úterý dne 24. června 1862.

První provozování Scribeovy „Sklenice vody" mohlo by býti pro české jeviště pravou událostí; že jí nebylo, tím nejsou právě, „ač neupírám velkou vinu", pouze herci vinni, nýbrž i ti, „kdož na kozlíku sedí", jak se ondy kdosi vyjádřil. Tíže veškeré souhry spočívá zde na ramenou pěti osob, a je-li tedy pod některé klenutí dán tedy sloup nezcela vhodný, mizí dojem bezpečnosti a s ním i radost z celé pěkné stavby. Třeba byla paní Pešková objevila hru ušlechtilou a třeba byla ve svědčících jí a cituplnějších momentech i vynikala, měla přece ve prospěch celku hráti „Abigail", pro slečnu Bollardovu poněkud s cesty ležící, úlohu královny „Anny" měla režie přenechati slečně Libické, již proto, aby mladší umělkyně tato měla více příležitosti na jevišti a rozmanitější úlohu. Jedině paní Kolárová, co „Marloborough" byla, nade všechnu pochybnost zcela na svém místě. Nepravíme mnoho, řekneme-li, že se paní Kolárová vyrovnává v úloze té všem rozhlášenějším uměl-

kyním německým. Každý pohyb její byl elegantní a přece, dle úlohy, ostrý a pyšný, každá věta byla dobře deklamovaný epigram, a živá mimika obličeje dodala vše ostatní k dovršení umělecké pravdy.

Scribeova veselohra pohybuje se v salonech královniných, na parketách voskovaných; herci musí dle toho se chovati a litujeme, že p. Kolár starší nebyl také trochu „voskovanější". Nepozorovali jsme ani té ostrosti, ani té perfidní zdvořilosti intrikantovy, jaká přece „Bolingbroka" sprovázeti má při každém vystoupení. Scribe sobě myslil „Bolingbroka" velmi pěkně a p. Kolár sdělil obecenstvu zcela suše a beze všeho namáhání, že Scribe měl skutečně dobré myšlénky; Scribe mívá ale divné nápady, a hned potom, když n. př. p. Kolár první svou řeč ku královně srdečně špatně byl přednesl, musil říci, že měl „řeč pěknou". Inu, řekl to také! Pan Šamberk měl co „Masham" úlohu málo vděčnou, při níž již to zásluhou, vyhne-li se herec směšnosti.

Návštěva byla pouze prostřední. Č. 174. z 26. června.

Převržená slánka. Dramatický žert v 1 jednání od C. A. Görnera. Překlad od J. Prachovského. Na to: **Bengalský tygr.** Fraška v 1 jednání od Briverbarca a Marc-Michela. Z francouzského od Řezníčka. Ke konci: **Český dobrovolník a francouzská selka.** Komický výstup se zpěvy pro české divadlo upravil J. K. Prov. v Novoměstském divadle ve čtvrtek dne 17. července r. 1862.

Scylla a Charybdis -- lamentovat, hanět, nebo mlčet, toť jediná volba při úsudku divadelním, jaký nyní býti může. A haní-li se, musí se začíti od hořejška až pod podlahu dolů, a lamentuje-li se, musí se to díti s velikou resignací, neboť jsme nabyli dávno již příjemné to přesvědčení, že se nikdo po veřejném hlase neohlíží. Tak často jsme již zaznamenávali případy, kdy se se zvláštní důsledností rozumným přáním nevyhovovalo, že by opětné vypočítávání bylo prací směšnou. V dramatické literatuře, řeknem to přímo, panovalo do poslední doby totéž dětinské kmotrovství jako v jiných oborech dramatických. Kmotrovství to určovalo a kazilo repertoir, kmotrovství to je vinno z velké části i náhlým úpadkem mladé literatury dramatické, která dosti utěšeně klíčiti

počala. Kmotrovství to nám zaopatřilo i hereckou sílu, která nemá ničeho takřka pro sebe zvláštního. Fraška naše je bez mladého komika, nyní má býti i bez milovníka. Jak slyšíme, má se také p. Pokorný propustiti a místo něho vzíti pro jakés vzdálené literárně-historické příbuzenství kdosi jiný, jehož jméno nám již proto v péře vázne, že by byl místo Pokorného prapodivnou náhradou.[1])

P. Pokorný dokázal právě předevčírem zase v „Bengalském tygru", jak dobře se hodí pro místo své, zajisté dosti důležité. Má routinu velkému divadlu dostačující a nepotřebuje sobě teprve odvykat manýry, jaké by jiný od kočovnických společností přinesl, ač by se také ještě vyčkati musilo, zdaž by náhradník vůbec odvyknouti dovedl.

Souhra byla v Bengalském tygru (p. Pešková, sl. Bolardová, p. Kolár st., p. Pokorný) dobrá, že pan Kolár st. tak silným štětcem maloval, připadá na osobní jeho vrub a jest jen výsledkem jisté konsekventnosti. Pan Kolár ví zajisté, že i fraška trochu více „hry" snese.

Předcházející „Převržená slánka" šla výtečně jako vždy.

V závěrečném žertu „Francouzská selka a český dobrovolník" vystoupila opět slečna Boschettiova. Že úlohou svou docílila po výtečné Müllerové tak dobrý výsledek, slouží jí ku cti. Hlásek příjemný, zpěv již dosti zběhlý, výslovnost češtiny dobrá. Vidíme v slečně té prozatím jedinou možnou lokální soubrettu svou, a měli by se jí ujmouti páni, jichž úkolem, aby se starali o budoucnost českého divadla. Za nějaký čas byla by již zcela na svém místě. P. Kolár mladší byl jako vždy drastický. Návštěva slabá. Č. 197. z 19. července.

---

[1]) Míněn tu J. L. Turnovský.

Chyba lávky. Obraz ze života ve 3 jednáních dle Bedřicha Kaisra přeložen od Vorla. Hudba od kapelního m. K. Bindra. Prov. v Novom. div. v neděli dne 20. července 1862.

Předvčerejší představení bylo plno „uměleckých“ přestávek, že jimi jako zejícími rozsedlinami prohlédnouti lze až na dno mělké herecké paměti a ještě mělčích přípravních zkoušek. Hrálo se opět jednou proto, aby se vůbec hrálo, herectvo i obecenstvo koupalo se v nekonečných nesnázích, kdyby nebyl rozhodující provaz spustil v pravý okamžik oponu, byli bychom odplavali bůh ví kam. Nu, neškodí, nepřicházíme alespoň z cviku.

O panu Mošnovi, jenž co „Vojtěch“ v „Chyba lávky“ poprvé před námi co host vystoupil,[1]) pronesli bychom raději soud určitý po úloze trochu menší. Ani routina jeho ani vnitřní fond nezdají se vystačovati pro úlohu první třídy, ač i routina i fond ten nejsou právě

[1]) Že Mošna na pražském divadle vystoupil již dříve, o tom viz str. 24. zde! Tehda jej Neruda několika slovy odmítl. — Ani po tomto druhém vystoupení svém nebyl M. engažován, nýbrž teprve r. 1864 od Liegerta.

nepatrny. Co na p. Mošnovi, jemuž při příjemné tváři malá postava jeho nevadí, dobrého jest, leží na věcech zevnějších, přiučených; osobních nějakých zvláštností nepozorovali jsme snad pro těsnící okolnosti prvního vystoupení vůbec. Registrujeme tedy dosti živou akci, jevící se však co obmezenou do rozmanitosti; registrujeme i dosti přiměřené pronášení vět, jež však opět málo má rozmanitosti do sebe. Tím se také stal dojem celého prvního jednání příjemným, kdežto nastala později jednotvárnost. Soudíme-li dle toho, že (si) pan Mošna žádnou píseň neuložil, není jím české frašce zpěvná síla získána, což ostatně při milovnickém oboru, jakýž by pan Mošna ve frašce zaujímal, nevadí. V celku by bylo ziskem, kdybychom hosta toho pro menší úlohy podrželi a rceme-li úsudek příznivější, stává se to jen proto, abychom každou novou sílu vřadili hned tam, kde ji místo přísluší, aby první obory neutrpěly nedostatečným obsazením a aby bylo jasně viděti, kde kdo schází.

Že pan Kaška pojmul svého žebráka poněkud opravdověji, schvalujeme zcela; provedení a pojmutí lišilo se však dosti od sebe. Viděli jsme jen pevné obrysy, ostrou silhouetu, barvy byly ale šedivé a zase šedivé. Není pochybnosti, že při opětné hře nabude celek více propracovanosti. Vyjímaje paní Hynkovou, byli ostatní spoluúčinkující slabí, z čehož tenkráte nemůžeme vyjmouti ani vždy pilnou slečnu Libickou.

Č. 200. z 22. července.

Narcis. Drama v 5 jednáních od Brachvogla. Překlad od Jos. Jiř. Kolára. Prov. v Novoměstském div. ve čtvrtek dne 7. srpna 1862.

Genialní Brachvoglův „Narcis" neobjevil se předevčírem poprvé na jevišti českém, nemáme tedy úlohu, abychom cenu jeho obecenstvu teprvé rozkládali.[1]) Jest to hra čistě německá, stupňovaný Gutzkov se všemi přednostmi novější filosoficko-dramatické školy německé a bez velké části slabosti školy té. Brachvogel napsal ovšem jediného jen „Narcisa", před ním a po něm dovedl málo kloudného; avšak jediný ten „Narcis" zachová jméno svého původce. Gutzkovův „Richard Savage"[2]) jest mutatis mutandis také jen Narcisem, ale Gutzkov nedovedl svůj předmět podobně opanovat a psal místo aktů literárně historická pojednání, místo dialogů feuilletony, třeba by dosti pikantně. Pouliční filosof Narcis, v jedinou osobu tu stlačená Paříž z doby Pompadourské, nesvedl Brachvogla k dialogům nebo k monologům čistě rozumovým; je v nich stejně mnoho citu a rozumu,

---

[1]) Poprvé provozován „Narcis" na českém divadle dne 21. listopadu 1859. Viz referát o tom str. 5. zde!

[2]) Drama „Richard Savage" napsal Gutzkov již r. 1839. Brachvoglův „Narcis" provozován po prvé r. 1856, ale dopsán o nějaký rok dříve.

z čehož vzrůstá živost, morální děj. Brachvogel nechává Narcisa jen dosti zřídka vystupovati, ač jej obdařuje scénami převděčnými; neužil k vůli pestrosti kusu ani Hugonovských barev, moha jich snadno docíliti tím, kdyby byl Narcisa alespoň v jedné scéně u styku s lůzou ukázal.

Jak sobě p. Kolár st. Narcisa zahrál, nemohlo nás nijak uspokojiti. Neviděli jsme nikde umělce, viděli jen routinovaného herce, který sobě i v nejhorším případu alespoň živější akcí a jistou modulací tónu pomoci dovede. Narcis musí být hluboce promyšlen a procítěn, a přece při představení nic v něm dělaného, nepřirozeného. Kolárův Narcis pronášel epigramy své, jako by je byl již stokráte citoval, kdežto má přece každá věta objeviti se co geniální jiskra právě vyšlehlá, každé citu projevení co okamžité vyšlehnutí, co následek toho, co se právě před námi dělo. P. Kolár zvýšoval a snížoval hlas beze všech vnitřních potřeb, jen aby zevnější změně zadost učinil. Tím mu ušla také přemnohá pointa, nehledě ani k tomu, že akcent byl přečasto zcela zchybený. V salonní sceně a v sceně s „Quinault" (vypravování) byly poklesky nejnápadnější.

„Markýzu de Pompadour" naznačili jsme již jednou co dobrou úlohu; setrváme při výroku tom, ač zatajiti nemůžeme, že bychom sobě přáli při nanejvýš choré palácní dámě Pompadour zvláště na místech náruživějších poněkud méně křiklavých barev. Náruživost tím více vynikne, tím mocněji dojme, čím jemněji je odstupňována.[1]) Ostatní dámy, paní Pešková a

[1]) Pompadourku hrála tehdy pí. Kolárová; — pí. Pešková měla úlohu markýzy D'Epinay, sl. Libická úl. Quinaultové; Lipšova hrála královnu Marii Lesczinskou a Bollardova markýzu de Boufleur.

slečny Libická, Lipšova a Bollardova byly zcela slušny. U slečny Lipšovy odpadá tentokráte výčitka nedobré masky, u slečny Libické vytknouti sluší chvalně, že se nenechala svést ve sceně s Narcisem k přílišné měkkosti a zbytečnému tremolu hlasu bez toho měkkého a dojemného. — Pan Šimanovský byl co „Choiseul" víc vojákem než diplomatem, podobné úlohy mu nesvděčí, třeba by svědomitě s nimi nakládal. O českých pánech „encyklopedistech" možno skutečně říci: „Grimm? — Grimm? — Kdo je Grimm?"[2]) Proto také bylo jednání první opravdu špatné.

Návštěva byla slabá. Č. 218. z 9. srpna.

---

[1]) Encyklopedisty bar. z Hollbachu, Grimma a Diderota představovali Lapil, Saak a Kolár ml.

Kniha III., Kapitola I. Na to **Vychovatel v čepci.** Ke konci: **Útěk do Afriky.** (Vesměs veselohry aktovky.) Prov. v Novoměst. div. v útery dne 2. září 1862. —

V Praze, 3. září. (České divadlo.) Včerejší představení divadelní, při němž provozovány jsou tři jednoaktové veselohry, náleželo k představením lepším. Nechci zde podati obšírný referát o reprisách, aniž teprve ve zvláštním feuilletonu dokládati, že se pan Šamberk chvalitebným způsobem více mírnil, než jindy, že ku komickým recitativům ve „Vychovateli v čepci" měl méně hlasu než jindy, že byla paní Pešková právě tak roztomilá, pan Kolár ml. právě tak rozmarný, pan Šimanovský právě tak svědomitý jako jindy; — při představení včerejším tanuly myšlenky zcela jiné na mysli, o kterýchž nebude snad řeč zbytečná.

Po dlouhý čas již lze pozorovati, že repertoir český hoví rozvinu jednostrannému, pěstuje takměř výhradně jen veselohry. Nelze neschvalovati, pěstují-li se veselohry u nás, odpovídají více chuti české než fraška nebo prostá činohra; příčina ale pěstování nynějšího spočívá v něčem jiném, než v systemu jakéms. Příčinu sluší hledati hlavně v tom, že personal veseloherní jest režii pří-

stupnější, jaksi na komando vždy hotovější, než personál více v činohrách zaneprázdňovaný. Velkou část viny té nesou ovšem členové, kteří, třeba by právě nezastupovali obory první, přece neznalostí jazyka a těžkým dle toho učením se úlohám zdržují provozování mnohého kusu. Na jevišti vidíme nyní skorem již pouze paní Peškovou a opět paní Peškovou, věru že obdivujeme se již její neúnavnosti a pilnosti. Nadál by to ale podobně nemohlo jíti ani při posavádních poměrech českého divadla, jakž teprvé při divadle samostatném. O takových a podobných otázkách bude nyní častější řeči potřebí, tím častější, že nelze již nyní vše vyčerpati, any nejsou nám posud všechny podmínky známy, za kterýchž české divadlo žíti nebo živořiti má, a poněvadž poměry jeho určí se třeba nahodile objevenými silami hereckými, větší či menší čilostí a svěžestí spisovatelů a hlavně součinností obecenstva.

Zatím mohu čtenářstvu našemu (dáti) příjemnou zprávu, že divadlo prozatímní bude samostatné a zcela nezávislé od divadla německého. Vrchní ředitelství ponecháno bude po čas běžícího kontraktu pro zemské divadlo posavádnímu řediteli panu Františku Thoméovi, artistické řízení svěřeno bude tímto však panu Pavlu Švandovi ze Semčic. Náš list byl první, který poukázal k tomuto muži co pro okamžik nejschopnějšímu,[1]) po nás promluvili v týž smysl i jiné časopisy české, a těší nás, že sobě na příslušném místě všimnuto hlasu veřejného. Jsem přesvědčen, že pan Švanda, nechť již má titul dramaturga nebo titul jiný, — a na tom věru nezáleží — věci naší dobře poslouží.

Jak se dovídám, pořádá budoucí „prozatímní“ dra-

---

[1]) Viz feuilleton str. 73., d. I. zde!

maturg náš již divadelní knihovnu, ne právě posud bohatou, aniž značným pořádkem se honosící. Mimo úplné odloučení českých herců od divadla německého, bez kteréhož by české divadlo pokračovalo, jakoby nohami na polo spoutanými, klade p. Švanda druhou, ne méně důležitou podmínku; žádáť, aby posavádní personál český byl slušně doplněn. Zimní hry nemohou se bez silnějšího personalu ani obejíti.

Pro posud neobsazený obor prvních milovnic v tragediích vyšších nalezena jest prý již nová mladistvá a mnohoslibná začátečnice. Svěřujeme se taktu dramaturgovu a doufáme, že to nebude pokus pouhý, který by rovněž smutně skončiti musil, jako mnohé pokusy dřívější, posud nám z paměti nevyšlé. Jinak bylo by líp, aby journalistika ještě jednou pozdvihla hlasu svého, jindy marně namáhaného, a dovolávala se zase slečny Heincovy, nyní ve Vratislavi engažované. S umělkyní tou netřeba zkoušet více, a měli bychom na ní a na slečně Libické pak síly zcela dostačující.

Jiný důležitý obor ženský, totiž zpěvaččin pro vaudeville a frašku má se vyplniti slečnou Boschettiovou. Není zde pro okamžik jiné mladé dámy, která by se lépe hodila; máť příjemný hlas, pěkný zevnějšek a povšimnutí hodnou již routinu. Při „lokální" zpěvačce ovšem především zapotřebí hbitosti jazykové, kteréž slečna Boschettiova posud nemá; jest však mladá, učí se prý pilně a lehce, a má až do patnáctého listopadu také ještě nějaký čas ku vycvičení se. Mimo to nebude se česká fraška také hned z počátku příliš moci pěstovati, tak že slečně zbude dosti času ku zdokonalování se. Zkouška se může s ní na všechen způsob díti.

Pro mladé komiky bude opětně povolán pan Vil-

helm, jehož beztoho nerádi pohřešujem, pro obor otců zase pan Chramosta.

Možno, že i obory některé vedlejší se nyní obsadí herci novými, a tu poukazujeme zvláště k hercům podobným, jakým je na př. p. Braun, od dřívějška již známý co dobrý episodista právě činoherní.

Č. 44. ze 4. září. Feuilleton.

Faust. Dram. báseň v šesteru dějství od Göthe. Překlad od Jos. Jiř. Kolára. Prov. ve prospěch Elišky Peškové v Novom. div. v neděli dne 21. září 1862. První vystoupení sl. Borovské, pp. Chvalovského a Houdka. —

Skutečný talent jest českému divadlu hotový kapitál, a třeba bychom při duševních vlastnostech českého národa ani dost málo nepochybovali, že se také dramatických talentů najde hojně, jen když se jim průchod poskytne, že se kapitály množiti budou, přece jich posud málo, přece posud násilná honba na ně. Slečna Borovská[1]) jest takový zjev, kterému v čelo vryt jest znak skutečného talentu. Slečna jest velmi mlada, až překvapujíc mlada pro důležitý odbor v tragédii, pro kterýž se znenáhla k dokonalosti co možná největší rozvinouti má. Jí jsou přiděleny všechny přednosti pučícího mládí, ovšem že zároveň i leckteré vady sprovázející každou začátečnici. Mezi poslední, abychom nepříjem-

---

[1]) Sl. Borovská, pravým jmenem Engelsee, byla žačka Elišky Peškové. Ač se líbila, nepřistoupila k českému divadlu, nýbrž šla k divadlu německému. (Viz. El. Peškové „Zápisky české herečky" str. 54.)

nější napřed odbyli, počítáme slečnino krčení ramen, což se snadno odložiti dá i odložiti musí k vůli nenucené mimice (ostatní mimika je dosti střídavá), a co se týče pronášení, vytýkáme jisté zpěvavé klesání a zdvíhání se hlasu, kteréž stereotypním se stává při větách vřelým citem prodchnutějších, kteréž jest následkem školského návodu, úzkostlivého, ač potřebného z počátku přidržování se všeobecných deklamačních pravidel, a kteréž zmizí, jakmile mladá umělkyně více z vlastní hloubky tvořiti počne. A že vnitřní ten fond u slečny se nalézá, seznali jsme patrně.

Goethova Markétka jest pro dubutantku začátečnici úkolem nejtěžším. Již známé: „Já nejsem slečna ani sličná k tomu — a mohu bez průvodu jíti domů", vyžaduje umělkyni hotovou, jsouť to jediná slova první její sceny, mají však přece již naznačiti celou naivnost a nevinnost poetické povahy, a od nich, co se týká prvního dojmu na obecenstvo, závisí mnoho. Seebachová[1]) ovšem dociluje hned několika těmi slovy první potlesk, slečně Borovské musí ale to již lichotit, že po pronešení první té věty nebylo více pochybnosti, že uvidíme nadál něco zajímavého. Skutečně následovaly pak scény zcela pěkné. Výjev se šperkem (velmi nemile zkrácený), scena zahradní procházky, pak tesknotou dýšící zahradní scény jednání pátého byly velmi uspokojující. Některé momenty v nich, jako dětsky pověrečné rozškubávání květiny, laškování kolem keře, byly veskrz poetické. Vanula jimi naivnost pro svou bezprostřednost milá, cit hluboký, dojímající. Aktem posledním nastává ale dvojdílnost úlohy. Naivní sentimentalní povaha mění se na

---

[1]) Herečka vídeňského dvorního divadla, jež na něm. divadle pražském vystoupila pohostinsku v l. padesátých.

tragickou, co do děje je přeskočen zoufalý čin, šílenost objevuje se co následek jeho. Na velké rozměry podobně vyvýšené náruživosti nedosahují ovšem ještě síly mladistvé debutantky, a musila se tato obmezit na zmírnění scény místy vyžadující velké fysické namáhání. Náhlé výbuchy šílenosti obdržely ráz klidnější, snivější, dvojitost úlohy byla méně vyznačna. Ostatně se i zde objevil již dostatečný divadelní rozum, který slabších fysických prostředků užije k výsledku slušnému. Organ slečnin jest ohebný a zvučný, ač ještě poněkud slabý, zevnějšek příjemný. Jsme přesvědčeni, že slečna Borovská bude svým časem výdatnou podporou našeho divadla, třeba k tomu jen poctivého návodu a rozumného udílení úloh, aby nebyla svedena k manýře a samostatně se vyvinula. Dle dosavádního nebude ale nejspíše pro povahy rázně činné, ze sebe vystupující, nýbrž spíše pro povahy vnitrnější; budoucnost snad dosti blízká však o tom rozhodne. K vytrvalosti vybízelo slečnu obecenstvo hojným potleskem a vyvoláváním.

Vybízejícího potlesku dostalo se také ostatním dvěma debutantům, představovatelům „Valentina“ a „žáka“. Poslednější, p. Houdek, jest taktéž ještě velmi mlád, pohybuje se však již dosti obeznale. Pan Chvalovský byl co „Valentin“ také slušný, při důležité úloze té vadila mu ale ještě ostychavost, musíme vyčkati úlohy jiné, než říci možno, ku kterému oboru by se nejlíp hodil. Jeho organ a postava odpovídají poměrům většího divadla.

Méně potlesku, ač by ho byl tentokráte zasloužil, obdržel p. Kolár starší. Známo jest o něm, že dovede „Mefista“ duchaplně interpretovat, když chce, a tentokráte chtěl, — kdekoli byly sceny vděčnější. Jako by byl hodlal ukázati mistrnost všude, kde to za to stálo; *kde ne,* tu byl opět slabší i co do paměti, zde se podo-

balo, že jen předčítá a nehraje. Dokonalými byly scéna se žákem, s vdovou, v Auerbachově sklepě, v zahradě, pro něž právě nechceme hledat jiného slova než dokonalost.

Pan Šimanovský, p. Sekyra a p. Hynková jsou v úlohách svých známi. Beneficiantka p. Pešková[1]) byla hlučně přijata od hojně shromážděného obecenstva.

Č. 262. z 23. září.

---

[1]) Hrála vedlejší úlohu městského děvčete.

Monika, aneb **Záhuba rodu Kolonů Felseckých.** Tragedie ve 3 odděleních od Jos. J. Kolára. Oddělení I.: Vypovězenec. — Oddělení II.: Vykonání pomsty. — Oddělení III. Krvavý soud. — Prov. ve prospěch Jos. Jiř. Kolára v Král. zemsk. div. v sobotu dne 1. listopadu 1862. Hra odpolední.

Známá tragoedie „Monika" rozpadla se při včerejším benefičním představení náhle na tři oddíly: „Vypovězenec", „Vykonání pomsty", „Krvavý soud". Při Monice jest jednoty časové dosti přísně šetřeno, tím více jsou neodůvodněny a protiví se jarmarečnictví a šachr s tituly na divadelní ceduli. Nemůžeme to pokládati ani za vtip, neboť není vtipu ve věčném opakování „pomst" a „krvavých soudů", ani pokládati za vypočítavost stran duševní obmezenosti obecenstva galerijního, neboť obecenstvo to jest náhodou již mnohem pokročilejší, než sobě mnohý pán myslí. Herec, který se vždy upřímně snaží, aby umění dosti učinil, nemá „lákavých" titulů potřebí, a myslí-li, že má, dává samu sobě smutné vysvědčení. Ovšem, je-li spisovatelem a beneficiantem tatáž osoba, může vlastní plod hyzditi jak chce.

Vzdor roztříštění ve více oddílů, těšíme se, že o sou-

hře můžem opak říci, neboť byla jako z jedné litiny. Pan Kolár starší přiložil ku svému „Lambertovi“ měřítko skutečně umělecké; nevíme momentu, který by byl podal slaběji momentů jiných, vše bylo vyrovnáno, vyhlazeno a proto také došel každou větší scenou valného úspěchu. Poslední jednání vyznačil rysy ryze mistrovskými; jeho výkřik nad mrtvolou zrádce bratra nebyl kulisně vypočítán a přece zachvěl celým divadlem.

Pravou perlou v dlouhé řadě znamenitějších úloh pana Šimanovského nazvali bychom včerejšího jeho „Hypolita“. Nesnadná to úloha a celkem málo vděčná, tím více uznáváme talentovaného umělce, když i při podobné příležitosti spatřujeme na každém pohybu, při každém slově pečlivost tak mile na diváka působící. Jinde by řečené bylo právě přílišná chvála, jinde! — u nás bohužel „přílišnost“ mizí.

Slečna Libická pohybuje se, jak známo v mužském šatě velmi šťastně, a musila „Moniku“ as častěji již hráti, že tak podrobně do úlohy té vnikla. Nepochopujem apathii obecenstva naproti herečce té, snad že má větší zálibu na změně, třeba s nedozrálým experimentováním spojené, než na routině již uznání hodné.

Pan Kolár mladší hrál „Věrnostu“ slušně; pan Pokorný vystoupil poprvé zase po dlouhé nemoci a byl uvítán. Nápady „Rokosovy“ nalezaly vděčné obecenstvo.

Návštěva byla hojna. Č 302. z 2. listopadu.

Götz z Berlichingů, rytíř s železnou pěstí. Historická činohra v 6 jednáních od W. Göthe. Překlad od Josefa Jiřího Kolára. — Prov. v Král. zemsk. divadle v neděli dne 16. listopadu 1862 ve prospěch sl. Marie Lipšovy. — Hra odpolední. —

Včera bouřil na českém jevišti „Götz z Berlichingů", „rytíř s rukou železnou", „německý Bayard", či jaká ještě jmena má. Proč? To se neví, faktum ale je že bouřil. Století Götzovo nerozumělo mu a odstrčilo ho, my mu rozumíme, nechceme ho ale také. I pro Němce má činohra tato již jen literarně historickou cenu. Náhoda mohla konci českých her v posavádním zemském divadle věru příznivější býti![1]) Kus sám klade souhře velké obtíže, jichž regie naše nepřekonala nebo překonati nemohla, a vyžaduje příliš četného personalu. Někteří episodisté naši musili až tři úlohy převzíti, což jest při jejich nám veleznámých organech úkolem dosti nemilým i herci i obecenstvu. Beneficiantka, sl. Lipšova („Adléta") byla vyznamenána potleskem vzdor tomu, že jí k úloze její skoro všechno scházelo, vyjma pil-

---

[1]) Bylo to poslední představení v král. zemském nadále již výlučně německém divadle na Ovocném trhu.

nost a routinu; dovedlať slušností nahradit mnohé nedostatky. Při monologu varujeme sl. před přílišně umělkovaným protahováním.

Vyjma p. Kolára ml. a paní Peškovu nevynikli ostatní herci zvláště, buď že úlohy jim méně příležitosti poskytly, buď že trpěli patrným disgustem. Prvějším, jako na př. p. Šimanovskému a sl. Libické nelze z toho výtky dělati, druhým však ano, neboť slovo „disgusto“ má být ze slovníku hercova naprosto vymazáno.

Návštěva nebyla tak skvělá, jak jsme, uznávajíce pilnost beneficiantčinu, očekávali. Č. 317. ze 17. listopadu.

PROZATÍMNÍ DIVADLO.

Slavnostní představení. Prolog od Jiljího V. Jahna přednášen Karlem Šimanovským. Na to: Slavnostní ouvertura k otevření prozatímního divadla složena od H. Vojáčka, člena carského dvorského divadla v Petrohradě. Na to ponejprv: Král Vukašín. Tragedie v 5 jednáních od Vítězslava Hálka. Provozováno v úterý dne 18. listopadu 1862.

Král Vukašín. Tragedie v 5 jednáních od Vítězslava Hálka.

Když Brachvogel napsal po „Narcisu“ své „Babenbergy“, měla divadelní kritika naproti němu těžké postavení. V „Narcisu“ byl se objevil co duch geniální, v „Babenberzích“ se ale jen vidělo, že chtěl dostihnouti cíl veliký, aniž by se bylo zdařilo, a pouhé chtění neváží. V podobném nalezáme se po „Alexeji“ a „Záviši“ naproti Hálkovu „Vukašínu“, aniž bychom byli kdys právě tvrdili, že se jeden či druhý z jmenovaných kusů prvějších vyrovnal duchaplností neb původností

„Narcisu“. Při prvních pokusech Hálkových vadily hlavně reminiscence jeho, efekty, připomínající nám původce zcela jiné; „Alexejem“ ale ještě více než „Závišam“ vanul přece duch dosti silný, že se očekával pokrok, vzdání se reminescencí, původnost. Očekávání to nezmizelo také ještě nyní, ač pro tentokráte pranic mu nevyhověno. „Král Vukašín“ je slabší také mnohých jiných dramat českých, v posledních saisonách provozovaných, a kdyby nebylo dramaticky výtečného zakončení aktu třetího, nesvědčil by ani o jakéms dramatickém talentu vůbec.

Přede vším se nás nemile dotklo, že Hálek plove již i co do dialogu i co do budovy kusu ve svémravi, v manýře. Děj nové tragoedie, ač je v ní dosti vražd, smrtí, řinčení zbraně atd., je přece jen chud, a má leda výhodu jednoduchosti.

V prvním jednání vypraví se car Dušan do boje, složiv na Vukašína všechnu důvěru svou. V táboru ochuraví a zemře, — a zde již Hálek opsal sama sebe. Jakž v „Záviši“ nechává krále Otakara hned v prvním aktu skonat, činí ve „Vukašínu“ opět s carem Dušanem, aby první již akt nabyl nádechu dramatické velikosti. V aktu druhém nepostupuje děj o nic jiného, než že slabý Uroš, nástupce a syn Dušanův, rozdělí se o vládu s Vukašínem, a že tento spojí se úže s jakýmsi darebákem Nikolou, slabým to otiskem mouřenína z „Fieska“. Třetí akt chová zvláště v druhé své části děj bohatý, mistrně stupňovaný a dovršený. V druhé části té objeví se Vukašín vítězoslavný, diademem zdobený, věrnými velmoži obklopený, v trůnním sále svém. Slepý guslar má mu zapět píseň oslavní, guslar ale pěje o krátkém panství Vukašínovu, a tento ho proklá rukou vlastní. Velmožové se vzpírají. — Vukašín dá Gojku odpravit. Před lidem se

objeví spoutaný car Uroš, Vukašín ho prohlásí za zbavena trůnu a vypoví ho, oblečeného v hávu kajícném; vzpoura se vzmáhá, — v nejrozhodnějším okamžiku vrazí vojsko za Vukašínem do jizby, tento vyskočí na místo povýšené, položí obnažený meč svůj na korunu a vyzývá, aby se uchopil koruny, kdož myslí, že ji nositi může.

Čtvrté již jednání klesá zase. Na začátku je dobrá transkripce srbského „Marko Kraljevič tu víno pije", široká deklamace Dejanova nenahražuje ale děje. Na to vyšle Vukašín Nikolu, aby Uroše, po obcích lid bouřícího, nějak se světa sprovodil. V následující proměně spatříme Uroše, jehož žebráctví lid ku vzpouře nabádá. Scena ta by měla dosti efektu, kdyby nebyla napřed již oznámena. S Urošem střetne se Vukašín a zavraždí ho. Jelena, ovdovělá Dušanová, pronáší mu strašnou kletbu.

V pátém jednání setkáváme se s Vukašínem na výpravě jeho proti Turkům. Je za noční doby v stanu svém. Svědomí ho mučí, ke všemu tomu objeví se ještě duch Dušanův. Následuje poněkud zbytečná rozmluva s Nikolou, jenž chce v odměnu za služby své státi se vojvodou. Vukašín odešle ho pro choť svou, aby mu donesla vody. O té choti takto v celém kuse nezvíme ničeho, a Vukašín sám musí jen proto se zmíniti o ní, že sobě jí nevšímnul po celou dobu království svého, aby se mohla co překvapení místo králové zase objeviti Jelena, kteráž svou kletbu opakuje. Druhá část posledního aktu uvádí nás v krajinu ležící poblíž bojiště, na němž bitva s Turky zuří. Zde zabije Nikola Vukašína proto, že nemůže od něho obdržeti řetězu vojvodského. Kníže Lazar Grbljanovič je prohlášen na to za cara.

Dle celého kusu, zvláště dle aktu posledního, dle hlavní osoby Vukašína, je očividno, že pracoval Hálek

podle Shakespearova Richarda III. Jaký to ale rozdíl v charakteristice! Shakespeare líčí špatnost člověka geniálního, jehož ukrutnost je velkou ctižádostí motivována: při Vukašínu ale není ani genialnosti, ani vlastní ctižádosti, Vukašín je jen prostě špatný chlap, z anglického Richarda zbyl jen sprostý, na všechny strany kousající buldog. Vukašín nemá ani jasného ponětí o tom, co vlastně chce; jako divé zvíře zachvacuje jen vše, co se mu do cesty staví, a zachvacování to povznese ho náhodou až na trůn. On sobě získá důvěru Urošovu, aniž by se vlastně o ni namáhal, ostatní mu také důvěřují, aniž by věděli proč. Kdyby byl, vyjímaje Gojka, jediný chytrý poctivec ve vůkolí, nemohla by důvěra přetrvati ani jediného okamžiku. Surovost jeho sprostá protiví se, každou chvilku se přeříká a nešikovně opravuje, uráží a nešikovně odprošuje, a již ta dlouhá řeč u mrtvoly Dušanovy musila by ho zradit. Že sobě není vědom cíle, vysvítá již z obdivu jeho, že mu vůbec ještě někdo věří, neboť praví: „Nevěřil bych sobě sám." Vukašín je sice „vlk", ale v obmezené „kůži b e r á n č í". Jednou chce býti trochu diplomatičtějším intrikantem a začíná Nikolovi vyprávěti o Tarquiniových makovicích; nedaří se mu ale, nesetrvá a vyřkne zcela zřejmě, že žádá smrti Urošovy. Také motiv jeho pádu jest ledajaký. Nepadne za hříchy své na rodině Dušanově, na srbském národu spáchané, nýbrž prostě jen za to, že nedal Nikolovi vojvodského řetězu! Co král nemá pražádných vyšších tužeb, i s Turky válčí jen proto, že je k tomu donucen, aby Srbové měli vůbec co dělat. Že se táže, kdo mimo něho může po koruně sáhnout, jest jen drzá pýcha člověka, který má za sebou moc brannou.

Těžko předpisovat spisovateli dramatickému, jeho jest život, on může z něho vylovit figuru, jakoukoli chce.

Avšak jen pro episodu mají Vukašínové platnost, k hlavním osobám pětiaktové tragoedie hodí se jen tenkráte, když se povznesou na Richardy. Ve Vukašínu není změny, stále jen nadávka, oprava, vražda a zase nadávka, oprava, vražda. Kdyby byl psal Hálek tragoedii Marko Kraljevič, v níž by byl Vukašín as v třetím aktu padnul a Marko co hlavní hrdina tragický děj do pátého aktu dovedl, měl „sujet mauvais“ Vukašín pak dobré místo. Všech pět aktů „Vukašína“ mohlo se beztoho pohodlně stlačiti na tři akty, je tam mnoho zbytečného, nepoukazujíc na př. ani k opakované kletbě Jelenině.

Vukašín je skoro po celých pět aktů stále na jevišti. To je pochopitelno, chtěltť Hálek hrdinu svého řádně odůvodniti. Poněvadž ale není změny, poněvadž zůstává špatnost Vukašínova skutečně jednostranná, nepodařil se původní úmysl spisovatelův. A tím trpěly i charaktery ostatní, ač nevíme, bylo-li co z původního znění zkráceno k vůli beztoho přílišné délce kusu. Carevič „Uroš“, slaboch, „matčin synáček“ (nevíme, nalézá-li se výraz ten německý ve fraseologii srbské), mohl býti mnohem šťastněji vyhloubán. S počátku, zvláště ve scenách s Nikolou, je až nemocně slabým, a když se konečně vzmůže a meče chopí, padne hned bídně zavražděn. Také Kraljevič Marko, pýcha Jihoslovanstva, má v tragoedii Hálkově fondu k činům dosti, na čin ale nedojde — k vůli hrdinovi titulnímu.

Vyjímaje, že uvedl guslara slepce, neužil Hálek ničeho specificky srbského. A přece by bylo pobratimstvo, krevní pomsta atd., mnohou krásnou scenu poskytly, ano poslednější mohla Vukašínův pád zcela jinak sprostředkovat, než se Nikolou stalo. Ano, Hálek zanesl do své tragoedie i živly Srbstvu zcela cizé a dopustil se hrubých anachronismů. Jedna osoba mluví na př. o tom, že

„budou plaziti jazyky jako mlíkařští psi!“ Sotva že v Srbsku znali v 14. století pražsko-mlíkařských způsobů!

Co se týče zmíněné již manýrovanosti Hálkovy, je to úkaz málo potěšitelný. Hálek napodobuje Shakespeara až přespříliš. Jednoty místa a času není skorem nikde šetřeno. Osoby se objevují na místech, na kterýchž bychom je nejméně očekávali, beze vší omluvy a přípravy, někdy také zcela zbytečně. U geniálního Shakespeara toho není, neboť i nejnepatrnější episodka má již pro některý zvláštní charakter v ní se objevující, pro některou myšlénku svou zajímavost a tedy aspoň relativní oprávněnost. I zvláštnosti mluvní, i slovní hříčky Shakespearovy napodobuje Hálek, — a tone v nich. Neslyšeli jsme ve „Vukašínovi“ ani jediné myšlénky původností neb krásnou formou překvapující, všude jen šroubovaná fráse. Tak nepřirozeně nemluví lidé nikde. Slovní pathos, věčná perifrase svádí herce ku prostředkům kulisním, ku křiku; ano herec musí k tomu sáhnouti, aby zakryl, kde efektu potřebí, vnitřní slabost fráse. V okamžiku největší náruživosti, kdy jsme očekávali výbuch mocný, slyšeli jsme na př. hrdinu, že přirovnával rozohněnou svou krev rozvlněnému moři, na němž se zmítá tolik korábů. To není poesie dramatická, to je bohužel leda u nás poesie „tak zvaná“! A náhle vpadá u Hálka zase sprostý nějaký výraz do toho, jakoby ráznost z donucení.

Rádi končíme úvahu svou slovy: „Etiam bonus Homerus!“ Č. 320. z 20. listopadu. Feuilleton.

* *
*

Divadlo naše bylo přeplněno k otevření „slavnostnímu". Dle všeho vejde se do nové budovy něco přes tisíc lidí. Obecenstvo však chtělo naznačiti, že považuje nynější divadlo české pouze za prozatímní a oblečené svrchníky, jakož i jiné známky ukazovaly, že obecenstvo to samo odnímá představení prvnímu ráz slavnostní. Jak již praveno, činí vnitřek divadla nábřežního dojem zcela příznivý; jako bychom byli v kruhu domácím mezi svými, a podobně i byla všechna jednotlivá čísla téhož večera přijata způsobem přívětivým. Mezi hostmi pozorovali jsme nejvyššího maršálka království českého hraběte Alberta Nostice, vicepresidenta náměstnictví barona Kellersperka, knížata Karla Schwarzenberga a Jana Lobkovice, jakož se i dostavili všichni čelnější muži naši.

Po hlučných fanfárách přednášel pan Šimanovský velmi dobře proslov Jahnův. Ovšem že přednášel proslov ten v čamaře, kteráž od nynějška má se státi šatem pravidelným při všech salonních zjevech na českém jevišti. Na to následovala Vojáčkova ouvertura, kteráž hlavně o české národní písně se opírajíc původnosti vlastních myšlének nehleděla, přece však vděčně přijata byla.

Hálkův Vukašín, o němž obšírnější pojednání do feuilletonu svého klademe, byl se strany herců provozován s takovou svědomitostí, že bychom jí přáli každé hře české, hlavně plodům původním také jiných spisovatelů českých.

Toliko komparserie vadila místy vzdor četným zkouškám, jichž prý bylo k Vukašínu třináct.

Jmenujeme pro dnes jen p. Kolára ml. co zastupitele úlohy titulní, který i výtečnou maskou i rozpočtenou hrou svou osvědčil se opět co herec svědomitý. Ovšem

že Vukašín příslušel vlastně p. Koláru st., neboť má p. Kolár ml. pole zcela jiné, na němž vyniknouti musí. Příčiny opáčného obsazení nechceme pro dnešek rozbírati. Animované obecenstvo vyvolalo p. Kolára ml., p. Šimanovského a spisovatele p. Hálka při zvláště vhodných místech, ač leckdy ne bez odůvodněné oposice k hercům se vztahující. Také p. Svoboda st. byl při otevřené sceně potleskem vyznamenán. Na konec volalo obecenstvo hlučně stavitele pana Ullmanna, jenž však pro nemilou náhodu přítomen nebyl. Povídá se, že prý neobdržel ani místa uvnitř v divadle!

V meziaktí hrály se rozličné národní písně.

Č. 320. z 20. listopadu.

Smrt Valdštýnova. Tragedie v pateru dějství a s předehrou v 1 jednání, nazvanou **Kvas v Plzni.** Od Bedř. S c h i l l e r a. Překlad od J. J. K o l á r a. Provozováno 22. listopadu.

Jiné doby, jiné požadavky. Samostatným divadlem stává se také divadelní referent samostatnější. Nyní již ohledy všechny mizí, které zde onde hlas jeho určovati m u s i l y; pravíme, že dříve m u s i l y, neboť kdyby byl i ohledu nebral, byla práce jeho jen přece prací Sisyfovou, a vzdal se tedy raději práce zcela nevděčné. Než vešel večer nebo odpůldne do divadla, slyšel již deset anekdot o nedostatečném počtu zkoušek, o příliš pozdním dodání úloh a jiných nehodách z nesamostatnosti českého divadla a z obojživelnosti herců plynoucí.[1]) Tu pak ovšem odpadla ostrost, odpadla i vlastní kritika, nastal tedy holý, nezáživný referát, neboť jakž kritisovat hrdinu, který o svém hrdinství teprv od předešlého večera ví! Při takovýchto nemožnostech padla pak i mnohá možnost pod stůl, herec se stal nedbalým, neboť byl až

[1]) **Dle smlouvy uzavřené mezi zemským výborem a ředitelem Thomé, měli od otevření Prozatímního divadla veškeří herci čeští, vyjímaje jediného J. J. Kolára (st.) působiti pouze při českých hrách na tomto divadle.**

příliš souverenním, vždyť sobě mohl, když chtěl, i z úlohy své škrtat, co se mu zlíbilo! Zlé návyky, doufejme toho ku cti herců našich, nechali zajisté v místnostech starých. Víme dobře, že každý počátek, jak se přechody nazývají, je těžký; na obtíže však takové nemůže se ale divadelní zpráva naše ani týden více ohlížeti, neboť odstraniti se musí, a neodstranily by se tak brzy, kdyby se jim jen poněkud hovělo. Jak daleko budeme moci působiti, nelze ještě určit, neboť může se jen tenkráte kritisovati, když se něco kritiky hodného objeví. Toho bohužel u nás zřídka kdy vídáme. Nemáme nouze o talenty, ty ale zůstanou obyčejně trochu pod prostředkem stát. Musíme přímo leckterému herci vytýkati povrchnost, a ta je v každém umění záhubná. Herec jest již spokojen, když dosáhl slušnou routinu, když jeho pohyby jsou snesitelny nebo i elegantní, když jeho hlas se vůbec poněkud přiměřeně ohýbá. Na tom je ale již dost, — a jedna úloha vypadá pak u nich jako druhá. Herce toho vidíme pak co hrdinu vždy stejného v afektu, co milence vždy stejně šveholícího v sceně milostné, co bonvivanta vždy stejně se rozhánějícího ve veselohře. Nanejvýš, že se herec slovům učí, on je ale nestuduje, nebeře sobě nejmenší práce, aby vnikl do intencí básníkových. Pak je ovšem vše na jedno kopyto, pak ovšem není zvláštního samostatného tvoření, pak vyskytuje se vzdor některému zevnějšímu efektu často deklamace zcela špatná, pak může se opět jen podati holý referát a v něm v případu šťastném relativně mluviti o „slušnosti“ — kritika ale opět odpadá. Bylo by věru mnoho na divadelním referentu žádáno, aby široce rozkládal o intencích básníkových, když vidí, že herec se o intence nestará, když tento stará se jen o to, aby vůbec nějak úlohu svou „sebral“ a s nějakým vůbec dojmem

na obecenstvo galerií s jeviště odstupoval. Kritika jest jen tenkráte možna, když herec skutečně svou úlohu studuje; třeba by pak neuhodil vždy na pravé, již jeho namáhání je zajímavé, již to dodává popudu kritikovi, a dvaceti slovy docílí se u chtějícího, pak více než desíti články u lhostejného. Kritika přestává, kde není umění.

K smutným těmto reflexím přimělo nás provedení „Valdštýnovy smrti". Nebeřem ohledu k souhře a ku komparserii často komicky působící, nýbrž hledíme jen přímo k úlohám předním, k „Friedlandu" a „Maxu". A tu věru musíme říci, že jsme viděli nahoře jen nějakého tuctového hrdinu staršího, který se náhodou „Valdštýn" jmenuje, a „Max" se podobal jiným úlohám páně Šamberkovým jako vejce vejci. Afekt, ať již jakýkoli byl u „Friedlanda" všudy stejný, totiž křičený, bez odstupnění, bez ohledu na obsah a místy se zcela falešnou deklamací, kteráž u herce nadaného tak vzácným fondem duševním, velmi a to velmi nemile překvapuje. Abychom ale učinili povinnosti své přece zadost, podotýkáme, že jiné některé úlohy byly hrány dobře, a jmenujem tu pány Chramostu a Kolára ml., pak slečnu Libickou. Slečna Lipšova naprosto nebyla na svém místě, zapotřebí jiné remplacantky pro obor ten, a pak zbude ještě pro slečnu Lipšovu čestný obor jiný. Pan Sekyra obohatil anekdotní sbírku českého divadla o vzorný exemplář, který se důstojně rovná historickému „herein", jež zvolal na českém jevišti nebožtík herec Šmiler co král Václav. Pan Sekyra vedl totiž deputaci Pappenheimských a když je měl zastavit, komandoval zcela rovnoprávně „Halt!" — Ostatně by se měl vybrat k úloze té herec postavy mohútnější, vždyť vypravuje „Valdštýn" o velkém hrdinství jeho. Také na to upozorniti slušno ostatní, že ne-

třeba v malém divadle tak křičeti a dupati jako ve velkém.

Musíme tu podotknouti ještě některé věci, které se týkají prozatímního divadla. Především pohřešujem hodin. Věříme sice milerádi, že někdy při hře na čas zapomenem, — někdy ale snad také ne. Při proměnách jsme viděli novou a vkusnou meziscenní oponu. Co do místností rozhodně se může tvrditi, že třeba by vše bylo dobré, parter alespoň dobrý není. Má pro nohy svah dosti nepříjemný a přece řady zadnější nevidí více, než co náhodou mezi hlavami předními problýskává. Musí se předělat. Parketu, jak známo, není, tím přísněji má se ale k tomu hleděti, aby skutečně v cestičkách k sedadlům nikdo nestál, zvláště ale ne lidé, milostí billetářovou tam vpuštění.

Pan Komzák má při činohře řízení orchestru. Staré entreakty odložily se stranou, místo nich slyšeli jsme variace národních písní nebo tyto samy. Při některých se ukázalo, že jednotlivé nástroje, na příklad cello a flauta, jsou v dobrých rukou. Třeba bychom provozování podobných variac schvalovali někdy při veselohře, frašce, nebo snad i činohře z dob nejnovějších, nepochopujeme přece, jak se může ve „Valdštýnu" Schillerovu objeviti „Kde domov můj?" neb docela — — uliční „Pepíku". Č. 325. z 25. listopadu.

Mnoho povyku pro nic za nic. Veselohra v 5 jednáních od W. Shakespeara. Přeložil Jakub Malý. Prov. dne 25. listopadu 1862. — 1. hra v předplacení. —

První hra v předplacení vypadla co do návštěvy skvěle, doufejme, že to nebyli jen samí zvědavci, kteří místa plnili, nýbrž že zůstane návštěva vždy stejně potěšná. Provozovala se Shakespearova veselohra „Mnoho povyku pro nic za nic" s výsledkem poměrně dobrým. Široký klidně plynoucí humor anglický má u nás Čechů obecenstvo vděčné, jakož vůbec duch anglický, zrcadlící se v dramatických plodech, spíše u našeho méně zkaženého obecenstva obliby nachází, než u kteréhokoli jiného. Proto také radíme, aby překladatelé a vzdělavatelé naši sáhli i po jiných spisovatelích anglických, a jsme přesvědčeni, že vedle Shakespeara také jiní dramatikové čestně obstojí.

Volí-li se veselohry, tu bychom ale režii svou, nebo kdokoli rozhoduje, prosili za obsazení pečlivé, alespoň za obsazení rozumnější, než jaké jsme v úterý viděli. Místo p. Šimanovského měl hrát p. Kolár ml., místo tohoto p. Šamberk, místo p. Šamberka p. Šimanovský, místo p. Sekyry p. Chvalovský. „Obory", jinde třeba

přísně ohraničené, nesnesou u nás podobně přísných mezí. Nám se jedná o nejlepší úspěch na jevišti, a nikoli o kontraktní obor. Ovšem, kdyby byl p. Kolár ml. co „Beneš“ právě tak málo slova mocen, jak málo byl co „Kníže“, nebyla by výměna úloh prospěla, nýbrž naopak. Taková nestejná pilnost u některých herců našich je nejen povážlivá, nýbrž i urážlivá. Není vždy parádních úloh à la „Vukašín“, které herci „za učení stojí“; potřebí herci i tenkráte pilnost, když z předu již ví, že nedosáhne ani potlesku. Stálé dívání se na souflera, podříkání a přebírání slov jiným je ve veselohře příliš nápadné, tím nápadnější ale v situaci, která vyžaduje rychlou souhru. Podobná situace je v maškarní sceně, a zde bylo tolik mezer, z nichž některé i pilnému jindy herectvu ženskému přičísti dlužno, že celá scena tím zkažena.

Ostatně netřeba doložiti, že třeba p. Šimanovský nemá dostatečné lehkosti a humoru pro „Beneše“, přece se v routinovaných a pilných rukou jeho neztratila. Vedle něho jmenujeme namáhanou paní Peškovou, pak slečnu Libickou, pány Chramostu, Pokorného, Šamberka v úlohách menších. Jen to bychom vytkli paní Peškové, že mimo obyčej svůj hrála někdy více k obecenstvu, než k osobě, s níž právě rozmlouvala. Při deklamovance jest to dobré, při dramatu nepotřebné. Nade všechny byl klassickým p. Kaška co „Měšťanosta“. Humor, jakého úloha ta vyžaduje, plyne právě u herce jmenovaného plným, zdravým proudem. Takových starších „naturburšů“ neviděli jsme nikde jinde líp. P. Boschetti upomínal stálým potřásáním hlavy, k jakémuž se jedním výrokem v dialogu přílišně svésti dal, na komiky vídeňských aren. Č. 327. z 27. listopadu.

Ruy Blas. Drama v 5 odděleních od Viktora Huga. Překlad od Fr. Douchy. Prov. ve čtvrtek dne 4. prosince 1862.

Neladnou máme nyní práci, stále vytýkat a neschvalovat, hanět a neuznávat, nemůže nikoho těšit. Mimo to, že pan Thomé přenesl i do prozatímního divadla měkké srdce, kteréž subvencím a důsledně plným domům jest velmi přístupno, neučinil pro ústav nový praničeho. Reangagement pana Chramosty je oasa v poušti, avšak oasa ta jest jediná, personál zůstal nezměněný, a tímtéž personálem, s kterým jsme hráli dříve v témdni jednou prostředně, hrajem nyní třikrát špatně. Není pochybnosti, že kdyby se platit chtělo, i nové zdatné síly by se našly. Avšak ani s tím, co dobrého máme, nehospodaří se dobře. Páni Kolárové a pan Šamberk, kteří třikráte v sedmi dnech hrají v českém úlohy velké, stojí k tomu skoro ob den také ještě na jevišti německém, ač nám svatosvatě slibováno, že herectvo naše bude od německého zcela odděleno. Je pak fysickou nemožností, aby všude dostáli. K tomu druží se ale též, že herci naši způsobem nepochopitelným, snad že „k vůli své budoucnosti“ hrají po německu se zcela vybranější delikát-

ností než po česku. Bolelo by je nesmírně, kdyby jazyk jejich nenavykl sobě všechny ty nešvary, které v dialektovém Babylonu zdejšího německého divadla platí za ryzí němčinu. Nás ale zase bolí, že titíž pánové v provedení úloh českých mají mnohem méně svědomitosti, a že sami bezdialektní, krásnou svou mateřštinu zvracují na Babylon. Nové kontrakty s herci těmi jsou nutností. Nedbalost přestěhovala se ze starých do nových místností, s ní ale i ledacos ještě jiného, rovněž záhubného. Posavádní rozpis úloh vyznamenával se často prašpatným obsazením. Bylo zajisté prvním úkolem při předběžných pracích, aby se stala úplná revise posavádního obsazení, nejvíce zvůlí beneficiantů, nahodilými nehodami a špatnou rozvahou pokaženého. Revise ta měla se díti bez ohledu na práva historická a na obory, měla hleděti pouze k osobnímu nadání, jedině tu rozhodujícímu. Také malou úložku zahraje herec k vůli celku rád. Jak dalece týče se vše posud vyřknuté předvčerejšího „Ruy Blas", posoudí pan dramaturg a každý jiný sám. Značná úleva stala by se personálu činohernímu častějším, ovšem ne příliš častým, uvedením frašky. Těžko arci dávat frašku bez mladého komika hlasem nadaného, bez lokální zpěvačky atd. Dálším svědectvím o ledajakém odbývání divadla českého, kteréž již více řediteli vynáší než německé, jest n. př. garderoba. Takž byli již zase v „Ruy Blas" španělští grandové tak hanebně ošumělí, že by se nejchudší student, který trochu zevnějšku dbá, jejich šatu štítil. Podobně vypadala také aksamitová pokrývka na klekátku královninu jak ošumělý, voskem pokapaný červený plášť některé špitálnice, kterého již posloupně dvacátá užívá. Vymlouvá-li se, že věci ty jsou na větší vzdálenost divadla zemského vypočteny, nuž ať se neberou a místo nich ať přijdou místněji vypočtené.

V prospěch českého divadla mohl by opět p. Kaška dohlídku v českém divadle převzíti.

„Ruy Blas“ byl vícekráte dáván, obmezujem se tedy na výsledek zevnější. Nejvíce učinila nám zadost sl. Libická co královna; měla mimo ušlechtilou hru pravý tón i pro trpící, stále obmezovanou mladost, i pro něžnou svou lásku. Pan Šamberk byl co „Ruy Blas“ dle svého jen ve vysokém afektu dobrý, tedy jen v druhé polovici jednání třetího a v jednání pátém. Řeč jeho před senátem pozbývala ostrosti a minula se s výsledkem. Pan Šimanovský stál co „Don Caesar“ na témže stupni co dříve, pana Chramosty „Gurytan“ stonal na tutéž vadu co onehdejší „Babieça“. Divadlo bylo naplněno.

V prospěch her mohly by se snad odbývati generální zkoušky vždy večer, pokud se prázdnými večery jinak nenaloží. A že se jimi nenaloží více ve smyslu nečeském, máme za jisto, neboť sobě zpomněli již pánové, že místo k divadlu prozatímnímu bylo národem českým postoupeno jen k účelům českým.[1]) Č. 336. z 6. prosince.

---

[1]) Narážka na koncert pianistky baronessy Weissovy, uspořádaný v „Prozatímním divadle“ v pondělí dne 1. prosince 1862, (v Proz. div. hrálo se z počátku za řed. Thomé, t. j. do velikonoc 1863, jen třikráte v témdni: v neděli, v úterý a ve čtvrtek), při němž do divadla toho měla býti vpašována němčina. Oznámení byla obojazyčná a oznámeny německé zpěvy, jež pak, když obecenstvo zpěváka Nachbaura vypískalo, provedeny nebyly. Tímto odmítnutím obecenstva znemožněny na dále podobné pokusy a již se neopakovaly. — Viz „Hlas“ č. 332, 2./12. 1862.

Záviš Vítkovec, pán z Růže. Dram. báseň v 5 jednáních od Macháčka. Prov. v úterý dne 9. prosince.

Macháčkův „Záviš“ vyznamenává se hlavně klidným proudem svým, na diváka vždy mile působícím. Nemůžem se více pouštět do úvahy tragoedie té, již vždy ještě k plodům lepším přičísti dlužno; základní vadu kusu musíme zde ale přece jednou ještě uvésti, poněvadž nám jediná podává měřítko, jež přiložiti můžeme všeobecně na hru spoluúčinkujících. „Záviš“ sám stůně tím, že hlavní jeho myšlénka, pro kterou o trůn bojuje, nevtělí se nikde v čin. Záviš fantasuje jen o tom, co pro vlast českou učiniti chce nebo chtěl, a zůstává na pouhé frási stát. Podobné se objevuje vzdor mnohým scenám divadelně dosti efektním i při osobách jiných. V pěkné dikci je hlavní síla Macháčkovy truchlohry. Že se to pak hlavně hodí k uměleckým zvláštnostem českého divadla, je dle stokráte již řečeného věcí jasnou. Krásnou ale prázdnou frází dovedou naši herci velmi pěkně zazvonit; kde přijde jadrný obsah k tomu, naskytují se již obtíže.

Představení outerní vynikalo pilností. Slečna Libická byla důstojná královna a monolog její došel,

*

s jemnou nuancí přednešen, pochvaly. Rovněž dobře sobě počínal p. Šimanovský v úloze titulní. Pánové Chramosta, Pokorný, Kolár ml. a Lapil přičinili se k dobré souhře.

Návštěva, ač pro velenepříznivé počasí, tentokráte slabší než ve všech večerech předchozích, byla přece ještě zcela slušna. Č. 341. z 11. prosince.

Vdovec. Veselohra v 1 jednání dle Deinhardsteina od J. K. Tyla. Na to: **Madrilena,** španělský tanec, prov. seň. Marc. Oliverou. — Na to: **Hraje si na vdanou.** Solový žert dle Geneé od B. N. — Na to: **Politika v lese.** Veselohra v 1 jednání dle Putlitze od Dra. St. — Pohostinská hra seňory Marceliny Olivery, první tanečnice dvorního divadla v Madridu. — Prov. v sobotu dne 13. prosince 1862.

V ústavě našem novém vystoupil první host, a sice — což se nás nemile dotklo, před domem sotva z polovice naplněným. Neočekávali jsme toho podle posavádních důsledně plných domů a vidíme příčinu toho ne tak v okolnosti, že se předevčírem po páté v sedmi dnech hrálo, nýbrž v známém „prvním mimořádném" večeru koncertním. Náš host, španělská seňora Marcelina „Olivera" a „Oliva" pouhou náhodou; čemu jsme se u Pepity[1]) obdivovali, nebo líp řečeno, co nás při ni vábilo, vábí také u Olivery. Rozhodně jižní typus, až do modra

[1]) Pepita de Oliva slavná španělská tanečnice, která r. 1852 n. 53 v Praze na stav. divadle vystupovala a nesmírné nadšení vzbudila, tak že jí až koně vypřáhány a módní předměty jejím jménem nazývány.

černý vlas, smělé obočí, temně žhavé oko, lesklé bílé zuby, vše nalézáme opět zde, — i ten lehynký stín na hořejším rtu! Vedle toho pak jeví se při značné hbitosti též naturalismus, jaký nám kdys „Madrilenu“ a „El Ole“ půvabnými učinil. Více než dosti známou nám již „Madrilenou“ a méně významnou „Saragossou“ došla seňora pochvaly „Ulankou“, jež tančila ve vkusném kostumu polském. Není pochybnosti, že obecenstvo naše při dálším vystoupení seňory neopomine houfně se dostaviti.

Co jakýs přídavek byly dávány Tylův dle Deinhardtsteina[2]) veršovaný „Vdovec“, solo „Hraje si na vdanou“ a oblíbená „Politika v lese“. V prvním byla malá Prokopova, dcera zesnulého ředitele Prokopa, potleskem poctěna za značnou svou již routinu, vzdálenou obyčejné u dětí dělanosti. Paní Pešková provedla své solo mistrně jako vždy jindy. V „Politice“ stalo se nové obsazení ve prospěch kusu panem Kolárem mladším.

Č. 345. z 15. prosince.

---

[2]) Jan Ludvík Deinhardstein, vídeňský spis. dramat. (1794—1853).

[3]) Alois Prokop, div. ředitel, n. 1809, † 1862 v Červené Řečici.

Druhá poh. hra seňory Marceliny Olivery. — **Obědvám s matkou.** Veselohra v 1 jedn. z francouzského A. Decourcelle a Thiebousta od V. V. Poprvé. — Na to: **El Jeale de Xeres,** špaň. nár. tanec. — Na to: **Pozvu si majora.** Veselohra v 1 jedn. od Morera. Přel. V. V. — Na to: **„El Ole".** Špaň. nár. tanec. — Na to: **Ženský pláč.** Vesel. v 1 jedn. od Görnera. Přel. J. Novotný. Prov. v úterý dne 16. prosince 1862.

Předvčerejší tři veselohry nebyly pouhým rámcem kolem tanečních čísel seňory Olivery. Zvláště zajímala veselohra „Obědvám s matkou", kteráž nepůsobí jen po francouzsku pikantními situacemi, nýbrž svým dobře provedeným ethickým obsahem. Žofie Arnouldova, zpěvačka, je obklopena přepychem i záletníky, a tím ovšem zkažena až na svéhlavost. Ve svéhlavosti té stojí pevně na svém, že v novoroční den nebude obědvat sama, tím tvrdošíjněji, že jí milenec, kníže d'Hennin vzdor prosbám a výhrůžkám odřekne, neboť „obědvá s matkou". Druhý záletník odříká též, i služka opouští dobrou službu, než by dne toho v rodinném kruhu nestrávila. Opuštěná Arnouldova je v zoufalství, v tom objeví se druh jejího mládí, chudý malíř Didier, s novoročním přáním svým,

přinášeje darem podobiznu Arnouldiny matky. Dojemným vylíčením mladších, krásných dob vyloudí z ní dětinskou příčinu zlého rozmaru. Také on „obědvá s matkou“, zve ji ale, aby převlečena za švadlenu obědvala s ním v příbytku chudých jeho rodičů. Rychle se Arnouldova rozhodne a převleče. Mezi tím, co ji poučuje, jak má zacházeti s dobrými avšak jednoduchými rodičemi jeho, zvítězí v ní dobrá stránka úplně, a ona vysloví přesvědčení, že „se nehodí ani k rodinnému stolu matky knížete, ani matky malířovy“. Citem překonána líbá podobiznu vlastní matky své, je rozhodnuta, že bude obědvati ne sama sice — ale s podobiznou matčinou.

Vděčná to úloha pro herečku a paní Pešková provedla ji mistrně tím, že sanguinismu v povaze té ležícímu volný průchod všude popřála. Podporována byla hlavně panem Šamberkem, kterýž se s ní zde i v „Ženském pláči“ o pochvalu dělil. Pro stejnost základní myšlénky nebylo dobré, že zvoleny jsou na jeden večer „Pozvu si majora“ vedle „Ženského pláče“. Pan Šamberk pustil také nejpřirozenější úlohu v kuse prvním zcela mimo sebe a přiložil tím větší píli k druhému. Přece bychom byli přáli, aby když i ne v lepší humor odil přece úlohu první mimo ve změněný zevnějšek i v lepší pamět.

Mimo známou již „Ulanku“ tančila tentokráte seňora Olivera ještě španělské „El Jeale de Xeres“ a „El Ole“, jimiž sobě opět hojného potlesku vydobyla. Zde onde přáli bychom sobě u seňory poněkud méně naturalismu, zjev její stal by se tím milejším.

Divadlo bylo přeplněno. Č. 348. z 18. prosince.

Solný. Veselohra ve 3 jednáních dle Putlitze od V. V. Ponejprv. Před tím: **Kniha III., kapitola I.** Veselohra v 1 jedn. dle francouzského vzdělal J. Novotný. Prov. ve čtvrtek dne 18. prosince 1862.

Putlitzův „Solný“ (Salzdirektor) jest veselohra dobrá, zvláště ku konci, ale poněkud rozvlečená; zde pak musí výtečná souhra spisovateli napomáhati, a ta u nás zřídka napomáhá dostatečně. Obecenstvo beztoho délkou hry, trvalať až přes desátou, zemdleno, ochabovalo zároveň s herci.

Co do úloh jednotlivých postavili se všichni herci o několik stupňů níž než vlastně státi měli. Salon ministra, byť i ze středu lidu vyšlého, požaduje vždy tón elegantnější. Nejvíce se to týká herce, který předevčírem nejlépe se líbil, pana Kolára mladšího. Poslanec „Vrtohlav“ může být jen „k vůli efektu“ tak rozhodně obmezeným představován, jak jím p. Kolár naložil; dobráctví nezkušeného venkovana musí se vzít za ton základní, obmezenost jeho všude jen z nezkušenosti vyplývat. Že ale vedle toho byl pan Kolár v rozkošném humoru, že s velkou pílí nuancoval, působil dobře na rozmar obecenstva; podobně i paní Pešková, jíž také musíme nějaké

„příliš“ přičísti, zvláště ve scenách s manželem. Ostatně musíme se radostně vyznati, že pan Kolár snaží se vůčihledě, aby pokračoval; jindy mívaly úlohy jeho chargeované mnoho podobnosti, nyní se již liší značně — nejen maskou, ale celým provedením. Pan Svoboda nemá pro bonhomii dětinského starce ani dosti měkkosti ani dosti bezprostředního humoru; v úlohách takých by nám bylo jen tenkrát spomoženo, kdybychom měli dva Františky Koláry. Slečny Lipšova a Bollardova, jakož i pan Chramosta provedli úlohy své slušně, prvější slečna elegantně; podobně řekli bychom i o panu Pokorném, kdyby mu nebyla místy buď churavost buď pamět překážela.

Předcházející jednoaktovka „Kniha III., kapitola I.“ nemusila se přidat. Při známém již obsazení paní Peškovou, pak pány Šimanovským a Šamberkem byla souhra dobrá jako kdy dříve; u pana Šamberka jevila se tentokráte chvalitebná větší mírnost, veselohře vždy přiměřenější.

V „Solném“ viděli jsme v jednání druhém pokoj tak chudobný, že se věru do bytu ministrova nehodí. Nevěříme tomu, že by dekorace ta byla nová. Mnohem více nás uspokojila zelená, skutečně nová dekorace v jednání posledním.

Návštěva byla poměrně dobrá.

Č. 351. z 21. prosince.

Čarovné ruce. Veselohra v 5 jednáních dle S c r i b e h o vzdělal J. L v o v s k ý. Prov. v neděli dne 21. prosince 1862 ve prospěch sl. F r a n t i š k y B o l l a r d o v y. —

Scribovy „Čarovné ruce" kladou našim hercům překážky veliké. Jen po velmi pečlivé přípravě mohou se na podobnou hru odvážiti a pečlivá příprava nemůže býti, kde stíhá velkou úlohu ještě větší každým dnem.

A takž jsme také viděli předevčírem, že jen herci v posledních dnech méně namáhaní úloze své lépe dostáli, ostatní pak, že se co nejrozmarněji přeříkávali, ano v jednotlivých scenách úřad koktání velmi lidumilně od privilegovaného k tomu „Richarda" převzali.

„Richard z Kerbriandů" je úloha nesnadná, při nejlepší hře přece vždy bude některá část obecenstva smáti se nešťastně šťastnému tomu koktalovi. Mimo to má zastupitel „Richarda" vlastně jen dvě vděčné scény v celém kuse, ač se takto nalézá stále ve velkém, avšak násilně dušeném afektu. Že právě momenty tyto pan Šimanovský padnouti nenechal, nýbrž co do mimiky a hry šťastně propracoval, klademe výš než skvělý výsledek třetího jednání, v němž obecenstvo uchvátil. I co do předepsaného koktání mírnil se dosti, ač bychom byli

rádi ještě odpustili nepěkné stahování svalů v obličeji, a ač musíme přímo říci, že sobě mluvní vadu tu pan Š. dobře nepromyslil. Jen jisté zvučky mají mu obtíže klásti a celá nesnáz má se jeviti více zamlčením než zadrhnutím.

Skutečně elegantně hrály vedle p. Šimanovského jen slečny Lipšová a Libická. Úloha „Heleny" je měkkostí a něžností svou ovšem nejpříhodnější pro slečnu posléz jmenovanou. Paní Peškovou viděli jsme opět ve velké úloze, as v páté za týden. — Zmíníme-li se tedy o ní, jakož i o panu Šamberkovi teprv na posledněјším místě, není to výčitkou. Vedlejší úlohy byly obsazeny pí. Hynkovou, beneficiantkou sl. Bollardovou, pp. Kolárem ml. a Chramostou.

Co se týká zle zapsané gramatiky českých herců, žádali bychom p. ředitele, aby ku zkouškám objednával vždy nějakého kuratora. Falešný akusativ „lidé", nerozumné míchání slov „můj", „tvůj", „svůj" atd. jsou věru nejstrašnější atentát, jaký se na vzdělaného posluchače učiniti může.

Divadlo bylo přeplněno. Podotýkáme zde, že jest povinností orgánů k udržení pořádku určených, aby netrpěly, by obecenstvo třemi akty z lóží nebo odkudkoli dětským křikem týráno bylo. Také to vadí, když pouštěni jsou navštěvovatelé na jednotlivá místa v lóži, když se pak ale lože ta cele zase prodá a navštěvovatel se třeba třikrát stěhovati musí. Buď se určí lože k výprodeji jednotlivých míst, buď se vůbec místa taková neprodávají. To se však týká divadelní správy.

Č. 353. z 23. prosince.

H L A S.

1863.

Hamlet. Tragedie v 5 jednáních od Shakespeara, přeložil a pro české divadlo uspořádal J. J. Kolár. Prov. v neděli dne 4. ledna 1863.

U prvních milovníků a hrdinů bývá největší snahou, aby zahráli sobě „Hamleta" a v úloze té aby uznáni byli. Snaha ta je, ač pochopitelna, přece dosti podivna. Že dánský princ Shakespearův hrdinou není vzdor tomu, že mu neschází osobní srdnatost, činí z něho právě toho „Hamleta", kterýž se stal nejtvrdším oříškem pro všechny vykladače, a jenž přece pro své psychologicky přesné provedení zcela přirozeným a pravdivým jest, spadaje v tom zároveň v obor herců charakterních. Že pak „Hamleta" hned prvním aktem v mysogynii uvržena spatřujeme, a při všech dálších scenách se ženskými nejtrpčí satyra nadvládá, nemůže být také zvláštním lákadlem pro milovníky. Zároveň se ovšem nemůže upřít, že možnost je vždycky zde, aby herec spojoval v sobě talenty pro všechny vypočtené obory, případy takové jsou však řídké, nyní pak tím vzácnější, že se

obory při jevištích přísně dělí, a že mnohý herec ani příležitosti nemá, aby ducha všestranněji zkoušel. S úlohami dvoudílnými dějí se také často nejrozmanitější experimenty, a viděli jsme již i, že herec, kterému se nedostávalo fysické svižnosti k aktům dálším, hrál na př. jen první akt „Fausta". A při Faustech jiných, kteří byli později výborní, musili jsme při aktu prvním zase velespokojeni býti již slušnou snesitelností.

„Hamlet" jest úloha skutečně těžká a málo je i dobrých herců charakterních, kteří v ní vynikají, kteří dovedou vyznačit všechny duševní stránky mladíka velevzdělaného a zároveň s životem dobře známého, satyrického a dobrosrdečného, srdnatého a nerozhodného, ve mnohém zralého a v ledačem zase mladě nehotového. Tím snáze připadla úloha ta oboru hrdinnému, a nemůže být divno, že k vůli tradici také náš Šimanovský se konečně o „Hamleta" pokusil.[1])

O benefici snaží se herec obyčejně, aby se obecenstvu v něčem novém objevil. Pan Šimanovský přikročil k úloze s obvyklou svou pilností. Hrdinné, náruživé momenty podařily se mu vůbec vždy dobře, přispělyť k tomu značná routina a rozumné rozložení krásného hlasu. Ostatní však trpělo po většině chybnou deklamací. Pro mnohé krásné úlohy, jimiž nás pan Šimanovský již potěšil, můžem ovšem snáze odpustiti jeho „Hamletu", že kdykoli před námi z hloubi ducha pracovati měl, krásné jeho myšlénky zněly nám spíše jako krásné naučené fráse, a že sarkasmus jeho neměl právě více ostrosti a trpkosti, než jaké ve čteném slově bývá.

---

[1]) Úlohu tu podržel Šimanovský až do konce let sedmdesátých, kdy ji převzal Seifert, vystoupiv v ní poprvé v „Novém českém divadle".

Rozhodující monolog „Být či nebýt" ztratil se zcela, v rozmluvách s „Ofelií" nebylo vlastního trpkého humoru, a první akt minul bez daemonického rozechvění. Nejlepší, ano rozhodně dobrý, byl výstup s matkou, kterýž také obecenstvo, ostatně po každé velké scéně vděčnost svou hlučně osvědčující, nejvíc rozjařil. Dříve hrál v českém „Hamleta" pan Kolár starší.

Musíme se zmínit ještě o debut druhém.

Dlouho již v episodách pohřešovaný a pro ně velepotřebný pan Václav Braun vystoupil co „Herec", v úloze tedy, kterou jindy pro deklamační obtíže její hrají jen herci první. Obstál dobře a osvědčil opět routinu nad začátečnictví značně povýšenou. Nevíme, vyhoví-li se aspoň tentokráte engagementem pana Brauna všeobecnému přání.

Ostatní obsazení bylo, vyjímaje slečnu Lipšovou co „Královnu", staré, souhra dobrá.

V divadle nebylo ani místečka neobsazeného.

Č. 6. ze 6. ledna.

Král Vukašín. Historické drama ve 4 jednáních od Vítězslava Hálka. V novém upravení. Prov. ve čtvrtek dne 8. ledna. —

Zkrácení „Vukašína“ stalo se více ve prospěch obecenstva než spisovatelův.

Větší ten prospěch záležel pouze v tom, že šlo obecenstvo dříve domů; rozjařenější nebylo, naopak ztrmácenější ještě než poprvé. Namáhající se herci měli přenevděčnou úlohu, nebo byli odměněni řídkým aplausem jen jakoby z nejkrajnější zdvořilosti. Kus sám byl chladností obecenstva na novo pochován. Co se nás týče, máme takové experimentování s odsouzeným kusem za nešetrnost k spisovateli, učinil-li tento něco slabého, nemá se slabost ta, již pro jiné lepší práce téhož spisovatele více na odiv stavěti.

Ostatně bylo to „nové zřízení“ velmi jednoduše zřízeno. Obmezovalo se na stažení posledních dvou aktů v jediný, a to prostým vynecháním prvních polovic aktů těch. V jednáních předcházejících vynechány jsou jen maličkosti, a co do nové „úpravy“ viděli jsme jen červenou ošumělou oponu při Vukašínově scéně „korunní“, ostatně nejlepší to scéně z kusu celého. V základech

kusu nestalo se změny, a základy ty naznačily jsme již co slabé.

Herci namáhali se seč byli. Pan Kolár ml. co „Vukašín“ interpretoval zvláštní surovost hrdiny toho šťastně jako poprvé; některé nepřirozenosti v obratech náhlých mohl pausami ovšem učiniti méně nápadné. Pan Šimanovský měl v slabě naznačeném „Marku“ ještě méně příležitosti než poprvé, aby vyniknul. Úlohu „Gojky“ hrál místo p. Pokorného p. Braun. Celkem choval se statně, jen že zbytečně deklamací svou protahoval.

Hra nebyla co slavnostní naznačena, ač se to k zahájení českého sněmu očekávalo — návštěva však přece hojna.

Č. 10. a 10. ledna.

Journalisté. Veselohra v 5 jednáních od Gustava Freytaga, zčeštil Fr. Pravoslav Volák. Prov. ve prospěch Fr. Ferdinanda Šamberka. Ponejprv v neděli dne 18. ledna 1863. —

Nemohlo být šťastnější volby nad páně Šamberkovu, když sáhl po Freytagových „Journalistech". Nechcem tvrdit, že by byl český vzdělavatel nemohl veselohru německou spracovat ještě časově-češtěji, než se stalo, neboť se obmezil skoro na pouhé přenešení dějiště z kteréhokoli německého města na pražskou Malou Stranu, na změnění osoby plukovníkovy v pana radu atd. Místní narážky v textu byly pak dle uhlazeného rázu celé veselohry s dostatečným taktem obmezeny, a z nich vytrhla ještě opatrná censura valnou část takových, které byly pouhým překladem originálu, (jež) na německém divadle se dovolují a jen v českém závadny býti mají. „Journalisté" rozvinují kus ústavního života, jimi proudí vlny politické, dotýkající se břehů sociálního, rodinného života. Tím již poskytuje veselohra ta obecenstvu českému, pro politiku velechápavému, mnoho zábavy, a neměli bychom tudíž proti volbě Šam-

berkově ničeho, kdyby se nám nenamanula otázka jiná. Jedná se totiž o to, má-li české divadlo poskytovat obecenstvu pouhou zábavu, komoedii, nebo zábavu aesthetickou, plynoucí z umění čistého. „Journalisté" nejsou vídeňskou všední fraškou, „Journalisté" jsou na repertoiru každého velkého dramatického umělce vedlé „Egmonta", „Fausta", „Fieska", „Hamleta", „Romea", a již dle seřadění toho je vidno, že se s nimi musí také opatrněji a svědomitěji zacházet.

Jako bychom se na českém divadle opřeli lehkomyslně odbytému „Fiesku", musíme se i opřít předevčerejší veselohře; její provození nemohlo učiniti zadost ani soudnému obecenstvu, ani kritice, nejméně ale nám skutečným, pracujícím českým journalistům — ač předpokládáme-li v neskromnosti své, že neměla česká journalistika být fraškovitě snížena, zeskandalisována. Radili bychom, aby český repertoir nepřinášel novinky, k jichž nastudování ani času není. „Kšeft" se při tom ovšem dělá; přispívá-li ale obecenstvo návštěvou tak hojnou, je-li dána ještě k tomu značná subvence, myslíme, že stálé naše volání za platné rozmnožení hereckého personalu nemusilo by být přednášeno věčně hluchým uším. Naši první herci a herečky se uštvou, utýrají již v úlohách nepatrných, někdy jim, díky našim přepraktickým „oborům"! ani nepatřících, a když přijde něco velkého, není času ku zkouškám, neřku-li k studiím. Pak ovšem vidíme diletantsky sehranou činohru místo vysoké tragoedie, trhanou frašku místo uhlazené veselohry. A kritika nesmí ani vadu vyhledávat právě u herců, kde by se v obyčejném běhu věcí jedině hledati měla, a musí z důslednosti i zamlčovat, kde herec skutečně sám vinu nese. Z toho stanoviska chcem mluvit také o nedělním představení, ač bychom je ra-

*

ději krátce byli odbyli, kdybychom nemysleli na možné, v jistém ohledu i žádoucí opakování provozované hry.

Redaktor Květenský (v originale „Konrad Bolz") vévodí celému ději; jeho nezvratné politické smýšlení, láska k journalistickému umění, vzdělanost, bystrý, živý duch, hluboký cit, znalost lidí a poměrů, dokonalá nenucenost ve všech pohybech a poměrech činí ho také daleko schopnějším k tomu než spoluredaktora jeho, pedantičtějšího profesora „Lipenského". Ze všech těch pěkných vlastností viděli jsme u „Květenského" páně Šamberkova nanejvýš vlastnost poslední, kterouž vídáme ostatně na herci tom při každé lehčí veselohře, ve které se agilnost a vůbec živost potřebuje; ostatní jsme sobě sami mohli ze špatně přednešeného textu vybrat.

To byl onen „Konrad Bolz", který co prototyp poctivého journalisty „řemeslu" našemu na jevišti ku cti pomáhá, svým humorem nás rozesměje, svým hlubokým citem, skrývajícím se za satyru, pohne, svou poctivostí přesvědčí. Nejen však, že p. Šamberk individualnosti té tentokráte neproniknul, také tam, kde úloha je efektu snadnému přístupnější, kde Konrad Bolz sám je hercem, a herec jen routinu dokázati potřebuje, nepoštěstilo se; takž na př. vylhaná povídka o únosu z ohně (v jednání třetím), kteráž herci vždy k aplausu pomáhá, minula skoro nezáživně. Krásná scéna s „Boženou" pokažena jest hlavně častým přeříkáním se; při pěkném výroku: „mám jen tak skromné srdéčko, jen v kapesním vydání," změnil p. Šamberk nešťastně epitheta.

Ostatní spolupracovníci „Pokroku" byli rovněž nešťastni. Panu Pokornému scházela co „Lipenskému" elegance. Pan Sekyra dovolil sobě „k vůli špásu" z „Červenky" („Bellmans") učinit něco jiného, než co spisovatel velmi ostře a srozumitelně byl naznačil; z původní

„Bellmansovy“ přisládlé něžnosti, ostýchavosti a dobrosrdečnosti nezbylo nic; p. Sekyra oblíbil sobě raději karikovat jistou zdejší journalistickou osobnost.[1]) Herec musí ovšem lidi studovat, aby se nepohyboval ve věčné šabloně; umělci však dostačuje lehké naznačení, zevnějšek se mu musí hoditi vždy ku vnitřku, ano smí být jen pouhým rámcem tohoto: přehnaný portrét živé osoby stává se na jevišti neslušným, karikatura nevyvolá pouze lehký úsměch, jenž by i na rtech toho se rozhostil, koho se právě týká, nýbrž zůstavuje v diváku nemilý pocit a vydává libovolnou osobu v posměch nezaviněný. Portrét živé osoby bez odpovídající vnitřní podobnosti jest na jevišti nesmyslem. Nechcem ani zde panu Sekyrovi drastickou komiku upřít, masopustní žerty patří ale do sálu redutního. Počínání na jevišti musilo ovšem dětinštější část obecenstva k výjevům méně slušným zavést.

Páně Chramostův rada byl důstojně hrán. Pan Kolár ml. co „Šmok“ byl jediný výtečný; maskou svou ukázal, kdy a jak je karikování trefné, hrou, jež vyznačovala jemně i „zděděné národní vady Šmokovy“ i vlastně dobré jádro tohoto, dokázal vždy myslícího umělce. Paní Pešková měla bohužel opět úlohu jí nepřislušící. Kdyby nebylo v poslední době často podobně se stalo,

---

[1]) Karrikovanou tou osobností byl tehda v Praze všeobecně známý lokálkář „Národních Listů“ Karel Zelinka (1835—1865), jemuž Neruda věnoval v „Hlasu“ z 25. a 27. května pod čarou vřelou posmrtnou vzpomínku, dotýkaje se ovšem jeho některých zvláštností. Jako kdysi Cyranův, byl i obličej Zelinkův zdoben dlouhým nosem. — Nos tento byl jeho noli me tangere. Jak dokládá Neruda v citovaném feuilletonu, nesměl se Sekyra po celý týden po této aféře objeviti v „Moskvě“, kde se scházela tehda společnost českých literátů, žurnalistů, umělců a herců a kam chodili ovšem i Sekyra i Zelinka.

přičítali bychom přeřeknutí jako „od mého umrtí otce“, „chválím naši hoši na venkově“ atd. snadno vysvětlitelné nechuti. O ostatních úlohách mlčíme, narostlť referát náš dnešní bez toho již přílišně.

Č. 21. z 21. ledna.

* *
*

Opakování „Journalistů“ (ve čtvrtek dne 22. ledna, docílilo opětně plný dům. Veselohra ta se udrží na jevišti českém a protož upozorňujeme herce ještě jednou na vše, co jsme byli řekli po představení nedělním. V celku bylo po druhé právě tak hráno jako pojrvé, jen jednání třetí skleslo v souhře o několik stupňů níže. Především sluší co doplněk referátu předešlého zmíniti se o panu Svobodovi st., jenž hrál úlohu „Michálka“ (Piepenberk) s opravdivým humorem a přirozeně. P. Sekyra v uvážení činěné mu výtky hrál „Červinku“ zcela v intencí básníkově a posloužil tím sobě i kusu. Panu Šamberkovi klademe ještě jednou mimo jiné vylhanou povídku v třetím jednání na srdce. Povídá ji tak plynně jako dávno naučenou deklamovánku, kdežto má být tvořící se teprvé lež znatelna.

Bez chiffry.

Č. 24. z 24. ledna.

Strakonický dudák. Národní pohádka ve 3 jednáních se zpěvy, tanci a skupeními od J. K. Tyla. Hudba od Ballandy. — Prov. v pondělí dne 2. února 1863. —

Pondělní představení vyrušilo nás náhle z pěkných nadějí co do budoucnosti českého divadla. Takhle se hospodařit nesmí, když se chce něco uhospodařit! Velkou úlohu dát pouhému nováčkovi, na kterém se hned při zkoušce vidí, že ani v nejmenším neuspokojí, je hřích na českém umění — a na kapsách obecenstva. Hrálť pan Turnovský „Dudáka" (strakonického) místo divadelní cedulí oznámeného pana Pokorného, a nepamatujeme se na podobně bezděčnou komiku českého herce. V německém divadle viděli jsme jen jedenkráte něco podobného, kdy vystoupil jakýs cestující herec co host v úloze mladého barona v Benedixově „Vězení". Divadlo bylo tehdy skoro prázdné, skrovné obecenstvo ale znenáhla v humoru rozkošném. V popředí prázdného parketu, tedy u samého skoro jeviště, stála vysoká postava zvěčnělého Mikovce a široká jeho, usmívající se tvář uvedla nedovedného herce v nesnáze vždy větší a větší. Každé místo k nedovednosti představované osoby poněkud se vztahující bylo přijato tehdy s jásotem, — a když náš český „Dudák" v pondělí se pronesl: „Já už to nevydržím", podobně pomyslili jsme sobě totéž a opustili

hned po druhém jednání divadlo. Byli jsme nabyli již pevného přesvědčení, že nedovedl pan Turnovský ani na základní tón „Dudáka“ uhodit (k čemuž není valného ducha potřebí), a to by bylo vážnou okolností i při otázce, hodí-li se týž pán alespoň k úlohám menším.

Pan Houdek, jak se nám zdá, dostal se do nemilého postavení herce, kterému několikrát přeřeknutí se vytknuto bylo, a jenž je pak již přesvědčen, že se vždy přeřeknouti musí — a také vždy přeřekne. Ostatní obsazení bylo dávné.

Nedělní opakování „Flašinetláře“ neposkytuje žádné příležitosti k poznámkám. Č. 35. ze 4. února.

Srdce a svět. Činohra v 5 jednáních od K. Gutzkova. Přeložil J. K. Tyl. Novým uvedením do sceny. Prov. ve čtvrtek dne 5. února 1863.

Často jsme již pozorovali a s potěšením potvrdili, že obecenstvo naše při kusech na psychologický děj bohatších vytrvá s nevšední napnutostí.. Totéž jsme viděli předevčírem při Gutzkovovu „Werneru“ (s druhým, v Tylovu sdělání ale jediným titulem „Srdce a svět“). Nechť je to již skutečné vmyšlení se v samý zajímavý duševní děj nebo přirozený cit pro společenské poměry děj ten podmiňující a jím zase podmíněné, v obou případech můžeme pyšni býti na obecenstvo takové, jež zároveň neztratilo ještě ani nejprvotnější názory vděčného naturalisty. Tu má pak repertoir pro rozvoj svůj pole široké, nepoměrně širší než naproti blaseovanému obecenstvu německému. Že nynější dramaturgie prospěchu tomu rozumí, dokázala již celým posavádním repertoirem, dokázala i opětným uvedením „Wernera“ na jeviště, kde již po decennium byl odstrčen. Mnohem výše ale klademe ještě, že provedení bylo v celku více než důstojné, v jednotlivých scénách i překvapující.

Slečnu Lipšovu uvykli jsme již k předním silám svým přičítati. Její Julie byla hluboce promyšlená i procítěná a skutečně mistrovsky provedena. Pronikavý

orgán slečnin jest jedinou závadou, že scény jednání třetího, v nichž Juliin cit nejvýš se rozechvěje, v nichž zapotřebí pro náruživost tedy plného, zvučného hlasu, k ouplné dokonalosti jen něco ještě zevnějšího postrádaly. Přechody byly vesměs dobře sprostředkovány, ač jich v úloze té nesnadné věru dosti nakupeno.

Podobně uznáváme pana Šimanovského co „Wernera". Jakkoliv se nám zdál elegický tón v prvním jednání poněkud příliš elegickým, ano pak stupňování až do konce jednání druhého obtíže své míti musí, jakkoli počátek jednání třetího byl naproti tomu skoro zase bezbarevným, — dálším během hry byli jsme opět zcela uspokojeni, a těšíme se na opakování „Wernera", při kterém p. Šimanovský zajisté ještě dokonalejším bude.

Slečně Libické přejem podobné vděčné úlohy jako „Marii", nemáť žádná jiná naše herečka tolik něžnosti a tak pravý tón pro ně jako ona. Pan Chvalovský potěšil nás volnějším pohybem svým. Předstupuje před nás, třeba ještě začátečník, přece již co herec myslící, a divili jsme se tedy, že nepřipadl v scéně s Wernerem na větší ostrost v pronášení zde velepotřebnou. Pánové Chramosta a Šamberk měli jen úlohy menší.

Návštěva byla hojna. Č. 38. ze 7. února.

Sňatek pro statek. Veselohra ve 2 jednáních dle Bauernfelda od J. Turnovského. Ponejprv. — Před tím podruhé: **Doktor Robin.** — Prov. ve čtvrtek dne 12. února 1863. —

„Pravé umění — je pravé umění", řekl by některý mudrc, „a to působí na každého, kdo vůbec cit má, a kritika není zde, aby mu něco vytýkala, její ruce klesnou, a předmět jí ušlý musí přenechati vědě k analysování jako přírodu."

Pravíme-li, že jsme viděli v „Sňatek pro statek" konečně přece zase pravé umění na českém jevišti, byli bychom vlastně hotovi a nesměli dle předeslaného ničeho více připojiti. Máme však smutný úkol ten, že chodíme do divadla, abychom zpozorovali vedle předností i menší chybičky, nejsme ani šťastní abonenti, kteří většinou jdou jen do divadla, aby se pobavili, ani v jiném ohledu zase Winkelmannové, cestující do Říma, aby stůj co stůj obdivem rozplývali. A vytýkáme-li dnes některou maličkost, je to jako referát o soše skutečně umělecké, při níž podotýkáme, že umělec to neb ono teprve ještě vyhladí a dokončí — o jeho dovednosti k dokončení není žádné řeči. Snad se někdo podiví, že o výsledku jednoduché veselohry proti zvyku svému trochu horujeme, přislibujem mu, že budem ještě více horovat, jakmile se

při velké truchlohře podobná výtečnost objeví, a žádáme ho prozatím, aby často trýzněnému referentovi také nějakou radost ponechal.

Bauernfeldova veselohra „Sňatek pro statek“ (Das Tagebuch) trpí délkou a není nemožností, aby se předmět, ovšem pak v poněkud jiné úpravě, do jediného aktu stáhnul. Z délky té jedině se může vysvětlit, že obecenstvo ne zcela uspokojené nevyznamenávalo spoluúčinkující tak, jak si toho zasloužili.

Paní Pešková měla při „Lucii“ příležitost, aby dokázala schopnost pro nejjemnější nuancování. „Lucie“ chce přivést svého ženicha a napotomního manžela, jenž sobě ji k vůli penězům beře, k tomu, aby ji k vůli ní samé miloval. Že při tom užívá jen vnad svých tělesných a vzácné přednosti duševní zalhává až k poslednímu triumfu, nezdá se ovšem ani přirozené ani rozumné, „Lucii“ veselohernÍ se to ale odpouští. Paní Pešková dovedla dělanou naivnost skutečně tak roztomile podat, že se jí uvěřilo, přece však nechávala dovedně problyskovat zde onde jiskry vyššího rozumu, pikantní, protože jen naznačující. V ohledu tom učinila požadavkům spisovatelovým úplně zadost, jakož i tím, že při sdílení svých zápisků nepřeskočila náhle do extrému „blaustrumpfského“.

Pan Šimanovský počínal sobě s takovou jistotou ve veselohře obtížné, jak jsme posud u něho neviděli, ani v „Převržené slánce“ ne. Tón jeho byl zcela šťastný a přirozený. Přirozenost ta cítí se tím snáž, že podobných blaseovaných, cit svůj zalhávajících osob, jakým jest zde setník „Alpenský“, potkáváme skoro co vzdělanců, — „celá Paříž je Narcis“, můžeme zvolat a položit sobě ruku na prsa alespoň co „Narcískové“. A Narcíska Bauernfeldova podal v pohybu, v posměvavém tónu mi-

strně. Jen když ženu svou poznává z pravé stránky duševní, zdálo se nám překvapení trochu chladnou barvou naznačené — vždyť byla již blaseovanost před žárlivostí prchla!

Pan Šamberk byl co rovněž blaseovaný, samolibě titěrný poručík „Zdobenský" taktéž výtečný, jeho chargi nescházela nejmenší kudrlinka a přece to zůstala elegantní charge veseloherní, nesbližujíc se nikde s fraškovitou.

Paní Turnovská a pan Chramosta přivedli úlohy vedlejší k platnosti úplné, a celá souhra byla tak dokonalá, že se událo — div divoucí! — jen jedinké lehké přeřeknutí a to v dialogu právě nejdivočeji spěchajícím.

V předcházejícím „Doktoru Robinu" pozorovali jsme s potěšením, že sobě všímnul pan Šimanovský pokynů kritiky, scéna, v níž opilství simuluje, byla jemně držena a celek tím velmi získal. Tedy jenom ještě některé ty tajomluvy!

Návštěva byla prostřední. Č. 45. ze 14. února.

Macecha. Činohra v 5 jednáních od Balzaca. Z francouzského přeložil J. St. K.[1]) — Prov. ve čtvrtek dne 26. února 1863. —

Balzacova „Macecha“ setkala se na jevišti českém s výsledkem nešťastným; na konec působila již právě tak, jako někdy tragoedie provozovaná od ochotníků, — totiž vesele. Ovšem že to nebylo vinou herců, kteří vyjímaje málo míst postarali se o souhru dobrou, po akt čtvrtý velmi obtížnou. Kdyby byl nechtěl spisovatel mermomocí mít celých pět aktů, kdyby nebyl v posledních dvou aktech zabloudil do fadního moře nejhledanějších efektů, bylo by mnohem víc docíleno. Takž ale škoda práce překladatelské, škoda velké práce, jaká se k jednotlivým úlohám přiložiti musila se strany herců.

Povahy jsou, třeba zvláštní, přece přirozené, možné. Celý děj má hlavní osnovu ve společné lásce macechy a nevlastní dcery k mladému muži. Muž ten je synem úhlavního nepřítele generalova a dřívější milovník manželky generalovy, nyní ale zamilován do nevlastní její dcery. Dcera nesmí pro nepřátelství otcovo vyzradit pravé jmeno pseudonymně otci sloužícího milovníka. Macešina náruživost jest ve své velikosti až

---

[1]) Jan Stanislav Kodym.

vznešena, užívá všech prostředků ku dosažení svých tužeb, vyslovuje je zřejmě i zvolenci svému i dceři, kteráž má co zbraň proti ní jakési písemnosti, přirozenou energii svou, menší však sběhlost v intrikách. Intriky mají pole široké a vyvinují se velmi pikantně a napínavě až do konce aktu třetího. Pak se ale vše obrátí na zlé. Spisovatel sám dostal se do zimniční honby za efekty nejhledanějšími; vražda stíhá vraždu, smrt smrt, jen aby bylo vždy vyšší odstupnění, což konečně mimovolně působiti musí komicky. Dcera se otráví, ztrativši všechnu energii a umírá již v polovici čtvrtého aktu. Pak ale musí ještě po celý skoro pátý akt umírat na smrtelném loži, náhle ale zase chodí „na posledních nohou", aby vydala svědectví, že se otrávila sama. Doktor má sice protijed, nedá jí jej ale, a protijedem tím otráví se milenec, což by mohlo rozesmaného diváka k špatným vtipům svádět.

Pravili jsme, že škoda práce herců. Úlohy mužské jsou sice jen vedlejší neb passivní; hlavní úlohy ženské, macechy a dcery, svěřené slečnám Lipšové a Libické vyžadují ale mnoho, a obě dámy jmenované postavily se na stanovisko čistě umělecké. Úlohu macechy může slečna Lipšová považovati za svou nejlepší, v ní jsme viděli umělkyni dokonalou, kteréž ani slůvko nezdá se býti málo významné. Slečně Libické odpovídaly nejlépe akty poslední.

Návštěva byla hojna. Č. 59. z 28. února.

Hamlet. Tragedie v 5 jedn. od S h a k e s p e a r a. Přeložil a pro české divadlo uspořádal J. J. K o l a r. Prov. ve čtvrtek dne 5. března 1863. —

Pan Šimanovský nenáleží k hercům, kteří naučivše se a přehravše jednu úlohu, mají ji pro věky věkův za odbytou. Ač může na svůj talent hrdým býti, nevěří přece ve svrchovanost svou, jak činívají naturalisté sebe přeceňující. Proto také vídáme u něho při opakování obyčejně pokrok, ano viděli jsme již i, že zchybiv poprvé u pojmutí úlohy, po druhé přikročil s čerstvou zase chutí k ní, aby se jinak pokusil. Panu Šimanovskému není pokyn kritiky slovem zavátým, a protož je nám milo, že můžeme někdy výčitku opraviti, jakž i nyní po předvčerejším „Hamletu" činíme. První Hamlet p. Šimanovského byl vyveden v slohu hrdinském, a hrdinnost ta zůstala i podruhé na místech pravých; vedle ní ale vynikalo ještě v scenách jiných tolik promyšlenosti, že jsme se věru potěšili. Hned první akt byl prodchnut mocným citem vnitřním životu přejícího člověka. Vůbec jsme viděli, že hleděl sprostředkovati pan Šimanovský rovnováhu mezi citem a rozumem, mezi reflektující sensitivností a hrdinnou rozvahou, z kteréž rovnováhy se jedině Hamletova povaha jedině vysvětliti může. Velká scena s Ofelií byla následkem toho zcela

zdařenou. Monolog „Být či nebýt“ byl základním tónem dobrý, nepronikl ale opět; chod myšlenek musí mnohem ostřeji býti vyznačen. Opakování: „Slova — slova — slova!“ zdá se nám, že má pro omrzelost Hamletovu být vysloveno rychle. Na podobné věci připadne p. Šimanovský ještě sám.

O ostatních spoluúčinkujících nemůžeme nic nového říci.

Řeč herce byla škrtnuta. Č. 66. ze 7. března.

Catilina. Tragedie v 5 jedn. od Vítězslava Hálka. Poprvé. Prov. ve prospěch Frant. Kolara v neděli dne 8. března 1863. —

Třeba by se nám odpovědělo parádou tak šikovnou, jako je n. př. „Jinde také potlouklo“,[1]) musíme po „Catilinovi“ opakovati přece, co jsme řekli po „Vukašínu“, že totiž muza Hálkova trpí nadprodukcí. Kdo nežije v pestrém, měnivém proudu života, kdo ze sama sebe více váží než z dějin a ze světa ho obklopujícího, musí být opatrným a pomalu nechat usazovati se křišťály nové na místě již vylomených. „Král Rudolf II.“, „Vukašín“, „Catilina“ jsou hry slabé, a přece vydává každá tou i onou jednotlivostí nový doklad dramatického talentu a básnického vůbec a je nám svědectvím, že mohl Hálek místo tří kusů těch napsat jeden dobrý, vděčně uznaný.

Musíme-li již pro krátký odstavek času, v jakém se oba provozovaly, učinit jakous paralelu mezi „Vukašínem“ a „Catilinou“, pravíme, že je celý sloh kusu toho provanut větší ušlechtilostí, v dramatickém ohledu se ale nikde nepovznese k síle té, jakou má třetí akt „Vu-

---

[1]) Narážka na to, že též Nerudovi propadla tragedie Francesca di Rimini, což mu připomenul těmito slovy ve feuilletonu „Národních Listů“ sám autor této hry, V. Hálek, po Nerudově nepříznivé kritice krále Vukašína.

kašína“. Hlavní vadou nové hry naší jest, že schází děj skoro zcela. První akt počíná sobě velmi statně, obraz moralní nákazou již prožraného Říma rozvinuje se před námi v několika živých scénách, v něž vpleteny hned hlavní osoby před nás vystupují. Catilina mluví tu poprvé k lidu, povzbuzen Cethegem se posmívajícím, jemuž odpoví, že mezi tím, co jiní spali, on na čin pomýšlel. Rozkládá lidu schudlému robství jeho, mluví o bídě plebejův a o přepychu patriciův a komunistické náhledy jeho nalézají ovšem vděčnou půdu. Jen scéna mezi oběma augury nešikovně sobě se posmívajícími, nechtěla se nám líbit. Jiná vada, zdá se, připočísti se zde musí zkracovateli či upravovateli pro jeviště. C. Cornelius najímá totiž bandity, aniž by později vůbec se okázal zase. Divák musí tu mít stále divadelní ceduli po ruce, aby nezapomněl, že je Cornelius Catilinovcem, čímž jedině se osoby té činnost vysvětluje. Vůbec je vedlejších osob, na okamžik se vyskytujících, v kuse velmi mnoho, povahy jejich jsou rozmanité a tím zajímavé, málo se však rozvinou a ještě méně dospějou na čin. Množstvím osob nastaly velké obtíže při obsazování, a tu jsme spatřili tedy více rozličných úloh v rukou herců, kterýchž osobnost a hlas příliš přetvářce odporují.

První polovice druhého aktu slouží jen k tomu, aby Cicero v druhé polovici slovo obdržel. Po Catilinovi, opakujícím to, co byl již v prvním aktu řekl, nechce lid totiž nechat mluvit Cicerona. Tu vystoupí „Fulvia“, nevěstka Catilinovce Curia a zvěstuje lidu, že má být Cicero zavražděn Catilinovci, bude-li zvolen za konsula, a Cicero smí mluvit. Dříve ovšem musil jí Curius tajemství to svěřit a hned na to se s ní rozhněvat. Ciceronova řeč obsahuje sice dobrý obrat, nevyniká ale zvláštní formou; druhá řeč Catilinova (po odbyté volbě) nevy-

*

niká taktéž ničím. Konec aktu druhého je vůbec samý křik, žádný ale děj.

Také akt třetí nepřidá děje a rozvinuje jen zase kus parlamentárního života v hlavní scéně své. Úvod aktu tvoří scena komická, připomínající Shakespearovy komediantské řemeslníky ze „Svatojanské noci". Komika se nemůže scéně té upřít, Shakespeare užil ale podobné pro báchorku, novější spisovatel by jí užil pro frašku, v tragoedii vyjímá se jako s oblak spadlá. Konec aktu, Catilina před senátem, obsahuje opět mnoho řečí méně významných. Jeden tu vytýká druhému špatnost, Catilina zuří a ostatní zuří s ním.

Máme tři akty za sebou a marně se tážeme, zdaž v nich již jakýs vrchol činu. Teprvé nyní očekáváme nějaký čin, an je Catilina z Říma vypovězen a nadávkou „vyvrhel", Ciceronem vyslovenou, nanejvýš popuzen. Avšak v aktu čtvrtém opět se neděje nic. Catilina je sice mimo Řím, patrno ale, že více nechává se náhodou ve všem opanovati, než aby osud svůj říditi se snažil sám. Ve Faesule zamiluje se do ženy Manliovy, vůdce etrurských povstalců. Mezi tím, co ho „Apuleja" žádá za smír s Římem, vyjeví jí svou lásku; ona však odpoví as takto: „Ve svém hněvě byl's bohem, v lásce jsi malicherným." Na to následuje úplná zmalátnělost jeho ducha, slabostí skorem až šílí a málo se ho poměrně tknou v tom zprávy o odpravených přátelích, o rozprášení se části jeho vojů, o čemž všem se ostatně jen vypravuje. Akt poslední přivádí Catilinu před Řím. Zde zuří proti poslovi mír nesoucímu, odhodlá se k boji nestejnému a konečně poražen klesne otráven jedem, zničen samovraždou. Děj nevidíme ještě zde žádný, o ději se všude jen vypravuje.

Četné povahy mají, ač jsou individualisovány, přece týž základ. Patriciové i plebs, Catilinovci i Ciceronovci,

ač tito noblejší, jsou stejně špatni a plané jsou vzájemné jejich výčitky. Nikde morální protivy, v níž by se ostatní tím líp zrcadlilo. „Caesar“, „Cethegus“, „Carius“, jsou povahy zajímavé, ale jen vedlejší. „Cicero“ nevyniká ničím. „První bandita“ je směle myšlen i kreslen; všechny ty povahy zmizí již aktem třetím a vystupující na to „Manlius“ jest zcela bezvýznamný. „Catilinovi“, přiznáváme se upřímně, jsme ani nerozuměli. Nevíme, je-li to hrdinná baba nebo intrikantský dobrák. Okamžitá náruživost zdá se být jediným jeho vodítkem. Dle interpretace pana Šimanovského zdál se nám býti lichým křiklounem, dle textu alespoň prázdným mluvkou. Ačkoli již v prvním aktu odhodlán proti Římu, určí ho přece teprvé obdržené v aktu třetím nadávky ku vzpouře zjevné. Proč se musí do „Apuleje“ zamilovat, není nám také jasno. Snad aby láska zlomila sílu, kterou nikdy neměl a ničím nezjevil než slovy? Či snad aby slova jeho: „Tak kdyby Řím ke mně mluvil!“ svědčila o jakés lásce k vlasti, kteréž pak klne zase až po svůj konec? Hálkův Catilina nezajímá nás, pokud je živ, tím lhostejnější je nám jeho smrt, kterou se leda vina vzbuzené občanské války narovnává.

Zvláštnosti Hálkovy u výrazech nápodobujících Shakespearovu mluvu nalézají se zase zde a jsou opět nepěkné. Nadávky jako: „opařený škopku“, nebo „píšeš nosem po rukávě“ nebude mít alespoň nikdo za pěkné. Anachronismy jsou husté a hrubé, n. př. „život za grešli“, „jsem jako rozebrané hodiny“, divně časové pojednání „prvního bandity“ o tom, jak sobě může zahrát člověk „na výtečníka“ atd.

Řeč je takto pěkná, dialog ale prázden myšlének, pln opakujících se frasí, což ovšem mohlo pana Šimanovského svést k tomu, aby učinil úlohu svou čistě de-

klamační. Hrál s napnutím všech fysických sil a byl po každém aktu volán. Nejlepší figurou byl pan Kolár ml. co „první bandita". Drastická jeho hra i maska přičinily mnoho ku zdaru jednotlivých scén. Pan Šamberk, Pokorný, Chramosta pracovali k dobré souhře, jenže poslednější, mluvě s tribuny, užíval příliš kazatelských posuňků. Pan Kolár st. nebyl slova mocen a překážel tím.

Se zevnějším výsledkem může být Hálek spokojen. Po prvním aktu panem Šimanovským předveden, byl zvláště ku konci volán. Č. 69. z 10. března.

Mnoho přátel naše škoda. Veselohra ve 4 jednáních od Viktora Sardoua. Z franc. přeložil R. Nápravník.[1]) Poprvé provozováno ve čtvrtek dne 26. března 1863. –

Dříve než na německém provozován na českém jevišti překlad pověstné Sardouovy veselohry „Nos intimes". Český překladatel dal pořekadlo „Mnoho přátel naše škoda" v čelo a osvědčil se tím co dobrý vykladatel, jakož celý plynný převod vůbec o pečlivosti svědčí. Nová veselohra je veskrz duchaplna. Francouzští spisovatelé veseloher se nejen často, ale skoro vždy snaží, aby dali i nejfrivolnějším poměrům, z nichž napínavé své situace váží, základ jakýsi mravní, což většinou daří se jim as jako příliš tenkému pozlátku na tmavém předmětu. Sardou nevzdává se zde ani jediného prospěchu, z něhož by mu mohly plynout pikantní situace, a přece vane celkem hluboký, opravdový cit; mravnost konečně ex offo vítězící, má v průběhu děje

---

[1]) Dr. Robert Nápravník (pseud. J. Drn) (1840—1877). Byl redaktorem „Národních Listů" a přeložil z frančtiny m. tuto vesel. Sardouovu a jiné hry divadelní, první některé romány Julesa Verne, pak romány Viktora Huga a j. Tímto Nápravníkovým překladem uveden Sardou na české jeviště, čímž zahájeno známé období francouzských komedií. —

rovné zastoupení s poměry volnějšími; uměle přidržovanými. Sardou je zde par exellence Francouzem, každé slovíčko je mistrně vypočtené na dojem, a právě pro vypočtenost tu není nám lecos méně snad přirozeného téměř ani nápadné, tím méně, že jednající osoby jsou přímo dle života kresleny.

Sardou přivede situaci až na samý kraj snesitelnosti, že bychom se již již o její překot strachovali, kdybychom neměli již důvěru v spisovatele po prvním jednání, že dovedná ruka jeho zase v rozhodném okamžiku zadrží a obrátí. Nejsme přátely způsobu, který široce rozkládá děj nové hry, budiž o něm zde jen krátce promluveno a podotknuto, že české spracování vůbec mnohem věrněji přiléhá k široce založenému originálu než spracování německá, že pak jen v aktu třetím, vzhledem k požadavkům našeho obecenstva, je více kráceno. Ve Vídni pochoval akt ten méně krácený veselohru. Však k věci!

Lucian Caussade, dříve kupec, nyní soukromník, má mnohem mladší manželku Cecilii. On jest srdce velmi dobrého, celému světu v přátelství oddaného, a čítá dle toho přátel na kopy. Jen doktora Tholosana, přesnou to povahu, skutečného to přítele svého, nepokládá za přítele a nechce mu dát dceru svou. Mladý Maurice de Thernonan vyvázl v domě jeho z nemoci a zamiloval se pak do Cecilie. Tholosan pozoruje ostře lásku tu z počátku idealně se zalhávající, později ale vždy přirozenější. Již v prvním aktu je dům Caussadův přátely zaplaven, špinavě závistivým Vigneuxem, Marécalem, jenž pohodlí vlastnímu podřizuje vždy pohodlí všech ostatních, stále při tom tvrdě, „že nechce překážet“, konečně i zuavem africkým Abdallahem, jehož Caussade vůbec

ani nezná. Již na konec aktu toho poberou mu přátelé doutníky, klobouk, ženu a zbude mu jen — Tholosan.

V dálším průběhu znechutí mu titéž dům, podezřívají jeho povahu, plení knihovnu, zaplétají ho v souboj, všude ho opouštějíce, ano i o nevěrnosti manželčině mu namluví. Přimějí ho k tomu, aby předstíral odjezd a náhlým příchodem v noci aby se o nevěrnosti přesvědčil. Plán jejich přijme po dlouhém zdráhání. Skutečně také chce Maurice nepřítomnosti jeho užít. Cecilie zvítězí však sama nad sebou, vracející se Caussade nenalézá nikoho a vtipný Tholosan odstraní podezření i vše další. Čtvrté jednání je nejvýš napínavé tím, že nikdo ze spoluúčinkujících neví, má-li Caussade vůbec tušení o přestálém boji manželčinu. Je zasmušilý, avšak proto, že — liška jeho kurník plení. Lišku střelí, přátel licoměrných se tak či onak sprošťuje, zbývá mu jen choť, dcera a Tholosan, v němž konečně jediného přítele spatřuje.

Souhra je zde velmi obtížna, a obtížnost ta nebyla právě zcela překonána. — A přece byli jednotlivci zase zcela dobří. Kdyby většina herců studovala ještě k druhému a třetímu provedení, těšili bychom se, jako již často, na podruhé, a byli bychom nejspíš zase zklamáni — jako již často.

Hlavní úlohu měl pan Kolár ml. („Caussade“, a obstál v ní čestně. Základní dobráckost a ušlechtilost, konečně i rozhodnost, bolest šlechetného srdce vyvolaly u něho pravý tón, nikde neprohřešil se proti úloze, že by byl snad z „Caussada“ učinil „dobráka“ ve smyslu českého pořekadla.

Důstojně mu napomáhala sl. Libická („Cecilie“), jež po nějaké nejistotě v jednání prvním, jakouž jevívá vždy v kusech salonních, hned na to byla celou umělkyní v jednání druhém, kdež scéna s Mauricem se jí velmi

zdařila. P. Šimanovský byl jakožto „Tholosan" vážný, ač se zde nepovznesl nad vlastní šablonu. Z vedlejších jmenujeme slečnu Bollardovu, pány Chramostu, Šamberka, J. Svobodu a Pokorného. Že musil hrát p. Pokorný starce, jest věc významná. Také úloha ml. Kukly mohla být líp obsazena p. Houdkem. Slečně Peškové připomínáme, že není právě jí třeba, aby se nutila do tónu dětinštějšího.

Obecenstvo sledovalo hru s velkou napnutostí a vyznamenávalo herce potleskem. Č. 87. z 28. března.

Clavigo. Truchlohra ve 4 jednáních od G o e t h e. Přeložil J. D v o ř á k. P o p r v é prov. dne 14. dubna 1863. —

S Göthovým „Clavigem“ učinil se předevčírem na českém jevišti experiment chvalitebný. Hlavní úlohy tragoedie té přiměly herce k opravdovým studiím, kdežto zase obecenstvo dokázalo, že vzdor své poměrné „mladosti“ je vděčné za vše dobré, ať to již vystupuje ve formě jakékoli, že naň působí stejně síla Shakespearova, lehkost francouzská i klidnost Goethova. Veliká většina našeho obecenstva zcela neznala posud „Claviga“, i na německém divadle řídce dávaného; tím bylo znamenitější pozorování obecenstva, jak na ně působila poesie nehledající nápadnějších efektů. Je nám milá ta poesie, třeba bychom takto „Claviga“ pravým vzorem tragoedií pojmenovati se neodvážili.

Při velkém repertoiru prvních herců našich jsme již spokojeni, uhodí-li pro poprvé na pravý základní ton, podrobnější propracování jednotlivých částí musíme ponechávat budoucnosti. V „Clavigu“ je ovšem toho podrobného mnoho potřebí, potřebí zde i mnoho pouhé hry, vyplňující mimiky. Pan Kolár ml. byl dobrý zástupce, běžnými právě náhledy veskrz se řídícího „Carlosa“ a nejvíce chválíme, že nesklouzl na intrikanta, jakž jsme

jindy nejednoho herce mýliti se viděli. Pan Šimanovský („Beaumarchais") hrál s rozvahou, počátek velké scény s „Clavigem" bude příště, ač dočkáme-li se opakování, zajisté oživen zevnějším bojem, jaký mocné se přemáhání vzbuditi musí. Další průběh scény byl již zcela dobrý, taktéž (náhodou přervaný) konec jednání čtvrtého a scéna pohřební. „Clavigo" páně Šamberkův byl až na scénu s „Marií", — kde anticipoval již poněkud rozpoložení teprvé v aktu čtvrtém rozmluvou s „Carlosem" nastávající, — zcela dobrý. Neurčitá měkkost povahy té byla znázorněna hlasem i pohybem trefně. Že slečna Libická láskou churavící, sentimentální „Marii" dle osobních prostředků svých provésti musí zdařile, očekávali jsme a nebyli zklamáni. Přáli bychom slečně jen větší odhodlanost při všech jejích výstupech prvních; jakás neodůvodněná bázlivost tíží všechny první scény její, tak že se sobě podobají na vlas co do jednozvučnosti hlasu. Obsazení ostatních úloh vedlejších nevadilo ničím. Návštěva byla jen prostřední. Č. 105. ze 16. dubna.

Angelo, vladař paduánský. Truchlohra ve 4 odděleních od **V i k t o r a H u g o.** Přeložil Dr. K.[1]) Prov. v pondělí dne 29. června 1863. —

Jen proboha trochu pravdy a trochu náruživosti, ne ale té povrchní, nalíčené a naučené, nýbrž skutečné, živé, tvořící a zachvacující! Při „Angelu" viděli jsme vzdor poměrně dobré a ve mnohém zajímavé hře opět, že zcela jiné faktory než umění herecké nás někdy uchvacují, že nepodaří-li se spisovateli, aby nás napínavou situací dojmul, herci se to málo kdy podaří — leda by úloha byla individualnosti jeho zcela, ale z c e l a přiměřená. Divadelní routina pomáhá ovšem, diváku je ale příjemno, když zapomene na routinu tu, když nevidí herce, nemusí při každé scéně jen uznávat namáhání, nýbrž když vidí toho či onoho skutečného člověka, když slyší vířit opravdovou náruživost, zkrátka, když vidí skutečnost a zapomene na umění. K tomu je ovšem potřebí studování života, úplné vmyšlení do úlohy, herec a úloha se musí zcela stotožnit. „Nemo ultra posse", pravda, naši ale přece m o h o u někdy, když i ne vždy,

---

[1]) Dr. Alois Krása.

ba ani ne často, spokojují se však pohodlným prostřednictvím.

„Angelo" sehrán s opravdovou náruživostí musí působit tak, že se zapomene na rafinement spisovatelovo — předevčírem jsme naň nezapomněli. Poměrně chceme ale přece uznat jistou glasuru, která se hře dostala.

Obsazení bylo veskrz nové, pan Šimanovský hrál titulní úlohu rozvážně, pan Pokorný byl právě tak dobrý co „Rodolfo", jak bychom byli pana Šamberka v úloze té viděti mohli,[1]) pan Kolár ml. byl oprávněn v úloze „Homodeje" a sl. Libická pomohla routinou svou vydatně ve scénách nejtěžších — těžký kámen dělanosti ležel ale přece na všem a vyhnanost Hugonových povah stala se tím příkřejší, víra byla tím nesnadnější. Viděli jsme žárlivost, zápal, lásku, zoufalost — ale jen v jejich nejzevnějších formách, nikoli v obsahu. Nevyhloubal-li situace rychle měnící spisovatel veškeré povahy, musí herec tím více hotovosti tónu, tím více pozorné deklamace v ně vložit. Neprocítil-li ale herec úlohu svou, ujde mu sterá příležitost k pointování. Kdyby někdo navštěvoval české divadlo, neznaje česky, vsadili bychom se, že by po nějakém čase myslil, že jistý obor jednotlivých herců obsahuje povahy do podrobna stejné, a jen situace že jsou rozdílny. Při slečně Libické pozorujeme k tomu vždy z počátku hry jakous nejistotu, kte-

---

[1]) Šamberk odešel totiž v druhé polovici dubna t. r., obdržev od ředitelstva dovolenou, hodlaje se odebrati na některá zahraniční divadla německá, vrátil se však již po třech měsících. S českým obecenstvem rozloučil se ve veselohře „Sirka mezi jiskrami" dne 16. dubna, ale již dne 19. července vystoupil opět na Prozatímním divadle ve veselohře Růžena a Růženka.

ráž teprvé později routině ustupuje; kdyby byla slečna začátečnicí, přičtli bychom to trémě.

Slečnu Malou viděl referent poprvé, seznav ji dříve jen z rozhodně pochvalných úsudků našich listů. Úloha jí přidělená, „Kateřina“, je pro začátečnici velmi obtížná.

Nešeného pathosu, pro nějž se slečnin organ rozhodně a zajisté i nynější počátky jejího umění nejspíše hodí, je v „Kateřině“ právě minimum. Povaha ta, sentimentální až k sensitivnosti, plná něžnosti, lásky a nejvyšší obětovnosti, žena před smrtí se chvějící a přece ji pro milence volící, vyžaduje klidnou ruku umělkyně již routinované. Přirozenému strachu začátečnice ujdou stránky nejjemnější, ve chvatné, nebo všeobecně naznačující deklamaci málo vynikne jemných tónů těch, které tak mocně v duši posluchačově dochvívají. Při úloze takové nelze posouditi, je-li začátečnice opravdového citu schopna. Sl. Malá vidí se býti skutečným talentem d r a m a t i c k ý m; úlohu pojme v celku, její postava příjemna, obličej výrazný, hlas zvučný a plný, při větší klidnosti snad i jemnější modulaci podajný. Druhých a třetích úloh je vděčných dost, k těm bychom prozatím poukázali; mezi ně lehko pak vřadit nějakou „Pannu Orleánskou“ nebo úlohu podobnou, která při vysokém svém pathosu dovoluje plný, oslňující rozvin pěkného orgánu a jednodušší deklamací rozhodně již působí. Menší úlohy naznačujem k vůli snadnějšímu nabytí routiny a možno k nim i návodu užít; větší úlohy ale, přáli bychom, aby slečna studovala bez návodu a sama, aby do nich vložila všechen duševní fond svůj a nám tím dokázala, jaké hloubky schopna jest. Skutečný talent ať nezaniká v prostřednosti; líp za dobu

delší tři úlohy velké ale dobře provedené, než třicet úloh velkých sehraných jakž takž v době krátké.

Divadlo bylo slabě navštíveno.[1])

Č. 179. z 1. července.

---

[1]) Je to první divadelní referát Nerudův po návratu z dvouměsíční cesty jeho do Německa a do Paříže. V době jeho nepřítomnosti — v kterou spadá první vystoupení Otilie Malé (3. května v „Panně Orleanské"), referoval za Nerudu o divadle Vincenc Vávra.

Čestmír. Dramatická báseň v 2 odděleneích od J. K. T y l a. Prov. ve prospěch pí. Anny Turnovské v neděli dne 5. července 1863. —

Slečna Malá je zajímavý zjev. To je jisto, že mnoho docíliti chce, že její nadání také na mnohé stačí. Na scéně namáhá se očividně, aby celou situaci pojala, čemuž již stálá, ovšem že ještě jednoduchá němá hra její nasvědčuje; taková upřímná součinnost, která u mnohých herců dávno již ustoupila lhostejnosti a privátním poznámkám, je příjemna. Slečna Malá pracuje k velkému celku, snaží se, aby úlohy své připravila k nejvyšší platnosti, a nepochybujem, že se jí v budoucnosti podaří podati obrazy velkých a pevných kontur. Nejspíše zdá se nám, že dařiti se jí budou úlohy tragických rekyň, demonickou chladností svou zachvacujících, nebo úlohy takové, které obrazí rekyně všechen osobní cit násilně vyšší myšlénce podřizující. Kdyby se Hebblova „Judita“ na českém repertoiru objevila, možná, že bychom spatřili první z c e l a podařenou hru sl. Malé.

„Častavu“ v Tylovu „Čestmíru“ pojala slečna dobře. V předehře a třech následujících aktech měla její hra dobrou důslednost; až nabude slečna klidnost a až plný cit slova provane, bude i akt čtvrtý dobrý. V nejcitlivějších momentech pracuje ovšem nyní ještě více sama

situace, obsah textu a dojemný hlas než deklamace slečnina. Jak ale praveno, slečna porozuměla „Častavě“ v celku dobře. Nejdříve urážívá chladnost a pýcha, pak stejně rekovský obdiv reka, konečně demonická žárlivost — nikde pravá láska, té se domůže Častava teprv v aktu posledním. Máme-li také o vedlejším se zmíniti, podotýkáme slečně, že nakloněná šíj vyjímá se jen někdy dobře.

Pan Šimanovský byl co „Čestmír“ dokonalý. Hned jeho pastevec v jednání prvním jevil již onu ušlechtilost, která později reka Čestmíra šlechtí. Každý jeho pohyb byl umělecký, okrouhlý a deklamace jeho mocná zakryla i vady dikce poněkud prázdné. Pan Kolár st. nás tak mocně dojal, — jak nás asi dojímá mocná zřícenina. Ano, p. Kolár stárne velmi rychle, brzy již bude velmi slabým.

S uznáním zmiňujeme se o paní Turnovské, panu Chramostovi, Pokorném, Lapilovi a Chvalovském. Pro přeříkání se páně Grundovo neseznali jsme žádnou rozumnou příčinu.

Obecenstvo dosti četně shromážděné dokázalo, že „Čestmír“ dlouho ještě se na repertoiru udrží.[1])

Č. 185. ze 7. července.

---

[1]) Čestmír Tylův provozován poprvé dne 3. května 1835 na pražském stav. divadle ve prospěch spisovatelův.

Libuše, kněžna česká od Ferdinanda Stamma.[1]) Prov. v neděli dne 12. července 1863 ve prospěch Josefa Křtína.

Mnoho nesvědomitosti leží v tom, jak se zachází se slečnou Malou. Důkaz toho není těžký. Ohledy na kasu divadelní nebo na kapsu beneficiantovu honí slečnu z úlohy do úlohy, a sice do samých takových, z nichž by ani nejvýtečnější, ani nejzkušenější herečka nevyvedla víc než zcela povrchní výsledek. Co „Kateřinu" viděli jsme slečnu v úloze jí přímo odporující, „Častava" pak i Stammova „Libuše" jsou povahy třeba by pikantně myšlené, přece nedostatečně provedené. A při neprovedené úloze nemůže zajisté herečka dokázat, dovede-li pracovat do hloubky. Povrchní úloha budí povrchnost hereččinu, a řada úloh takových může zničit talent i největší, neboť i ten lehko uvízne v pohodlnosti a povrchnosti provždy, navykne sobě manýry, stává se monotonní, věčně stejný. Viděli jsme to včera na slečně

[1]) Ferdinand Stamm, něm. právník a poslanec (1813 až 1880). Drama „Libussa" (jakož i Lorelei) napsal někdy v letech čtyřicátých za svého vychovatelování u bar. Kaiserstejna. V té době vznikly též některé jeho humoresky. — Později vrhl se na politiku a psal již jen spisy obsahu buď politického nebo národohospodářského.

Malé a doufáme, že sama podepíše výrok ten i výrok náš další, neboť pozorovali jsme na ní, že úlohu jen v nejvšeobecnější formy upravovala, že s ní byla patrně v nesnázích. Nesvědomitost, o které jsme mluvili, je tu dvojí: naproti důležitému ústavu, jemuž možno, že velká síla se kazí, a naproti slečně samé, které není příležitost dána, aby řádně se osvědčila a v oblibu obecenstva vešla. Vedlejší věcí jest ovšem, že také kritika nemůže se rozhodně a do podrobna pronést. Čekajíce úloh skutečně velkých, stvrzujeme prozatím, co jsme již byli řekli: slečna Malá podobá se nám slečně Heincové, má nadání pro přísnou heroiku, méně ale, ba snad málo citu, místo něhož krásný zvuk stříbrného organu. Se slečnou Libickou budou se tedy vhodně dělit o celý obor tragický.

Slečna Libická patrně nyní přikládá velkou píli, její „Vlasta" byla prodchnuta životem, byla víc, než co z ní spisovatel byl učinil. Pánové Chramosta, Kolár ml. jakož i jiní menšími úlohami podělení hráli slušně; pan Šimanovský chopil se svého „Přemysla" přirozeně a důstojně. I když někdy nesrovnáváme se s tím, jak pan Šimanovský tu či onu povahu pojímá (což podotýkáme jen mimochodem, nevztahujíce se k „Přemyslovi"), úplnou okrouhlenost uměleckou nemůžem nikdy upřít. Jeho nechť sobě vezme za vzor pan Grund, jenž pracuje posud víc než po domácku a jenž předevčírem zcela chybnou a pouze vykřičenou deklamací úlohu beztoho mělkou ještě více zevšednil. Pan Šimanovský měl tytéž počátky na dráze své, nadál ale nejupřímnější vůli a železnou pilnost.

Druhý host, p. Kastner, je na všechen způsob sláb pro obor, pro kterýž se dle první volby či první hry své určiti chce. Třeba by se v pronášení a v mimice

jevil u něho jistý divadelní rozum, drsný organ poukazuje ho ku zcela jinému oboru než ku milovnickému, ač chce-li na jevišti setrvati.

Obecenstvo bylo nad letní obyčej hojně — k benefici sehnáno. Kus bůhví zase odkud na repertoir spadlý odsoudilo rozhodně, jestiť ta práce páně Stammova ale opravdu také nepravá illustrace českých dějin, kteráž se ještě tomu za nedokonalé souhry podobala špatně vytištěné nedobré dřevorytině. Č. 192. ze 14. července.

Maria Stuartka. Truchlohra v 5 jedn. od Schillera, přel. od P. J. Šafaříka. Prov. v úterý dne 21. července 1863. —

Často jsme uznali, že se hrálo pěkně, ale dosti často již také, zvláště při truchlohrách, že je celá hra pouhou deklamací, třeba by veleuhlazenou. Nenabíráme vodu cedníkem, žádáme-li přirozenost, činíme se již směšnými tím, že chceme, aby na jevišti znázorňovaly se povstávající myšlénka a vzbuzující se cit, aby neznělo vše již co zcela hotové, ano co pouhá osnova dávno již hotového, aby zkrátka bylo víc dojímavé hloubky než pozlacené povrchnosti, — činíme se směšnými, nemůžem sobě ale pomoci a musíme i nadál podobně psát. Možno, že žádáme skutečně něco nemožného, nevěříme tomu ale, vždyť jsme viděli již dosti také zdařilého, klamem-li se však v možnosti přec, nuž ať beře tedy, koho se někdy rozhodná naše chvála týká, chválu tu jen co poměrnou.

K nemilému takovému opakování dříve již řečeného přiměla nás tragoedie „Maria Stuart", sehraná v outerý elegantně, obratně, uhlazeně, — ani při jediném místě však nezachvěli jsme se pravdou. Poměrně pravíme, že hra outerní byla výtečná. Nescházelo ani jedinému ze spoluúčinkujících okrouhlosti. Přirozeným způ-

sobem zajímaly první místo dámy sl. Lipšová a sl. Libická („Alžběta“ a „Marie“); zahradní scéna jejich, v níž měří se ženská pýcha tak neskonale opravdově a dramaticky, byla uměním obou slečen přivedena k platnosti. „Mortimera“ hrál p. Šamberk s mnohem větší vyrovnalostí než dříve; dříve vytýkaná přílišnost sklesla až po hranici méně zjevného citu. Pánové Chramosta a Šimanovský jsou v úlohách svých známi, pan Kolár ml. měl poprvé „Burleigha“, a nemůže se právě říci, že by byl úlohu tu příliš povznesl, nebo naopak zase ji padnouti nechal. Ostatní menší úlohy byly vesměs dobré, až na to, že poznamenat musíme, aby se nedávala opravdová úloha nikdy herci, který již hlasem svým komicky působí. Souhra byla uhlazena.

Návštěva svědčila, že obecenstvo naše i za nejparnějších dnů přijde do divadla, dává-li se něco dobrého a zajímavě obsazeného. Č. 202. z 24. července.

Sliby chyby. Veselohra v 1 jednání od Mirohorského. Ponejprv. — K závěrku: **Ženský pláč.** Veselohra v 1 jedn. dle Görnera od J. Novotného. — Prov. ve čtvrtek dne 23. července 1863. —

Mirohorského původní veselohra jednoaktová, nadepsaná „Sliby chyby" setkala se u obecenstva s dost příznivým výsledkem. Nemůžem upříti spisovateli, že i on má část zásluhy na výsledku tom, ač aspoň rovněž velká část náleží panu Šamberkovi. Pan spisovatel má patrně dobrý základ pro práce dramatické, skoro úplně mu schází ale ještě známost divadelních effektů. Předmět veselohry jeho, ač není nový a z české dramatické literatury především Jirečkovo „Tajemné psaní" připomíná, hodí se dobře novému spracování; jestiť to o sobě již komický slib veselých mládenců, že se nikdy neožení, slib učiněný jen proto, aby se zrušil. Předmět ten poskytá vždy mnoho rozmanitého. Pan Mirohorský chybuje především dlouhými dialogy, jakýchž veselohra, zvláště jednoaktová nesnese. Spisovatel chtěl hlavní povahy psychologicky vyhloubat — a to je druhá chyba při veselohře krátké, která vyžaduje jen jakous takous přirozenost a možnost a chce, aby jen rychle střídající se situací povaha se jasněji objevila. Vedlejší úlohy jsou šablonovité a ráz ten je tím zjevnější, že hned při počátku

hry víme, s jakými lidmi se seznámíme. Rozhodně dobrý je konec, kdy pan manžel myslí, že přátelé jeho zamilovali se do ženy jeho, již byl vydával za sestru svou. Komika nedorozumění je zde mocna a obecenstvo rozhodlo se teprvé následkem scény poslední příznivě.

Pan Šamberk prospěl zde tím, že místo žárlivce opravdového hrál uvědomělého komika. Úloha p. Pokorného příslušela p. Koláru mladšímu. Ostatní herci pomáhali novince dobře. Jsme přesvědčení, že uvidíme od pana Mirohorského věci lepší.

Následující na to veselohra „Ženský pláč“ bavila jako vždy dříve vydatně. Č. 203. z 25. července.

Obět a smír. Drama ve 4 jednáních. Dle Kořeňovského povídky sepsal Fr. Dvorský. Poprvé. Prov. ve prosp. sl. Karoliny Peškové v neděli dne 23. srpna 1863.

Při vybírání předmětů již v romány a novely spracovaných musí spisovatel jednati velmi opatrně. Mnohý předmět výtečně se hodící pro hloubavý, klidně popisující román, nehodí se naprosto pro jeviště divadelní, na němž žádáme především děj a rychle vyvolaný, třeba by z hloubavější reflexe vzrostlý čin, nikoli reflexi samu, pouze deklamující a v sobě zas odumírající. Divadlo není místem, kde můžeme při vyslovené myšlence se pozdržeti jako při knize, v divadle nás musí zároveň čin zachvátit. Kořeňovský libuje sobě v románu i v dramatu v psychologických zvláštnostech, líčí nejraději vnitřní život k nejvyšší sensitivnosti rozdrážděný, z níž pak vyplývá čin zcela zvláštní. I dramata jeho jsou dle toho více výpravná než dramatická. Již pro vlastnosti takové mohlo by býti pokynutím každému zpracovateli zrazujícím, že Kořeňovský sám učinil z „Obět a smír" povídku a nikoli kus divadelní. Uveďme z krátka děj, jak se nám na jevišti objevil, povídka sama jest nám neznáma. Eleonora Naramická (divadelní cedule neprozradila, čím je, v kuse titulují ji ale „paní", tedy snad vdova

mladá) má více nápadníků, z nichž je mladík Jarota nejohnivější a mužný Adam nejšťastnější, ano již i zvolenec její. Tento obdrží více listů Eleonoru podezřívajících, přikvapí, aby se přesvědčil a vrazí náhle do pavillonu, kde spatří Jarotu klečícího před Eleonorou, anaž ho líbá na čelo. Jarota jí byl vyznal lásku, ona ho odmítla, rozžehnala se však s ním, co se svým příbuzným. Následuje scéna hřmotná mezi oběma muži, pak obou zřeknutí se Eleonory kokety. Eleonora přísahá po delším monologu, snešeném a stlačovaném snad z více tiskových stránek povídky Kořeňovského, Adamovi věčnou pomstu, a to je konec jednání prvního. Proč mu přísahá pomstu, neví se vzdor monologu, leda že by to byla choutka pouze okamžitá, neboť ona ví, že je Adam oklamán, že ji viděl líbající soka jeho, že je nevinen křivdou jí činěnou, ona ho miluje a přece se nehledí ani omluvit.

Druhé jednání uvádí nás v dům maršálkův, o jehož dceru byl se Adam dříve ucházel. Maršálková dovídá se, že Adam se zřekl Eleonory, a přicházející ženské návštěvy to klepem právě stvrzují, když vejde Adam a o ruku Teklinu znovu žádá, jež se mu také ihned přiřkne. Scéna se změní a vidíme nekrvavý souboj mezi Adamem a Jarotou, již se na mensuře spřátelí. Opět změna scény; jsme zase u maršálka, kde se koná již svatba. Opona spadne, a kdyby nebylo napsáno, že je „Obět a smír“ ve čtyrech jednáních, šli bychom klidně domů, spokojeni, „že se dostali“. Adam miluje Teklu, je také milován, a Eleonora více se neobjevila, není tedy podmínek k dalšímu rozvádění. Teprvé počátek jednání třetího svede zase Eleonoru s Adamem, jenž se nechá přimět, aby s ní strávil alespoň „jeden den“. Proč? To se neví, a musíme tedy pouze věřit, že má Eleonora skutečně tajuplnou moc nad jinak mužným Adamem.

Scéna se promění v salon Eleonořin, mezi proměnou ale již uplynula dlouhá chvíle, v níž byla prý Eleonora Adamovou maitreskou v „nehospodářském“ slova smyslu, v níž se přesytili sebe skoro již zase a nyní sobě vzájemné a trpké výčitky činí! Scéna se zase promění. V salonu Adamově je všechno uchystáno pro skvostný ples, jen manželka Tekla churaví a nechce se sdílet v zábavě. Je skoro již umírající, chorobu její musíme ale přičísti jakémus přirozenému souchotinářství spíše než duševním trampotám; nevíme ani, zvěděla-li o nevěrnosti mužově. Adam přinutí manželku, aby přišla k plesu; ona přijde a — umře, a Adam odkvapí v zoufalství. Jsme na konci jednání třetího a nevíme opět co dál.

Čtvrté jednání začíná výjevem u náhrobku Teklina a vidíme tu Adama duševně i tělesně zničeného. Pak přichází zase po proměně Eleonora, jež sobě usmyslí, že vyléčí Adama tím, když se mu náhle objeví v šatu zcela podobném tomu, v jakém byla Tekla na osudném onom plesu, a tím že ho připoutá k sobě zase. Nová proměna a spatřujeme Adama v kruhu věrných přátel, kteří přišli, aby ho potěšili v pamětní den úmrtí Teklina. Adam je taktéž již nanejvýš churav. Mezi zábavou přátel vnikne do domu Adamova zástup maškar, užívajících takto masopustní své právo. Adam uniká do jizby, již druhdy byla Tekla obývala a zde nalezne vloudivší se Eleonoru, již má za ducha manželky své. Přikvapí opět ven, Eleonora ho sleduje, odhalí závoj, Adam ji proklíná a sklesne mrtev. Eleonora ubíhá zoufalá.

Jsme dle divadelní cedule u konce, kdyby byl ale spisovatel chtěl, mohl napsat ještě jedno jednání, abychom zvěděli, co se s Eleonorou stalo, pak třeba ještě jednání šesté, sedmé, atd. Vnitřního spojení, jak dle toho vidno, není v tom kuse, scéna za scénou skoro bezdů-

vodně se připojuje k scéně. Ale spracovatel pan Dvorský nedovedl ani jednotlivým scénám dodati živosti, ani povahám důslednosti a zajímavosti. Eleonora nepovznese se nikde k pravé náruživosti, Tekla je od počátku churava, o Adamovi, „rozhodném“ Adamovi, nevíme ani, kterou ženštinu vlastně miluje. V povídce Kořeňovského možno, že je všecko jasné a odůvodněné, v divadelním zpracování za to zmlhovatělo vše. Zpracovatel sebral nahodilé výjevy, jež se mu pro divadlo vhodny zdály, a v povídce snad roztroušené myšlénky upravil v chladný dialog. Prapodivně na př. vyjímá se, když Tekla v okamžiku tragickém začíná rozkládat o výhodách práce. Čeho však chvalně vytknouti sluší, jest dikce pěkná a místy zcela ušlechtilá.

Přední úlohy byly v dobrých rukou, a herci namáhali se přemoci obtíže dialogu. Zvláště sluší jmenovat pana Šimanovského a slečnu Libickou. Beneficiantka, slečna Pešková měla úlohu Tekly, jež je poněkud nad síly její, vyžadujíc herečku v sentimentálním oboru vynikající. Četné malé úlohy byly v rukou zcela slabých.

Po třetím jednání byl spisovatel volán, v nepřítomnosti jeho děkoval pan dramaturg.

Návštěva byla pouze prostřední.

Č. 234. z 25. srpna.

Debora. Obraz ze života občanského ve 4 jedn. Dle Mosenthala od J. J. Kolára. Sl. Malá vystoupí poprvé co engažovaný člen. — Prov. ve čtvrtek dne 3. září 1863. —

Předevčírem hrála slečna Malá poprvé co engažovaný člen českého divadla a zároveň poprvé před abonenty. Místo repertoirem oznámeného „Ouklady a láska“ dávala se „Deborah“ a tu byla slečna Malá také nám referujícím novinkou. Nevíme, co se poprvé o slečně psalo, sledovali jsme ale hru její napnutě až po konec. „Deborah“ je povaha náruživá a náruživost ta jeví se ve velkých rozměrech i láskou i záští. Náruživosti velké dodala slečna skutečně také velký tón v momentech nejrozhodnějších, a pro momenty ty můžem i o méně zdařeném mluviti poměrně pochvalně. V celku možná, že byla slečna přece mnohem spíše připravena na „Luisu“ než „Deboru“, v této viděli jsme dobré pojmutí celku, skrovnější však propracovanost v jednotlivostech. Slečna hledí ještě více k rozvinu svého v pravdě krásného hlasu než k rozvinu myšlénky, více ku rozvinu zvukovému vůbec než myšlénkovému. Na větu mocněji pronešenou následuje vždy věta dusnější, a naopak; tím se ovšem někdy stane, že i při porozumění větě celé tón

nepadá na větu zcela pravý. Totéž platí o pronášení jednotlivých částí věty. Myšlénka jedině musí určit ton, jí se musí herec podříditi zcela, chce-li hrát pravdivě; hlas jen vůbec pěkně odstupňovaný a místy třeba nejkrásněji tremolující platí jen tomu, kdo by řeči samé nerozuměl. Začátečník ovšem nezmůže hned všechny podrobnosti velké úlohy, a kdyby i vše co nejlíp promyslil, na jevišti mu snad pro samou opatrnost ujde velmi mnoho. Porozumění celku a jednotlivé momenty vynikající dávají slečně ubezpečení, že při další práci domůže se všeho námi vyznačeného. Záleží nám na talentu slečnině a jen proto jsme skoupější s chválou.

Co nejlepší části předvčerejší hry jmenujeme jí scénu v lese, ve které hlavně otázky, jež klade „Deborah“ zamilovaná, pronášela opravdově, dále konec scény před vraty Josefovými, pak vrchol scény hřbitovní, kletbu totiž samu a konečně závěreční scénu s dítětem. Všude tu působila úchvatně mocným svým hlasem a obecenstvo bylo unešeno k hlučné pochvale.

Panu Pokornému musíme vytknouti tutéž hlavní vadu co slečně, s tím rozdílem, že pan Pokorný není žádný začátečník více. Podotknouti ale také slušno, že „Josef“ jest úloha mnohem obtížnější, protože prázdnější a tím snadno k povrchní deklamaci zavádějící.

Ze staršího obsazení byl nejlíp p. Chramosta a paní Hynková na svém místě. Nově byly obsazeny úlohy „Abraham“, „Ruben“, „Hanna“. Proč „Abraham“ nezůstal v rukou p. Kolára staršího, v úlohách větších málo zaneprázdněného, nenahlížíme; ostatně hrál p. J. Svoboda tutéž úlohu také dobře, třeba ji tak neindividualisoval, jak dříve jmenovaný. Pan Chvalovský „Rubena“ alespoň nepokazil. Slečna Pešková měla v „Hanně“ do-

brou úlohu a dosti šťastnou, jen trochu, trochu více hloubky citu, bez níž sobě mladou sentimentální milovnici ani mysliti nemůžeme.

Návštěva byla hojna.

Bez chiffry.
C. 245. z 5. září.

Ouklady a láska. Truchlohra v 5 jedn. od B. Schillera, přel. od J. J. Kolára. Prov. v úterý dne 15. září 1863. —

Dle toho, jak jsme posud talent slečny Malé naznačovali, musili jsme předevčírem do divadla vstoupiti s očekáváním značným. „Luisa“ v Schillerových „Ouklady a láska“ není dle našeho úsudku zajisté úloha ta, ve které by mohla herečka, poukázaná talentem svým k tragedii chladné, přísné, příliš vyniknouti. Opustili jsme divadlo s příjemným přesvědčením tím, že slečna Malá snahou svou dosáhne dále i mimo užší obor svůj a k úlohám vzdálenějším. „Luisa“ byla nejlepší její úloha posavádní, ne co do prohloubenosti psychologické, nýbrž co do výsledku, co do dojmu na obecenstvo. Zdánlivá v tom neshoda snadno se vysvětluje. Sentimentální, milující, nešťastná Luisa je v stálém rozechvění, od scény první, kdy z kostela domů se vrací, po konec kusu, a měkký i ohebný, jak stříbro zvučící a tedy k srdci mluvící hlas slečny Malé musí se velmi hodit k Luisiným žalobním frásím, jimž napínavá a dojemná situace k vhodnému rámci slouží a nemálo herečce napomáhá. Že slečna Malá vždy se šťastně vpraví ve všeobecný

ráz situace, je stálý doklad jejího talentu, na účet začátečnictví sluší pak postaviti ještě ono vlnovité zdvíhání a přitlumování hlasu, kteréž spíše hledí k příjemnému zvuku než k opatrnému sledování myšlénky. Kdyby toho všeho nyní již slečna dovedla, nebyla by ovšem talentovanou začátečnicí, nýbrž přímo kouzelným zjevem; domáhat se toho ale musí, neboť v úplném opanování myšlénky je jedině pravda, jedině umění, v něm leží umělecký klid, bez něhož leda šťastný naturalismus dovede někdy něco dobrého. S uměleckým klidem zmizí také všechna monotonie, úloha se stane pestřejší a Luisa umírající nebude pak skoro tatáž jako Luisa na počátku hry, ještě vše doufající a jen jakoby dalekou bouři tušící. Kdykoli se scéna vrcholila, nemohlo se slečně ničeho vytknout, v momentech klidnějších slyšeli jsme ale deklamaci dosti nepravou, nejnápadněji n. př. v odpovědi Ferdinandovi: „Otec? jaké jsi to vyslovil strašné jméno", ve které měl býti znázorněn rozechvívající strach a nikoli nechuť odpuzovací. Jednotlivé momenty byly zase zcela dokonalé a při scéně, kde píše Luisa list ku Kalbovi, kdy se náhle vzmůže a k oknu běží, bylo tolik mistrné hry, že jsme ji ve scéně té posud ani u nejslavnějších herecek neviděli. Jiný skvělý moment byl konec scény s Milfordkou. Scéna celá rozvinovala se takto bez zvláštností, na konec ale, kdy Luisa Milfordce předvádí hrozivé strašidlo samovražednice, leželo zase v posledních slovech tolik tragické síly, že jsme se již napřed těšili na dobu, kdy uvidíme slečnu již routinovanější v úloze zcela hrdinné.

Chladný proud hrdinné úlohy vyžaduje ovšem nepoměrně více uměleckého klidu a podrobné promyšlenosti než sentimentalnost Luisina, aby jen poměrně tétéž platnosti došla co tato. Ve prospěchu našeho, nyní brzy

samostatného divadla[1]) leží, aby slečna mohla pracovati více na intensivnosti úloh, aby je mohla déle studovati, častěji opakovati; kdyby se jen ku quantum hledělo, zbylo by pro všechny sentimentální úlohy druhu Luisy třeba jen zvonící tremolo.

O ostatních úlohách netřeba a nelze mnoho mluviti: stály o stupínek níž než jindy. „Ferdinand“ nebyl více tím, čím se kdys namáháním páně Šamberkovým stával; dle první polovice posledního jednání mohly ale i všechny ostatní části býti zase dobré. Podotýkáme to neradi. Slečna Libická („Milfordova“) nebyla jaksi při úplném klidu, taktéž nevyrovnán, vlastně poněkud příliš chladný byl pan Kolár st. co „Präsident“. „Kalb“ pana Kolára mlad. nepozbyl dávnější hodnoty, což platí také o „Milleru“ pana Lapila. Pan Chvalovský byl co „Wurm“ sláb, tak velké úlohy jsou mu příliš těžké.

Č. 256. ze 17. září.

---

[1]) O velikonocích r. 1864 končil nájem dosavadního ředitele Thomé, a doufalo se, že divadlo obdrží ředitel Čech, který je učiní zcela samostatným.

*

Richard III. Historická tragedie v 5 jednáních od W. Shakespeara. Překlad od Fr. Douchy. — Prov. ve prospěch sl. Arnoštky Libické v neděli dne 4. října 1863. —

Tragedii „Richarda III." může zastupitel titulní úlohy učiniti buď velezajímavou buď i poměrně pro znalce nudnou. Jest to hra, při které vzdor velkoleposti hned v prvním jednání se rozvinujícího děje, vzdor zajímavosti všech osob, vzdor nejživěji se střídajícím situacím, vzdor všemu tomu velkému a — právě proto, vše velké žádáme od herce „Richarda Glostra", aby podal něco rovněž velkého, rovnajícího se v ceně umělecké Shakespearovu básnickému plodu. Velmi zřídka ovšem se vídá něco tak dokonalého. V obyčejném běhu dosavádního světa jsme již spokojeni s jakousi prostředností, již s hercem, který nám „Richarda" alespoň ve vyšším slova smyslu „nepokazí".

Není pochybnosti, že máme v panu Koláru starším umělce, který by mohl daleko nad pouhé nepokažení vyniknout, o čemž některé scény jeho „Richarda" dávají opět svědectví neomylné. „Richard" je ale úloha, kterou musí herec do podrobna propracovati, do nejmenšího ve své moci míti; zde nesmí padnout ani jediná věta bez*významn*ě pronešena, nesmí býti ani nejmenší přeřeknutí

nebo nejistý pohyb: „Richard“ je ďábel — a ďábel se nepodříká. Musíme se těšit na úlohy celé, nikoli jen na jednotlivé části jejich. Co nejlepší částí „Richarda“ p. Kolára staršího naznačujem celé první jednání, první setkání se s matkou, dále scénu s Lordmayorem; ostatní bylo všednější.

Vedlé pana Kolára vynikala nejvíce beneficiantka slečna Libická co „Anna“, která ve velké (jediné) scéně své se jmenovaným hercem skutečně něco dokonalého podala. Dámské úlohy byly vesměs v dobrých rukou (slečna Lipšova „Marketa“, paní Hynková „Vévodkyně z Yorku“); od slečny Malé („Alžběta“) slyšeli jsme na konci kletební scény opravdový, vysoce tragický tón. Z mužských jmenujeme ještě mnohostranného pana Kolára ml. co „Buckinghama“. Ostatní úlohy nevystupují mnoho do popředí.

Žádáme opětně, aby se v kulisách a za meziscenní oponou nekomandovalo tak příliš hlasitě; komanduje-li ale herec některý sám, aby toho nečinil aspoň po německu, připomínaje sobě laskavě, že je v českém divadle.

Č. 275. z 6. října.

Mladí starci, staří hoši. Veselohra ve 3 odděleních s použitím francouzské látky od K. N. Ponejprv. — Ke konci ponejprv: **Doktor Žvanil.** Fraška v jednom jednání dle Kalíše vzdělal J. K. Zbraslavský. Prov. ve prospěch Ferdinanda Šamberka v neděli dne 18. října 1863. —

První mladistvý hrdina a milovník na přechodu — k úlohám komickým, fraškovitým! To ovšem nebývá cesta obyčejná, zvláště ne u herce, který v prvě jmenovaných úlohách dobyl sobě oblíbenosti a oblíbenosti té ještě neztrácí. Nuže ale, cesty jsou rozličné, nám pak může býti lhostejno, co herec sám býti chce; příjemno nám ale bude na všechen způsob, obdržíme-li za dobrého milovníka výtečného komika. Že pan Šamberk zdravý a svěží humor má, seznali jsme již přečasto ve veselohrách, jejichž hlavní podporou jest. Mezi takovým prostým přenášením vlastního humoru na jeviště, jenž pak zase humor v diváctvu budí, a mezi chladným, přísně uvědomělým tvořením komiky, jest ovšem velký rozdíl. Milovník je s malými obměnami konečně věčně stejný, komik je ale hercem charakterním, a tím slovem již naznačen jest požadavek, aby každá jednotlivá osoba, komikem předvedená, měla ráz svůj zcela zvláštní. K tomu potřebí velmi bystrého zraku pro životní zvlášt-

nosti. Jsou arci komikové, kteří as se třemi nebo čtyřmi hlavními typy vystačí pro život celý; to, co mají, berou hlavně jen ze sebe a jen některé arabesky k stereotypům svým ze života pak zevnějšího. Na to se zajisté nechce pan Šamberk obmezit, ač setrvá-li na dráze nové.

Když odpočtem některé maličkosti na oučet nezvyklosti a se začátkem spojené přílišné snahy a podotknem-li, že dle návyku našeho jediné kupleto bylo by nováčku velmi posloužilo, musíme již přiznati, že jsme v celku byli velmi spokojeni, ano jednotlivostmi i překvapeni. Pan Šamberk má velkou obratnost jazyka, vlastní humor, pohyblivost, dovede také, jak jsme viděli, trefně masky užít, v opak to jiných komiků, kteří hledívají býti „vždycky hezkými". Máme tu na mysli hru v nedělním kuse druhém, psaném pouze k vůli hlavní úloze, holiči „Žvanilovi". Avšak v kuse prvním „Mladí starci, staří hoši" měl pan Šamberk úlohu karakterní a tu ji provedl dokonale.

Vůbec zdá se, že budem tedy mít z pana Šamberka komika elegantnějšího, jenž ve frašce nezapomene tonu vyššího, veseloherního. Může být, že je to někdy chyba, často ale zajisté chyba příjemná. Z ostatních herců jmenujem pana Kolára mladšího, jenž po celý první kus udržoval dokonalou svou hrou obecenstvo u stálé živosti.

Připomínáme: Kusy druhu nedělního druhého obohatí repertoir náš jen když je pro hlavní úlohu (ostatní nestojí a nestály za nic) síla výtečná; kusy druhu nedělního prvého neobohatí nás i při nejlepším obsazení nikdy. Doba naše a my s ní jsme dosti frivolní, že již něco pařížského snesem; nemusí to ale právě být příliš pařížské.

Obecenstvo nedělní dokázalo návštěvou svou dosti

sice, ale nikoli příliš hojnou (v ložích a sedadlech byly nápadné mezery), že oblíbený beneficiant, nezve-li, zůstává sice oblíbeným, ale — —[1]) Č. 289. z 20. října.

---

[1]) Šamberk skutečně k této benefici své — upustiv od „dávného“ zvyku — nezval. Oznámil toto rozhodnutí insertem v novinách (v. Hlas č. 286. ze 17./10. t.), vymlouval se, že jsa zaměstnán na všech třech jevištích pražských nemá na zvaní času.

Anna pláče, Anna se směje. Činohra ve 4 jedn. od Ed. Labicha. Přeložil O. V. Ponejprv prov. v sobotu dne 24. října 1863. —

„Anna pláče, Anna se směje“, je ovšem titul dosti pikantní; kus však sám je sláb až na některé sceny efektní. „Plačící Anna“ je intrikantka, šálí svět líčeným smutkem za manželem, o jehož úmrtí ostatně nemá bezpečných zpráv a hledí k druhému sňatku uloviti za ženicha mladého lékaře, zamilovaného do sestry „Anny smějící se“. Této byl, pokud byla zpravena, manžel v Alžiru zastřelen, ona však navštěvuje nadál koncerty a plesy, aby sklamala slepou matku, jež věří v syna ještě žijícího. Zdánlivá necitelnost vdovy a sestry odvrací lékaře od této, až se stane mimovolným svědkem dojemné scény se slepou matkou. Mezi tím byl se však zaslíbil oné ženě licoměrné. Co deus ex machina objeví se na konec alžírský plukovník, vysvobozený z Kabylského zajetí. Chytrému jednomu notáři podaří se, aby vynutil na „Anně plačící“, jež myslí, že manžel její se vrátil, odřeknutí se.

Patrno z krátkého nástinu, že předveden nám kus, který vyžaduje velmi dobré a ostře se lišící provedení rozmanitých povah. Nedostalo se toho v míře pravé. Nejlepší byla slečna Lipšova co matka, a chválíme zvláště,

že z počátku neuhodila na tón příliš dětinský; za to bychom byli ku konci trapnost nejistoty rádi viděli naznačenější. Slečně Malé nejdou takové pasivní úlohy k duhu, teprv na samém konci hry, při posledním křečovitém zasmání „smějící se Anny“ dosáhla úspěchu. Smích tento, děj kusu dovršující, jest nejpikantnějším momentem celé hry, jaksi základní myšlénku, děj i titul mocně na konec ještě opakujícím; tím tíže pro herečku, aby vše to jediným smíchem vyznačila. Buď tím klesne kus, buď zvítězí; slečna Malá pomohla k vítězství. Dokázala nám, že musila pilně studovat na smíchu jediném. Slečně Libické schází k intrikantce pikantní ostrost tonu; dobrá scéna s notářem minula se s výsledkem zcela, a jiné dobré sceny „plačící Anna“ nemá. Od slečny Peškovy žádá se, seč síly její nejsou; prosíme za sesílení personalu. Pánové Kolár ml. a Šamberk dostáli úlohám svým s rozmyslem; pan Lapil chce nám nejspíše vnutit náhled, že nestojí více o uznání. Hra jeho je po delší dobu velmi, velmi nedbalá. Č. 226. z 27. října.

V Praze 1. prosince. (Noví herci a herečky. — Obecenstvo se krystalisuje. — Král Lear.)

K velké válce na českém jevišti sbírá se rekrutů se všech stran. Nikdo není ovšem nucen, každý se rozhoduje dobrovolně a dostavují se věru radostně, neboť mnohého bylo největší touhou dostati se k divadlu pražskému. Při umění neváží počet, váží hodnota jednotlivcova; jediné jméno, jediná síla činí často vše pro celou společnost. První obory máme při českém divadle svém až na skrovnou výminku zcela uspokojivě obsazeny, při větších a četnějšího personalu vyžadujících hrách jsou však důležité úlohy v rukou tak nedostatečných, že dojem celku bývá citelně seslaben. Docházejí nás nyní četné zprávy o nových silách získaných a chválíme při tom, že hleděno k vydatné posile oborů druhých a třetích. Venkovské společnosti musí ovšem zapůjčiti členy své nejslušnější.

Z českých společností musily posud nejvíce přispěti Kramuelova a Walburka-Veseckého. Z prvější získán Frankovský pro obor otcův, Rennerova (mladší úlohy repraesentační) a napověda Jaroška; z druhé společnosti Mošna, Braun, Rudolf z Kochanských. Z Krakova přijde Bil (úlohy hrdinných otců).

Z posavadních členů podepsali nové smlouvy Šák a Kysela, nový tenorista Horlivý engažován na tři léta. S Kubíčkovou od Kramuele[1]) se vyjednává (pro naivně sentimentalní úlohy). Pro obor lokálních zpěvaček díti se budou zkoušky s Červinkovou (z Prahy) a s Letnickou (od Kramuele); Řebíkova, o jejímž mohútném a pěkném hlase pochvalně se mluví, zkusí se ve zpěvu dramatickém.

Český personal bude míti tedy rozměry veliké. Dle toho je očividno, že budou vydaje ředitelovy značny a dle toho zase vysvítá, že obecenstvo české nesmí se rozchuravět smrtonosnou apathií. Rozhlížíme-li se nyní ve všedních dnech po místnostech prozatímního divadla, pozorujem s potěšením, že máme již stálé obecenstvo své, obecenstvo, kterémuž stalo se potřebou ztráviti večer při zábavě dramatické. První nával, jaký do divadla uváděl „vlastenecké dobrovolníky", ustoupil již výši stálé. Část dobrovolníků oněch vrátila se zase, odkud byla přišla, k starým svým skřítkům, k domácímu krbu, do každodenního hostince. Pro ty nebylo tedy divadlo posud potřebou! Na jejich místo nastoupili jiní bez náruživosti, i setrvají. Jen toho litujem, že studující naši nenavštěvují divadlo pilněji. Studentská kapsa má ovšem mělké dno a vyznačuje se rychlejším odtokem a lenivějším přítokem; právě proto přejeme sobě ale snažně, aby studujícím dostalo se výhody lacinějších vstupenek. Krásně se vyjímá parter, naplněn-li mladými harcovníky ducha, věčnými a přece milými těmi nespokojenci, kteří mají pro náklonnost i zášť svou neblednoucích, stálých barev. Nynější stálé obecenstvo bude vždy vzrůstati, znenáhla vrátí se i onino dočasní odpadlíci; přinutí je

[1]) Později provd. Frankovskou, zemř. r. 1906.

společenské poměry, nikoli umění pouhé. Umělecká Beseda, ač mlada, prodělala již podobně také svou dobu zneuznání; jakmile však stala se důležitým faktorem v životě našem společenském, nabývá již váhy tam, kde dříve jen posměch seznávala.

Mnoho, velmi mnoho, ano všechno musí ovšem učiniti sama divadelní správa. Jejím úkolem jest, aby byl proud českého umění dramatického živý, aby obecenstvo bylo novinkami vždy lákáno, nalákané pak pravým uměním poutáno. Přípravy k tomu musí se již nyní státi, těší nás, že můžeme říci, že se skutečně dějí. Především jedná se o repertoir vydatně obohacený. Skoro týdně vídáme u nás některý kus nový. Nemůže se žádati, aby podávané novinky vždy byly dokonalé, závisí to zcela od toho, píšou-li se v běžící době vůbec lepší věci, a dosti na tom, baví-li se kusem obecenstvo jednou neb dvakrát dobře a po nějakém čase opět jednou. Obecenstvo má právo seznávati všechny novinky přístupné, o nichž jinojazyčné listy poněkud pochvalněji se zmínily. Vedlé toho zůstává vždy ještě povinností vyšší, aby byl repertoir doplňován staršími kusy všestranně uznanými.[1])

K slovům těm nás přivádí poslední dvě novinky, „Kazimír“,[2]) jež jest ledajaké, a „Paní, která žila v Paříži“,[3]) jež není pražádné obohacení repertoiru. Při těch

[1]) Vše dosud zde uvedené vztahuje se k tomu, že „Prozatímní divadlo“ bylo právě zadáno zemským výborem Liegertovi na šestiletí od velikonoc r. 1864 a stalo se tak úplně samostatným.

[2]) Kazimír. Veselohra ve 4 jedn. dle Rodericha Benedixe přel. a uprav. Bedřich Kavalla. Prov. ve prosp. sl. Frant. Bollardovy v neděli dne 22. listopadu 1863.

[3]) Paní, která žila v Paříži. Veselohra ve 4 jedn. dle Mosra volně vzdělal A. Havelský. Prov. ve čtvrtek dne 26. listopadu 1863.

jsme zpozorovali, že i slabým kusům dostává se již překladu lepšího, že nejsou již tak jarmarečně překládány, jak se dříve dělo. Elegance jim schází arci ještě zcela, avšak ku plynnosti a nenucennosti dostoupily již. Druhé, čemu se těšíme, jest dobrá veseloherní souhra při kusech novějších. Veselohra stala se tím obecenstvu miláčkem, čemuž by byl před nějakým ještě časem za výhradné oblíbenosti tragedie nikdo nevěřil. Je-li tomu tak, jak se proslýchá, že pan Kolár starší hodlá přece zůstati při divadle českém, ano, že se mu hodlá oddati s vytrvalostí a snahou obnovenou a větší, vzmůže se brzy také zase velká tragoedie. Poslední jeho úloha „Král Lear",[4]) měla mnoho geniálních jednotlivostí, svědčících,

---

[4]) Král Lear. Tragedie v pateru dějství od Shakespeara. Překlad od Ladislava Čelakovského. Prov. ve prospěch J. J. Kolára v neděli dne 29. listopadu 1863.

[5]) K tomu budiž uveden následující úryvek z Nerudova feuilletonu datovaného v Praze dne 28. prosince, otištěného v „Hlasu" čís. 358. z 29. prosince 1863.

— — — — — — — — — — — — — — —

Když jsem již zase zavadil o umělce, nemohu s líčením pominouti událost, která vycházejíc z uměleckých kruhů divadelních stala se již předmětem přetřesu veřejného. Pan Kolár starší opouští české divadlo zcela, věnuje se jen divadlu německému. Povídá se, že vůbec nechce zůstati na dlouho při divadle, že vyčká k vůli pensi své ještě nějaký čas a pak že se docela postěhuje z Prahy a půjde do Vídně; povídají se vůbec staré věci, na kterých na všech nic nezáleží, neboť hlavní věcí jest, že pan Kolár se rozhodnul, že nezůstane. Litujeme toho z leckterých příčin, nechť již odchází, že s tou neb s onou osobností ncsnesl se nadál, nebo pro záměry soukromné. Tolik je jisto, že obecenstvo ho vždy vyznamenávalo, že kritika uznávala (někdy i více než to) všechno uznání hodné, že nové ředitelstvo nabízelo, nebo ještě nabízí jemu volné, čestné postavení, také materielně lákající, že na českém jevišti může mnohem spíše se osvědčiti v úlohách důstojných než na německém, což má při pravém umělci vždy význam velký. Když však nechce, není

že síly neochably. Těšíme se na opakování „Leara", abychom pověděli něco více i o zastupiteli úlohy hlavní i o české truchlohře vůbec.[5]) Č. 332. z 2. pros. Feuilleton.

---

panu Koláru ani nám pomoci; pan Kolár ví, že se obejde bez českého divadla, toto zas musí hledět, jak by se obešlo bez pana Kolára. O nebožtíku řediteli Stögrovi vypravuje se, že přišel-li k němu herec s výhrůžkou, že mu odejde, pan ředitel na tabatěrku klepnul, klidně si šňupnul a odvětil: „To budu pak myslet, že jste umřel a budu vás oplakávat!" — Proti smrti není koření, rovněž ne proti pevnému rozhodnutí! Pan Kolár stál při českém divadle v dobách nejtrudnějších, musí mít příčiny závažné, že nechce v době volnosti vytrvat. Nehodný jest tedy způsob, jakým se jeden časopis náš doprošuje pana Kolára, dovolávaje se národního citu jeho. U vzdělance není potřebí podobného dovolávání, on toho ani nepožaduje, věda, že by se tím snížil národ jeho sám. Zbytečné jsou také všechny obavy, že s jedinou, třeba pretiosní silou sklesne divadlo celé. Bylyť již okamžiky, že neskleslo vzdor tomu, že pan Kolár nevěnoval mu všechnu pružnost svou. Může prý ještě být, že pan Kolár přece přijme skvělé výminky jemu činěné. Dobrá, bude vítán, zvláště vítán, když se přičiní vší svou vydatnou silou k rozkvětu ústavu. Že veřejnost vždy v něm ctila vzdělance a duchaplného spisovatele, třeba herci leckdy něco vytýkala, jest dostatečně známo; veřejnost se nezmění, leda z příčin důkladných.

Zamilované psaníčko na cestách. Veselohra ve 3 jednáních z francouzského dle A. Langléa pro české divadlo upravil Jos. Hlaváček.[1]) Ve prospěch Elišky Peškové ponejprv provozováno v neděli dne 27. prosince 1863. —

Krásně se to hraje, když je veselohra plna pikantních situac; připojí-li pak se ještě výtečná souhra, činí se na herce ještě méně nároků osobních. Langlé-ův kus „Bloudící milostné psaníčko" čili „Zamilované psaníčko na cestách", jak cedule oznamovala, vyznamenává se rychlou změnou dobrých situac jako ostatní kusy Langléovy, od něhož uvidíme za krátko „Sheridana" (Un home de rien). Situace jeho jsou ovšem někde až nápadně hledané (třetí akt n. př. stává se jen tím možným [nikoliv nutným!], že na konci aktu druhého vyhodí se oknem fidibus, arciže fidibus zkroucený z důležitého papíru), za to ale vyžaduje kus také velmi vytříbenou hru, jednající osoby musí sobě počínat pikantně, aby situace pak

---

[1]) Jos. Hlaváček jest jeden z mnohých pseudonymů Elišky Peškové. (Viz její „Zápisky české herečky" str. 58.) Jak známo, přeložila Pešková na šest set div. her z němčiny a francouzštiny a napsala též celou řadu her původních; při oněch zvláště užívala rozmanitých, nejraději mužských pseudonymů.

byly přirozenější, nenápadnější, aby se uvěřilo, že zvláštní lidé mají také zvláštní náhody. Domácí kuchyně zde nevystačí. Co duchaplný stavitel nahromadil Langlé nejzvláštnější zvláštnosti své v akt poslední, zde pracuje nejvíce spisovatel za herce, kteříž zase dříve jemu pomáhati mohli. Langlé žádá od herců, aby byli v maličkostech velkými; čistě francouzský to požadavek, jehož u nás se všemi konsekvencemi plniti nelze.

První akt je lehký zápas o list, který se nalézá pod sochou, aniž by kdo směl z četných přítomných zvěděti o zápasu mimo zápasníky samy. V druhém jednání hledá a najde ostrovtip ženský tentýž list v cizím pokoji. V prvním jednání jsme se skutečně divili spoluúčinkujícím, jak se namáhali, aby zápasu nepozorovali, sic bylo ovšem po veselohře, ano zápasníkům samým na tajemství patrně záleželo; v druhém pak jsme viděli náhodu a nikoliv ostrovtip.

Velmi dobrá souhra, jež zvláště třetí jednání ve výši udržovala, pomohla však celku. Přec vyslovujem s uznáním, že vzdor nepříjemným přípravám k benefici paní Pešková tak mnoho zachovala sobě svěžesti pro celou hru.

Překlad veselohry je všední, neuhlazený a nepomáhal kusu.

Návštěva vzdor nepříznivému počasí velmi hojná.

Č. 358. z 29. prosince.

H L A S.

1864.

Dimitri Ivanovič. Tragedie v 6 jednáních. Sepsal Ferd. B. Mikovec. Prov. ve prosp. Josefa Chramosty v neděli dne 17. ledna 1864. —

Velká tragedie bez tragické výše — to byl as povšechný ráz nejnovějšího provedení Mikovcova „Dimitri". Experimenty se nikdy nedaří, scházejí-li již k provedení výminky základní, dá-li se na př. úloha povahy mocně činné herci, jehož veškerá podstata v oboru tragiky vyniká jen v úlohách trpných, sentimentálních. Hledí-li se při úlohách ženských v ohledu tom k přísnému rozdílu, třeba rozdílu šetřiti i při mužských. Síly naše jsou tomu příznivy, proč jich dle toho neužívat? Nějaký rozdíl fysického stáří nemůže vaditi, kde pravda umělecká nás i nad rozdíl ten snadno pak povznese. Takž bychom byli raději viděli tentokrát pana Šimanovského na prknech než pana Šamberka, ač tomuto čestnou přiznáváme vůli, jakouž patrně měl, aby obstál důstojně. Hlavní předností jeho „Dimitriho" byla zevnější uhlazenost, která mile působila i tam, kde spisovatelův hrdina soucit náš již ztrácí. Uhlazenost ta byla však zároveň to jediné, čehož docíliti dovedl pro spojitost úlohy. Začnuv se značným namáháním tělesných svých sil, ne-

dostačil později ve mnohých důležitých momentech náruživosti. Víme a cítíme s sebou, že tvořící se teprv a rychle se rozmnožující repertoir klade velkou tíž na bedra jednotlivců, že musí quantitativně příliš mnoho podávat, než aby zvláštní quale objeviti se mohlo; veřejnost však musí klást na ústav, jenž se zove umělecký, vždy požadavky přísnější, a nežádáme věru nic přílišného, když chceme, aby alespoň velká tragedie byla nám uměleckým celkem, pěkným obrazem, za kterouž cenu sneseme pak rádi řídké objevení se tragedie té. Vidíme na mnohém dobrou vůli, žádáme ji ve všem a pak se podaří; dobrá vůle jeví se v souhře často řízné, ve zcela původním provedení mnohých veseloher; ve veselohře však působí vtip spisovatelův často neumořitelný, situace, okamžitý humor hercův — a truchlohra není veselohra, okamžik šťastný podá v truchlohře opět jen jeden okamžik, často k tomu ještě neporozuměný, a nikoliv celek, a nejvznešenější myšlénka spisovatelova je málomocnou v ústech nedbalého pronášeče. Mocný proud truchlohry je jako moře; nemá bystrosti alpského ručeje, za to ale život tím mocnější a stagnace nesnese. „Er hat sattelmelodien", řekl kdysi slavný jeden kritik německý o jistém herci a nemohl nalézt věru šťastnějšího názvu pro tu zlatou prostřednost. Nejmenujem jednoho či druhého z našich herců, míníme všechny, a všichni nám snad vytknou doktrinářství. Neškodí, dovolávání se přírody a tedy pravdy; je ovšem již stará píseň, hudem ji však dál a opakujem stále, že nechceme slyšet pouze třeba pěkné modulování hlasu, nýbrž myšlénku, že nechcem vidět pouze obecné kontury náruživosti, nýbrž náruživé lidi, jak sobě je spisovatel myslil. Promyšlenost není úlohou snadnou, také však ne nemožnou.

Máme-li ještě o jednotlivém se zmínit, jmenujem

slečnu Lipšovu a slečnu Libickou co dobré podpory předvčerejší hry. Pan Chramosta byl poněkud monotonní, jako obyčejně v tragedii bývá, a slečna Malá neučinila ze své „Xenie“ pranic zvláštního. Při úlohách, ve kterých hned první výstup žádá opanování značné výše situační, nedostačuje pouhé zvonění sebe pěknějšího orgánu; při těch se musí myslit, mnoho myslit, sic vypadne začátečnictví ještě chuději. Pan Kysela byl ve dvou úlohách zaměstnán, což vadí vždy při herci nápadného orgánu. Pan Lapil zachoval „Otrepěvu“ dávnou pověst dobrou.

Návštěva parteru byla snad pro panující mráz slaba, v ostatních místech hojna. Č. 19. z 19. ledna.

Coriolanus. Tragedie v 5 jedn. od W. Shakespeara. Překlad od Fr. Douchy. Prov. ve prospěch Karla Šimanovského v neděli dne 24. ledna 1864. —

„Shakespeare je vinen smrtí mou, umru-li záhy; každá úloha mne stojí kus života," pravil prý nejslavnější herec anglický, a: „Kdož má více životů než já, prožil jsem jich již na padesát a prožiju jich ještě více," pravil jiný herec slavný. Jak krásně doplňují a vysvětlují se výroky ty, jak vznešený kladou cíl herci, k němuž upřímně pracovat jest již zásluhou i v případu nezdaření se! Básník vyňal z duše své skvoucí, živoucí obraz, herec musí tento úplně promysliti, sobě dle intencí básníkových dokona osvojiti a pak, předvádí-li nám jej, na prknech před námi skutečně prožíti. Toto prožití nevylučuje se ani tam, kde herec četným sehráním i nejnepatrnější moment úplně již opanuje; bez něho není možno ani dosažení výše, ani udržení se na ní, a bez něho klesá herec opět v nivec i po nejšťastnějším náběhu, — „pouhé nadání tu nestačí", také ale neprospívá „připojení se náhody", leda pro okamžik a pro jednou. Vyslovujem přání obecné i naději osobní, že pan Šimanovský nezůstane u „Coriolana" při prvním náběhu; velešťastné části druhého aktu již stojí za to, aby jim ostatní vhodně přizpůsobil. Coriolanus je povaha průzračná.

Zosobněná pýcha mocného Říma, hodnost patricia opovrhujícího principielně vším plebejstvem, pýcha statností, která ani vlastní oslavu svou slyšet nechce, pýcha podporovaná z počátku řídkým štěstím, pak donucená podrobiti se zvykům protivným, konečně podlehnouti vzdor obrovské síle a přece pýcha nezlomená, toť dělá Coriolana hrdinou rozhodným — a pan Šimanovský má, jak dávno uznáno, krásné přednosti v oboru úloh hrdiných. Avšak právě pro zvláštnost povahy Coriolanovy třeba zde také výdatnou část vlastnostnosti herce charakterního, neboť chceme viděti Coriolana, jak ho Shakespeare nakreslil, a nikoli vůbec člověka rázného, a tu se musí přímo říci, že počínaje od scény třetího aktu na náměstí viděli jsme jen zase Šimanovského, třeba by neunavitelného Šimanovského, jak ho známe již z nejefektnějších a zároveň nejnamáhavějších her rytířských. Od zmíněného okamžiku jakoby některá ze sterých divadelních náhod byla ho stlačila na chablonu. Pan Šimanovský byl šťasten co Coriolanus vítěz slavný i co patricius lidem opovrhující, vyhnanci však scházela ona trpkost, která Coriolana sprovází pak až na konec. Umělecky pravdivý byl tón, jakým Coriolanus o slávě své mluví, jakým odpírá sluchu propůjčiti chvále a v jiných výjevech podobných; mocně a záchvatně působil ale v scénách s lidem. Scénu sbírání hlasů, přiznáváme se s radostí, nemůžeme sobě mysliti dokonaleji. Ještě jednou pak vyšlehla záchvatná pravda ta v krásně pronešeném slově „mírně!“, když je Coriolanus matkou napomínán, aby se lidu mírně omluvil; avšak i tento okamžik výtečně charakterisující byl by sobě herec předcházejícími „druckry“ brzy seslabil. Mírnosti, vypočtenosti je zde třeba, a doufáme, že pan Šimanovský promyslí Coriolána také pro běh dálších jednání, aby

na př. zcela stejným nákladem fysických sil nebyla scéna v senátu stotožněna se scénou na náměstí, aby pro nevypočtenost němá hra v aktu předposledním (při scéně s prosící matkou) nezdála se přílišnou, atd. Také scény s Aufidiem postrádaly žádoucí hloubky; myšlénky probrané, procítěné a tedy pravdivě pronešené zvoní jinak. Nemůžem však probrat scénu za scénou a můžem také zůstavit samému panu Šimanovskému, aby dle všeobecně zde řečeného dopracoval, co byl tak výtečně započal.

Velmi krásně byl pan beneficiant podporován slečnou Lipšovou (Volumnia) a panem Kolárem mladším (Menenius Agrippa). Víme, že je protivno herci, mluví-li se o nějakém přirozeném nedostatku jeho, jest to vůbec nemilo každému člověku, tím více, týká-li se to vlastnosti k osobnímu povolání potřebné: přece však musíme říci, jak ve vlastním svém zájmu litujeme, že vynikající hra slečny Lipšovy nebyla sprovázena vděčnějším organem. Pan Kolár ml. oživoval kus svěží a dobře nuancovanou svou hrou; jeho až běda četné mluvnické chyby vynucují nám ale podotknutí, že požadujem i od starořímského senatora na českém jevišti dobrou češtinu, již k vůli senatorské reputaci. Pan Šamberk (Aufidius) uměl jen vděčnější části své úlohy nazpamět, v ostatních nedošel z napovědovy budky té podpory, jaké očekával. Sufleurské nehody, skutečně urážející, množí se na divadle našem hůř než na divadlech dilettantských; což by se tomu nešváru nemohl učiniti chvalitebný konec?

Jinde, n. př. při obou tribunech pokulhávalo představení starým zvykem přednějších herců, že z malých úloh dělají již pravé trpaslíky. Těšíme se již věru na platné rozmnožení českého personalu, neboť jsme mohli

tenkráte opět na pana Kyselu při druhé úloze zvolat: „Zakuklenče, já tě znám!" A v jiných úlohách? Inu těžko být choristou, naturburšem a římským aedilem za třicet zlatek měsíčně!

Co do souhry a do scenické úpravy pozorovali jsme řízení velmi chvalitebné, pronášíme tedy žádost, aby se pilně hledělo k vymítění zastaralých věcí, na př. k té až hrůza antické hudbě zákulisní, která na př. ve městě Volsků vyvolávala až špatné vtipy, zakládající se na nějakém ethnograficko-přírodopisném epithetu.

Č. 26. z 26. ledna.

Romeo a Julie. Tragedie v 5 jedn. od W. S h a k e s p e a r a. Překlad od Fr. D o u c h y. Prov. ve prospěch sl. O t i l i e M a l é v neděli dne 30. ledna 1864. —

Elegance ženského zjevu byla na českém jevišti obyčejně tam nejřidší, kde jí bylo nejvíce potřebí; právě kde měla a musila jedině působit, vystupovala před nás hledaně a nuceně — jako když zřídí dobrá hospodyně někdy vzácný kvas a přidá mašličkovaný tort od cukráře k obyčejné domácí stravě. Slečně Malé musí se rozhodně přiznat, že milá, jednoduchá elegance je rámcem všech jejích úloh, ovšem že elegance zevnější, neboť elegance v pronášení ano i v pohybech nastoupí teprv s úplnou jistotou na prknech. Nový takový zjev, mladistvost, patrné vlohy, jaké u začátečnice zřidka hned tak zřejmě vystupují, získaly slečně za krátko široký kruh přátel a ctitelů; první benefiční den její musil být pro ni dle toho událostí slavnostní a lichotivou. Vskutku také dokázalo obecenstvo slečně, že je miláčkem jeho; potlesk nekonečný, volání, věnce byly výmluvnými doklady. Nechcem za příležitosti té měřit dle střídmosti kritické, zvláště proto ne, že vídáme rádi mladé umělce zkoušeti se v úlohách nejrozmanitějších, že nelze nám vždy žádat zcela přísné obsazení úloh, jakéž také nemůže u nás být, když chcem co nejpestřejší repertoir.

Dle toho, co jsme o základech schopností slečniných již často řekli, byli bychom sobě ovšem přáli viděti ji při benefici její v nějaké úloze veskrz nesenější, avšak jiným je právě zas co „Julie“ milejší, — nuže v každé úloze větší, i ve zcela heterogenní, lze stopovati původní směr umělcův. Podobně musíme při „Julii“ slečny Malé scénu balkonní, dále vidění, do jakého je „Julie“ po obdržení narkotického nápoje při myšlénce na hrobku uvržena, za velmi zdařilé prohlásiti; v prvnější působí hlavně místy užitý šťastný tón naivnosti skoro dětské a přirozeností svou vynikající. To jsou ovšem také jediná místa úlohy, která vyžadují jen šťastně utvrzený základní tón, v průběhu deklamace ale pak důsledné, ušlechtilé provedení jeho, z čehož vyrůstá dramatická velikost. V jiných částech, kde je „Julie“ rozmanitějšími dojmy již zmítanější, v jiných, kde není víc ta „vysoká píseň lásky“, nýbrž bouře nepřátelských živlů, byla slečna Malá ovšem slabší, zde je potřebí již chladnosti pokročilé routiny, aby se dostalo každému momentu platnosti. Tu připomínáme slečně ještě jednou, aby nenavykala sobě deklamaci trhanou (o odvykání nemůže být ještě na štěstí řeč), která nehledí k myšlénce, nýbrž jen vůbec k jakémuž takémuž vlnění hlasu, kulisní to prostředek, u nás bohužel často užívaný, jenž leda na galerii vydatně působí. Slečna takové pomůcky nepotřebuje a raději vidíme u ní teprv snahu a třeba ještě jakés kolisání, než hotovost zchybenou. V celku stavíme tedy „Julii“ za „Pannu Orleanskou“ i za „Deboru“.

Romeo nebyl v dobrém rozmaru, snad proto, že všichni spoluúčinkující jméno jeho tak špatně vyslovovali, — ještě že byla důslednost v té nesprávnosti! Co pan Šamberk slavné a uznané pokroky činí ve veseloherním a fraškovitém, sklouže v kothurnu. Litovali by-

chom toho, neboť spoléháme se naň při truchlohře ještě na dlouhou dobu.

„Merkucia“ pojal pan Šimanovský i provedl sice s náležitou rázností, měl také dobré některé okamžiky, v celku však pohřešovali jsme u něho uhlazenost šlechtickou, jaká „Merkucia“ ve všem vyznačovati musí. Zcela zchybeno proto, že příliš zhrublé bylo „Merkuciovo“ porovnání Romeovy milenky se ženami mythickými.

Pochvalně se zmíniti slušno ještě o paní Hynkové („kojná Juliina“), ostatní nepřispívali k zdaru.

Brioschiho nová dekorace „Starobylé město“ je pěknou okrasou a dobře držena k místním poměrům našeho divadla. Č. 33. z 2. února.

Macbeth. Tragedie v 5 jedn. od Shakespeara přel. J. J. Kolar. Prov. ve prosp. sl. Marie Lipšové v neděli dne 21. února 1864. —

Velikost koncepce v Shakespearových dramatech žádá velikost koncepce u herce. Ovšem, že kde tento nepovznese se nad pouhou routinu, vždy ještě na obecenstvo působí Shakespeare sám nevyčerpatelným bohatstvím kaleidoskopického svého ducha; jsme ale i zvyklí i oprávnění žádati více než routinu pouhou. „Macbeth" visí na dvou úlohách, na „Macbethu" samém a Lady Macbethové. Slečna Lipšova obrala sobě tuto úlohu za benefiční, — „kdo sílu má, jen tíže vzdvíhej!" a tíže úlohy vzdvíhla slečnu skutečně. To bylo jednou zase něco vynikajícího, do podrobna vypracovaného, celkem mile uspokojujícího! Slečně Lipšové dokázalo obecenstvo hned při prvním vystoupení hozenými věnci, že sobě jí váží, a slečna dokázala zase obecenstvu, že věnce nebyly snad v doslovném smyslu „vyhozeny". Macbeth a Lady jsou hned na počátku kusu uvedeni spisovatelem na dráhu, s níž herec o vlas nemá sejít. Nechť již nechtěl neb nemohl Shakespeare jinak záměr naznačit než uvedením hned na jeviště postav nepřirozených, duchů příšerných, element tento strašidelný, daemonický nesmí opustit ani Macbetha ani choť jeho na jediný okamžik, jeho hrůzy musí v slovech jejich chvít, činy jejich musí být šedým pelem jeho pokryty. A že takto slečna Lipšova úlohu svou také pojala, svědčilo každé slovo. Ne-

pohřešovali jsme v scénách prvních aktů ani velikost tónu, jakého vyžaduje ctižádostivá, vše nasazující Macbethovna; velikost nejevila se ovšem silou orgánu, působila ale tím mocněji myšlénkou, co nejpravdivěji pronešenou. Nepřeháníme, řkouce, že jsme sobě radostné činili paralely se známými vzory. Co se pak týče scény šílenosti, tuť jsme neměli ani k vzdálenějším ani k bližším paralelám času, byli jsme skutečně překvapeni. Ano před pravdou mizí sama čirá blaseovanost právě tak, jako se při šabloně dostavuje zase neomylně lhostejnost.

Podobně jako slečna Lipšova nalezl i pan Šimanovský naznačený jedině pravý tón a jeho tehdejší štěstí vrcholilo se zvláště v druhém aktu, v nesnadné věru scéně vražední, zvláště ale po ní. V třetím však již poněkud vybočil z dráhy pravé, zde nebylo již důslednosti, jaká měla Macbetha provést dle trefných počátků až po konec, zde jsme viděli zas jen třeba mocného a statečného, přec jen ledajakého hrdinu z bojiště. Možná, že by vada nebyla tak citelna, kdyby herci naši nebyli sobě navykli jakýsi druh všeobecně nešené deklamace, které užívají, kde nedostačují hloubkou, kteráž je však jako každá „sattelmelodie" nepřirozena, protože málo kdy a jen náhodou vhodna. Dle šťastného počátku není pochybnosti, že „Macbeth" pana Šimanovského dostoupí ještě vzácné výše, jakož i, že vůbec tragoedie naše má již pojištěnou budoucnost vzdor mnohým posavádním pochybnostem.

O pilném provedení úloh ostatních (jmenujeme tu zvláště „Dunkana" p. Kolára ml., „Banko" pana Chramosty, „Macduffa" pana Šamberka) možno se zmíniti rovněž pochvalně, jako o souhře a o celé mis-en-scéně, kteráž starostlivou úpravou a praecisností milý pocit jistoty budila.

Č. 54. z 23. února.

Slovo ministru. Obraz ze života v 1 jedn. dle Langera od V. B. Ponejprv. — Před tím ponejprv: **Pacient a lékař,** aneb: **Myslí, že jest nemocen.** Veselohra ve 3 jedn. dle Molièrova „Le malade imaginaire“ volně přeložena od Věkoslava Pražského. — Prov. v neděli dne 28. února 1864 ve prospěch Frant. Kolára ml. —

Pan Kolár mladší experimentoval. Starou veselohrou Molièrovou chtěl se přesvědčit, jak by asi zastaralý kus působil na naše nynější české obecenstvo, tendenčním kusem Langrovým, jak asi propadne na divadle českém kus po divadlech německých velebený. Či snad nechtěl? Pak ovšem nevíme, proč jsme se právě na „Le malade imaginaire“ a k tomu na „Slovo k ministru“ dívati musili. Proti slušným experimentům nejsme nikdy, z každého vyplyne prospěch alespoň nějaký. Při prvním kuse mohli se herci alespoň naučit, jak hrát nemají, chtějí-li aby zastaralé hry znovu pronikly, při druhém věřiti může divadelní zpráva naučení, že tendenční kusy musí odpovídat časové chuti a okamžitému rozpoložení těch, kterým se hrají. Molièrovy veselohry ovšem vynikají posud a budou vždy vynikati ostrým vyznačením povah; situace však, kterými se povahy ty osvědčují, nebo kterými změny povah se odůvodňují, jsou na všechen způsob již z větší části zastaralé. Z těch

jsme již velmi mnoho odkázali frašce, a fraškou zůstane veselohra pak vždy, nedodají-li herci celé úloze své ráz veseloherní, uhlazenost všeobecnou.

A takž jsme viděli vskutku jen frašku, očekávajíce veselohru. Jediný herec, pan Šamberk totiž, zůstal při svém „Mudrci synu" v dobré míře; charge jeho nevedená až k nemožnosti, příjemně působila. Také paní Hynková nežádala na malé své úloze nic přílišného. Od pana Kolára bychom byli raději očekávali něco z druhu jeho „marquisa" z „Piketu", než známější a již otřelejší figuru druhu „vychovatele". Krok dreptivý, hlas dobrácký, jakého užívá k úlohám poslednějšího druhu, zůstane arci pro vždy komickým, ztrácí ale znenáhla komičnost, jako v životě samém i největší komičnost opakující se, síly ztrácí. Úloha „Bloudovy služky" jest již sama o sobě dosti odvážně kreslena, přičiní-li herečka ještě trochu přehnanosti se své strany, mizí již i veseloherní mužnost zcela. Také úloha „Angeliky" nezdařila se, nemáť slečna Malá posud dostatečně přirozeného tónu pro úlohy podobné, aniž jistoty. Deklamace „idylly" nedojala ani co deklamace vůbec.

Překlad je místy chatrný. Také se dosti podivně vyjímali ti čechisovaní „Bloudové, Mudrcové, Čistilové atd." v napudrované paruce francouzského rokoko!

„Slovo k ministru" náleží mezi ony tendenční kusy, jakých němečtí spisovatelé israelského i neisraelského vyznání ve prospěch židovstva velmi často do světa vysílají. Z čistě humanitního stanoviska nebude nikdo proti tendenci takové ani nejmenšího namítati, vždyť hledí každý vzdělanec ve směru tom beztoho sám šířiti náhledy pravé; tendenční kus předpokládá ale jisté rozpoložení obecenstva v e š k e r é h o, tendenční kus politický žádá zkrátká dobu vhodnou, sice se mine s cílem

úplně a vyvolá třeba i demonstraci věru nežádanou. Naše doba politicky živější nevzbudila u českého lidu zvláštního nadšení pro židy; litujem toho i ve prospěch těchto i ve prospěch svůj, ač věru není co stát o lidi, kteří sami se nepřihlašují. K tomu ještě připojilo se tentokráte, že Langerovo „Slovo k ministru“ má příliš mnoho zbytečných slov, fádní délky a že ani ve vrcholu jednoaktové hry nevidíme pra nic zvláštního, ani ve scéně totiž ne, ve které „Šalomoun Oppenheimer“ celou žádost svou směstná v jediné povolené slovo; žádaje ministra Kounice, aby při poradě o toleranci náboženské ve prospěch židovstva — mlčel. Osoby rozpředené hry nepovznášejí se nad chablonu, neslyšíme ničeho nového, ba ani nově přioděného, a když se opona shrnula, nevěděli jsme již dokonce, zdaž pan Kolár kus jen k vůli „Oppenheimru“ dával, či pro něco jiného.

Ostatní spoluúčinkující neměli také žádného štěstí. Pan Chramosta nebyl co „Kounic“ žádný diplomat a pan Šamberk nebyl co „Jeník, cidič bot“, vůbec nic. Tomuto se jednalo při každém slově a posuňku jen o žert a smích, nu a obecenstvo se smálo. Duše jsou spaseny.

Návštěva byla přehojná. Č. 61. z 1. března.

Znamenitý řečník. Veselohra ve 4 jednáních dle A. Schreibra od Č. Zelenky. Ponejprv. — K závěrku **Řemeslnická merenda.** Dle Angeliho. — Prov. ve prospěch F. Šamberka ve čtvrtek dne 3. března 1864. —

Pěti nebo šesti silami provést tolik nových neb dávno nehraných a tedy jako nových kusů, mnoho-li jich nyní za sebou prší, hned velkou tragedii a za tři dny na to víceaktovou veselohru, a dva dni na to zase frašku nebo tragedii, — to ovšem, kdyby se dokonale provedlo, patřilo by mezi zázraky. Správě divadelní nelze okolnosti nového divadla za vinu klást, od herců nelze nemožnosti žádat, a kritika musí příliš často zažít nemastnou vodní polívku a při tom s povzdechem říci, že ještě všechno projde. Rozdíl jest mezi prostředností prostou a prostředností, při níž byla alespoň snaha po vyšším!

Prostředně jen dařilo se i nové veselohře Schreibrově „Znamenitý řečník“ i na novo v scénu uvedenému žertu „Řemeslnická merenda“. Obě hry proniknou jen výtečnou hrou jednotlivců k jakés výši a mimo naznačenou již obtíž a překážku hry takové, přidružila se ještě přílišnost, jaká se kladla na večer jediný.

První kus (byl by pro večer dostačil) je široké rozpředení jednoduché okolnosti, že advokát Doubravský je o svém bratrovci Alfredu přesvědčen, že tento co doktor práv musí býti také znamenitým řečníkem, a žá-

daje s pevnou nadějí ve výsledek při rozmanité příležitosti řeči od něho, tím ho také do častých nesnází uvádí. Hned na konci prvního aktu vidíme, že každé ze čtyr jednání končí takovou improvisovanou řečí, pointa dalších aktů je tedy již seslabena! K tomu ještě přijde, že jsou řeči ty sobě jako bratři podobny vnitřní svou prázdnotou, všedními frásemi, myšlénkovou opuštěností; mají však přece jistý dojem učiniti na posluchače (v posledním aktu je celé tableau skrytých posluchačů) a toho se domohou jen při výtečném, zvláštním, do podrobna promyšleném přednesu. Panu Šamberkovi nedostalo se času na takové podrobné vypracování, on mohl všechny čtyry řeči prodchnout leda lehkým humorem, jakým vždy dosáhne jistý, dosti čestný výsledek. Přes to vše bychom ale pana Šamberka přece na něco upozornili, a sice hned při řeči prvního aktu na zchybený základní tón. Doktor Alfred nevyznamenává se sice zvláštním vtipem, není ale také tak obmezeným, aby necítil směšnost vlastní, do jaké přichází řečně k mladému, skoro cizímu děvčeti o jeho marnivosti. Pathos kazatelský je zde zcela nepřirozený. V rozpacích, že řečník musí — zároveň ale směšným se státi nechce, jest mnohem místnější tón chlácholivý, mírný. Že mu za řeč tu děvče pak pedantství vytkne, nevztahuje se k formě nýbrž k obsahu, že totiž vůbec mladík k děvčeti tak mluví.

Ostatní osoby jsou ještě více chablona, z níž pan Kolár ml. svým „profesorem Kalinou“ tentokráte zcela šťastně vybočil. Dobrá byla i hra paní Peškové a Hynkové. Proč se úloha Anny dala slečně Malé a ne slečně Libické, neví nejspíš ani sama divadelní režie. Jest sice velmi chvalitebné, když se slečna Malá cvičí ve veselohře, a konstatujem také pravdu, že pohybuje se v ní nyní již mnohem volněji než dříve; zároveň ale připomínáme,

že by se cvičení takové mohlo ve větších časových mezerách díti (as jako se dělo kdys u slečny Libické). České divadlo pražské nesnese co ústav umělecký častého podobného cvičení a slečna Malá ztrácí u obecenstva při takovém chvatu našich veseloher, čeho byla nabyla při tragedii. Umění se žene jen v řídkých případech parou. Vždyť slečna Libická, docvičivší se i pro veselohru dosti slušně, zůstala nám a nepochopujem, proč ji častěji na jevišti nevídáme.

„Řemeslnická merenda“ žádá co pouhý převod z Angelyho (Tylovo dobré vzdělání odstraněno nepříznivými poměry), aby úlohy zedníka „Kluka“ a truhláře „Kohoutka“ povznesly se na virtuosně provedené charge; tím nabývá význam nad frašku, jinak klesá pod tuto. V úloze prvnější připamatoval sobě p. Kolár ml. patrně berlínského Triblera, jeho komika byla však velmi působivá, a nepochybujem, že by při častějším opakování dostoupil i k virtuosnosti i k původnosti. Méně šťasten byl pan Šamberk v úloze Kohoutka, v níž také napodobnil. Humoru se ovšem usmějem, i když v pravdu nevěříme. Routinovaný pan Kysela a snažlivý pan Grund přispívali ku zdaru. Úloha „Madlenky“ vyžaduje jazykové hbitosti, jaké slečna Boschetti nemá.

Sysifovým kamenem je hercům našim mluvnice. Možno, že na některém divadle předměstí berlínských velmi krásně pletou „mir“ a „mich“, že ale český umělec, jakémuž je řeč přece hlavním a jediným materialem, nezná ani posud užívání slova „svůj“, to — — nač se ale horšit, když se naučit nemohou a nemohou!

Beneficiant pan Šamberk docílil plný dům, který ho po celou minutu trvajícím potleskem uvítal a věnci i kytkami poctil. Č. 65. z 5. března.

Faust. Dramatická báseň v šesteru dějství od G ö t h e. Překlad od J. J. K o l á r a. Prov. v úterý dne 15. března 1864 ve prospěch J o s. J i ř. K o l á r a, na rozloučenou před jeho posledním vystoupením.

Po dlouhém čase spatřili jsme konečně zase jednou na jevišti českém Göthova „Fausta". Hra jako „Faust", která výsledkem svým měří stupeň umění dramatického, je v případu zdaření se vždy značnou událostí. A skutečně sluší přiznati, že hra předvčerejší událostí takou se stala vzdor tomu, že souhře některých scén vadila nepříznivá hvězda trapného přeříkání se, ano i trapnějšího ještě se odmlčování; počátečnické vady takové vystupují již docela naze, když vedlé nich v ostatním jeví se solídnost a slušnost, ba i rozhodné umění, povznešené nad prostřednost. Více než celek působí při „Faustu" jednotlivec a tu třeba jen podotknout, že titulní úlohu hraje pan Šimanovský, „Mefista" pan Kolár starší, „Markétku" slečna Malá, „Valentina" pan Kolár mladší, „Martu" paní Hynková.

Jakož je již dávno znám ušlechtilý tón pana Šimanovského, jemuž bychom ve velkém monologu jeho místy jen d ů m y s l n ě j š í h o pronášení přáli, aby f i l o s o f a „Fausta" vyznačil dokonale, takž má již „Valentin" pana Kolara mladšího dávno všeobecné uznání pro sebe.

V „Mefistu" viděli jsme prý pana Kolara staršího naposled, totiž naposled před jeho nynějším rozloučením se. O jeho překladu Göthova „Fausta" pravil někdo: „Myšlénky Göthovy, celý aparát filosofické fraseologie jeho, vše jako by bylo vyrostlo původně z půdy české." Že tak duchaplný překladatel, je-li routinovaným zároveň hercem, dovede i na jevišti duchaplně interpretovat, jest nutná důslednost. Pan Kolar podává také „Mefista" co do všeobecného rázu zcela trefně, daemonická povaha vystupuje i působí všude rozhodně. Avšak i na kaustických jednotlivostech jsme se potěšili v sceně zahradní, kteráž vůbec patřila k nejlepším scénám, jaké jsme posud na divadle českém viděli.

Při „Markétce" zaznamenáváme s upřímnou radostí, že v úloze té nemusíme žádnému divadlu závidět herečky snad lepší. Slečna Malá jako by byla všechnu vřelost rozpoutala, posud z ostychu zadržovanou, a jemnost, kterou úlohu svou prodchnouti dovedla, byla nám nejlepším svědectvím, že i mimo vlastní obor svůj v tragickém, v němž jednou může dosíci výše řídké, dovede se zmocniti šťastně i cizejšího. Z počátku, při lehtivých slovech „Nejsem krásna atd." nebyl ovšem nutný zde tón prostoty, což se stává při všech mladých herečkách, kteréž se snaží do jednotlivého slova vkládati příliš mnoho; brzy však, při plnější situaci nastoupila také plná jistota a nepohřešovali jsme ničeho, ani poetického pelu, ani pak stupňovaně tónu rozhodně tragického. Zvláště věru dojímají ženské postavy Göthovy; olympickou klidností, barvami chladnými vyvedeny, jsou přece tak mocny božskou pravdou svou!

Obecenstva sešlo se hojně. Beneficiant pan Kolár starší byl uvítán dlouhým potleskem, četnými věnci s mocnými trikolorami. Jeden věnec hozený náhodou

zachytil se právě na hlavě beneficiantově. Také po jednotlivých scénách byl důsledně volán. Obecenstvo potvrdilo naše slovo, že nikdo nepřerušil posud dobré srozumění, v jakém vždy stál pan Kolar s obecenstvem. Pasivní chování jedné části obecenstva datuje se teprv od minulé neděle. Ku konci děkoval pan Kolar několika slovy a vyřknul naději, že kdyby se navrátil, nalezne zase tutéž přízeň. Č. 77. ze 17. března.

Julius Caesar. Tragedie v 5 jednáních od W. Shakespeara, přeložil Frant. Doucha. Prov. v pondělí dne 28. března odpol., jako první představení za ředitelství Liegertova.[1])

„Julius Caesar“ Shakespearův je v divadelních poměrech našich možný i nemožný. Možný v jistém ohledu, že hlavní a největší postava v něm, „Brutus“ totiž, je vzdor velikosti své průzračně jednoduchý. Příkrá, neuprositelná povaha ta republikánská je v železné své důslednosti a právě pro tuto jednoducha; umělec, který porozuměl základu tomu, který uhodil na tón přísné opravdivosti a způsobem ušlechtilým jej provede až po konec, dostačil „Brutovi“ již úplně. Šťastný naturalismus zde nemůže pochybit a těší nás, že panu Šimanovskému můžeme říci, že při jeho hře vynikal umělec výše stojící než pouhý routinovaný naturalista. Počínaje od řeči jeho na forum římském, kteráž velkolepě dojala vzdor nevelkým svým rozměrům, možno nazvati úlohu tu mistrnou — až po konec. Tu jsme však již zapomněli některého nedostatečného oživení scén předních. Ve scénách těchto zdál se nám jeho „Brutus“ příliš chladným, abychom řekli hotovým, před činem byl týž co po činu. A přece nemůže být taká chladnost přirozena u muže,

[1]) Poprvé provozován Jul. Caesar v tomto českém překladu na stav. divadle pražském dne 14. března 1858.

který Caesara sice miluje, přesvědčení svému však ho přece obětuje, a viditelna nám musí být i počáteční trpkost, jakož i následující pak zápas až k okamžiku, kdy vyzraje kolisání se v chladné přesvědčení o nutnosti činu a v čin sám. Že Shakespeare žádal zde vyznačení živě dramatické, ukázal krásně myšlenou protivou v ranní scéně zahradní; vedle spiklenců osud svobodného římského světa rozhodujících nakreslil spící dítě otroka. Žádáme v prvních aktech významnější zvonění myšlénky, čímž se zároveň docílí i větší přirozenost. Tím jsme se ovšem dostali zas na pole, kteréž jsme již dosti často bez prospěchu vzdělávali; snad bychom se právě dnes k němu nevraceli, kdybychom nebyli příliš přesvědčeni, že u pana Šimanovského neztrácí se slovo přátelské, aby v něm nevzbudilo další přemýšlení. Ztotožnění sebe s úlohou sprostředkuje porozumění myšlénkám básnickým, plodí přirozenost a pravé umění; panu Šimanovskému podařilo se již vícekráte stotožnění takové, podařilo se v celku i při „Brutovi". Tak dalece, hlavní úlohou svou, je „Julius Caesar" u nás tedy rozhodně možným; dvojsmyslná možnost naskytuje se však opět při ostatním.

Drama to je pouze na divadlech možno, na kterých lze vynikajícími rozhodně silami obsadit skoro všechny úlohy vedlejší. Velikost koncepce musí zde všude být, kde vystupují povahy hned z prvopočátku hotové, aby dovedla každá sobě získat váhu jí básníkem vyměřenou, aby v mnohém případu nepůsobila snad jen beztoho nezmořitelná situace sama. Kde té možnosti není, zbývá jen otázka slušnosti, otázka při dramatu jako „Julius Caesar" ovšem velmi vážná a (k) rozluštění i na starých a velkých divadlech často nemožná. Že u nás

rozluštění toho se docílilo, že slušnost jevila se ve všem, jest nám udalostí pravou. Viděli jsme na českém jevišti již mnohou hru jednotlivostmi více vynikající; celkovitého však takového dojmu jsme při velké hře dosud neměli. Bylo nám věru v divadle tentokráte volno; povzneseni nad pocit diletantské prostřednosti, viděli jsme, že jsme v ústavě umění opravdu posvěceném.

Některé nově získané síly odpomohly mizerii dříve při obsazování vedlejších avšak často předůležitých úloh pociťované; pomoženo ze směšnosti, a to je věru pokrok velký. Že novým příchozím věnujem zde přednější místo, jest věc přirozená, majíť býti garantií stavu zlepšeného, dobrým doplňkem jádra již osvědčeného. Úsudku nelze ještě rozvedeného pronést při těch, kteří do „prvního ohně“ vysláni tu byli na místo nepravé. P. Kochanský a Mošna na př. mají se stát podporou frašky, museli však napoprvé vypomáhat v malých úlohách serieusních; poslednější obstál tu úplně co herec routinovaný, prvějšímu, myslím, že vadila nezvyklá výše mluvy. Musíme při obou pánech vyčkati trochu času; při panu Bílu však lze říci, že mocným svým organem, mohutnou postavou hodil by se dobře pro úlohy representační; co se však týče češtiny, kladem opět pouhé nadějeplné vederemo! Pan Braun osvědčil, co jsme předpovídali, že bude v episodách velmi dobře účinkovat. Nejrozhodněji lze však co značný zisk pro naše divadlo pojmenovat pana Poláka. Umělce toho měli jsme již před několika léty v Praze a sice dost značně zaměstnaného v úlohách druhých milovníků. Byl v úlohách těch úplně nahražen pak panem Pokorným. Nyní se nám však vrátil, jak doufáme, co posila rozhodná. Milovník bývalý přešel v obor herců charakter-

ních a hned první jeho vystoupení („Kaska“) dosvědčilo, že hlavním požadavkem oboru toho na všechen způsob se vykazuje, pan Polák je herec m y s l í c í. Rádi bychom věděli, jak hluboko umělec ten sáhnouti dovede a divadelní správa nesmí opomenout, přikazovat mu v řadě úlohy větší, an obor jeho snese u nás ještě leckterou doplňku.

Ze starších známých svých vyjímáme p. Kolára[1]) („Cassius“) a Šamberka („Antonius“). Prvějšímu nebývá v kothurnu tak volno jako v jiném, ač obyčejně čestně obstojí; tentokráte jevil patrnou snahu, aby se velké své úlohy úplně zmocnil a na mnohých místech se mu také podařilo. Ráz jakési suchosti podržel i tentokrát jeho („Cassius“). Pan Šamberk pronikl u obecenstva. Kritika musí chváliti počátek, při velké řeči jeho však nad mrtvolou Caesarovou pozorovali jsme skrovné jen odstupňování, právě zde, při řeči tak mocně myšlénkou působící, velepotřebné. Teprv konec řeči přesvědčoval uchvatnou svou vřelostí.

Podotýkajíce ještě, že souhra byla skutečně slavnostní, ponecháváme sobě o zevnějšku ještě některé poznámky na zítřek.

Č. 89. z 30. března.

* *
*

Mluvíce dodatečně o představení prvním za Liegerta hledíme co do zevnějšku ovšem hlavně k tomu, co ředitel nový učinil, aby obecenstvu divadelní úpravou skvělou se zavděčil. Řiditelstvo české divadlo teprv zahajující, ač ze starého hamparátí dřívějšího ústavu ně-

[1]) Míněn Kolár ml., an Kolár st. t. č. již od českého divadla odstoupil.

mecko-českého obdrží as snad polovici za základ, musí mnoho z brusu n o v é h o opatřit. Zde pak lze ihned rozeznati, hledí-li opravdu k slušnosti solidní, dále pak dovede-li osvědčit krasochuť. Dle posud viděného jest již o obém příznivě rozhodnuto; příjemná elegance je povšechným znakem všech věcí nových. Kostumy zvláště vynikají krásou svou a h i s t o r i c k o u p ř e s n o s t í. Rovněž můžem být spokojeni se správou, kteráž řídí opatřování nových dekorací povolených z peněz zemských. Od slavného Brioschi, jehož štětec našemu divadlu již více briliantních piec dekoračních opatřil, spatřili jsme opět některé malby nové. Na přední místo stavíme dekoraci, obrazící vnitřek římského Kapitolu. Držena ve velkolepých rozměrech, působí perspektivní hloubkou svou věru překvapně, jeviště roste jí do výše i do hloubky tak, že odpovídá obé úplně pěkným rozměrům jeviště toho co do šíře. Méně již, ač v ohnivých barvách vyvedena, spokojila nás téhož umělce „jižní“ zahrada; je v ní pro nevelkou dálku prozatímní budovy naší právě příliš mnoho ohně a světla a působí na diváka ostrou příkrostí. Krásný je Koutského bohatý salon, jejž jsme viděli v třetím aktu „Povídek královny Navarské“, v druhém poli hlavní dekorace zdálo se nám býti však místo značně porouchané, barva setřena, což by se ostatně snadno dle ostatního opraviti mohlo. Dále uvádíme ještě Macourkem přísně malovanou starořímskou světnici a Romrovu, dekoračního malíře a mašinisty našeho, velkou dekoraci — sál, či façada paláce, či palácní schodoví; toho jsme ještě dle používání k scéně nerozeznali. Jak ale praveno v perspektivní malbě šťastné debut.

A nyní ještě k některým velkým maličkostem, při nichž žádáme ředitelstvo, aby jich nepřehlédlo. Přede-

vším o meziaktí. U nás zachází se s časem mezi akty velmi nehospodářsky, jakoby obecenstvo mělo hovět všemu pohodlí režie a herců. Jinde předepsán čas hercům, ve kterém i nejdelší operace převlékání provésti musí; osm minut je prý čas úplně dostačující, za každou minutu dálší platí se vyměřený trest. Co jinde, může být také u nás; netřeba rozmrzelost vzbuzovat. Tu pak ještě stížnost dálší: stará, vyžilá, protivná již hudba meziaktní vloudila se i do doby nové. Rádi s nepříjemnou minulostí zavrhujem i upomínky na ni a raději neslyšíme pra žádné hudby než té otřepané. Hudba meziaktní v nynější své kolovrátkářské způsobě jest beztoho nejryzejší nesmysl; stalo se již, že jsme slyšeli při římském kuse — opravdový čardáš! Více nesmyslu nelze ani dovést! mezi krásnou hudbu tu, nebo v přestávky její zaléhá tenkou oponou z blízkého jeviště „vorwärts!" — „das versetzstück!" — „dummkopf!" a někdy ještě něco hustšího k udivenému sluchu obecenstva, kteréž této části české aesthetiky ještě dobře nerozumí. Má se nám snad neumořitelnost německého živlu prakticky dokazovat? Když na divadle českém musí být německé komando, vznášíme ku komandu tomu snažnou žádost, aby se nechovalo arogantně.

Pak nám zbývá ještě jedna malá maličkost, totiž ty děti — nemluvňata, které se někdy do divadla skoro přinášejí. Jejich naivní obdiv jeví se někdy příliš hlasně a k tomu neartikulovaně, tak že o kritických momentech rozhodují samy a i nejopravdovější tragedii na frašku zvrátí. Zde ovšem třeba očekávat opravu od šetrnosti samého obecenstva, od ředitelstva ale přísný dohled na divadelní předpisy. Č. 90. z 31. března.

* * *

R e p r i s a t é h o ž ve č t v r t e k dne 31. března 1864. —

Mor, jaký nyní řádí mezi členy operními přivádí v repertoir nepříjemnou nejistotu. Žijeme jeksi ode dne ke dni, jako lidé, kteří nevědí, co by s časem počali, prožít jej ale musí. Pravé neštěstí to pro novou správu. Místo, aby plným, mocným proudem vyraziti a sílu ústavu v nejpříznivějším světle předvésti mohla, čímž by zároveň obecenstvo vždy do mocnějšího a živějšího proudu hnáno bylo, místo toho, jak praveno, jest ráz prvního téhodne ráz dnů ouzkostí. Jisto jest, že v průběhu divadelního roku uvidíme často hru jednu v témdni dvakráte, rovněž jisto však, že v p r v n í m témdni bez všelikých melheurů by se bylo podobného nepřihodilo již z okázalosti.

Tedy Julius Caesar po druhé. Patrně se skrovně shromážděné obecenstvo tragoedií tou i bez epitheta na divadelních cedulích v e l i k o u[1]) rozehřálo a sledovalo hru povděčně za snahu v čemkoli značněji vystupující. Jedno lze rozhodně vytknout pochvalou. Že totiž tragoedie v antickém živlu založená nezapomíná zárovního základu svého v lidskosti všeobecné, že počínají v ní i u nás deklamovat lidé skutečně, že nevystupují před nás pouhé fantomy, jak je sobě myslí professor filologie. Ano i ten antický klid, jaký skoro všichni připisujem horkokrevným národům starého věku, snese velmi dobře teplou tepnu plného života. Shakespeare viděl i v starém Římě lidi. Proto nemusí ještě herec vzdáti se deklamace nešené, kde jí potřebí; jedná se právě o umělecké sprostředkování, p ř e d v š í m ale o to, aby se dostálo úplně

[1]) Divadelní cedule ohlašovala Julia Caesara jako „Velké historické drama v 6 jednáních.

povaze, jak ji básník nakreslil. Dodatečně k prvnímu svému referátu pravíme tedy, že opravdivější a živější „Kalpurnii“ slečny Malé dáváme přednost před „Portii“ slečny Libické, kteráž se tentokrát nevybavila ze všední koleje divadelní dělanosti. Z téže příčiny musíme se vyjádřit dnes ještě záporněji o „Antoniovi“ páně Šamberkovu. Titulní úloha, „Julius Caesar“, byla za to tentokráte panem Chramostou platněji provedena.

Celkem prospívala pilnost, věnovaná hře slavnostní také ještě opakování hry. Č. 92. z 2. dubna.

Růžena a Růženka. Veselohra ve 4 jedn. od Birch-Pfeiffrové, přel. J. St. Prov. v pátek dne 1. dubna 1864.

Přípravy ke hře každodenní neděly se s oním taktem, který hned v prvních čtrnácti dnech osvědčiti má, že se hledí k umění i „rozumí řemeslu". Vzdor všem možným kalamitám operním, kterým bychom byli dobrosrdečně brzy příliš velkou váhu přiložili, možno přece ukázat sílu jakous. Neodplynulo ale čtrnácte dni, ba ani týden, ano sotva tři — čtyry dny a již to jde s takou nejistotou, že časopisy nemohou přinášet ani seznam osob ku hrám, protože se o následujícím dni rozhoduje v příliš pozdní noční hodině. Postaráno o představení první, odbyta snad i některá zkouška na Vlčkovy „Šachy", nu a pak při lehkém zadutí nepříznivého větříku sáhnuto ku hrám, k nímž má se na zdařbůh důvěra, že od dřívějška dobře jdou. Nebylo právě systemu v přípravách, byla ale přílišná důvěra v naši napnutost, že vydrží vždy na čtrnáct dní v blahém očekávání, jak as nová síla některá ve větší úloze obstojí. Od nových sil měl se žádat repertoir, z toho a dle něho zřídit repertoir svůj a rozdat v čas úlohy. Od mladé jakés sentimentální milovnice byli by ovšem repertoiru nežádali, nebo panovalo mínění v oboru tom nejspíše, že když byl dříve obsazen nedostatečně a — šlo „to", půjde „to" také s pražádným obsazením. Či že by opravdu pod krásným sluncem ne-

bylo jediné mladé herečky, která by se k nám hodila, totiž divadlu hodila, a ne té či oné osobě u divadla?

K jakým to úplně všeobecným poznámkám nepříjemným je člověk přiveden nedostatečným provedením „Růženy a Růženky“ v slavnostním témdni!

Kdybychom chtěli vedle známého obsazení, v celku dosti dobrého, říci něco podobného, musili bychom především uznati routinu, jakou sobě mnoho zaměstnaný pan Šamberk vždy vypomůže při úloze na kvap přikvačilé. Třeba by tuhý měl boj s nepřítulným textem, dovede lehkou hrou a živým humorem přece udržet hru nad povrchem, ano okamžik mu pomáhá i k momentu dosti působivému. Znateli vadí ovšem i v nejšťastnějším případu hojné ty slovní improvisované klíny, jakýmiž se neústupný text rozráží. Není ale pomoci, ač se napověda tak namáhá, že až nekřesťanské pohoršení v divadle působí; napověda měl by si dát do budky nějaký hlasoměr.

Snažlivému panu Grundovi, jehož očividné pokroky s potěšením stopujem, radíme, aby se snažil, sám ze svého úlohy své vytvořit, by v deklamaci jeho znenáhla objevovalo se vždy více a více nitrnosti a méně šablony.

Návštěva byla Růženě a Růžence přiměřeně slaba.

Č. 93. z 3. dubna.

Z měšťana šlechtic. Veselohra v 5 jedn. Z G ö r n e r a přel. C. Z e l e n k a. Prov. v úterý dne 5. dubna 1864. —

První novinka přešla českým jevištěm: Görnerova veselohra „Z měšťana šlechtic“. Kdo chce vidět, čeho zmůže výtečná souhra i při kuse poměrně slabém, nechť neopomine podívati se na opakování. Víme sice, že péra dobré souhry nebývala u nás z ocele a že velmi brzy popustila; jakož však „Julius Caesar“ svěží zůstal i při opakování, chcem věřit v příznivý obrat, berouce také první novinku za rukojmě, že se všem novinkám díti bude se šetrností stejné úcty hodnou. Psali jsme, že kus sám má jen poměrně nějakou cenu. Obsah jeho jest právě jen opakování staré povídky, „jak se z měšťáka pán stal, zpyšněl panstvím, zchudl a pak zas teprv řádným člověkem byl“. Görner napsal tentokráte pro Němce v říši něco možná novějšího, velmi známého ale zde z frašek vídeňských, které kusem jeho proskakují a se proplítají co nejrozmanitěji. Kdežto ale tyto vypracovány jsou jakoby sochařem z hrubého kamene, jest zase Görnerova práce pouhé cisilování co do charakteristiky i co do situac. Ze života vyňatého je v povahách málo a konec hry, akt pátý, rozbíhá již i situačně v šablonu.

Příležitosti tedy málo pro herce, a jediný pan Šamberk pronikl rozhodněji, chopiv se své úlohy zcela fraškovitě. Nepokládáme zde za chybu, co se stalo kořením; jinde ovšem by pan Šamberk sám s dobrým taktem udržel se v mezích veseloherních. Vedle jmenovaného herce podařilo se ještě panu Chramostovi alespoň po tři první jednání vyniknout samorostleji, ku konci byl již opět jednotvarnější a tedy nudnější. Ostatní úlohy kvintlikové váží se jen podle toho, přispěli-li jejich držitelé k dobré či špatné souhře. Že všichni herci přičiňovali se stejně chvalitebně, uznali jsme již.

Zbývá nám přání, aby novinky střídaly se na českém jevišti co nejčastěji. Systematického tu třeba řízení, plného přihlížení k úkazům nové dramatické literatury ostatních národů evropských. Ejhle, zde jedno závodiště s divadlem německým!

Stydlivě a ostýchavě, po porážkách již tak často utrpených, osmělujem se co nejponíženěji opět se přimluviti za českou gramatiku. Hercům a děvčatům odpouští se sice orthografie, gramatiky nemůžem ale prvnějším odpustit. Jsme ochotni udat pánům, paním a slečnám jichž se týče nejlepší a zároveň nejlacinější mluvnice, ano pro dobrou věc i nějaké střídavě půjčovat, k vůli střídání ovšem „erga restitutionem“, jak se při přátelských výpůjčkách říká. Bez mluvnice to ale již nejde a nejde a dobře učiní ředitelstvo, postaví-li ke zkouškám nějakého živého „strážce jazyka“, bez uniformy sice, ale s rozhodným plnomocenstvím, aby zvolati mohl: „Stůj — opakovat! — — a zase opakovat!“

Č. 96. ze 7. dubna.

Don Karlos. Dramatická báseň v 5 jedn. od Schillera přel. Dr. Püner. Prov. v úterý dne 12. dubna 1864. —

Vida! Půl roku připravován byl „Carlos" a pro samou geniálnost přece se nedostal na jeviště; nyní zbyli jen nádenníci, a Don Carlos byl nejen možným, my viděli také tragoedii skutečně dobrou, jejímž hlavním odznakem bylo, že nejevila nikde urážející omrzelost, ano, že se hra jednotlivců na mnohých místech povznesla daleko nad dříve běžnou improvisaci.[1]) Platí to hlavně o panu Koláru[2]) co „Filipu". Třeba bychom požadovali k úplné vytříbenosti, zvláště v aktech pozdějších, ještě o poznání více klidu a náruživosti více zastřené průhlednou rouškou, byl to v celku přece „Filip" opravdový, lidský, žádný ledový panák ze školy německé abstrakce, jakáž i divadlo již opanovala. V lidskost tu kladem velkou váhu, jen jí rozumíme, jen pomocí její obdrží poeticky upravená fráse přídech životní pravdy. Ve „Filipa" páně Kolárova možno uvěřit, ten měl i dosti krve pro náruživé výbuchy i dosti pevných kostí pro vzdor svůj. Velké

---

[1]) Narážky zde činěné patří vesměs na adressu J. J. Kolára.
[2]) Roz. „mladším".

*

scény třetího aktu měly skutečně rozměry velké. Pan Kolár nastoupil šťastně novou dráhu svou, — blíží se dnové Shakespearovy oslavy, doufáme, že za příležitosti té uvidíme umělce toho již co úplně zdomácnělého v oboru opuštěném.

Z mužských sil musíme také pana Šimanovského v popředí postaviti, jeho „Posa“ měl pěkný rhetorický vzlet a místy i ohnivou barvitost. Pan Šamberk hrál zase jednou Don Carlosa a — měl velmi pěkný kostum.

„Alžbětu“ hrála slečna Malá, osobnosti její nejvíce odpovídající scéna s králem (akt čtvrtý) došla úplné platnosti; z počátku trpěla úloha její patrným neklidem. Mnohem nešťastnější byla tentokráte slečna Libická s „Eboli“, kteréž scházela elegance a pikantnost naprosto. Dle stavu sil svých viděli bychom úlohu tu raději v rukou paní Peškové. S obsazováním úloh možno z části vůbec jinak zacházet. Při tak četném personálu není snad potřebí, aby paní Hynková namáhána byla úložkou „hofmistryně“, kdežto zase jiné vedlejší úlohy svěřeny herečkám, které nerozumným nadsazováním sebe samých tragoedii na frašku mění. Na divadlech soukromných stává se ovšem někdy, že oznamující lokaj mluví pathem nejvyšším a slova „on přichází“, že zavírají v sobě celý svět — nesmyslu.

Souhra byla vytříbena, meziaktí krátká, zevnější úprava nádherná. Podivně vyjímal se při nádheře té v Eboline komnatě toiletní stolek, pokrytý jednoduchým ubrouskem, zrcádkem a několika dělanými květinami, — byl to toiletní stolek chudé švadleny, pokora bez klekátka!

S novou správou jsme ještě v líbáncích a zařizujem teprv domácnost. Radili bychom tedy pro domácnost tu, aby se okna z garderob na schody a chodby vedoucí

pořádně zabílila a oslepila, pánům statujícím kombatantům pak aby se řeklo, že nemusí pro plaisir na panstvo své čekajících služek tak příliš hlasitě se bavit nebo i hašteřit.

Návštěva byla dosti četna.

Č. 103. ze 14. dubna.

Hádka pro nic za nic. Dramatický žert v 1 jedn. z francouzského přeložil A. H. Ponejprv. — Před tím (novým uvedením v scénu) **Nalezenec.** Veselohra ve 2 jednáních od Jos. Kaj. Tyla. První divadelní pokus slečny Jos. Čermákovy.[1]) Prov. ve čtvrtek dne 14. dubna 1864. —

První pokusy doléhají na nás až přechvatně, pravé umělecké krupobití! Přicházíme ze starších na mladší a v celku přibývá talentu při tom ubývání let, přišli jsme již až na patnáctiletou Čermákovou, — dále už v činohře ani nemůžeme, i stáří klade meze určité, za něž pravda více sáhnouti nesmí, aby se nestala experimentem lže. Ze všeobecného stanoviska vítáme upřímně mladost, kteráž pod lesklým svým praporem přirazila k táboru umělců našich. Mladost je jaro a jaro je i tenkráte milé a rozehřívá nás, když třeba teprv první listy rozvinuje. Jen že vždy a všude možným poku-

---

[1]) Josefina Čermáková, později provd. hr. Kounicová (1849—1895), byla žačka El. Peškové a náležela k nejlepším herečkám českým. U divadla č. byla od r. 1864 do 1873, načež odešla k dvorn. div. Výmarskému. Později, až do svého provdání r. 1877 vystupovala u nás tu i tam pohostinsku.

sům nepraktickým předejíti chceme, upozorňujem hned nyní — třeba nazdařbůh, že i nejkrásnější jarní stromek nehodí se k znázornění stromu ovoce již nasazujícího, zkrátka a zcela prosaicky řečeno, že nechcem při bohatém nynějším personalu, aby „jsem teprv sedmnácte let“ proneseno bylo hlasem sice vší cti, ale žádné víry hodným, že ale nechceme také opaku. V žádosti té obmezujem se ovšem sami „uměleckou možností“, řečené pak týká se jen náhod režijních, nikoli mladistvé slečny Čermákovy, o níž registrujem, že je talentem mnohoslibným.

Dobrým taktem zvolena jest pro ni na poprvé Töpferova (Tylem zkrácená a lokalisovaná) veselohra „Nalezenec“.[1]) K titulní úloze zde sahají rády herečky již routinovanější, poskytujeť příležitost k rozvinu virtuosnosti, kteráž ve výjevech rozpustilou mladost „Nalezencovu“ charakterisujících velmi může bavit, aniž by přece pravdivostí rozehřála. Pravdivosti úplně se domohla slečna Čermákova co do stránky zmíněné; co do momentů opravdovějších, v nichž se mravní základy povahy jeví, nemohou léta slečnina ovšem dosáhnouti již k pravdě, avšak i zde viděli jsme ledacos dobře dělaného a poznali rozumný návod, jenž zajisté dovede manýře předejíti i tam, kde individuálnost slečnina snad i později routinou nahražovati bude musit samostatnost. Ostaně odpočítáme-li i vše, co posud dělaného, odpočtem-li i neustálenou a nepokojnou posud

[1]) „Nalezenec“ vyšel v I. sv. „České Thalie“ (sbírce to pořádané samým Jos. K. Tylem v l. 1837—1841 u V. Špinky v Praze a dovršivši V svazků) r. 1837, bez udání cizího původu, ač u všech jiných tam vyšlých her přeložených nikde toho neopominuto.

akci, nehotový orgán, atd., zbude na „Nalezenci" slečny Čermákovy dosti pěkného, samorostlého a přirozeného. Slečna má talent rozhodný, jenž před námi přirozeně si počíná, — z toho kovu, myslíme, že se dělají veseloherní milovníce, kteréž i na rozhodně dobré charge stačí. Snad stačí i ve směru druhém, v obou případech však třeba ještě po nějaký rok rozumného manevrování. Slyšíme, že je slečna od svých pro operu určena; snad by byl v tom prospěch materielní, prospěch ale pro nás a vnitřní zadostučinění slečnino zajisté žádný.

Slečna Kubíčkova[1]) osvědčila se v malé úloze „Karolinky" opět co herečka rozumná, kteráž i v úloze jí cizejší čestně obstojí. Slečně Hřebíkové musíme raditi, aby v živosti své poněkud se umírnila. Panu Grundovi odpovídala úloha přímého „Leopolda" úplně a provedl ji s příjemnou také uhlazeností. Vedlejší úlohy byly platně obsazeny paními Hynkovou a Turnovskou a panem Kaškou. Pana Chramostu co „plukovníka" použila více než předepsané stáří nepředepsaná slabá paměť.

Následující na to novinka, francouzská jakás „Hádka pro nic za nic", odpovídá i nadpisu tomuto i bližšímu naznačení co dramatický „žert". Základní myšlénka je dosti otřepána a celá zásluha nové hříčky spočívá v dialogu zručně se rozvinujícím. Požadavkům dialogu takového, jenž od herce vše očekává, dostáli paní Pešková a pan Šamberg výtečně.

Podotýkám zde, že bychom i při jednoaktových

---

[1]) Vystoupila poprvé na Prozatímním divadle v „Svatojanském dvoře" dne 10. dubna t. Později provdala se za Frankovského a opustila divadlo již v letech sedmdesátých. Zemřela r. 1906.

hrách k vůli rozšíření svých literárních vědomostí přáli sobě zvědět jméno původního spisovatele.[1])

Návštěva byla prostřední.

Č. 105. ze 16. dubna.

---

[1]) Tato výtka Nerudova není jen tak do větru. Nectnost neudávati autora při překladu bujela tehda vůbec, zvláště však při dramatu. Jak nešvar tento byl rozšířen, o tom dává svědectví roku 1889 pražskou „Alliance française" vydaný „Catalogue des ouvrages français traduits en Tchèque", jenž takovýmto překladům věnuje celá zvláštní oddělení II. a IV., str. 48—54 a 122—130.

Jiříkovo vidění. Pohádka se zpěvy a tanci v 5 jedn. od Jos. Kaj. Tyla. Pohostinská hra sl. Ledererovy od divadla olomúckého. Prov. v neděli dne 17. dubna 1864. Hra odpolední. —

A opět debut! Nevíme sice, kolikáté již pro obor lokálních zpěvaček, o slečně Ledererové můžeme ale říci „při té že zůstanem!" Tím není ovšem řečeno, že slečna Ledererova má také zůstat na stupni, na kterém nyní stojí; naopak my budem velmi napomáhat, aby dostupovala vždy výše. Úloha „Kačenky" pohybuje se vzdor častým základním proměnám svým přece jen ve všeobecných formách lokálních partií, je sice lehce kreslena, nikoli ale zároveň s povahopisnou hloubkou, z čehož vyjímáme jen obdobu její ve čtvrtém aktu, „Kristinu" totiž. A jako spisovatel sám pohybovala se také slečna Ledererova ve všeobecných formách lokálních zpěvaček, přibírajíc teprvé v jednání čtvrtém herecké hloubky. V rámci jednání toho měla slečna některé šťastné tahy genrové, kdežto v ostatním jevila pro obor svůj vždy ještě uznání hodnou routinu, dostatečnou již klidnost, rozumné pronášení prosy, dobrý zpěv a také příjemný

zevnějšek, kterouž poslední sice nahodilou, pro lokální zpěvačky ale veledůležitou vlastnost již jen z referentského zvyku uvádíme, neboť pěkných zevnějšků nyní prší do českého divadla.[1])

Slečně stál po boku pan Mošna co „Jiřík". Již nyní lze s určitostí říci, že pan Mošna nepovleče komiku svou všední voznicí; jeho komika vyniká tím, že působíc rozhodně, přece zůstává přirozena, možna, že ve figury její věřiti lze. Z esthetického (stanoviska) musíme takovou víry podobnost výše ceniti komiky i nejdovedněji přehánějící; třeba by tato nás více rozesmála někdy, více přece uspokojuje onano. Dosti silnému, ač někde posud ještě příkrému hlasu páně Mošnovu přáli bychom dodatkem dobrou školu, myslímeť dál než na frašku a máme vaudeville národní a národní lehkou operetu za důležitou část tvořícího se teprv repertoiru.

Režie nás nadál v „Jiříkovu vidění" obsypala komiky zcela po döblerovsku. Především „Bonafides-Bonifác", v němž pan Kochanský pohyboval se Scholzovou[2]) manýrou zcela šťastně; hraje obratně, zpívá při zbytku svého kdys prý tenorového hlasu správně a česká jeho deklamace se tříbí; až poslední jazykové překážky překoná, v čemž mu poněkud přechvacující se mluva vadí, vybřede z nabylé tím pak větší klidnosti také více dobrých jednotlivostí.

Pak zde byl co „Severin" pan Kysela, který je ostatně vždycky zde, v opeře i činohře, tragoedii i frašce

---

[1]) Terezie Ledererova, později provdaná za herce Jakuba Seiferta (nar. r. 1844), byla u česk. div. pražského engažována teprve r. 1867 a to co soubretta. Po odchodu pí. Hynkové převzala její partie. Roku 1889 odešla do výslužby.

[2]) Scholz, současný vídeňský komik.

a průměrně vždy dobře obstojí. V„Severinu“ vadila mu na všechen způsob naše vzpomínka na předchůdce,[1]) který zvláště „tiskařem“ podal chargi nepřekonatelnou. Ostatně nás při oddílu právě zmíněném napadá další ještě pochybnost. Referent nezná původní fakturu „Jiříkova vidění“, nemůže tedy také sdělit, zdaž Tyl zde vložil nebo naznačil kuplet nějaký; spojení ale nejvídenštějšího takového nápadu s blanickým českým rytířem patří i ve frašce k nemožnostem a má se na všechen způsob odstranit. Co čtvrtý komik působil pan Kaška, jehož histórický již „Honza“ historické své slávě také tentokráte neublížil. Pro fotografická alba naše bylo by pěkným příspěvkem, kdyby se pan Kaška v postavě „Honzy“ okoženkován a opentlen vyobraziti dal. K vydatné té řadě bojovníků pro smích a zkudrnatělou chvíli přistoupil ještě dobrovolník pan Šamberk v úloze journalisty „Vilibalda“. Při fraškové episodě sneseme vždy něco přílišnosti, jen když plně z humoru se vyvinuje, což se u pana Šamberka obyčejně děje. Obsazení úlohy té panem Šamberkem je alespoň proto již dobré, že nám pan Křtín v úlohách „journalistů“ — trochu ubližuje. Paní Hynková a Turnovská, pak slečny Hřebíková a Slavíkova byly dobry, tak že celek frašky činil milý dojem jistoty, jehož jsme dlouho postrádali.

Taneční přídavky těšily se přízni obecenstva, byly dobře uspořádány, ač nikoli novy. Ze slečen Rehwaldowy a Svobodovy mají se nejspíš náhrady za scházející ještě solové síly vyvinout; patrno, že baletní mistryně naše všemožně se stará o zvelebení skrovného svého sboru. — Mladý Emil Feigert tančil ohnivě a hbitě s Reh-

---

[1]) T. j. na Josefa Sekyru, 2. února 1864 zemřelého V. I. 2. Str. 271 sl. zde!

waldowou polský tanec, na divadelní ceduli prostě „Mazurka“, v choreografii však „polský mazur salonní“ zvaný. Figurám tance toho vadila mělkost divadelních prostor — a pletoucí se statisté.

Divadlo bylo přeplněno.

Č. 108. z 19. dubna.

Týden Shakespearovy slavnosti.

Mnoho povyku pro nic za nic. Prov. v pondělí dne 18. dubna 1864. —

Měli bychom vlastně psát články pod titulem „Shakespearova slavnost I.—II. atd.“, z mnohých příčin však odbýváme se pouhými zase referáty, počínajíce bez praeludia prostě nepěknou frásí, „slavnost Shakespearova je načata“, neboť vhodnější fráse nás v okamžiku tom nenapadá — zase z mnohých příčin. Při tom všem nemíníme ovšem ztenčovati velkých zásluh divadelní zprávy naši, kteráž přerušivši pravidelný proud svého repertoiru, učinila v ohledu tom velmi mnoho pro oslavu našich uměleckých snah. Ovšem, má-li být platné osvědčení uměleckých snah v tom, musí být také přípravy valné pro celý týden, byť i nejednalo se o uvedení v scenu kusů zcela nových, nýbrž jen o některé nové obsazení úloh, — časem důležitější než úprava z brusu nové hry. Jak se v ohledu tom dostojí, uvidíme.

Shakespeare napsal některé dobré hry, pan Kaška obstaral dobré kostumy, obecenstva sešlo se hned v pondělí více než obyčejně, a takž jsme začali slavnost známým „Mnoho povyku pro nic za nic“, veselohrou to, dle

kteréž nepříznivec jeden Shakespearův — jichž měl genialní Brit ovšem také do syta — soudil, že Shakespeare píše vůbec jen frašky. Byla to tak slavnost více rodinná, při které nedává se právě na slovíčko pozor a jeden druhému mnoho odpustí. Většina herců snažila se jakous božíhodovou mdlobou vyznačovat slavnost a bylo by se jim také podařilo, kdyby zase pánové Šimanovský a Kaška, pak paní Pešková bezohledně (byli) nesnažili se podat něco lepšího. Nekolegiální snaha ta se jim také zdařila; pan Šimanovský pozbýval znenáhla všechnu vížící chladnost a humor jeho právě tak dobře oučinkoval jako lehkostí svou příjemná hra paní Peškové; pan Kaška pak má pro konšele „Kalinu" nejpravdivější tón jakého žádati lze.

Neberouce více ohledu na časové požadavky, rectius na požadavky týdenní, musíme o ostatním ledacos zaznamenat. Při slečně Malé pozorujem po nějakou dobu, že na stanovisku již dobytém klidně stojí a odpočívá; beřem to za přirozený úkaz životní, přesvědčení jsouce, že za krátko naskytne se zase síla zvýšená. Pan Polák („Don Juan") navykl sobě jakýs pohodlný způsob mluvení, kterýž sice ledem svým někdy charakterním úlohám prospívá, často ale životní jiskru zjizlivělé krve úplně přitlumí. „Don Juan" nesmí se ovšem okázale v popředí tisknout, k platnosti ale musí přijít, toho již vášeň jeho požaduje. S potěšením viděli jsme, že pan Braun snaží se, aby skutečně hrál. Sám cítil dobře ve scéně výslechu že naznačování opilství není tu více na místě a vzdal se toho v průběhu scény. Rovněž rádi zaznamenáváme, že slečna Slavínská nalezla již pravé místo své v personalu našem. Že jí byla pro první vystoupení její dána „Monika" ve „Svatojanském dvoře", vidí se nám nyní býti přímou beztaktností, ač nežádala-li slečna sama

za úlohu tu ze sebeklamu nevysvětlitelného; v menších úlohách lehkého druhu, nejspíše ve veselohře, bude místo její.[1])

Č. 109. z 20. dubna.

---

[1]) Slavínská vystoupila na Prozatímním divadle poprvé ve hře „Svatojanský dvůr“ dne 10. dubna t.

Romeo a Julie. Prov. v úterý dne 19. dubna 1864.

Z uznání hodného namáhání se regie vyplynula tragoedie „Romeo a Julie“ jako tučné oko: celkový dojem velmi příznivý, jednotlivosti zvláště uspokojující, — můžem být s tragoedií svou spokojeni. Prohřešili bychom se proti tradici i proti spisovateli, jenž nejohnivější všech píseň lásky ze žuly rodinné zášti vykouzliti dovedl, kdybychom nepočínali zde Julií samou. Velevděčný zde úkol pro mladou umělkyni, protože má úkol ten tolik přístupných stránek, vesměs pěkných; zároveň ale musíme říci, že viděvše mnoho a mnoho již „Julií“ často dle způsoby své dosti dokonalých, přece nemůžeme ani o jediné říci, že by nás byla některá úplně uspokojila. Žádá se tu právě úplné splynutí ideálního s reálním, a toho ovšem těžko dosíci. Slečna Malá nechávala snivost v povaze Juliině nadvládat a že na základu tom tvořila až po konec, dodalo hře její okrouhlenosti, celistvosti. Balkonní scéna byla překrásně rozdechnuta, z té nás ovanula v pravdě všechna něha milostné noci. Tón byl ovšem příliš ideální, slyšeli jsme spíše milostnou píseň než šveholící, živou dívku, takový tón ale zachvacuje, poddáváme se lahodě a rádi zapomenem ostatního.

Lyričnosti takové arci neodpovídá pak další průběh a ve scéně po smrti Thybaltově přešla slečna přes obtížné protivy dramatické poněkud lehce. Že však naše mladá umělkyně pomýšlela i na to, aby podrobnou hrou vždy víc a více působila, viděli jsme hlavně při samém zakončení jednání čtvrtého.

Juliina souhvězda „Romeo“, činila na nás z počátku dojem, jako by se do lásky velhávala, teprv později věřil Romeo-Šamberk v sebe sama a vzbudil také u obecenstva plnou víru. Při tragoedii nás často napadá, že by hercům velmi pomáhalo, kdyby sobě myslili, že hrajou na chudičkém některém jevišti z časů as tak Shakespearových. Mezi nahými stěnami, na nejvýš prostým suknem pokrytými, — místo nádherných kulis skromného ohlašovače, že diváci mají nyní sobě myslet břeh a moře, les nebo palác, — konečně bez napomáhajícího kostumu, který již tak na čtvrtinu sám figuru vylže, cítili by herci as sami velmi dobře, kdy se jim pravdy nedostává a kdy as vzbuzují již víru plnou.

Vždy víc a více se vytřibující a hotovější „Merkucio“ pana Šimanovského na př. obstál by všude. Trefnému vyznačení vlašské horkokrevnosti překážívá ovšem vůkolí, někdy až skandinávsky chladné. Pěkně sobě počínali pánové Grund („Paris“), Polák („Thybalt“) a Braun („Benvolio“). Snaživému panu Grundovi připomínáme, že sice dobré, když sobě všímá herec pokynů z budky napovědovy jako zpěvák taktovky kapelníkovy, že však nesmí ani jeden ani druhý na nich viset zůstati. Pan Lapil pohybuje se ve formách traditionálních, neodpovídajících více požadavkům divadla velkého; buď musí pan Lapil při úlohách podobných navyklý pathos prázdný svléknout, nebo se nesmí v úlohy ty více spouštět, zbudeť pro něho i v jiném oboru dosti

čestné zaměstnání. Tolik je jisto, že bratr „Lorenzo“ nesmí tak deklamovat, aby se obecenstvo při narážce na jeho učenost pousmálo.

Obecenstvo bylo vybrané, hojné a dojmům přístupné.

Č. 110. z 21. dubna.

Koriolanus. Prov. ve středu dne 20. dubna 1864.

Máme pro tragoedii síly dobré, v jednotlivém i vynikající, ensemble není však žádným způsobem ještě ustálen a na mnohých místech viklá se posud důležitý hřeb, který by snad na jiném místě zaražen, stál pevně sám i k pevnosti ostatního přispíval. Divadlo naše jest zkrátka ještě mlado a nepříznivá to věru nehoda, že poněkud nejistému kroku nakládati se musí též (břímě) Shakespearova téhodnu. Že v poměrech těch činí se všemožné, nasvědčuje veskrz dobrá komparserie: souhra vynucuje nám uznání, nejobtížnější scény lidu vycházejí jakoby z jedné ruky, z jednoho hrdla. Vše to lze úsilím a pilností vynutit, jednotlivec sám nad sebou nemůže mít ale moci té, jakou režie nad divadelním rámcem. Tolik velkých úloh, mnoholi nyní ráz na ráz jednotlivý herec hráti musí, zřídka kdy po sobě se žene i při hrách pohostinských. A tu mívá cestující virtuos vše, jak se říká nahráno, on upoutá k osobě své veškerou pozornost, vůkolí jeho vystačuje pak již pouhou slušností. U nás takové nahranosti není, v rychle se střídajících zjevech repertoiru dostává se předním hercům příliš mnoho velikého, tak že při opakování hry často se spokojují, když od prvního provedení zbyly jim jen všeobecné rysy. A že na jedné osobě nevisí veškerá po-

zornost, musí při nynější tragoedické záplavě vystupovat také každá vada v ostatním. Třeba tu býti skromným a spokojiti se se vším, co alespoň o více než o dobré vůli svědčí.

Naznačujíce Koriolana co představení celkem dobré, nebudem z uvedených zde příčin jednotlivostem světla ubírati. Nechcem ani vypočítat, o co stál tentokráte pan Šimanovský blíže „lvu kurdistanskému" než „Koriolánu", aniž měřiti, jak blízko některým novým obsazením přistouplo se k platnosti; co do ostatního pak spokojujem se také mlčky tím, co podáno.

Obecenstvo, opět četné, bylo taktéž spokojeno a neřeklo ani starořímskému valčíku ničeho, který v meziaktí nás nejspíše poučit měl, že se můžem na římský svět dívat směle novověkýma očíma.

Č. 111. z 22. dubna.

Kupec benátský. — Před tím: **Proslov** od J. Jeřábka, přednese sl. Malá. Prov. v pátek dne 22. dubna 1864. —

Při slavnostním osvětlení zakončen jest předevčírem Shakespearův týden v divadle. Vlastní hře předcházel Jeřábkův, poetickou myšlénkou oplývající proslov, jehož hlavnímu požadavku, deklamaci totiž co možná nejušlechtilejší, slečna Malá jakožto „Melpomena" úplně dostála.

Na to „Kupec benátský". Panu Koláru (zde ještě musíme dáti příznak „mladšímu") nedostala se úloha titulní experimentem do rukou, a přec to byla jistě zkouška důležitá, čeho as očekávati můžem od něho co prvního a nového zástupce oboru charakterního. Bývá již milým zvykem, že zmohše velkou práci, došedše po namáhavé chůzi na kýženou výš, s rozmyslem zpět se ohlížíme, i ti, kdož sami pracovníky byli, i ti, kdož pracovníky pozorovali. Mezi navštěvovateli českého divadla jest zajisté mnohý, který pamatuje dobu, kdy Fr. Kolár po jevišti ještě ani chodit neuměl. Nebylo možno ani zdánlivého cos prorokovat; talent dřímající byl ovšem zde, nečeské ale vychování poutalo ducha. Kolár neroz-

uměl duchu českému, jakž mohl na základě jeho cos původního, živého vytvořit! Znenáhla ustupovaly vady z vychování dobrému jádru českému, Kolár oživl, cítil oživení své, počal i uměleckým výtvorům svým, potud mrtvým pagodám, vdechovat život. Znám, jak velkou dráhu posud přeměřil, ne sice rychlým, za to ale jistým krokem. Prvně vydobyl sobě pevné a uznané půdy svými komickými chargemi, dodávaje těmto humorem svým původnosti. Z chargí postoupil na pravdivější napodobení humoristických stránek společenského života, vlastně na studium jejich a tvoření dle nich, čímž dospěl již na jednu stránku umělce charakterního. Nyní mu náhodou připadla i representace ostatních stránek, veškerého oboru úloh charakterních a ejhle, již „Shylok“ jeho jeví nepopíratelné nejen povolání, ale zároveň již i dosažený značný stupeň. Jeden dobrý „Shylok“ odešel, druhý se vyvinul, nevyhýbáme se porovnání mezi strýcem a bratrovcem. Zášť osobní i národnostní obdržely u Kolára staršího výraz bezprostřednější, abychom tak řekli — instinktivnější, u Kolára mladšího pak výraz reflexivnější; u onoho bylo více vášnivé krve, jížto nenávist zvláštní barvitosti ohnivé nabývá, u tohoto jest nenávist již chladným, nezvratným přesvědčením, jíž příkrostí svou celé postavě dodává odůvodněnosti; onen působil na diváka dojmům bezprostředně podajného, tento přesvědčuje a pak i zachvacuje diváka myslícího, zkrátka: „Shylok“ Kolára st. m ů ž e tak jednat, jak jedná, „Shylok“ Kolára ml. m u s í.

Zdálo se nám, že jsme tu viděli v jedné osobě znázorněnou pomstychtivost celého tupeného a potlačovaného národa. K tomu je ovšem plná oprávněnost, ač upříti nelze, že to má do sebe zároveň něco moderního, poboernovského a že snad sáhnuto i nad intence básní-

kovy. K reflexivnějšímu provedení, jež nejspíše bude hlavní vlastností všech charakterních úloh u Fr. Kolára a jež úplně vyrovnáno na vzdělance vždy výdatně působiti musí, přivádějí umělce našeho arci také některé okolnosti nepřemožitelné, jakéž co individuální ostatně každého herce určují. Abychom jedno uvedli, poukazuje pana Kolára již jeho poněkud pronikavý a lámající se hlas, by byla myšlénka více v podrobnostech vypracována, poněvadž v pronášejícím zvuku nižádné pomoci neobdržuje. Úřadem naším jest však také vytýkání všeho, co slabším býti se vidí. A tu musíme zde podotknout, že Shylok přetrvá i ztrátu dcery své i neukojnou pomstychtivost, že ho ale konečně ztráta všeho jmění zlomí. V směru tom musí být tedy zvláště scéna s Tubalem výraznější. Ostatně můžem další zdokonalení zůstavit směle panu Kolárovi samému, kterémuž přejem vytrvalost, aby nezůstal státi na výši prostřední. Vytrvalost přemůže také posavádní nemilé demosthenovské malheury, jakéž někdy vadí i nejlíp naučeným úlohám páně Kolárovým. Že pan Kolár nezapomněl pak ani na vyšperkování úlohy své, tomu nasvědčovaly leckteré mimické zvláštnosti, především ale celkovitému pojmutí výtečně odpovídající odchod ze soudní síně.

Co do ostatního obsazení třeba se obmezit jen na zjevy nové, jichž novou dobou vyvoláno dosti. V celku bylo vše uspokojivé, i pan Bil co „vévoda“; pan Mošna ale co „Lancelot“ předstihl daleko předchůdce svého[1]) v úloze té taktéž oblíbeného. Jak jsme již pravili, páně Mošnova komika nevylučuje ani v nejodvážnější formě nikde pravdy a možnosti.

Pan Grund převzal po panu Šamberkovi „Lorenco“,

---

[1]) T. j. Josefa Sekyru.

pan Šamberk po panu Kolárovi „Graciano", úlohy tím neztratily. Pan Polák vyznačoval se co princ Aragonský elegantní mluvou i pohybem, a při panu Braunovi („Marokán") zaznamenáme rádi pokrok, jakmile dovede méně platnému nedodávat zbytečné důležitosti.

Souhra i úprava uspokojovaly, jakož i hojná návštěva.[1]

Č. 113. z 24. dubna.

---

[1]) Představením „Kupce benátského" ukončen Shakespearův týden v Prozatímním divadle, kde mimo her, o nichž Neruda podal v „Hl." referáty, provedena též ve čtvrtek 21. dubna t. Rossiniova opera „Othello". Vlastní slavnost Shakespearova, již uspořádala „Umělecká Beseda", konána pak v sobotu dne 23. dubna v „Novoměstském divadle". Zahájena dramatickou symfonií Berliozovou „Romeo a Julie", načež po proslovu Špindlerovu předneseném Fr. Kolárem co „Prosperem" následovaly živé obrazy výjevů z dramat Shakespearových, počtem šest, z nichž první čtyry sestavil K. Purkyně, poslední pak G. Garajs, kdežto pátý seskupen dle obrazu Corneliova (Romeo a Julie, scéna v hrobce). Vše zakončil slavnostní průvod 230 postav z dramat Shakespearových, proslov Zünglův přednesený sl. Malou co Perditou a konečně holdování celého průvodu před poprsím oslavencovým. Hudbu k průvodu složil Bedřich Smetana. Tak oslavena zásluhou „Umělecké Besedy" českou veřejností 300letá památka narozenin Shakespearových; byla to do té doby největší manifestace toho druhu u nás.

Deborah. Obraz ze života občanského ve 4 jedn. dle Mosenthala od Jos. Jiřího Kolára. — Prov. v pátek dne 29. dubna 1864.

Nepodali jsme hned včera o pátečním provedení „Debory“ úsudku svého, že jsme chtěli určitě poukázat k tomu, jak se kritické nebe nad slečnou Malou jasní. Když jsme viděli slečnu poprvé na jevišti českém — byla v den ten „Kateřinou“ v Hugově „Angelu“ — pravili jsme vzdor heterogennosti úlohy, že mladá umělkyně hodí se spíše pro vysoce tragické partie, než pro sentimentální, polosnivé „Luizy“ atp., že tón její přeje spíše chladné nešené deklamaci a v téže dojde mnohem mocnějšího úspěchu. V úsudku svém nebyli jsme mýleni ani následujícími na to, poměrně velmi zdařilými „Luizami“, nemýlilť nás ani lahodný zvuk hlasu taktéž po případě měkce znějícího, jenž psychologickým momentům konečně přece jen prostředního dojmu opatřil. Co přátelé českého divadla i co přátelé umělců opravdově se snažících často jsme s nelíbostí pozorovali cestu, jakou slečna sobě v repertoiru sama razila, nebo dle přísných okolností raziti musila. Konečně jsme se dostali na mýtinu. Stojíme opět u „Debory“, od které skoro slečna vyšla a všeobecně se uznává, že „Deborah“ slečny Malé má ze všech úloh jejích, nevyjímaje ani takřka rovněž

velkou „Pannu Orleanskou", nejvyšší dokonalost, největší sílu náruživosti a největší samostatnost, čehož hlavně uznati sluší. Jinde než v oboru výše naznačeném není a nebude slečna doma, třeba by pokračující zdomácnělost na jevišti také ledacos cizejšího dovedla povznésti o stupínek nad prostřednost. Základy duševní jsou již u lidí rozdílny, z nich se vyvinuje to, co u lidí ctíme jakožto vynikající zvláštnosti jejich. Doufáme, že repertoir český podá slečně Malé příležitost, aby kráčeti mohla dráhou vlastní.

Pomíjejíce dobré staré obsazení, pokud se udrželo, podotýkáme jen, že panem Kolárem, panem Šamberkem a slečnou Kubíčkovou povzněšeny jsou opět úlohy „Abrahama", „Josefa" a „Hany", učitel páně Polákův pak že měl pěknou koncepci pro sebe. Nikoli ale nepochopujem, proč v „Rubenu" nepodala se příležitost panu Braunovi, aby ho večerní obecenstvo naše řádně posouditi mohlo, jakož zůstává tajemstvím, proč „židovka" z dobrých rukou slečny Lipšovy dostala se do rukou slečny Slavínské. Pozorujem vůbec okázalost v tom, jak se slečně této úlohy šmahem přidělují, místo aby se vhodného času vyčkalo; podobné „Tisknutí do popředí" neprospívá slečně, tím méně ale uměleckému ústavu.

Návštěva byla hojna. Č. 121. z 2. května.

Macbeth. Prov. v pondělí dne 2. května 1864. —

Opatrně přikročujem k posouzení reprise „Macbetha“. Pro nás nemůže ovšem hra opakovaná mít menší zajímavost než hra poprvé provozovaná, důležitost se nesetře pro ty, kterým i slabší žilobití sledovati jest.

Když jsme spatřili jednou kus dobře provozovaný, přejem sobě pak v témž kuse pokrok, kam až vůbec možným je. Ješitné to ovšem přání tam, kde nejčastěji slyšán nářek, že každé opakování bývá slabší. Abychom nebyli stíháni pro „požadavky přílišné“, podotýkáme raději hned, že předevčerejší hra měla v celku více sice rozviklanosti, že však jednotlivosti dříve vynikající jevily se tenkráte ještě co vypracovanější. Jmenovitě přiznati to sluší panu Šimanovskému co zastupiteli titulního hrdiny a sice zvláště ve velkolepé noční scéně před a po vraždě. Démonický ten pud, který Macbetha k činu přivádí a po vykonaném činu takřka v lomcující zimnici se zvrací, nalezl mistrovského výrazu; zde vanul opravdový, mocný duch tragiky, zde postačovalo slovo pouze vydechnuté k docílení rozčilujícího dojmu. Byli bychom trochu toho „vydechování“ přáli ještě scéně s duchem Bankovým. V scéně té jest z počátku tón lhostejnější na svém místě, později nesmí však vedlé mocnějších výbuchů zúplna se ztrácet rozechvívající výraz hrůzy.

Úplné rozkládání fysických sil má v následujících ještě výjevech dostatek místa.

O slečně Lipšové pravili jsme již, že co „Lady Macbeth" znázorňuje nám hereckou dokonalost; scéna pološílenství byla opět záchvatně hrána. Nechť nemýlí slečnu, že namáhání duševní nebývá ani nejvybranějším obecenstvem vždy rovně hlasným vyznamenáním odměňováno jako namáhání sil hmotnějších.

Panu Šamberkovi nepůsobí obor, jakýž v tragoedii zastává více té radosti jako obor veseloherní. Značná sehranost jeho nenechává úlohy ovšem klesnout, a co do zevnějšího činí jim zúplna zadost; pohřešujem ale ten vnitřní, teplý proud životní, který kdys „Ferdinandy" a „Moory" jeho prochvíval a který nyní u větší ještě síle ve veselohrách nás uspokojuje. Není ještě dostatečné náhrady, abychom jen mlčky se spokojili s výměnou divadelních škrabošek.

Divadelní stroje naše nepracují ještě dosti kluzce, jak jsme při zjevu Bankovu viděli.

Návštěva byla prostřední.

Č. 123. ze 4. května.

Šachy. Veselohra ve 3 jednáních od Václava Vlčka. — Ponejprv. Prov. v pondělí dne 9. května 1864. —

Po dlouhých přípravách a mnohých repertoirních lžech provozovány jsou konečně předevčírem Vlčkovy „Šachy", veselohra ve třech jednáních. Beze všeho všeobecného rozbíhání se vypravujem zde hned obsah stručně. Čas děje jest červen roku 1757, místo Kolín nad Labem; děj se pohybuje tedy v rámci historickém. Prus Tettenborn (p. Chramosta) je v držení Kolína. Jeho synovec, pruský poručík Silvic (p. Grund), mladík to pohyblivé živosti, zamiluje se do dcerky sládka a radního Válečka (p. Kolár). Jeho dcerka Cecilie (slečna Malá) brzy je mu nakloněná a dle všeho zdá se, že také matka její (sl. Lipšova) nemá ničeho proti lásce dceřině. Překážkou je nepřátelství mezi Prusy, jichž hlavní zástupce je přísný, až přečasto o šibenici mluvící Tettenborn, a lidem domácím, jehož mimo sluhu Ivana (p. Polák) jediným zástupcem je Váleček. Vedle protivy té proplétá se celým kusem co princeps regens do všeho se pletoucí „Ševelský", pandurský důstojník (p. Šimanovský). Tento Ševelský není ale vlastně důstojník pandurský, nýbrž virtuos flautista a k tomu po dlouhá léta ztracený bratr ženy Válečkovy, jenž ho byl z domu vyhnal. Něčím, snad že flétnou, byl se zalíbil králi Fridrichu II., od něhož má

v kapse list, že nesmí být nikým souzen než Fridrichem samým (možno, že spisovateli na mysli zde tanula milost králem Sigmundem Šlikům udělená nebo nějaké historické faktum podobné). Má také při sobě vojenský rozkaz pro Tettenborna samého, jenž má k vůli příchodu Daunovu vytrhnout z Kolína. Snad že, aby od svých příbuzných nebyl ihned poznán, přišel ke Kolínu v přestrojení pandurském; na jinou příčinu se z kusu nepamatujem, leda že je milovníkem divných žertů, a co taký chová se také po celý kus. Nechal se ze žertu zajmout, prospal noc v kůlně, roztrušuje paskvily a hrozebné listy proti Prusům, vyhrožuje Silvicovi, jenž ho střeží, že ho samého zavříti dá, zvěstuje Tettenbornovi, že ho bude komandovat na pochod z Kolína atd. Se Silvicem provozují zvláště jakous kavalírskou závodní hru. Konečně vytasí se s listinami svými, Silvic dostane Cecilii a hra je u konce.

Není pochybnosti, že z vypravovaného kusu mohla by se veselohra vyvinout, aniž by bylo třeba rafinované dovednosti jako ke Kotzebuovu pověstnému „drátu". Vlčkova práce je však více dialogisovaná novela, kteráž při čtení, domyslu volné brány otvírajícím, snad by i napínati mohla; veselohrou, ba vůbec divadelní hrou to ale není. Je zde síla situací, které by nás snad zajímaly, kdybychom jim rozuměli, síla děje zapleteného, při němž ani nevíme, proč se děje, ani jak se zaplétá, také síla samostatných charakterů, které nám ale vesměs zůstávají lhostejny jako ty cizí osoby, kteréž potkáváme na náměstí a o nichž nevíme, za jakým cílem kráčejí. Vidíme živé postavy, jejich život je nám ale hádankou. Pan spisovatel namáhal se patrně, aby vše, co se děje, pokryto bylo rouškou tajuplnosti; teprv po skončení hry rozumíme n. př. výjevům prvního aktu, kteréž dříve minuly

bez výsledku a nezůstavily také chuti k pozdější rekapitulaci. Patří již ostřílenost staršího divadelního pozorovatele k tomu, aby bez bolení hlavy sledoval a porozuměl ději, a i tomu může se přihodit co nám, že jsme lhostejného nám ostatně flautistu Ševelského měli až po konec hry za tajného pruského generala. Spisovatel sám ovládá ovšem toto moře tajností, ze zvláštní radosti však nad tím, že mu nikdo nerozumí, ponechává sobě klíč až po konec; navštěvovateli divadla musí být při tom jako hry v šachy neznajícímu diváku, který sedí vedle mlčky hrajících šachovníků.

Abychom tedy již krátce hlavní vadu vyznačili, pravíme, že je spisovatel úplně neznalý divadelních požadavků: zauzlování, jemuž nerozumíme, nenapíná nás na rozuzlení; jen když vidíme **jasně** děj **před námi** se splítat, jsme žádostivi, jak se rozplete. Na zauzlení vynaložil pan Vlček skutečně velkou píli a třeba i domyslu, a pro píli tu nemůžem již úplně pomlčeti o práci jeho, byť i původní novinka sama o sobě nežádala vždy pozornosti jakés. V celku se podobá, že se namáhal pan spisovatel; aby podal něco pravidelně vzorného — abychom nesahali k dalekým příkladům, snad něco podobného české „Jeftovně“ nebo německé Kleistově hře „Krug“.[1]) Avšak i tento „Krug“ vrcholí ve své soudní, skutečně komickou sílu mající scéně, a taková scéna schází „Šachům“ naprosto, a pak, vždyť dávno uznáno, že „pracování k vzornosti vždy mívá příchuť fadessy. Co do charakterů, pravili jsme, že je tu dosti rozdílných, avšak až k činnosti prohlouben není žádný. Co do situací, je

---

[1]) Míněna tu proslulá jednoaktová veselohra Jindřicha Kleista „Der zerbrochene Krug“.

taktéž rozmanitost, ale bezúčelná, a některá situace podobala se nám, jako by byla vymyšlena pro obecenstvo, pro jaké napsal Gutzkov nám úplně nezáživné „Zopf und Schwert". Konečně co do dikce přiznati slušno, že je přesna a nevšední. Spisovatel napsal veselohru svou veršem a snad že verš ho svedl, že mluví všechny osoby stejně vznešeně. Dost divně vyjímají se na př. v ústech prostého sluhy výrazy „žena srdnatost", „šeptmo (!) kráčející smrt" atd. Po chůdách-kráčející verš přitlumuje také každou jiskru humoru, kdekoliv svěžeji vyšlehne. K vůli slovním hříčkám prohřešil se spisovatel i anachronismy a nechává na př. r. 1757 kolínskou dcerku mluvit o „vypískání někoho".

Myslíme, že netřeba již jasnějšího a příkřejšího naznačení, že „Šachy" jsou plod nezdařený, pochybený. Nejsme dětinsky nezralého náhledu, že nezdařený jeden literární plod je právě již „zahanbením" spisovatele; kdož ale o připuštění na jeviště rozhoduje, kdo volbě novinky dáti musí sankci konečnou, má býti na všechen způsob vybíravějším. Ovšem se nám může právem namítnouti: „Vždyť chcete novinky, hlavně originaly, a kdybychom nedávali „Šachy", řekne se nám: Byly vám „Šachy" zadány, vy je nehrajete z jakéhos strannictví!

Herci přiložili patrně velkou píli, vlastní tvůrčí chuť zašla jim snad při první již zkoušce. Nevíme, jak dostáli intenci spisovatelově, kde ale nedostáli, musí sobě spisovatel, jenž příliš mnoho snaží se často vyjádřit kratičkou všeobecnou větou, přičítati větší část viny. Abychom ale i zde po obyčejném zvyku dostáli povinnosti své, přiznáváme se, že jen pánové Kaška a Kochanský úlohami svými reussovali. Pan Šimanovský snažil se sice taktuplně „Ševelskému" dodati opravdovější základ na protivu pohyblivému „Silvici", při tom ale staly se

i lehčí scény příliš opravdovými, jako na př. planá přec vyhrůžka o vypálení prachu (sklepní scéna v aktu prvním). Že se pan Šamberk sprostil „Silvice“, nejevilo zvláštní ochotu k spisovatelstvu. Pan Grund je na úlohu takovou posud sláb, nápadný u něho verš měl přechvatným mluvením značnou monotonii.

Povážlivý úkaz byl, že při prvním představení novinky bylo divadlo prázdno; snad že roztrušované napřed pověsti byly příčinou. Přátelský aplaus několika mladistvých rukou třeba přátelsky posouditi, což také pan Vlček mohl mimo divadlo někdy a někde učiniti.

Č. 130. z 11. května.

Hamlet. Prov. ve středu dne 11. května 1864.

Činí-li nám někdo potěšení snahou svou, jest to zajisté pan Šimanovský. Vidíme v něm repraesentovanou svědomitost, spojenou s talentem opravdovým, a obé ho povzneslo až k výši, na které se oba hrdinsky tak krásně snoubí s oborem charakterním v největších výtvorech básnických. Pan Šimanovský má několik ještě kroků k samému vrcholu, ovšem z posledních těch kroků je každý dlouhý a žádá mocné napnutí sil; jsou-li ale přemoženy, je vrchol pak již majetkem stálým. Dlouhou a pracnou měl také pan Šimanovský dráhu, ta budiž poučením naturalistům mladým, kteří myslí, že v prvním rozběhu dojdou cíle, a nezdaří-li se hned k snadnějšímu se obrací, nebo hned vůbec s uměním se rozlučují. Jest nám co referujícím také o panu Šimanovském leckdy zaznamenati pochybnost naši o pojmutí celistvém nebo o zchybené jednotlivosti; snahu, a to snahu obyčejně šťastnou, nelze nikdy upřít: po jeho předvčerejším „Hamletu" pak musíme se upřímně vyznat, že jsme ho obdivovali. Co dříve „Hamletu" vadilo, padlo nyní; pan Šimanovský tvoří ho původně. Průvodní myšlénkou jeho „Hamleta" bylo, že tento v rozbíhající se reflexi své dostoupí tak daleko, že ani v ducha vlastního otce svého

*

nevěří, předpokládaje někdy, že i zde mohl svůdný zlý duch jakýs vzít na sebe klamný hav. Tím se stává reflexívní Hamlet ovšem ještě reflexívnějším, myšlénky musí být ještě odstupňovaněji pronášeny; provede-li se však, je věčně myšlénkou zmítaný Hamlet tím dojemnější, někdy pak, jako při zjevení ducha v matčině jizbě, zdá se nám opravdové již šílenství tlouci na spánky Hamletovy, ze simulace stává se nadpoloviční pravda, zjev ducha nabývá přirozenosti. Páně Šimanovského „Hamlet“ zdá se nám velmi poslušně sledovat intence básníkovy. Nejdřív smutek synův dojemný, pak mocná rozhořčenost, která při hloubavém a stále rozvažujícím duchu přichází až k bolestné mdlobě. Do tohoto stadia spadá pak monolog „Být či nebýt“, který u mnohých herců obdržuje ráz náruživé zoufalosti, u pana Šimanovského však důsledně měl jen přídech chladného rozboru. Takové pojmutí snese ovšem mnoho pilování ještě a ciselování až k propracování epigramatickému, od kteréž konečné virtuosnosti i nás i pana Šimanovského osud pak již zachrániti račiž. Skrovně shromážděné obecenstvo uznávalo přednosti hry a vyznamenalo pana Šimanovského po aktech i při otevřené scéně vřelým vyvoláním, někdy až dvojnásobným.

Tétéž pocty došla slečna Libická co „Ofelie“. Opomíjíce dálšího obsazení známého, podotýkáme jen, že z novějších posil byl pan Braun zaměstnán co „herec“ a že deklamoval rozumně. Zcela musíme schváliti, že herec v kuse zaměstnaný hraje pak při divadelní scéně zase „vévodu Gonzalu“; v tom je i rozum i takt. Ještě líp by bylo, kdyby jeviště scény té bylo upraveno historičtěji, s onou jednoduchostí prostou všeho dekorování, jaká panovávala. Masku a hav může herec také při měšťanském šatě historickém vzíti.

Nemůžeme pomlčet o jedné směšnosti, která se nyní na jevišti našem přihazuje. Nový ředitel zřídil nové kostumy a k těm se chová vše se šetrností, jakou hošík k svátečnímu obleku svému mívá. Romeo musí opatrně padnout na pohozený plášť a pro Hamleta je již napřed koberec rozestřen u sedadla „Ofeliina“, kdežto podlaha u králova sedadla vypadá jako u žebráka. Napadá nám tu onen venkovský ředitel, který chodil po celý večer za hercem, aby tento sobě nikde nesedl a tím šatu svého nepomačkal. Č. 132. z 13. května.

Ouklady a láska. Prov. ve středu dne 18. května 1864. —

Divně se vyjímá na repertoiru našem rubrika „připravených her“, buď že jsou připraveny, aby vyplnily ledabyle večer, když se neví jiné pomoci, buď připravují se na šťastnou příležitost, za které by jedině proto na jeviště vyšly, aby jednotlivým hercům poskytly příležitost ku vyhloubení a prozkoušení úlohy dříve již šťastně založené. Takovýmito hrami v přípravě byly n. př. „Macbeth“ a „Hamlet“ k vůli panu Šimanovskému, „Don Carlos“ a „Shylok“ k vůli panu Kolárovi a třeba ještě jiné. V tom byl by system, tou cestou by se kráčelo k rozkvětu jinak tíže možnému. Že „Ouklady a láska“ k takým kusům však nenáleží, troufali bychom si dokázati. Hra právě jmenovaná pohybuje se traditionelním u nás již provedením svým v oněch monotonních sférách nešené deklamace, která méně hledí k tomu, aby myšlénce dodala tělo, celku přirozenost a možnost, než k tomu, aby dojmu docílila efektním rozložením, stupňováním, nebo přitlumováním hlasu, jenž spíše celé situaci vyhovuje než lehčímu obratu v dialogu. Z toho povstávají manýry, školy, jež třeba až virtuosnost připouštějí, avšak jen virtuosnost v jistých mezích, vyluču-

jící vlastní život samoplodný. Školy takové mají již historii svou v Německu, Francii a Anglii, a jednotlivých, dle svého způsobu výtečných zastupitelů jejich seznali jsme již četně. U nás by jakákoliv „škola“ vždy špatně a zhoubně působila na herce, obecenstvo i literaturu; my přejem vzdor tomu úplně volnému rozvinu jednotlivcovu, a v přízni té jdem až k tomu, že třeba i výše naznačenou manýru snesem, jen když v ní něčeho dosaženo.

Po všeobecných těch slovech můžem konstatovat, že zástupitelé hlavních úloh v „Ouklady a láska“ slečna Malá („Luiza“) a pan Šamberk („Ferdinand“) byli od obecenstva hojným potleskem odměňováni za vynikající momenty hry své. Mimo pěkné rozkládání zvučných hlasů a milou eleganci obou jmenovaných umělců viděli jsme také zakládání hlubší karakteristiky u pana Šamberka hlavně v scéně s Milfordkou, u slečny Malé pak při psaní listu, scéně to u slečny ostatně vždy významné.

Páně Kolárův „Kalb“ stojí vzdor episodnosti své ovšem na prvním místě; je to studie již dokonaná, jasná. Zajímavý byl „Wurm“, v němž pan Polák neměl sice zápasu s předchůdcem nebezpečného reminiscence budícím, přece však úkol, aby dokázal sám způsobilost všestrannější, což se mu také podařilo. S počátku, pokud povaha Wurmova jenom jednotlivými paprsky se ozařuje, zdála se nám povaha ta jaksi po domácku naznačována; ve velké scéně Wurmově však, při diktování listu, objevila se tato jednoduchost co poklid, jakého podlost dlouhou praxí také v životu nabývá; ledovitost tónu, klid dobře vypočtených pohybů ovládaly dojemný děj mistrně a daly rozvinu jeho ráz nutnosti. Myslíme, že líčení povah druhu Wurmova bude pana Poláka nejvlastnějším polem.

Novým byl také pan Chramosta co „Müller“ a přivedl ho k platnosti routinou svou, při čemž se nejvnitřnějšího jádra úlohy té přece nedomohl; vadí jen příkrá pronunciace, k jaké drsnější hlas nutí. „Milfordka“ slečny Libické nezměnila se a jest již známa. „President“ páně Bláhův byl milé dobrotisko, jemuž každý věří, že vplyv jeho visí na vplyvu někoho jiného, třeba Milfordky, a že vůbec je lepší než pověst jeho.

Návštěva byla po slavnostních dnech slaba.

Č. 138. z 20. května.

Loupežníci. V neděli dne 22. května 1864. Hra odpolední. Ve prospěch Frant. Kolára. — V Novoměstském divadle.

Schillerovi „Loupežníci" mají na českém jevišti co do provedení dobrou pověst; ve všech třech Moorech byly vždy herecké dobré síly, v Kosínském vystupoval obyčejně nadějnější začátečník, magistrátní osobu hrál vždy pan Kaška a i v úlohách ostatních nadvládalo dobré obsazení. „Loupežníci" mají u nás již také historii svou, byliť vždy na repertoiru „pohotově", a právě proto zrcadlily se v nich dosažená výše i změny našeho personálu. Mnozí z nás mohou dle zrcadlení toho alespoň historii jednoho divadelního decennia vylíčit, v němž pamatujem mnoho vznešeného i veselého a byť z poslednějšího třeba jen historické své právo mající nehodu, že zvěčnělý Sekyra, jehož „Špiglberg" ostatně uznání zasluhoval, vždy v první scéně své vedlé sedadla sedal. Z vážných stáli, jak praveno, vždy Moorové na předním místě. „France" hrál do nedávna starší Kolár, v jehož rukou úloha ta byla již hotova, třeba by barvy její byly někdy zase vybledaly, a nyní uvázal se v ni dědic Kolár mladší. Ač zakládal tento „France" co povahu nadmíru náruživou, čímž soucitu popřává se více půdy než při hře klidné, vypočtené, chladné, dovedl vlo-

ženým ohněm přece zase vykouzliti přednosti jiné. Páně Šimanovského „Karel“ je znám co postava velkých rozměrů hrdinských a nešené dikce; možná-li, vyplňuje nyní rámec ten ještě úplněji.

Uvedem-li z dálšího obsazení slečnu Malou („Amalie“), pana Grunda („Kosínský“), pana Chramostu (starý Moor), pana Brauna („Roller“), pana Poláka („Herrmann“), nemíníme ani dále sahat a podotýkáme jen, že také souhra byla celistva, dobra.

O beneficích vídat naplněný dům, bývalo u nás milým zvykem, a prázdnější divadlo svědčilo skoro již o skrovnější oblibě hercově. Nyní nevíme ani, čeho je prázdnota kriteriem hlavním. Pan Kolár patří zajisté mezi nejoblíbenější herce, hrál tentokráte v nové úloze velké, a přece byla sedadla a lože sotva s polovice obsazena. Možno, že navštěvováním prozatímního malého divadla přivedlo se obecenstvo takřka instinktivně na méně četný rozměr, a pravda také, že včerejší parter a nejvyšší galerie by se byly do nábřežních místností zajisté nevešly; velmi neradi bychom ale nevyplněná místa přičítali tomu, že obecenstvo není snad srozuměno se chevaleresknosti beneficianta, který k čestnému svému dni nepozve každého zvláště. Pravda také, že dřívější benefice spadaly dohromady s jediným představením za týden; nemůžem ale za to, že na nás prázdnota, a byť i jen dvou lavic, vždy nemile působí.

Č. 141. z 25. května

Zkrocení zlé ženy. V pondělí dne 30. května v Prozatímním div. — Druhá poh. hra Kat. Friedbergovy, první tanečnice od cís. div. v Petrohradě: **Robert ďábel.** Opera v 5 jedn. od G. Meyerbeera. — **Jelva, sirotek z Ruska.** Činohra ve 2 jedn. dle francouzského. Hudba od Reissigera. Prov. v Prozatímním div. v úterý dne 31. května 1864. —

Pravý význam choreografického umění lze studovat jen na zjevech, jakým je slečna Friedbergova, — takých zjevů je však málo. Zde je tanec uměním, neboť dovede krásně podat myšlénku krásnou; pohyb tělesní dovede zde totéž co slovo v básnictví, tón v hudbě, barva v malířství. Tanec slečny Friedbergovy je úplně dramatický, budí pozornost naši, napíná, rozechvěje, dojme nás, tanec slečnin je život, s nímž a v němž možno i nám dále žíti a myšlénky z něho abstrahovati. Každý pohyb slečnin mluví, nebo, chcete-li, zvučí nebo i maluje, na všechen způsob ale vyjádřuje vždy plně a krásně, co vyjádřiti má. Viděli jsme již mnoho virtuosek tanečních, u všech však byla virtuosnost nohou hlavní věcí, co k tomu přičinily monotonně se pohybující ruce, nebo stereotypně vyzývající blýskot očí a zubů, nemělo váhy, nebo mělo vedlejší účele. Jinak při Rusce slečně Friedbergové.

Pružné, krásné a nepřekonatelnou virtuosností ovládané tělo prodchnuto je žilobitím dramatického života. Friedbergova je velkou tanečnicí a velkou herečkou. V tváři její zrcadlí se vždy celá situace, oko její je stejně výmluvné, i když se opírá o předmět některý, i když hledí do prázdna, i když je sklopeno. Znamenité to mocné oko zůstává v atmosféře jeviště, nevybíhá nikdy zbytečně do řad obecenstva. Němý takový život působí na diváka zcela zvláště, což dovedla slečna Friedbergova stupňovat až k dojmu daemonickému v hrobeční scéně z „Roberta ďábla". Při „Jelvě" viděli jsme hlavně slečninu způsobilost hereckou, jen některé nepatrné maličkosti prozrazovaly, že máme zároveň ballerinu před sebou.

Ostatní v činohře a operní scéně spoluúčinkující herci a zpěváci přivedli úlohy své k platnosti.

V pondělí dávalo se „Zkrocení zlé ženy" s částečně novým, dobrým obsazením ve vedlejších úlohách.

Č. 150. z 2. června.

Satanella. Velký fantastický balet ve 3 jedn. a v jednom obrazu od Pavla Taglioniho. Hudba od Pagniho a Hertla. — Poh. hra sl. Kat. Friedbergovy a j. Prov. ve středu dne 8. června 1864 v Novoměstském divadle.

Bývá velmi často, že pověst převyšuje skutečnost, na př. že „Satanella“ je ve skutečnosti tak fádní jako za naší doby veškeré již satanství. Jediný první akt činí požadavkům na jakýs děj, organismus a celistvost zadost, z ostatních prosvítá důkaz, že líp je, když mluvené slovo nějaký smysl nebo třeba nesmysl podává, bez něho pak že potřebí velké vynalézavosti, aby balet stál na dramatické výši. Od řídkých baletů těchto, jakým je na př. „Vilis“, líší se co do ceny „Satanella“ velmi. Že přece zajímavosti se dopracovala, jest ovšem hlavní zásluhou výtečné Friedbergovy, pro jejíž individuálnost je titulní úloha jakoby zvláště vymyšlena. Kdybychem vládli výtečnou mašinerií, kteráž by překvapováním obecenstva služby dobré konala, musila by i „Satanella“ konečně přece se více líbiti. Vtroušené sem a tam tance byly třeba dobře myšleny a rovněž dobře vyvedeny, nehodily se ale všudy. Selský valčík německý je alespoň v baletu z francouzského života zlomky děje svého vážícím dosti nemístným úkazem. Efektní zakončení v zahradě nymf

bylo by ještě efektnějším, kdyby se na ohňostroj více naložilo a vodotysku alespoň tolik vody popřálo, aby se neblamoval. Hojně přítomné obecenstvo chovalo se z jistých příčin v celku chladně, přece však dostalo se slečnám Friedbergové a Jakšové, pak pánům Pricovi a Coronovi dosti lichotivého vyznamenání.

Č. 158. z 10. června.

Magelona. Od J. J. Kolára. Prov. ve prosp. sl. A. Libické v Novoměstském div. v neděli dne 12. června 1864. Hra odpolední. —

Jest již čas na vážnější, třeba krátké slovo. Nemíníme snad psáti proti nynějšímu repertoiru v celistvosti jeho, nemámeť po dobré rozvaze ani práva ani příčiny k tomu. Ředitel Liegert převzal divadlo nehotové, počátečnické i co do obecenstva i co do vnitřní své organisace. S uznání hodnou odvahou, kteráž prostředností se neuspokojí, počal hráti každodenně a zřídil dle toho personál operní i recitativní. Bylo k tomu právě potřebí odvahy, jaká v důvěře ve výsledek nevšímá sobě okolností nepříznivých, a ředitel Liegert se co do obecenstva českého posud nezklamal. Přišla doba letní, za které se mnohá divadla ledabyle protloukají, ano i zcela zavírají. Ředitel Liegert zvolil obrovskou práci, aby dosáhl opak jinde se dějícího; povolal vzácné hosty, přilákal jimi obecenstvo, že i nenasytné prostory Novoměstského divadla se naplňovaly. Nelze proti tomu ničeho namítat, máť také divadelní kasa velká svoje práva. Souhlasíme ovšem v zásadě s těmi, kteří tvrdí, že návštěva cizími silami docílená má vždy cos zimničného do sebe a že následovati může mdloba jako po každé zimnici; v praxi ale nemáme těchže ouzkostí.

Praha je dosti veliká, zámožna i zvědava, aby pohostinské hry odměňovala hojnou návštěvou a dosti pružnosti zachovala pak ještě pro dobře řízený, zajímavý repertoir domácí, jehož možno očekávati tím více při svěžesti, jakou by celý ústav mladý míti měl, jakou by měly míti hlavně řídící síly jeho, jež se teprv dále osvědčovati mají. Avšak náš letní repertoir domácí připadá nám jako aligator zaschlý v letním bahně, — prototyp vší pohodlnosti. Česká opera, která tak zdárně prospívati počala, která rozkvetlá mohla by divadlu našemu opatřit nejvydatnějších materielních prostředků, usnula a spí tak tvrdě, že každou zprávu o nové známce životní mnozí již považují za pouhý sen — a stagnace je při opeře mladé víc než poloviční smrt. Co do recitativního, děje se právě tolik, jen benefice způsobují jakýs vlažný ruch, mnohem chudší než druhdy benefice, když se jedinkráte v témdni hrálo. A přece víme dle divadelních časopisů, že dosti je zjevů ve světě uměleckém, kteréž by nás zajímaly, známe zásoby divadelní naší knihovny dostatečně, abychom mohli určitě tvrdit, že se posud pranic neučinilo pro upravení poměru spisovatelů k divadlu a pro povzbuzení spisovatelské činnosti. ano víme, že i v oné neúplné knihovně divadelní jsou zajímavé dramatické novinky přes rok již potově, aniž by na světlo dostati se mohly.

Nevíme, komu přičítati vinu, koho naznačiti co štěpaře jinde běžné „saison morte" na divadelní náš strůmek, komu vytknouti, že ponechává příliš mnoho podnikavosti ředitelově, aby vlastní pohodlnost neutrpěla. Možno, že třeba do řídících kruhů sáhnout, možno také že hloub a mezi síly exekutivni; ostatně na jmenech nezáleží, jsmeť bohudíky teprv v počátku zla, možno posud výtečně obrátit a nemáme valné příčiny, abychom

o dobré vůli pochybovali. Avšak zdá se, že dobrá vůle potřebuje dobrého popudu, a v tom ohledu nechť koná veřejnost povinnost svou. Co nás hlavně k dnešnímu slovu přimělo, není ani to, co se neděje, nýbrž zvláštní způsob toho, co díti se vidíme. Při střídavé hře naší ukazuje se totiž povrchnost v dny takové, které vypadají co abonentní doplňky. Nehledíme zde k tomu, co se hraje, nýbrž jak se hraje. A tu musíme přímo říci, že poslední představení „Strakonického dudáka"[1]) a „Ženského boje"[2]) nedosáhla ani prostřednosti, protože omrzelost jest daleko prostřednosti pouhé. Herci mladí, kteří na pověsti své teprve pracují, i starší někteří, jímž by dosažená vzácná pověst nedotknutelna býti měla, počínali sobě jakoby umdlení, — a poslednější výčitka zasahuje i do nejpřednější řady dámské! Co máme říci, když celý osud večera visí na rtech nápovědových a to za doby, za které veškerý činoherní personál má takřka plné prázdniny? Může-li člen operního sboru nebo orchestru vymlouvat se na hry pohostinské, nemůže to zajisté učiniti činoherec, ani v opeře ani v baletu nezaměstnaný — leda že snad zkoušky hostů ze zvědavosti navštěvuje. Byla to jen dvě, tři neb čtyry představení, ta ale jsou již dostatkem, abychom upozornili, že mladý ústav nesmí ani týden kráčeti na dráze takové, má-li se někdy státi starým, váženým ústavem. Či snad je omluva v letně slabé návštěvě? Pochybujem, že by umělec podobně chtěl se omlouvat!

* *
*

[1]) V pátek dne 10. června t.
[2]) V sobotu dne 11. června t.

Všeobecný byl souhlas, když slečna Libická oznámila k benefici své déle již neviděnou Kolárovu „Magelonu"; zdá se však, že obecenstvo uspokojilo se již souhlasem svým, neboť vyjímaje něco loží, byla v ostatních částech návštěva jen slaba. Nejspíš, že užití krásného dne k četným výletům, že také monströsní večerní představení[1]) obecenstvo odlákalo, které k beneficím oblíbených umělců vždy se dostavuje; možno také že cesta v poledním skoro ještě slunci mnohého odstrašila; pobytí v Noměstském divadle, jehož okna jsou k vůli slunci nyní zakalena, je za letního odpůlne mnohem alespoň příjemnější než v rozhřátém písku nějaké odevřené areny. Za to na nás působila tím mileji snaha herců, kteří se prázdnotou odstrašiti nenechali a jednou zase něco celistvě pěkného podali. „Magelona" slečny Libické měla i oheň i rozmysl pro sebe, byla dobře rozváženým, pěkně provedeným celkem, jenž teprv ku konci, snad pro fysické namáhání, poněkud bledl. Avšak to platí jen o krátkém okamžiku, za to vyznamenával se akt první vřelostí při zjevu dítěte a scéna s „Evou" stála na plné tragické výši. Velmi dobrým kontrastem k „Mageloně" byla „Eva" slečny Malé v ušlechtilé chladnosti a rozhodnosti své. Pan Kolár hrál „Lomnického" poprvé a přejem jen, aby při hádce se Sendivojem bylo ohně méně střízlivého; v ostatním podal povahu dobře. Pan Frankovský („Rudolf") pohybuje se posud v monotonní deklamaci, tak že nestačí na úlohy větší; že v celku rozumně nenuancuje, dává naději alespoň do budoucnosti.

Ostatní přičinili se dle svého ku zdaru. **Bez chiffry.**

Č. 161. z 13. června. Pod čarou.

---

[1]) Balet „Karneval-pařížský" s Friedbergovou.

Strašidlo. Veselohra ve 3 jednáních od Frant. Jaroslava Pechánka. Ponejprv. K závěrku: **Husička z Podháje.** Veselohra v 1 jedn. dle francouzského vzdělána od B. Novotného. Prov. v Prozatímním div. v sobotu dne 18. června 1864.

Chtěli jsme již učiniti návrh, aby referenti chodili k prvnímu představení původní hry ve zvláštním hrobničním kroji, — prozatím počkáme: v právě viděném „Strašidle" je aspoň poupě života a spisovatel pan Pechánek těší se skutečně nějaké svěžesti. Něco má prvotina jeho i ze všeobecného stanoviska rozhodně dobrého pro sebe na př. naproti „Šachům", nevystupujeť s důmyslem z domyslu, chce jen bavit a při tom dojde spíše nějakého výsledku než jakkoli „vytříbená" strojenost kantorská. Ostatně máme nejen ledacos, nýbrž i velmi mnoho také proti Pechánkově prvotině; že pak nemluvíme dnes de mortuis, můžem prvotinu tím přísněji pomluvit, — prosíme jen, aby spisovatel nemluvení „de mortuis" vztahoval mnohem více k samému talentu než k strašidelnému plodu svému.

Staré: „možno, že se to líp čte, číst bych to ale nechtěl", platí co do druhé polovice výroku onoho také zde; při dobré hře může „Strašidlo" jednou či dvakrát

bavit, a vedlé dobré hry budou působit také některé dobré vtipy, v dialogu obsažené. Na spisovatele samého nechť pak nadál působí vlastní slova jeho: „Talentů máme v Čechách dost (!), ale málo pilnosti“, a možno, že uvidíme od něho ještě skutečně dobré veselohry, a když těch ne, tedy dobré frašky. Spisovatel sám, jak myslíme, zvolil jen přehmatem název „veselohra“ místo „fraška“, neboť nejen základní myšlénka, nýbrž celá budova i dialog kusu má rozhodný ráz fraškový. Základní myšlénka, vážená při společenské naší jednotvárnosti jako tak mnohé jiné ze života studentského, nestůně aspoň otřelostí. Za to rozvoj skromného, na tři akty roztaženého děje tím otřelejší, vlastně začátečnější. Začátečnictví je zde vlastně ve všem, v charakteristice, v scénách, ano i v příchodu a odchodu osob. Spisovatel chtěl učinit příliš mnoho, nechává situace rychle se střídati, hromadí osoby, a překazil přílišností tou možnost pracování do hloubky. Tím zase musí přirozeným způsobem hra jeho učiniti dojem práce povrchní, práce jen několikadenní, ač zajisté pracoval dosti dlouho, třeba by snad sám opak tvrdil, jako mnozí spisovatelé činívají. Ve vadě zmíněné je zároveň obsažena slabá charakteristika jednotlivých osob; vidíme charakterisování jen ve způsobě mluvení, nikoli v obsahu mluveného. Avšak ve formálnosti té vidíme zároveň jistý zárodek, který později může se vyvinouti na prospěch. Pan Pechánek ovládá totiž dialog způsobem skutečně prostonárodním, on zná řeč lidu i vtipné obraty řeči té a užil jich již i v prvotině své místy zcela pěkně. Kdyby psal kouzelné frašky druhu Tylových, má již jednu obtíž překonánu. Také smysl pro dobré situace musí se přiznat spisovateli vzhledem ku zakončení prvního a třetího jednání; třeba by tytéž budily reminiscence, chcem je přece celistvě

vzít za původní a objevit tutéž přízeň, jakou obecenstvo spisovateli po celý kus jevilo. Rozhodnou slabost druhého jednání nemohla ani přízeň ta jinak zakrýti než mlčením.

Co se týká herců, nelze ani o memorování ani o provedení zaznamenat cos velkého. Jen tak aforisticky budiž podotknuto, že někteří považují původní hry za malé a nerozumné děti, s nimiž se musí zacházet rozhodně dětinsky. — —

Nepoměrně lepší hra dostala se druhému, jednoaktovému kusu „Husička z Podháje". Pan Kolár vytvořil tu chargi původní a pěknou, kteráž potřebuje jen jedno neb druhé ještě sehrání, aby byla dokonalá. Řada původně založených a také provedených úloh páně Kolárových jest již značna; umělec ten vyzul se ve veselohře již úplně z jednotvárnosti, jakáž dříve mu vytýkána. Slečna Čermákova hrála „Julii." Zvláště první scéna její vynikla opravdově měkkým tónem, v dálších pak dokazovala, že se pilně učí i opravdově snaží. Na rozdílné efekty „husičky z Podháje" nestačí ovšem ani zjev ani hlas příliš mladistvý; je tu potřebí nejen routiny, ale i jistého rafinement herečky divadelně starší; všeobecně však můžeme se potěšit co domácím prostředkem známou frásí: „líp mladší než starší". Pan Grund postrádá posud elegantnosti potřebné. Pokud hrál přetvářku úlohou předepsanou, věřili jsme mu úplně, později jsme nemohli více věřit; také přetvářkou onou má prosvítat, ač ne rušit, „první lev pražský". Ostatně mohly by se snad překlady české vyzout již z nečesky „lionské kůže".

Obecenstva přilákala dramatická novinka jen málo. Uvidíme, jak bude dál, neboť repertoir vykazuje celou řadu novinek. Ovšem repertoir. Č. 168. z 20 června. Pod čarou.

Maria Stuartka. Prov. v Prozatímním divadle v pondělí dne 20. června 1864. —

„Marie Stuartova“ měla pro některé dobré obsazení jednotlivých úloh posud pověst dobrou; po předevčerejší hře nemůže více říci, že „je lepší než pověst její“. Představení mělo více mdloby než na účet letního vedra, více také hrubých vad než na účet hry o překot svedené přichází. Hry o překot nazvali bychom právě měřítkem divadla co do konsolidovanosti, co do umění jeho; divadlo na umělecké výši stojící nesmí, když hra některá stane se nemožnou, nahradit ji něčím rozklíženým, zvláště ale ne rozklíženou souhrou velké tragoedie. Zdá se ale, že při dvou českých hrách denně, jedné v divadle prozatímním, druhé v Novoměstském, mají správcové divadelní nebo herci příliš mnoho co dělat, než aby zkoušky a jiné přípravy dosti pilně činiti mohli. Kdož by sobě byl před nějakým ještě časem pomyslil na dvě představení česká ve všední den! Každý by byl soudil, že nestačí na ně ani umělecké síly naše, a mnohý soudí posud tak, pravě, že to galopáda na pokraji srázu. Tu pak musíme upřímně říci, že raději nevidíme představení žádné než špatné, a že se nás velmi nemile dotýká odvykání se a disgusto obecenstva posud mladého, neméně ale také odvykání herců od výdatné práce. Nad tím je již rozhodnuto, že

tam venku za branou nerozkvete umění — v tom ohledu by se bylo musilo jinak začít a jinak pokračovat — někde ale musí se pěstovati, neboť ředitel převzav ústav zemský, převzal i povinnosti naproti zemi a chce jim zajisté vyhovět. Nechť se hraje třeba třikráte jen v témdni v prozatímním divadle, ať se ale hraje pořádně. My jsme nepřekáželi tomu, co se děje v divadle druhém, naopak! my uznáváme právo ředitelovo úplně, aby příjmy své zvyšoval jakkoliv, a co následuje, pravíme, neplatí jemu, nýbrž oněm nepovolancům, kteří myslí, že musí chrániti v německých listech svých práva českého ředitele naproti listům českým (v důvěře v zdravý takt ředitelův nevěříme ani všelijakým pověstem v ohledu tom roztrušovaným). Tolik říkáme vždy přímo, že ve prospěch ústavu českého střežiti budem každý učiněný krok a kdybychom věděli, že ztráta se trpí dvojitým hospodářstvím, jakéž rozkvétá, že ihned se dovoláme, že nikdo nemá práva samovolně užívat personálu divadelního v divadlech dvou, a chtěl-li by někdo pracovat v divadle jakéms nezemském, že nesmí pracovat v něm s personálem zemským, vůbec s nikým, na jehož kontraktu stojí potvrzující jmeno intendantovo. Do ostatního je nám ovšem právě tak málo jako do kteréhokoli obchodního závodu soukromníkova. Avšak že se rozličným účelům zcela dobře vyhověti může sílami našimi, dokázaly většinou udalosti posavadní; v celku jsme nemohli mnoho namítat proti většině her a vedle toho nalezal v hromadících se pohostinských hrách ředitel zase další prospěch svůj, z něhož zase prospěch českého divadla vůbec vykvést musí. Jen smutný věru výsledek „Marie Stuartovy“ přiměl nás k tomu, abychom upřímné slovo promluvili, pokud je čas; třeba se jen jednou stalo něco podobného, nemáme více garancie do budoucnosti.

Po delším tom, nikoliv ale zbytečném odchýlení vracíme se ku hře samé. K vůli překotu hry nemůžeme klásti váhy na nedostatky obsazení nového, co do staršího, renomovaného pak obsazení podotýkáme, že slečna Libická („Marie“) a pan Šamberk („Mortimer“) byli nejsvěžejšími oasami v poušti celého večera. Sluší tu vysloviti uznání dvojnásobně, třeba by byli oba umělci jindy byli ještě líp vynikli.

Návštěva byla slaba. Č. 170. z 22 června 1864.

Král Richard II. Historické drama v 5 jednáních od W. Shakespeara, přel. Fr. Doucha. Prov. v Prozatímním div. v úterý dne 28. června 1864. —

Diblík z hor. Obraz ze života ve 4. odděleních dle románu Sandové od K. Birch-Pfeiffrové přel. J. V. Frič. Prov. v Novoměstském div. ve středu dne 29. června 1864. P. Frankovský jako host. — Hra odpolední.

Jakkoli jsme dosti často pohlíželi s hrdostí na hry českého divadla, nezbylo nám z příjemných večerů těch přece dosti pocitu příjemnosti, abychom při provozování Richarda II. nebyli jej zcela vyčerpali. To bylo motání se tak diletantské, že jsme se v duchu těšili slabé návštěvě, aby alespoň něčím se zarazilo rozšiřování pověsti o také umělecké chudobě. Není více žádné otázky, že nynější hospodářství příliš neprospívá, ano že ta kasovní honba za branou musí se považovat za zhoubu vlastního divadla; nestačíť patrně síly správní k tomu, aby zároveň sloužily účelům uměleckým i podnikům dle německých časopisů „soukromníkovým“. I v dřívějších zlých dobách, kdy se hrálo jen jednou v témdni, byla léta umělecky mnohem slavnější, než je letošek, a přec by měl být první

rok ten řediteli velmi důležit již co základ lét následujících. Jindy jsme vídali nové dobré truchlohry, a když těch ne, alespoň nové frašky více méně dobré: nyní musíme dle „Stuartky“, staré hry, a „Richarda II.“, nové hry, báti se starého i nového. Co jsou nám platni Stégrové, Brennerky, Marchisio, Espinosy, a snad Donatové, — a snad i Blondinové, když Shakespearův kus celkovitým dojmem budí v obecenstvu smích, když se po třetím již aktu stěhují z divadla ti, kteří co habitués setrvají i při špatné frašce až do konce! Jichž se to týče, nechť sobě laskavě rozváží, že potřebujem takové řízení, které rozkvět divadla chce způsobit na základu *daných již poměrů*. A věru že by tu nespravovali se silami nedostatečnými! Máme úcty hodné síly pro recitativní hru opravdovou i veselou, tak že repertoir náš může se na vše odvážit, máme i ve zpěvohře (nebo snad jsme *měli*, nevíme toho, neznajíce již po drahnou dobu, je-li vůbec nějaká česká zpěvohra) síly takové pro solo, sbor i orchestr, že překonali jsme již i mnohem starší zdejší zpěvohru německou. Vše to leží ladem, místo aby se systematicky vzdělávalo, k čemuž již poukazuje přece nutnost zápasu s druhým divadlem pražským, kteréž v době české bezstarostnosti pracuje pilně na konsolidování svém, zkrátka: na počátku zimy, pro ředitele důležitější než léto, budem právě tam, kde jsme byli loňského roku, jen že letos chudší a bohatší v omrzelosti. Jichž se týče nechť sobě rozváží! — Vlastní snahu uměleckou viděli jsme tentokráte jen na panu Šimanovském a panu Polákovi. Že se prvějšímu nedařilo s obtížnou věru úlohou „Richarda“ přílišně, že záhady povahy té nerozluštil rukou jistější, nechcem prozatím rozbírat a ponecháváme sobě úsudek až na opakování. Obsazení ostatní činilo většinou dojem smutný, pro který tím více se diviti musíme, že dle doslechu takové

síly, jakou je pan Braun, jenž menší úlohu svou opět velmi pěkně provedl, ze závazku kontraktního se propouštějí. O souhře nebudem šířit slov, nebyloť jí.

* *
*

Odpolední hry věnují se někdy experimentům, na př. včera slečně Čermákové co „Diblíku". „La petite Fadette" je sice mlada, ale ne tak pramlaďounká, aby herečka nemusela k ní vedle nadání míti také značnou divadelní a jistou životní zkušenost. Nadání slečny Čermákovy jsme sami již uznali tak rozhodně, že můžem rovněž rozhodně tvrdit nedostatek zkušenosti, alespoň zkušenosti k „Diblíku" potřebné. Jen to možno připustit, že se slečna dle dobrého vzoru dobře učí a že naučené a naštěpované podává dosti rozumně a přirozeně. Takto ovšem rozpadne se tak mnohá psychologická jednotlivost v nivec, tak mnohý přechod děje se nepozorovaně, tak že celkem jen pro uznání značné pilnosti můžem míti souhlas s obecenstvem, které slečnu často potleskem vyznamenalo. Z ostatního připomínáme jen „Vostřebalku" paní Hynkové, vždy působivou. Pan Grund vybočil co „Vít" ze sensitivnosti do komiky, pan Šamberk co „Pavel" hrál ovšem dobře, paměť mu ale vadila způsobem — nepochopitelným.

Návštěva galerií byla výdatna, jinde slaba.

Č. 178 z 30. června 1864. Pod čarou.

Perem. Dramolet v jednom jedn. od Schlesingra zčeštil V. Benýšek. — Na to: **Šťastný manžel bez ženy.** Veselohra ve 3. jedn. od C. A. Görnera, přel. Jan Strakatý. Prov. v Prozatímním div. ve středu dne 13. července 1864. —

Obratný Schlesinger, v okamžiku nynějším nejnadanější básník jednoaktových veseloher u Němců, je konečně také něčím dobrým uveden do českého repertoiru. Viděli jsme v poslední době dosti jednoaktových her anonymních prý francouzských spisovatelů, jejichž obsah honosil se zvláštní otřelostí; tím vítanější musí být Schlesinger, který ovládá předměty i myšlénky novější. „Mit der Feder" (česky „Perem" — dosti nesrozumitelně) nechává hercům široké působiště, a herci rozhodnou zde nad větším nebo menším výsledkem celého kusu víc než jinde. Pan Šamberk co básník „Vítězslav z Růže" dostál úloze té úplně, ano mistrně. Pronikl zcela dobře povahu mladého básníka, který zvyklý jsa vnitřnímu životu má ovšem pro idealy své duševní odvahy dosti; vstoupiv ale

[1]) Sigmund Schlesinger, něm. spisovatel, narozen 1832. Vynikl v letech padesátých a šedesátých zvláště svými jednoaktovkami. Byl spolupracovníkem vídeňské „Morgenpost", později „Fremdenblattu".

do života skutečného, pohybuje se v něm se vší ostýchavostí i naivností nováčka. Zde byl každý pohyb přirozený, každé slovo pravdivě předneseno. Konsekventně pak rozvinul pan Šamberk i konečnou situaci, kde „básník“ unešen citem samým nad sebou zvítězí. Co dobrou protivu myslil sobě spisovatel mladou vdovu „Emmu“, „ženu emancipovanou“, jak samu sebe nazývá; bystrou v dialogu, odvážnou na základě životních zkušeností. Avšak paní Pešková protivy té nevyznačila, sehrála úlohu svou sice hladce, ale jaksi unaveně, bez oné epigramatické pichlavosti, jaké tu v tónu a posuňku potřebí.

Překlad je sice dost plynný, prost však elegance. Některé ty nesmysle, které jsme slyšeli, nevíme komu připočísti.

Následující na to Görnerova veselohra má již obsazením svým (paní Pešková, slečna Libická, pan Šamberk, pan Kaška) dobrou pověst, v níž také včera se dále upevnila. Novým byl pan Polák co „malíř“ a účinkoval suchým humorem dobře.

Návštěva prostřední. Č. 193. z 15. července 1864.

Montjoye. Komedie ve 3 jednáních a 6 obrazích od Gustava Feuilleta, přel. Josef Zelenka. Ponejprv. Prov. v Prozatímním divadle ve čtvrtek dne 24. července 1864. —

Jaký dojem činí pověstný Feuilletův kus Montjoye? Mezi hrou jiný a po skončené hře zas jiný. Pomyslete sobě as, že Heine byl by se stal ku konci života svého pobožným poustevníkem, nebo sešlý Voltaire že by byl za jeden klášterní oběd odřekl se vždy jednoho spisu svého, a můžete sobě dojem ten poněkud znázorniti. Ne snad, že by Montjoye byl tak zvláště duchaplným, nebo ve svých náhledech alespoň původním; žije ale „pikantně" v plném smyslu nynějších sociálních náhledů pařížských a skončí pranepikantně, prafádně. O ten pátý akt! To je shnilá voda po bohatém diner, při němž nás dráždila lahůdka po lahůdce. Montjoye je pravdivým květem doby napoleonovské, jen že konečně přece nepravdivým, protože podobné květy jinak odkvétají; a pan Feuillet je zase básníkem čistě napoleonovským, smí se totiž rozjet volně, jen když ku konci zadrhne čubu, aby bylo dekorum zachováno. Na decorum, na pokrývce pěkné vše tam záleží,

[1]) Octave Feuillet (1820—1890). „Montjoye" provozován v Paříži poprvé r. 1863.

pod tím pak se to může hemžit, jak chce. Feuillet je rovněž dítětem své doby jako jeho Montjoye, a nikdo mu nemůže co chybu vytýkat, že chce vylíčit jen duševní bídu francouzské společnosti, v jakéž tato uvízla, ztrativši idealnost svých dřívějších socialních reformatorů, podrževši z náuk jejich již již do života vcházejících jen tu skořepinu širokou, jen tu pohodlnou formu, jen tu povolnou frasi. Nad lidem demoralisovaným a demoralisaci svou lesklými principy přikrývajícím snadno se panuje, na zevnějšek pak zároveň dostačí lesk ten co omluva. „Zákonník v jedné, kord v druhé ruce," praví Montjoye, representant pařížské společnosti; dělej, co dělej, buď třeba darebákem, jen když veřejně tě zákon dostihnout nemůže a soukromně když máš dost srdnatosti k uhájení cti své! A jak všeobecně krásně to zní: „Zákonník v jedné, kord v druhé ruce!"

Montjoye koná ledacos v praxi, čeho mnozí moralisté postavili teprv principy k vůli příští socialní reformě. K reformě té je však ve společenstvu potřebí proniklosti rozhodně moralní: Montjoye je však rozhodným darebákem a ukazuje jen vředy přechodu, ač dojdou-li ony principy po přechodních zkouškách ustálenosti v praxi. Právě tak, jak je darebákem, mohl by být také poctivcem a ideu oslavit; jak ale praveno, Feuillet nechtěl zápasníka, on chtěl jen personifikovanou společnost, jak je. Těžko spisovateli něco podobného na vinu vykládat! Naproti „socialistovi" Montjoye postavil Feuillet „politika" republikána Saladina. Saladin není ale žádné individuum, je jen pouhá fráse nejvšeobecnějšího rázu, fráse básnická, které ani lehkověrná naivnost neschází. Také ta neindividualnost je pouze vinou doby napoleonovské.

Montjoye vykonal sice jen jedno darebáctví, to ale dostačilo na zabezpečení bohatstvím oplývajícího života;

byl totiž přítele jednoho bankrot způsobil a jmění sobě přivlastnil. Bohatého a také vůbec váženého spatřujem ho na počátku Feuilletovy hry; užívá lásky a přátelství hojně, avšak sám podá ženě i příteli jen právě tolik citu, mnoho-li se snáší s prospěchem. Pro ostatní má jen název zbytečnosti a výsměch dosti upřímný. Tak na př. řekne příteli Lajaunayovi, který mu vypravuje, že by ho byla v lázni málem mrtvice ranila, a pak se táže, zdaž by ho nebyl litoval, přímo a krátce: „Ne, buďme upřímni, ty mne také ne!“ A pro jiného není Lajaunaye ve Feuilletově kuse, než aby Montjoye právě to říci mohl. Charakteristice naznačené již povahy Montjoyovy musí se podrobit vůbec charakteristika ostatních povah; vynikají jen tam, kde prvnější vyniknouti má, takto se rozbíhají v lepší či chudší chablonu. Může-li Montjoye přátel svých užít, je k nim dobročinným, ano i velkodušným, jako k schudlému Saladinovi, jemuž dá bohatý plat co zbytečnému správci venkovského zámku, jen aby ve vůkolí tamnějším působil, by byl Montjoye zvolen za deputovaného. Státi se deputovaným, pak ministrem, tomu hodlá Montjoye obětovati vše. — K novým darebáctvím nemá Montjoye příčiny, sic by je snad páchal dále, a že má dosti taktu počíná se i starat o mladého advokáta Sorela, syna to onoho podvedeného přítele, jenž se byl ze zármutku nad bankrotem zastřelil. Učiní ho advokátem svým.

Druhé jednání nepošine nás značně dále. Vidíme jen, jak Montjoye po mormonsku záletníkuje a milenky sobě do vlastního domu přivádí. Z toho vyvine se mezi ním a ženou jeho Henriettou váda, z níž zvíme, že Henrietta je také jen souložnicí jeho a za vdanou platí jen před světem. Prosbám jejím za sňatek odolává, nechceť, kdyby žena a děti se mu nelíbily a on je vyhnal, sraziti se „se

zákonníkem“. Dále spatřujem, jak Montjoye lichotivým způsobem hledí sobě získat náchylnost i hlasy venkovských voličů, při čemž, jakož i při řeči s balkonu k lidu mluvené nerozvinuje Montjoye ducha právě přílišného. Mocnými myšlénkami zápasí ovšem jen poctivý bojovník pro ideu. — V témž aktu vyznačuje se již láska dcerky jeho Cecilie, poetické to figurky, k mladému Sorelovi, jenž co peněžní chuďas vyhýbá se přímému vyjádření.

Třetí akt je nejmocnější efektem, v něm zároveň počíná Montjoyova pevnost podléhati zkouškám. Montjoye chce Sorela přijmouti za zetě. Cecilie přebírá na sebe, že tomuto dodá smělosti, aby o ni požádal. Po scéně Cecilie se Sorelem, v níž naivnost a ostýchavost zajímavě zápasí, zůstane Sorel sám, a v okamžiku tom vejde „osud Montjoyův“, starý kasír Tiberge, jenž spáchanému na Sorelově otci podvodu na stopu přišel a synu vše vyzradí. Divná to ovšem náhoda, že právě nyní přichází, a nepřišel by nejspíš vůbec, kdyby věděl, že Montjoye chce Sorelovi dceru svou dáti. Takž ale strhne se váda mezi Sorelem a Montjoye, a onen, mírněn láskou k Cecilii žádá, aby tento věřitele otcovy uspokojil. Montjoye posmívá se požadavku, který by ho o jmění připravil a rozejdou se se slibem, že po nějakém umírnění mysli opět se sejdou. Na to příkrý výstup s Henriettou, kterou rozkvašený Montjoye od sebe vypoví. Dětem udá se libovolná příčina a nechá se jim na vůli, s kým jíti chtějí; Cecilie opouští s matkou dům, Roland zůstane u otce, „protože má dluhy“, praví otec Montjoye. Z výčitky dluhů, darmochlebství, morálního zbabělství rozvine se výstup ještě příkřejší; syn řekne otci, že to jen otcova vina, má-li on vytknuté mu vady, a otec mu rozhněván praví, že co nemanželské dítě nemá zákonem zaručeného práva na další podporu a vypoví také Rolanda z domu. Roland, jenž po-

prvé o nemanželském původu svém slyší, je rozhorlen i brzy rozhodnut; odchází, aby „ještě jednou s matkou se rozžehnal a pak se dal na vojnu.“

Avšak Montjoye miloval svou rodinu více, než se sám domníval, a ve čtvrtém aktu vidíme ho přestěhovaného do opuštěné komnaty Ceciliiny. Zde se sejde se Sorelem, s nímž vyzvou se na souboj: — otec Sorel byl se zastřelil ze zoufalství nad bankrotem, Montjoyem způsobeným, a syna chce Montjoye zastřelit sám, ač ho miluje dcera jeho, po níž opuštěný otec tak touží. Avšak náhodou raní ho jen těžče, což když na návštěvu přišlá Cecilie spatří, mdlobou se jí oči obestrou.

A nyní konsekvence končí! Montjoye, při němž očekáváme, že přečkav nejhorší potrvá v neústupnosti dále, až se vše pod ním zlomí a přerve, v čemž by byl pak trest i vyrovnání, změní se právě tak, jak na bankrotářích vídeňských frašek vídáme. Zaplatil dluhy Sorelova otce a odebéře se do Italie k raněnému Rolandovi, aby syna smířil otcovskou péčí. Navrátiv se s tímto pak do Paříže, dá Sorelovi úřadní rehabilitaci otcova jmena. Cecilii dá Sorela a Henriettě sebe. Posledním činem je vše vyrovnáno.

S takovou literaturou, která sociální mizerii přikryje tak laciným pláštíkem, jsou ovšem skuteční francouzští Montjoyové spokojeni, je i spokojena všeliká správa. Řádnou, ostrou dissonancí byl by Feuillet spasitelněji, byl by co lékař působil. Feuillet psal čtyry akty odhodlaně, při pátém dostal strach.

Č. 201. z 27. července 1864. Pod čarou.

* *
*

V „Montjoye“ je titulní úloha úlohou tak hlavní a rozhodující, že vše kolem ní takřka mizí. Od ní závisí osud kusu, v ní může při řídké rozsáhlosti i vypracovanosti její herec buď nejskvěleji excellovat, buď jasně nedostatečnost svou dokázat. Pan Kolár excelloval tak rozhodně, že nevíme, nač bychom mimo výrok ten přidávali něco bližšího. Vyznáváme, že jsme viděli málo kdy něco podobně dokonalého, a že „Montjoye“ páně Kolárův rovná se všem úlohám, jakéž historie divadel při slavných jmenech umělců se zálibou uvádí. Avšak i řídkou uměleckou výši představení celého sluší co úkaz zaznamenati a doufáme, že od nynějška nebude „Montjoye“ úkazem jediným. Pan Šamberk, p. Bíl, p. Šimanovský, p. Polák, p. Grund, p. Chramosta, slečny Lipšova, Malá a Libická objevily se co utěšené zdravé jádro naší činohry. Kdybychom dovolili sobě na krásném celku nějaké podrobnější ciselování, podotkli bychom, že bychom byli v 1. a 2. aktu u pana Šamberka trochu více lehké elegance, u pana Šimanovského „při snídaní“ více reservace, později ohnivější rozhodnosti přáli. Avšak již scénu s otcem podal pan Šamberk s ohněm skvělým.

Návštěva byla hojna.

(Tamtéž, v rubrice „Literatura a umění“.)

* *
*

Vracíme se několika slovy k „Montjoye“. Tázalť se kdosi: „A jaká by to byla mohla býti dissonance, o níž praveno, že Feuilletův kus jí měl zakončit, aby nebyl pouhým kusem?“ Feuillet naznačil to sám, klada Montjoyovi co životní touhu do úst: „Chci se státi deputovaným, pak ministrem.“ Montjoye jde za cílem svým cestou

*

panující společenské mizerie. Stav se deputovaným, byl již zbořil kroky svými štěstí rodiny, ukázal se naproti rodině své, která v něho důvěřovala, býti ničemníkem; dosáhna vyšší ještě hodnosti veřejné, měl teprv obnažen býti také naproti veřejnosti, měl teprv opanovanému lidu objeviti se co panování naprosto nehodným. Vlastním pádem byl by způsobil ovšem také pád společnosti, jako dříve zhoubou vlastního domácího štěstí zhubil i štěstí své rodiny. Avšak pád ten byl by nejjasněji dokázal skluzkost půdy, na kterou se společenské poměry dostaly a udržují, lid by byl viděl, že předstírání nových společenských poměrů je pouhým pláštíkem, k reformaci společenstva že není morální síly a reformace ta že je pouhou frásí. Pak by lid viděl, že uvěřiv frásím těm, klade blaho své třeba v ruce ničemníků, kteří dobře se přikrývati dovedou, a následek pádu by as byl, že by lid nejspíš socialní reformu opravdově a s velkou silou moralní provedl sám, nebo nejpřízniveji vzato, že by panujícím frásím nevěřil. To by byla as zmíněná dissonance, vědomí k povznášející harmonii. Něco takového chtěl Feuillet zajisté původně a zdá se, dle zvláštnosti celé dramatické budovy kusu jeho, že toho hodlal docíliti nejdřív formou novelistickou, snad nějakým socialním románem. Později ale nejspíš nahlédl, že by na krajany své líp v směru kýženém působil formou dramatickou. Tu však zajisté že zase vadily mu poměry francouzský svět ovládající; novelu byl by mohl dát vytisknout třeba v Brusselu nebo kdekoli jinde, kde ale dát divadelní hru provozovat, aby přece dle účelu svého na Paříž, na Francii působila? Feuillet podlehl poměrům, účeli svému dostačil jen na třetinu. Směl sice podati obrázek pravdivý života shnilého soukromého, ale i tu musil na oko připustiti, že kajícností všechno se napraviti může — kdož sobě nezpo-

mene na morálku italského bandity, který po spáchaném činu ihned se vyzpovídá?! Ale do veřejného života nesměl sáhnouti dále, aby nevzbudil důminku a předpokládání, že ve vysokých hodnostech je nějaký Montjoye, nebo že by tam alespoň býti mohl. Jak směšný a zbytečný to čin, že naproti soudům, veřejnosti, rodině i svědomí tak úplně prý rehabilitovaný Montjoye vzdává se z „loyálnosti" volby za deputovaného!

Jak praveno, stavba kusu Feuilletova je poněkud divná. Třetí a čtvrtý akt je dramaticky mocný, zde je děj a v ději síla; první a druhý akt jsou široky, rozvláčný, pátý akt pak ledabylý příštipek. Ale i na místech nečinně nejrozvláčnějších je náhrada hravá lehkost brzy plynoucího, brzy bodavého dialogu — opět až na nešťastný pátý akt.

Překlad nečiní dialogu tomu dosti, ba není ani přesný; nejběžnější již fráse jako na příklad „učiti se n ě č e m u", „věřiti v n ě c o", nechává překladatel pyšně nepovšimnuty. Že se nestaral o s b l í ž e n í nám kusu, rozumí se samo sebou. Řekne-li Montjoye mladému advokátovi, že navštívil „Palais", rozumí tomu Pařížan ovšem dobře; naše obecenstvo ale sotva ví, že je to „Palais de Justice", palác soudní.

Č. 203. z 25. července 1864.

Žižkův meč. Fraška ve 3 jednáních od Václava Klicpery. Prov. v Prozatímním div. ve čtvrtek dne 28. července 1864.[1]) —

Že byl sehrán „Žižkův meč“ se zvláštním gustem, byl by vlastně referát dostatečný, k čemuž by se leda jmena spoluúčinkujících sil připojila k vůli zadostučinění vyšší či nižší samolibosti. Hovíce ale zvyku, musíme alespoň nějakou perifrasi „gusta“ toho podati, a tu podotýkáme již, že humorem kypící fraška Klicperova nalezla u herců právě ten humor, který ku provedení svému potřebuje. I obyčejné podříkávání se muselo napomáhat k celistvě komickému dojmu a misantropické zacházení se slovem „lidé“ dosáhlo stupně virtuosnosti. Ano jen čiré misanthropii musíme přičítati to mrzačení člověčenstva, neboť kdyby to viselo jen na známostech gramatikálních, byli by herci umělci po tolikerém napomenutí kritiky zajisté již se snažili, aby se zmocnili alespoň hrubého materialu umění svého. S jednotným „člověkem“ snesou se ještě tak — tak, s množným počtem pouštějí se ale hned v tuhý zápas a „lidé — lidi“ letí neočekávaně s nominativní výše do akusativní hloubky a hned zase

---

[1]) Klicperova veselohra „Žižkův meč“ provozována poprvé dne 22. února 1835 jako první veřejné představení v Arbeitrově Kajetánském domě v Praze za řízení Tylova.

jako míč z objektivního akusativu vzhůru k subjektivnímu nominativu. Či snad chtějí herci splést pojmy o objektivnosti a subjektivnosti lidské, aby mohli pak říci, že objektivnosti v světě není? Výminky jsou ovšem, a k těm náleží na př. pan Polák, jehož čistá, krásná řeč vždy příjemný dojem jistoty podává. Předevčírem pak nás potěšil nejen češtinou svou a přesně akcentuovanou latinou, ale i čile humoristickým provedením celé úlohy „básníka Ladoně". Jak však již praveno, k dobrému výsledku přičinili se všichni spoluúčinkující a obsazení panem Kolárem, Kaškou, Grundem, Šamberkem, Nikolajem i slečnou Bollardovou podrží vždy platnost svou.

Návštěva obyčejna.

Č. 208. z 30. července 1864.

Orfeus v podsvětí. Komická opereta ve 4 jednáních od Cremieuxa, přeložil V. Beníšek. Hudba od J. Offenbacha. Tance ve 4. jednání provede francouzská baletní společnost. 1. vystoupení sl. Marie Valterovy. Ve prospěch kapelníka p. Ad. Čecha prov. v Novoměstském divadle v sobotu dne 6. srpna 1864. —

Bankrotář a kramářka od J. K. Tyla. Ve 3. jednání **„Slavnost ve Hvězdě“.** Obrázek ze života pražského. Tance uspořádala sl. Kneislova. Hudba od rozličných skladatelů. Prov. v neděli dne 7. srpna 1864.

Kdož přejí francouzskému vaudevillu a komickým operetám Offenbachovým, horšili se nejen, že operet těch více se nepřivádí na české jeviště, ale i proto, že jediná předvedená, „Orfeus v podsvětí“, dosti dlouho zase odpočívala. Vaudeville a opereta lehká nalezly by brzy vděčnou půdu u nás, kde v životě obyčejném spíše než citát ze spisovatele obdržíš v odpověď zpívanou větu z některé české národní písně. Další pak otázku, jakby působila bohatější importace na rozvin podobného jí repertoiru původního, odpovídal by čas sám. Měli-li by naši skladatelé potřebné k tomu lehkosti a svěžesti, těžko určit; vzpomínáme sobě však na př. na Nesvadbu. Ovšem nové ty genry musily by z národního života samého

vážit předmět a formu a národní vaudeville a opereta komická kráčely by po boku frašce národní. Operety Offenbachovy byly by pak co do provádění v témž poměru k operetám národním, v jakémž je již na českém jevišti francouzská veselohra k národní veselohře. Při této berou herci postavy své z lidu, při oné ze zjevů moderního života vůbec. Posud však schází pro komickou operetu porovnání a schází tedy také měřítko. Co hlavní vadu „Orfea“ u nás naznačili bychom všeobecný jakýs nedostatek elegance v provedení. Tito bohové Cremieuxovi se svým anachronisticky francouzským rozmarem komickým, jsou Francouzové, kteří sobě hrají na starověké bohy. Dle toho musí se také celý Cremieuxův Olymp pohybovat. K všeobecné vině českého provedení, kterouž zase pro jinaké snahy jednotlivcův nemůžeme příliš těžce brát, družil se prachudičký „šperk“ dekorativní. Zvláště na Olympu bylo vidět, že již dávno vysloužil, a v obnošenosti své byl pohnutlivou illustrací ku známému „les Dieux en exil“. Co se týče hudebního provedení, přenecháváme motivovaný úsudek p. referentu opernímu; celkový dojem byl příznivý a příznivost ta byla by se stupňovala, kdyby četně sehrávaná „Kouzelná nožka“ tak bohatě nevážila nápěvů i rhytmů právě z „Orfea v podsvětí“. Avšak tu bylo jakýms můstkem přechodním spolupůsobení francouzské baletní společnosti, kteráž v „Orfeu“ oučinkovala ochotně k vůli beneficiantovi, namáhanému kapelníkovi p. Čechovi.[1]) Nejspíše také k vůli beneficiantovi pře-

[1]) Tato francouzská baletní společnost, jejímiž předními členy byly slečny Corilla, pověstná Ribolgoche, Brunette, Clara Morgana, pp. Epinosa a John Blick, hrála, vlastně tančila v Novoměstském divadle od 15. června až do počátku srpna. Provozovala nejprve kouzelnou hru „Život ve snách“, v níž Ribolgochova poprvé veřejně v Praze tančila kankan. Později

vzala úlohu „Euridice“ slečna Valterova. Jiné příčiny neudávala také divadelní cedule, mluvíc jen „o prvním vystoupení“ vůbec. Nevědouce tedy, cílí-li vystoupení k engagement, totiž k náhradě slečny Boschetti, či bylo-li pouhou ochotou, nemůžem také v žádném směru říci něco určitého. Slečna Valterova má zcela lahodný zevnějšek pro sebe a hlas její, při prvním vystoupení poněkud slabý, vycvičen je školou patrně dobrou. Nemohli bychom také pro sklíčenost, jaká pravidelně první podobné vystoupení sprovází, říci, vládne-li jazykem hbitým a správným — vůbec jsme slečně snad pro naznačenou příčinu rozuměli jen málo. Pro všechny možné případy však připomínáme ředitelstvu, že obor soubrety žádá úplné moci jazykové a že i v jiných oborech obecenstvo české nesneslo by na jevišti svém jazykových pouhých studií více, že chce češtinu plynnou a čistou, a žádné lámané výsledky nějakého „sprachenzwangu“. Mohlo by se sice stát, že bychom i k frašce české potřebovali tištěná libreta, jak je Němci čeští prý potřebovali pro — francouzský ballet! Očekáváme volnější již vystoupení druhé, abychom v ohledu tom mohli rozhodně říci, jakou by byla slečna Valtrova akvisicí. Novými byli také ještě pilný a oblíbený pan Mošna co „Jupiter“ a pan Šamberk

---

dávána fantastická „Kouzelná nožka (‚Pied de monton‘)“. Obě tyto hry měly skvělou, na českém divadle dosud nevídanou výpravu. Rigolboche, pravým jménem Marguerite Badel byla vynikající hvězdou jardin Mabille, tehdejší vysoké školy kankanu, a hvězdou boulevardních Délassements Comiques, jichž řiditelem byl Sari. Byl to podnik as takový jako divadlo ředitele Bordenave, jež popisuje Zola v Naně. R vydala též své memoiry, které jí ovšem napsali známý Robert Blum a Huart. Viz bližší ve Fréderica Lolieé „Les femmes du Second Empire. La Fête imperiale“ Paris 1907. Libraire Felix luven. Pag 228 s & 76 s. — Také „pochoutky“ mohly být podávány Pražanům r. 1864 v Novoměstském divadle!

co „Styx“. Dosti pochlebno pro tohoto, že po výtečném „Styxu“ zvěčnělého Sekyry naše obecenstvo, „Orfea“ od dávnějšku znající, přece dobře pobavil.

„Pied de mouton“ nazváno „parodií rozumu“, — nu a na českém jevišti spatříme prý v několika dnech parodii parodie té. Kousek toho „ovoce nové doby“ viděli jsme předevčírem v Tylovu „Bankrotáři a kramářce“, kde při tableau třetího jednání „Slavnost ve Hvězdě“ prováděl dvanáctiletý Feigert „Polichinelle à la John Blick“. Kdo navštívil představení francouzské společnosti, pobavil se také polichinellem John Blickovým, a malý Feigert je John Blick v novém vydání, zmenšeném, takřka kapesním. Německé časopisy řeknou, že jsme nalezli „nového genia“, protože při beztalentní geniálnosti své rozeznávají genia od — šotka; malý Feigert pak je skutečně šťastným šotkem ve svém napodobení, v němž nejen že podává kopii úplně věrnou, ale i některé svěží barvy z vlastní zásoby přidává. Dle takové ukázky budem snad i s „parodií parodie“ spokojeni, a nechceme mít vůbec ničeho proti ní, bude-li jen vůbec svědčiti o kypícím humoru. Předevčírem měli jsme také příležitost opět přesvědčiti se, že i co do počtu skromný náš ballet čestně obstojí, třeba po větší společnosti. Jmenovitě slečny Hençova, Svobodova, Müllerova a Rehwealdova byly hlučně vyznamenány.

Úlohy z „Bankrotáře“ byly co do dam v dobrých rukou, z pánů pak jmenujem zvláště pány Grunda, Kašku a Šamberka. Č. 218 z 9. srpna 1864. Pod čarou.

Obžinky. Veselohra se zpěvy a tanci ve 2 jednáních od Kořeňovského, přeložila Honorata Zapová. — Ve prospéch jednonohého tanečníka D o n a t o[1]) prov. v Novoměstském div. v sobotu dne 20. srpna 1864. —

Ve veseloherně — operním návalu nynějším — první léto naší samostatnosti objevuje nejrozmanitější návaly místo přirozeného toku — vzpomíná sobě režie na ledacos, na př. také na Kořeňovského dávno nehrané „Obžínky". Ty se ovšem k produkcím pana Donáta hodí již pro svou lehkost v obsahu i dramatické stavbě, jakož také pro plynnost dialogu. Nelze proti volbě té a tím méně něco vůbec namítati, že v paní Peškové, slečně Libické a panu Šamberkovi máme pro jednotlivé úlohy „Obžinek" síly zcela důstojné. Slušný výsledek je tu pak věcí přirozenou. Avšak k něčemu formálnímu a zevnějšímu bychom poukázali, k divadelním totiž cedulím, které ústav náš český uvádějí jižjiž v zbytečný posměch.

Nechcem zde opakovati, co vyřčeno ve včerejším feuilletonu našem[2]), nechcem poukázati ku nevítané ko-

---

[1]) Jednonohý tanečník Donato, jedna z četných „uměleckých" acquisicí ředitele Liegerta, produkoval se v Novoměstském divadle v srpnu 1864.

[2]) Jest to Nerudův feuilleton v čísle Hl. 229. z 21. srpna t., jenž se v druhé své polovině obírá správou ředitele Liegerta,

mice, jaká spočívá v tom, když české divadlo zbytečnými inserty stále se německému obecenstvu vnucuje, ano když komika dostoupí až k tomu, že český překlad polských „Obžinek“ oznámí se co „Das erntefest“; podobné titulární obohacování německé literatury, podobné inserty závisí zcela od ředitele a kasy jeho, při tom nemá snad ani intendant moci. Snažně bychom ale prosili, aby privilej zvěřinců a jízdáren nepřecházel na nás, a aby se nemohlo říkati, že oznamuje někdo tak — jako české divadlo. O floskulích druhu: „Předposlední, poslední představení“ — „K benefici“ — „na všeobecnou žádost“ (ač nikoho ani nenapadne žádat) — „neodvolatelně poslední“ a pak ještě „na rozloučenou“ promluveno sice již v českých listech, avšak marně, neboť zdá se, že naše správa všímá sobě ovšem hlasů žurnalů, ale jen žurnalů — německých. Tu tedy žádáme, aby se hledělo k tomu, bychom alespoň nesloužili k posměchu. Skromná to zajisté žádost a tím odůvodněnější, že žádáme vůbec jen zřídka kdy něco na slavné intendanci. Vždyť jsme se netázali na př. ještě ani jednou, činí-li se něco, nebo může-li se vynutit činnost směřující k řádnému vyplnění leckterých důležitých oborů posud buď nedostatečně nebo vůbec neobsazených. Č. 230. z 22. srpna 1864.

---

zejména jeho systémem pohostinských her, pak mizernými překlady libret operních a dramat, a který má tento závěrek: „Nyní ale skončím, chci do Novoměstského Divadla. Nebyl jsem již dávno v divadle německém a dnes oznamuje ‚Bohemie‘, že se hraje za branou ‚Das erntefest‘. Jsem žádostiv, není-li to nějaký plagiat z Kořeňovského ‚Obžinek‘.“

Paličova dcera. Činohra v 5 jedn. od J. K. Tyla. Ve prospěch Jana Lapila a na rozloučenou při jeho odstoupení od divadla provozováno v neděli dne 28. srpna 1864 v Novoměstském divadle. Hra odpolední.

Paličova dcera" — poslední vystoupení pana Lapila. Podržení starého dobrého obsazení v úlohách jedněch, nové dobré obsazení v úlohách ostatních, vděkuplná snaha všech jednotlivců, přesná souhra, — vše svědčilo o tom, že vidíme představení slavnostní. Včerejší den patřil odstupujícímu Lapilovi, a protož se o jiném nezmíníme. Sotva že Lapil v akreditované své úloze (hrobník „Melichar") na jeviště vystoupil, začal v obecenstvu tak dlouhý, upřímný tleskot, jakéhož nepamatujem od loučení se Kolárova; mezitím lítaly četné věnce, ozdobené mocnými tricolorami, z parteru a loží na jeviště. Když beneficiant konečně promluviti mohl, třásl se mu pohnutím hlas; přece však přemohl sebe a provedl scénu svou tak dojemně, že hned po ní opět a opět volán jest. Myslíme, že mluvíme ve jmenu a úplném souhlasu s obecenstvem, vyslovujem-li naději, že pan Lapil čas od času vždy zase v některé platné úloze co host vystoupí, aby mezeru po něm zůstalou vyplňovati pomáhal. Vímeť, že by jemu samému velmi přicházelo za

těžko, aby se již neodvolatelně měl rozloučiti s ústavem, na kterém po tak dlouhá léta s takou láskou působil!

Po ukončení hry a spuštění opony čekalo na beneficianta ještě dojemné loučení se s kolegy, kteří mu podali na památku skvostnou tabatěrku. Lapil užíval vždy mezi soudruhy svými úcty a lásky v plné míře.[1])

Č. 237. z 29. srpna 1864.

---

[1]) Životopisný náčrtek Lapilův podal Neruda ve svém feuilletonu nedělním v č. 235. „N. L.“ z 27. srpna t. Viz týž zde! I. 373.

Sirotek lowoodský. Činohra ve 2 odděleních, a 4 jednáních s volným použitím románu Currer-Bellové od Birch-Pfeiffrové přel. J. V. Lomnický. Prov. v Novom. div. ve středu dne 14. září 1864. —

„Jane Eyre" — jaké to kouzlo pro mladou herečku! Hloubka povahy vábí a svádí, že mladost v důvěře v nevyvážitelnost svého talentu směle přistupuje, kdežto pak zase kritika absolutně všechny „birchpfeifferiady" zatracující odpuzuje od úlohy té sílu již routinovanou, ač by tato „Jane Eyrovy" třeba ochotně se zmocnila na osvědčení dosaženého již uměleckého stupně. Birchpfeifferová nesetřela velkost povah, jakou vyniká „Jeane Eyre" i „Rochester" v románu Currery Belly; hluboce zasahující a šíře se prostírající charakteristika, dobrému románu vlastní, přešla i na jeviště zdramatisována, a více se zde působiti musí ostrým vyznačením myšlénky než přibráním zevnějších pomůcek. Při „Jane Eyre" činí k tomu i náhlý postup povahy značnou obtíž. V předehře vidíme ji ještě co ohnivé, činěnými překážkami tím rychleji se rozvinující dítě, které veškerý resultát časně zrajícího přemýšlení i cítění vychrlí divoce v zakončení jedné scény. Akt na to pošine nás již o celých o s m let dále a spatřujeme již povahu hladkou, ustálenou, nezvratnou.

Naproti ní stojí povaha Rochestrova, rovněž pevná

i uzavřená, jen že mužsky příkřejší. Jakmile se oba sejdou, musí duševní váha jejich v dialogu býti ostře vyznačena, a zde platí především životní zkušenost, že zevnitřní chladnost zralých a vzdělaných povah nejeví se v řeči monotonně, nýbrž právě naopak lehkým ciselováním, myšlénku co nejvíc vyznačujícím. Monotonie jakás to ale byla, kterou bychom představení „Sirotka lowoodského“ rozhodně vytknuli. V ostatním nemůžeme ani říci, že by „Jeane Eyre“ nepatřila u nás slečně Malé, nebo že by se měl „Rochester“ někým jiným než panem Šimanovským obsaditi. Jednotlivá šťastná místa svědčila i v samých scénách klidnějšího zápasu o tom, že základ oběma úlohám daný nebyl celkem nepravý a že s jedné strany vadí jen posavádní nějaký nedostatek routiny, s druhé neouplné poněkud promyšlení, především ale nedostatek hravě a přec ostře vyznačující mluvy salonní, na kterou ani „příkrý Rochester“ již proto zapomenout nemůže, že mu musí být takřka přirozena. Slečně Malé musí se přiznat, že myslí a ostře myslí, že její hra vždy čelí ke charakteristice, kde pak pathos úlohy slečnu podporuje, tam nám předvedla již výtvory rozkošné. Kde však pathos ustupuje chladnějšímu dialogu, při němž třeba jednotlivěji působit, nedostává se ještě klidu, podrobná rozdílnost myšlének tlačí příliš rychle ku předu, čemuž pak se mimovolně jistým monotonnějším přednesem odpomáhá. Rozumí se samo sebou, že kdekoli mocnější vlny citu nebo děje přibrání zevnějších pomůcek dovolily, docílila naše „Jeane Eyre“ i náš „Rochester“ výsledku zase velmi uspokojivého.

Mohli jsme se jako v jiných referátech obmezit na zaznamenání výsledku toho uspokojivého, neškodí ale těm, kteří se opravdu snaží po výši umění, poukázati někdy ku překážce, kterou ještě odstraniti musí. „Pravý umělec

uznává ve výroku takovém potvrzení toho co myslil, vyslovení toho co cítil, a jen samolibý routinér pokládá vše za zbytečné", praví Rötscher. Bude-li pan Šimanovský jen dva — neb třikráte v kratších po sobě lhůtách hrát „Rochestra", bude zajisté s úlohou tou stát na výši svého „Hamleta", „Macbetha" atd. Podobných skvělých pokroků jsme u něho již více bohudíky zaznamenali.

„Mistress Reedowá" byla v rukou slečny Lipšovy, čímž je již vysloveno, že se dostalo úloze té provedení v pravdě uměleckého. „Georginu" hrála slečna Libická, „Harleighovou" paní Hynková ve prospěch celku. I jiné úlohy byly dobře obsazeny a došly platnosti. Nepatrné úlohy obsadit prvějšími silami jest sice ve prospěch večera jednoho, sotva ale ve prospěch večerů ostatních.

Obecenstvo četněji shromážděné bavilo se dobře. Zaslechli jsme ale přece tradicionelní výrok o tom, že kusy paní Birchpfeiffrové neměly by se dávat. My jsme náhledu opáčného, již k vůli pestrosti repertoirní má a musí se k nim čas od času sáhnout. Většina žalujících nežalovala by, kdyby nečtla na divadelní ceduli aesthetikou proskribované jmeno spisovatelčino. Neobětuje-li se ostatně pohostinským hrám příliš mnoho, jest repertoir náš zajisté dobrý — ale starý! Hercům by bylo as málo práce přidáno, kdyby se substituovala místo hry dávno nedávané hra zcela nová, režie ale měla by ovšem větší práci. Č. 254. z 16. září 1864.

Na mizině. Charakterní obraz se zpěvy ve 3 jednáních od A. Berly. Volně vzdělal V. Benýšek. Hudba od Suppé. Prov. ponejprv ve prosp. Jos. Křtina v Novom. div. v sobotu dne 17. září 1864. —

Neznáme kontrakty našich herců, myslíme však, že benefice jejich nedodává jim absolutního práva, aby repertoir kazili, a že tu musí být jakýs vyšší rozum, který rozhoduje tam, kde jiní nedostačují. K čemu nám má býti ta pitomost vídeňských novějších frašek při budování vybraného českého repertoiru? Či nemá u nás nikdo ponětí o tom, že se nesmí na budoucnosti našeho divadla ani jediným večerem prohřešit? Berla je nyní úplně representantem literárního bankrotářství, jaké Vídeň ovládá. O životní síle, o myšlénce nemají ti lidé ani ponětí, myšlénkovou prázdnotu zakrývají po jezovitsku pláštíkem morálky, ale morálky tak hluché, fádní, obmezené, že by člověk bystřejšího ducha v jejich společnosti sobě věru všechnu mravnost zprotivil. Každé slovo jejich zní tak hluše, že se tě okamžitě dotknou nepříjemné příznaky lže. Užívají mravnosti co hlavního efektu divadelního a zacházejí s ní zákeřnicky laskavě — sit venia — jako hospodyně se svými drahými v krmníku; jen že místo výdatné a syté stravy podává se jí trochu cukrové vody. Ta sladká vylhanost věru se protiví!

*

Snad abychom poznali vzor zbytečnosti dramatické, předveden nám jest Berlův „Vezdejší chléb“ čili „Na mizině“. Je to dramatisovaná povídka z čítánky pro děti. Bohatý baron Skalský vidí, že jeho děti mrhají peníze. Aby sobě i jim jmění zachránil, sděluje jim, že je „na mizině“ a že každý musí sobě od nynějška „vezdejšího chléba“ vydělat sám. Ti lidé jsou ale příliš hodní, než aby jen zabručeli a počnou ochotně pracovat; pouze starý strýc „baron Tadyáš“ se trochu vzpouzí, nemá to ale váhy, protože je trochu obmezeného ducha ten pan baron Tadyáš a protože konečně přece také pracuje, jen co byl dostal jednou pořádný hlad. A na to sdělí jim zase pan baron Skalský, že vlastně nejsou na mizině, čímž se komedie ukončí — „bez efektu“, jak praví pan baron Tadyáš sám. Tento „Tadyáš“ je ostatně jedinou relativní možností pro udržení se Berlova kusu. Na okně okreslen z Birchpfeiffrové „Amadea“, s nímž má i co do jmena jakous harmonii vokální a konsonantní, žebrá co politování hodná šablona u herce, nechce-li se ho ujmout a učinit z něho člověka. Rozličné situace dovolují, aby dobrý herec úlohu sterými podrobnostmi ze s v é h o obmyslil, a pak teprvé žije „Tadyáš“ a s ním celý kus. Ostatní povahy jsou souchotinářské šablony a běhá to po jevišti jako ochočení staří králíci, jež potřebí jen za uši zachytit, — v těle by se přetrhli. Situace jsou as tak novy jako po desáté obrácený kabát; — vidno, že užíváme v dnešním svém referátu výrazů nám takto méně běžných, podobné „obohacování“ repertoiru nemůžem ale jinak vyznačit dobře. Ti kdožby stálou chválou a vedení širokým pravidlem „proto že je to české“ našemu divadlu právě as tak posloužili, jako opice mláďatům svým objímáním, řeknou opět, že nemáme na „novinku“ klást měřítko tak přísné. My zase z chybného možná stanoviska svého vidíme vždy raději starý

kus dobrý než nový rozhodně špatný, při němž škoda překladu, zkoušek, herců i obecenstva.

Při výroku „škoda překladu" myslíme ovšem dobrého překladu. „Na mizině" je přeloženo od nějakého pana Benýška. Kdo překládá německé přísloví po česku „čemu se už Honzíček nenaučil, Honza se víc nenaučí", kdo překládá „sazba přírody" a „udělejme spolu několik chodů na rapír", — nemůže být vůbec před žádný soud pohnán. Překládat může kdo chce, „veto" ale musí vyslovit ten, kdož rozhoduje o připuštění kusu na jeviště. U našeho divadla je as nesmírně mnoho práce, že nemá nikdo času na opravu protivných překladů starších, ba ani nových!

Hra byla velmi utěšená. Pravým úkazem byl Šamberkův „Tadyáš" pro nás, a úloha ta musila se tedy dle výše naznačeného stát vlastním středem celého kusu. Pan Šamberk vystoupil sám ze sebe, routina i humor byly tentokráte pouhou pomůckou, čímž ovšem vždy býti mají, a hlavní věcí stala se přímá charakteristika, základní rozvin z promyšleného jádra. Myslíme, že samému panu Šamberkovi musil učiniti „Tadyáš" více za dost než půl kopy jiných úloh, při nichž již pozlacený a uhlazený zevnějšek nějaký aplaus způsobil. Naproti těmto budem se vždy jen pasivně chovat, tím pasivněji naproti routině sebe uhlazenější nebo naturalismu sebe brillantnějšímu (ať se již jeví v oboru opravdovém nebo komickém), čím ostřeji jsme poznali, že talent hercův stačí mnohem výš, ba rozhodně vysoko. Předvčerejší „entrée" páně Šamberkovo náleželo ku klasickým zjevům našeho jeviště a pošinulo nás okamžitě na ono stanovisko, z něhož pak napnutě sledujem každé slovo, každý pohyb další. Jakož spisovatel sám dobře a nejlíp znává tu či onu vadu spisu, do kteréhož skutečně kus ducha svého vložil, takž

ví i herec vadu svou dobře a pan Šamberk cítil zajisté sám, kde mu na př. v charakteristice stáří a při rychlejším mluvení mladobujný orgán jeho překážel. Proto také — ač nechceme při zkoušení se pražádných mezí klást — poukázali bychom pana Šamberka vždy spíše ku charakterům hrdinným než k chargim à la „Tadyáš".

Uznávajíce veskrz dobrou hru jednotlivců jakož i přednosti souhry, musíme se zde zmíniti o panu Seifertovi, jenž v malých úložkách svých jeví velmi šťastnou píli. Pan Kysela byl v starší úloze své tentokráte zcela přirozený, pan Mošna líbí se (vzdor jakés při oboru jeho nepravé jednotvárnosti v masce) vždy stejně.

Obecenstva sešlo se hojně.

Č. 257. z 19. září 1864. Pod čarou.

Richard Sheridan. Veselohra ve 3 jednáních od A. L a n g l é a. Přeložil J o s e f F r i č. Ponejprv. Provoz. v Prozatímním div. v sobotu dne 1. října 1864. —

Je tomu skoro již dvě léta, co časopisy psaly o Langléovu „Un homme de rien“, a více než rok, co zaslal Josef Frič spracování téhož kusu pod názvem „Richard Sheridan“ do Prahy. Od té doby stál „Sheridan“ na repertoiru mezi „připravenými“ kusy, na jejichž přípravu nikdo nemyslí; žádali jsme ho stokráte a po době víc než bureaukraticky dlouhé konečně se nám ho dostalo. Výsledek byl dobrý, obecenstvo velmi spokojeno, repertoir nabyl hru, která spíš než kterýkoli „Hadrník pařížský“ má právo na opakování.

Moderní francouzští spisovatelé veseloher pracují vesměs na vybraný efekt, jeden na psychologický, druhý na čistě divadelní, a k poslednějšímu hledí rozhodně „Un homme de rien“. Z přednějších francouzských spisovatelů není jediného, který by nepodkládal kusům svým závažnou nějakou myšlénku socialní. Langlé sahl za průliv La Manche a vylíčil kus socialních neduhů anglických, z nichž ovšem část opakuje se i jinde, třeba také u nás. Vytknul sobě vylíčiti zápas mezi silou předsudků a silou mladých ideí, mezi privilegovaností v kolébku již vloženou a nahostí kolébky chudé, mezi urozeností bez genia a ge-

niem bez urozenosti. Hodnosti, čestné úřady, veřejné působení je v Anglii předkem již zadáno v moc prvorozených synů šlechtických, s nimiž musí povolanci z lidu „mužové z ničeho“, o působiště své teprv zápasiti. Dva ty extremy vylíčil Langlé v bulldockém Spencerovi a mladě nadšeném Sheridanu, a pro naznačenou myšlénku základní hodí se také spíše původní titul francouzský než náš název český. Sheridan, básník a státník, opouští právě teprv školy oxfordské, bohat vědomostmi a ideály, chud nadějí. Jeho divadelní kusy nechtějí hrát, jeho články nechtějí tisknout, vidíme genia beze všech prostředků hmotných, člověka s ničím. Sheridan je Irčan, Zuzana, od níž mu první jiskra životní naděje zasvitne, je jeho krajanka, Paddy, jímž sobě získá přívržence v lidu, je „irský flamendr“; Langlé zvolil dobrým taktem právě Irčany, aby z chudoby právě nejčiřejší nechal vyrůst vděčnost, ženskou ctnost, poctivé nadšení. Osobní neohrožeností upoutá k sobě Sheridan záhy pozornost urozených některých osob, činem vybrané chevalerie i pozornost vévodkyně z Cardvellu; — na konec prvního jednání vidíme ho již ve vzduchu a na půdě té, na které jedině může zápas počíti i provésti. Láska vévodkyně vdovy, která s ním chtěla na „lásku panskou“ zahrat, mění se na žárlivost jizlivou. Žárlivost mužů byl již dříve vzbudil a tato repraesentuje se lordem Spencerem. Lord Spencer je prototyp oněch povah anglických, jež markýz Champrosé líčí slovy, že hrdi na urozenost i nevědomost svou vše loktem na zem srazí, co se jim do cesty postaví. Herec pochybuje základním pojmutím, líčí-li Spencera co duševně blbého a tělesně sešlého, Spencer je nevědomý nikoli ale blbý, třeba neohebný nikoli ale sešlý. — Když se překážky na Sheridana shlukují, byl tento již nabyl duševní jistoty a pevnosti.

Poctivostí svou ujde nástrahám ženským i nástrahám politickým, stane se konečně chotěm milované Zuzany, i členem parlamentu, „z ničeho stal se člověkem“. Poslední překážku, lorda Spencera, jehož byl Sheridan při dostihu v lásce i při volbě do parlamentu překonal, skolí komodore Dunbar v souboji. Tento Dunbar, poctivec, jenž ve vzduchu naplněném miasmy korupce byl víru v důsledně poctivou snahu ztratil, stojí v Langléově kuse jakoby milník osudů Sheridanových; když pak vidí, že Spencer chce soka soubojem odstranit, předejde Spencerovi. Poctivost musí se dříve všestranně naproti hnilobě socialní osvědčit, pak odstraní činnost z překonaného veřejného mínění povstalá již sama shnilý trám! Proto nám není ani zde v souboji padlý člověk co neobyčejné zakončení veselohry nápadným. Toť stručný myšlénkový obsah hry „un homme de rien“.

Efekty jsou hojné, situace rychle se střídají. Přece však pohybují se povahy v mezích psychologické možnosti a při některých sáhnuto dosti hluboko. Jediná Zuzana zapáchá z počátku jakýmsi ódmagnetismem (což Frič mohl poněkud zjinačit), právě proto musí při postavě té herečka zavládnout tonem sensitivnějším než jak se stalo. České spracování je velmi plynné, jen tu a tam bychom sobě přáli výměnu výrazů. První akt, pokud se na formu původní pamatujem, zůstal netknut, z ostatních tří aktů učinil Frič akty dva a mohl ještě leckde zkracovat zvláště v aktu posledním. Výsledek hry mohl by divadelní správu přivést ku spasnému přemýšlení. Víme, že se Frič již vícekráte nabídl za prostředníka mezi divadly pařížskými a divadlem pražským, posud mu neučiněn však odtud návrh pražádný.

Co se týče zmíněného škrtání v aktu posledním, nebylo by se snad objevilo tak nutným, kdyby některým

jednotlivcem nebyla vládla hvězda mlhavější. V celku však musíme souhru a práci režijní, jakož i hru jednotlivou velmi pochvalně vytknouti. „Sheridan“ stal se v rukou pana Šamberka skutečně postavou myslící a ušlechtilou; nemůžeme také ničeho sobě při ní přáti jinak, leda snad v dialogu s „Goldenem“ poněkud význačnější ostrost. Jemu po bok postavil se pan Grund s episodní figurou „Paddiho“, kterouž prodchnul takovou svěžestí a přirozeností, že možno zde mluvit o typu ryzém. Představovateli lorda Spencera[1]) vytknuli jsme již nahoře vadu základního pojmutí; chargi, jakou nám podal, musíme ovšem o sobě nazvati dobrou. Paní Pešková[2]) vynikla hlavně v aktu posledním, v aktu druhém vadila měkkost tonu. Paní Hynková,[3]) slečna Malá,[4]) pan Polák[5]) sehráli úlohy své routinovaně, ano posléz jmenovaný místy nás překvapil i netušenou u něho lehkostí.

Návštěva byla dosti četna.

Č. 270. z 3. října 1864. Pod čarou.

---

[1]) Kolár ml.
[2]) Vévodkyně Cecilie z Cardwellu.
[3]) Lady Deborah.
[4]) Zuzana.
[5]) Champrosé.

Ona chce něco zvláštního. Veselohra v jednom jednání dle francouzského pro české divadlo vzdělal J. M. Ponejprv. — Před tím: **Veselohra.** Pův. veselohra ve 2 jedn. od Fr. Jeřábka. Novým uvedením v scenu. — K začátku: **Hrdinové.** Dramatický žert v 1 jedn. dle Marsana vzdělal Vl. Venkryl. — Prov. ve čtvrtek dne 20. října 1864. —

Především dvě novinky najednou, totiž vlastně jen novinka jedna, francouzská to bluetta „Ona chce něco zvláštního", a pak spracování Jeřábkovy starší hry dvouaktové „Veselohra". Byť třeba základy Jeřábkova kusu již tenkráte, když se poprvé provozoval, nebyly zcela novy, dovedl vděčnému předmětu svému spisovatel přece dodati přídech veskrz český. Přídechu toho nadbytek, něco časového rázu a značné plynnosti dialogové získala „Veselohra" nynějším částečným přepracováním na všechen způsob; jen situace podržely naprosto dřívější tvář a v nich jsou posud některé délky. Ovšem že povstaly částečně z toho, že chtěl Jeřábek šířeji charakterisovat (na př. „klasicismem" oplývající scéna mezi Žvanilem a Adamem), než moderní veselohra snese, částečně také z neouplného rozvržení dramatického, pro kteréž část na jevišti se nalézajících osob vždy na němou hru odkázána jest. Režie divadelní patrně se starala o obsa-

zení nejlepší, což prozrazuje dobrou vedoucí myšlénku v poměru k původním novinkám; myslíme však, že úlohy „Žvanila“ i „Rohouna“ snesly by dobře masky mnohem mladší.

Mnohem více paměti věnoval pan Šamberk následujícímu „Suchdolskému“ ve francouzské bluettě než „Adamovi“ v původní veselohře. Bluetta ta — při níž nechápeme, k čemu lokalisování jmen na česká — je skvostné bijou. Jakoby přímo vyňata z bujného bohémského života Murgerův pařížských, zahrává s dialogem a situací co nejrozpustileji. Sotva začata je skoro již zase dohrána a vyžaduje tedy výtečnou souhru, aby překlouzla přes všechny nakupené nemožnosti. Paní Pešková, slečna Libická, pan Šamberk jsou již o sobě dostatečnou garancií souhry takové. Nemůžem však přece zamlčet skromnou otázku, zdaž překladatelé naši do úloh paní Peškové píšou skutečně tolik „ach-ů“. Taková přednáška deklamační dělá se někdy dobře, ale jen někdy — tam kde ji spisovatel sám chce.

Večer zahajující „Hrdinové“ zbytečně ubírali večera.

Návštěva hojna.

Č. 289. z 22. října 1864.

Záhuba rodu Přemyslovského. Od B. Mikovce. Prov. v den odhalení jeho pomníku,[1]) v sobotu dne 29. října 1864. —

Jeviště naše oslavilo den odhalení pomníku Mikovcova provedením „Záhuby rodu přemyslovského". Volba ta je odůvodněna spíše tím, že „Záhuba rodu přemyslovského" méně studování a scénické výpravy vyžaduje než tím, že by měla snad větší dramatickou důležitost než téhož spisovatele „Dimitrij". Kdo viděl či jeden či druhý kus, zná spisovatele již úplně; oba mají stejné přednosti, stejnou hloubku, stejný význam. Kdyby byl Mikovec dopsal započatou „Bitvu bělohorskou", byl by přirostl k pracím jeho nový článek sice, ale prvějším právě tak zase podobný, jak jsou sobě články řetězu. Mikovec byl v celku z těch duchů, kteří, jak Hebbel o Lesingovi pravil, stojí hned „vedlé básníků". On také dovedl zřídit brillantní, překvapující ohňostroj, který nás spíše uspokojí a třeba i unese, „než přirozená bouřka v počátcích svých

---

[1]) Pomník ten, s latinským nápisem, zmiňujícím se jen o zásluhách Mikovcových ve vlastenecké archeologii a dějinách, postavil Mikovcovi na hřbitově Košířském „kosmopolitický" (jak se Neruda o něm vyjadřuje) spolek „Arcadia", jehož Mikovec byl předsedou. Viz o tomto odhalení a jeho dojmu Nerudův feuilleton v Hlasu čís. 297. z 30. října 1864.

již zase umírající". Byl znatelem divadla jakých u nás málo, jeho efekt není také nikde otřelý; k větší ještě zvláštnosti pomáhaly mu pak vzácné jeho vědomosti historické, z nichž vybíral rukou nejobratnější. Jeho scény jsou vždy obrazem mocně plastickým; dialog sice povahy jen zběžně naznačuje, za to ale vynikají povahy Mikovcovy činem; děj se žene rychlým, silným proudem ku předu a unese často diváka s sebou vzdor strojenosti své. I ten, kdož ani na okamžik nezapomene strojenosti té, musí alespoň vždy přiznat, že je mistrna, někdy skutečně duchaplna. Řečeným je také již vyznačeno, že bohatý děj musí být také bohat na místa, na kterých herec může vyniknout, situace ho sama vynese na čistě dramatickou výš.

Naši herci — s nepatrnějšími jen výminkami — neopomenuli užít vděčných příležitostí. Hrálo se s chutí, pro kterou jsme někdy odpustili i pathu u nás záhubně pěstovanému. Kolikrát již poukázala kritika česká k deklamační zhoubě, kolikrát již zavrhla pathos ten a snažila se ho nahradit přirozenějším žilobitím; avšak dutost nelze tak snadno vyplenit, mladší síly podléhají nákaze již za krátký čas, a zdá se, že samostatné divadlo bude mít také již svůj samostatný nemrav, eufemisticky třeba „školou" nazvaný. Taková cesta zhubila již i slavně vyvinuté umění, jakž na př. o potomcích Garrickových nynější divadlo učí.

Vedle tohoto všeobecného chcem podotknout pouze panu Chramostovi, že by přec mohl býti úlohy své mocnější, aby někdy až nepřekážel. Ovšem, z ostatních také leckdo maltraitoval milou češtinu — za to ale mluvili v kuse obsaženou němčinu zcela správně.

Č. 298. z 31. října 1864.

Emilie Galotti. Truchlohra v pateru dějství od G. E. Lessinga, přeložena od J. V. H. Ponejprv. — Prov. ve prospěch Karla J. Poláka ve čtvrtek dne 3. listopadu 1864. —

Lessingovu truchlohru „Emilia Galotti“ nemůžem sobě mysleti na jevišti bez výtečné hry, a myslíme-li, tož zajisté sobě nepřejem býti mezi diváky. Bez výtečné hry stává se duchaplný Lessingův dialog, jehož každá věta je účelna a závažnou myšlénku obsahující, jen mrtvou kůpou slov, a povahy hluboko vyčerpané, stávají se tím až fadními. Již duchaplné předčítání, takové předčítání totiž, které by každou jednotlivou myšlénku k plné platnosti přivedlo, bylo by věcí dosti těžkou, tím těžší je pak dramatické oživení, tím vyšší je pak umění, které kladouc váhu na jednotlivost přece celek charakteru nerozdrobuje. V tom ohledu žádají dvě povahy Lessingovy hry (Marinelli-Orsina) přímo až virtuosnost jinde ovšem nevítanou, a vedlé toho musí být i každá jiná povaha hry rovněž působící. Proto také bude „Emilia Galotti“ vždy dobrým měřítkem umělecké výše, na které divadlo stojí a nemělo by se jinak k provedení jejímu přistoupit než s nejvyším napnutím všech sil. Nestalo se to při prvním představení českém, může se ale státi v budoucnosti a protož musíme přivtělení „Emilie Galotti“ do českého repertoiru vždy

ještě uvítati. Schlegl nazval kus ten „dobrým příkladem dramatické algebry“ a měl v jistém ohledu pravdu; je tu skutečně přísná vypočítavost, chladný rozum (ač Lessing přece se všem náhodám a náhodkám nevyhnul), avšak chladnost Lessingova byla tvůrčí a dovedla jako každá síla tvůrčí také plamenný život vykouzlit. Lessingova truchlohra je čistě německého rázu a proto také vyjímají se poznámky literárních dějepisů dosti divně, že Goethe a Schiller „přece“ přijali ji do německého repertoiru. Co do divadelního odpovídá jí ovšem nejlíp zase ona škola, která svého času v Německu tak skvěle vystupovala; odpoví jí ale také jiné umění herecké, protože jsou čistě lidské Lessingovy povahy i herci i obecenstvu stejně přístupny.

O obsahu nebudeme šířit slov, neboť nenáležíme k oněm českým „Düntzerům“, kteří myslí, že děj vysvětlili tím, když ho vypravují obšírněji než kus sám; „Emilia Galotti“ je modernisovaná náhodou do novověké italštiny přeložená Liviova povídka o římské Virginii, jen že se Lessing vzdal vděčného, u Liviovy Virginie mocně vystupujícího momentu politického. Za to bychom měli tím šíře promluviti o povrchním překladu díla přece tak důležitého; těžko však oučtovat s překladatelem, který překládá „die kunst geht nach brod“ na české „umění žebrá“, nebo který z piemontských svišťů učiní hned „medvědy“. Lessingova hra je skorem již celé století stara a mnohé věty z ní dostaly se již jinudy než jevištěm k nám a staly se frásemi běžnými; tím větší píle třeba na jich převod, a tím větší píle na dialog celý, že tento vyhýbá se rozhodně všemu pathetickému, že je úplně přirozeným, nikoli snad nízkým.

Že dialog takový neodpovídá nepřirozené deklamaci na našem divadle bující, rozumí se samo sebou, a proto

bylo také hlavním rázem celého představení nejisté sahání a pachtění se po jakéms alespoň trochu pravém tónu. Nejzajímavější musil nám již z předu býti beneficiant pan Polák co „Marinelli". Tento pravzor dvořenínské podlízavosti je zároveň též pravzorem vší prostřednosti duševní. Dvorní slunce je mu sluncem jediným, milost knížecí prostředkem i cílem, pro milost tu nehrozí se sice žádné špatnosti, není ale ani v této zvláště vymýšlivým, neboť jeho prostředky jsou skoro vesměs jednoduché a při tom sprosté. Pan Polák nalezl pravý, chladný, málo kdy se stupňující tón zcela šťastně a přidržel se ho důsledně i v okamžicích mocnějšího afektu. Neříkáme tím, že by na jeho „Marinelli" bylo již všechno vytříbeno, základ je ale rozhodně dobrý; vytkneme-li mu všeobecně ještě jakýs nedostatek v dosti uhlazeném takto pohybu, musíme specielně poukázat také ještě k tomu, že má v jednání prvním důvěrné jednání s princem být smělejší, v scéně s „Orsinou" pak že má jízlivost ostřeji vystupovat.

Ve vadě té sdílela se také slečna Libická co „Orsina"; v ostatním vyznačila žárlivostí a bolem se zmítající postavu tu sice velmi pěkně, avšak místy až příliš ohnivě, což se již vrcholilo ve slovech „princ je vrahem".

Slečna Malá hrála „Emilii" dobře, patříť k úloze té i dle Lessingova vlastního výroku jen mladost a pravý cit. Upozorňujem slečnu, že vystupujíc v první scéně, nesmí se ohlížeti po pronásledovníku svém, vždyť se táže výslovně matky, zdaž ji princ i do předsíně nenásleduje! Spisovatel zde sám hru předepsal.

Pan Šamberk hrál prince tak trhanou a vydutou deklamací, že mu přejem před opakováním řádné a výdatné studium; „princ" je v truchlohře té příliš důležit, než aby se směl nedbale odbýt. „Klaudia", „Odoardo", „Appiani"

byli v rukou slečny Lipšovy, pana Chramosty a pana Šimanovského, kteříž je routinovaně provedli. Zástupcům „Roty" a „Contiho" byli bychom více důstojné chladnosti přáli. „Angelo" i „Pirro" byli obsazeni pány Chvalovským a Kyselou; při úloze „Battista" podotýkáme, že je to důvěrný sluha Marinellův.

Tužka režisérova zkracovala v kuse tak málo, že nemusila se vůbec namáhat; byli bychom alespoň na poprvé viděli kus, jak ho spisovatel napsal.

Návštěva nebyla tak valna, jak bychom byli beneficiantovi přáli. Ovšem že je benefici u nás i na ideální, nikdy neumdlévající obecenstvo příliš mnoho.

Č. 303. z 5. listopadu 1864.

Paragrafy pana Puškvorce. Veselohra v 1 jedn. od Jaromíra Křenka.[1]) Ponejprv. — Na to ponejprv: **Který byl pravý ženich.** Veselohra ve 2 jedn. od Fr. Pichlera. — Ke konci ponejprv: **Chce být vážnou.** Solový žert od Em. Züngla. Prov. ve prospěch Elišky Peškové v sobotu dne 12. listopadu. —

O včerejším představení, jemuž musíme ovšem věnovati ještě slovo obšírnější, budiž zatím jen podotknuto, že všechny tři novinky setkaly se s výsledkem dosti čestným. Při všech zpozorovali jsme vystačující divadelní znalost, místy dobrou charakteristiku, podporovanou dialogem správným a z větší části svěžím. Co dramatický celek vyniká nad ostatní jednoaktová hra „Paragrafy pana Puškvorce" (od Křenka), co do živosti situace zase dvouaktovka „Který je pravý ženich" (od Pichlera). Zünglovu solovému výjevu vadí poněkud méně vhodný předmět. Zítra o všech více.

Návštěva byla hojna a obecenstvo po celý večer

---

[1]) Jaromír Křenek jest pseudonym Elišky Peškové, „Paragrafy pana Puškvorce" byly její první pokus v původním spisování. Viz Zápisky české herečky od téže str. 59. — Taktéž druhá veselohra „Který byl pravý ženich" jest od El. Peškové, jež se tu kryje pseudonymem Pichler. Viz Z. Č. H. 59 a zasláno v „Hlasu" č. 113. z 15. listopadu t. svědčící Pavlu Švandovi.

*

animováno, vyznamenalo zastupitele jednotlivých úloh častým potleskem. Netřeba ani podotknout, že beneficiantka paní Pešková byla poctěna věnci. U umělkyně takové má věnec zajisté pravý význam svůj.

Č. 311. z 13. listopadu 1864.

*　　*
*

Skoro všem původním veselohrám může se vytknouti, že co do dikce nečiní požadavkům vybranější, uhlazenější mluvy zadost. Nechcem z toho velkou vinu vykládat spisovatelům původním, kteří buď ze společenského života našeho nenabyli dostatečné zručnosti, buď pachtěním po neporozuměné „prostonárodnosti“ sváděti se nechávají; poukazujem jen k málo potěšitelné okolnosti, že i překlady her původně salonních a elegantních původní ráz ten úplně stírají. Ten nedostatek uhlazenosti vytkli bychom předevčerejším novinkám proto již na předním místě, že jí mohli spisovatelé zakrýt leckteré vady kusů svých. Omluva, že rozvinují se hry na venkově či v menších městech, je tu naprosto neplatna. Dobře činí dramatičtí spisovatelé, líčící život prostonárodní, hledí-li k ušlechtění mluvy svých osob, vždyť ty osoby z lidu mají věru i ve skutečnosti dosti jemnosti v sobě.

Co do dramatické ceny řeknem as pravdu, tvrdíme-li, že ani Křenkův, ani Pichlerův kus neudrží se v nynější své formě zvláště dlouho na repertoiru. Jestiť forma stránkou veledůležitou při obsahu, který novostí právě nevyniká. Hlavní přednost mají hry v tom, že, svědčí o skutečném talentu, který třeba uznati pro práce budoucí, že jsou nám tedy jakousi garancií pro budoucnost, ač honosí-li se neznámí nám spisovatelé také produktivností.

„Paragrafy pana Puškvorce“ od Jaromíra Křenka naznačili jsme již včera co dramatičtější celek. Měšťanosta Houžvička, vilný zamilovaný stařec, chce sobě vzíti schovanku svou Žofii, do které však je zamilován také bratrovec jeho. Za to však by se hospodyně jeho Marjanka ráda stala paní měšťanostkou, a oslyší proto návrhy páně Puškvorcovy, písaře. Tento chce se proto vymstít na měšťanostovi a pomáhá bratrovci k tomu, aby strýce ošidil. Hlavní point leží v tom, že měšťanosta v domnění, že bratrovec šiditi chce vlastně syndika Kaňku, sama sebe ošiditi pomáhá. Ostatně se pomáhání obmezuje tím, že sám pošle pro kněze a že prodlužuje rozmluvu s Kaňkou, aby tento nepřekvapil mladé milující. Konec je, že strýc mladomanželům odpouští, že sobě vezme hospodyni svou a že Puškvorec intrikant je vlastně jediný ošizen.

V ošizeném tom poručníkovi není ovšem mnoho nového. Předností děje ale je, že se před námi zakládá, před námi rozvinuje; na výši dramatickou přiveden padá však příliš rychle a povrchně. Také to je vadou, že z vymyšleného zákonníka manželského vyňaté „paragrafy pana Puškvorce“, kteréž přec celé hře název daly, mají jen vedlejší komickou platnost svou, kdežto by při opětném spracování mohly se stát hned od počátku činiteli celého děje. Povahy Křenkovy hry jsou dosti určity, ostře vyznačeny, tak že zastupitelům hlavních osob, „Houžvičky“ a „Puškvorce“ je podána dostatečná příležitost ku charakterisování hereckému. Pan Kolár se také příležitosti té dobře uchopil, pan Šamberk hleděl však víc k pouhému pobavení obecenstva, k efektu čistě fraškovitému než ku charakterisování a dle toho dosáhl také účele svého u obecenstva. Ráz celé hry, která je rozhodně fraškou a nikoli „veselohrou“, svedl ho as k tomu.

Tentýž rozhodný ráz má dvouaktové „Který byl

pravý ženich?" se zbytečným titulním „anebovým" přívěskem „Všeho dobrého do třetice". Spisovateli tanulo na mysli patrně Shakespearovo „Zkrocení zlé ženy", z něhož vyňal velevděčnou figuru „Kateřiny". Že však v mladické své práci chtěl nakupit příliš mnoho situace a užít nejrozmanitějších charakterů, stalo se, že základní myšlénka děje nevystačila již pak ani na figuru hlavní a že tato sklesla na málo provedenou episodu. Vojenští důstojníci na odpočinutí Hromovský a Kalina dali sobě slovo, že Marie, dcera prvnějšího, vezme sobě Sokolského, bratrovce Kalinova. Za tím účelem objednal Kalina bratrovce svého, cestujícího s přítelem Sedmikrásou po Čechách, na jistý den do venkovského sídla Hromovského. Zde sobě získá Sokolský srdce Mariino, zaujaté proti oktroyovanému ženichu, aniž by věděl, že to vlastně určená mu nevěsta. Podporován přítelem Sedmikrásou hledí se dostat do domu své milenky a při tom vyvolají některé smělé studentské kousky celou řadu dobrých a skutečně velmi komických situac, svědčících o tom, že spisovatel má již nyní značnou znalost divadelních dojmů. Marii pomáhá zas na návštěvu přišlá sestřenice Kateřina, která, ač již plnoleta, přece nebyla posud „toho pravého" nalezla. Jakousi výpomocnou veličinou je vysoužilec a Hromovského zahradník Tomáš, figura to s patrnou láskou kreslená. Konečný příchod starého Kaliny rozluští navršené zmatky a závěreční tableau vykazuje tři párky: Sokolského s Marií, Sedmikrásu s Kateřinou, Tomáše s kuchařkou Barborou. Poměr Sedmikrásy ku Kateřině, jediný zde čistě veseloherní, začíná se teprv v polovici druhého aktu zaplítat a v tom jsme naznačili již z předu vadu kusu. Další závadou je figura Tomáše, příliš široce rozvedená, pro kterou i místy vázne dialog takto dosti hbitý. Jak praveno, hlavní síla kusu spočívá v pestrosti

fraškovitých situací, a pravdu mají tvrdící, že by tu bylo potřebí jen kupletních a hudebních přídavků, aby z kusu Pichlerova stala se fraška obecenstvo i častěji bavící.

Zünglovo solo „Chce být vážnou" mohlo by se spíše pojmenovat „Běh života manželského". Je až příliš rozvedeno; značnější uhlazenost mluvy vyznamenává hříčku tu přece. Že se mladá manželka dříve, než se cítí matkou, připravuje již na to, jak to as manželi sdělí, až cit ten skutečně se dostaví, je sice v životě možno; na jevišti nemá něco podobného však dramatické platnosti ani v sole, předpokládajícím osamělost předstupující před nás osoby. —

Z jiných představení máme se jen ještě o opakování hry „Dráteník" (v pátek dne 11. listopadu t. P. v.) zmíniti, v níž vystoupil pohostinsku pan Vilhelm, Pražanům co dobrý komik již od dřívějška známý. Co takový osvědčil se při úloze „Fabiana" opětně, ač jsme zpozorovali, že nezvyklé velkoměstské jeviště bezprostřední proud jeho humoru poněkud zdržovalo. Mimo to se dovídáme, že předložené jím kuplety byly seškrtány až na ono minimum, které jsme slyšeli a které ovšem nemohlo se zvláště líbit.

Včera odpoledne bavilo se obecenstvo dlouho již neviděným „Domovníkem z Karlína"[1]) a živou hrou pana Šamberka, paní Hynkovy a slečny Červinkovy, až příliš málo zaměstnané.

---

[1]) Dle divadelní cedule vlastně „Vrátný z Karlína", fraška se zpěvy a tanci ve 3 jednáních dle Antonína Langera od J. K. Z. Hudba od K. m. Müllera. — Proveden v neděli dne 13. listopadu t.

Který byl pravý ženich a **Poslední trumf.** Proved. v pondělí dne 14. listopadu 1864. —

Včerejší opakování Pichlerovy frašky „Který byl pravý ženich“ připomíná nám ještě jednou sobotní představení a zároveň povinnost naši, abychom se zmínili ještě o paní beneficiantce samé. Netřeba ovšem zvláště podotýkati, že byla dobra i v první i v druhé frašce, v nichž nemá mnohé příležitosti ku vyniknutí; veškerou brillantní hru svou však rozvinula teprv v solové hře závěreční, kde byla v rozmanitých detailech skutečně nevyčerpatelná. O ostatních spoluúčinkujících zmínili jsme se již částečně a připojujem zde jen ještě něco příležitostného.

Po delší již čas dovolují sobě někteří herečtí routinierové častá extempora, jimiž divadelní kritiku českou v posměch uváděti, či vůbec snížiti zamýšlejí. Naproti podobnému dětinstvu nemusí se ovšem kritika českých časopisů, kteréž o rozkvět českého divadla mají zásluhy věru ne poslední, ani brániti; vždyť samo obecenstvo odměňuje snahu těch, kteří myslí, že musí záhadnému „umění“ svému pomáhati útržky na journalisty, pouhým mlčelivým politováním. Také to podotýkáme my, kteří jsme byli vtipných pánů nejoblíbenějším terčem zde poprvé a jen proto, že věc jednou již jinde podotknuta jest. Ano,

kritika bude mít vždy a všude podobné srážky s herectvem, protože toto má více kategorií. Kritika nemá jen s pravými umělci neb zase úplně neschopnými nedouky co dělat, ale i s tou milou prostředností, s těmi „routiniery“. Podotkli jsme již jednou, že o tom, co nestranná kritika praví, skutečný umělec přemýšlí a s dobrými náhledy vlastními srovnati hledí, nedouk že tomu nerozumí a věčně sám se sebou spokojený routinier, že to považuje za kámen, vadící jeho pohodlí a lacinému nabytí slávy. Tak je všude a je také u nás, ač se tomu divíme, že ideálnost s každým mladým podnikem obyčejně pojená nemění věc na lepší stránku. Také v sobotu slyšeli jsme narážku, o kteréž jsme při novém kuse hned věděti nemohli, je-li to plod spisovatelův či hercův. Seznavše divadelní knihu, víme nyní, že to plod hercův, že tam ale i ledacos jiného jinak stálo, než jak jsme s jeviště slyšeli. Musíme být velmi pozorni, abychom v budoucnosti nepřipočetli nějakou neslušnost snad síle spisující, která je vlastně původní okrasou síly exekutující. Ovšem, kdož může za to, že mají ti pánové tak slabou paměť, že ji musí i skromnými svými vědomostmi z přírodopisu podporovat!

Mimo Pichlerův kus viděli jsme včera také ještě známou již hru „Poslední trumf“. Mezi oběma tančila oblíbená slečna Heintzova nový tanec, „Polku Donatovu“.

Č. 313. z 15 listopadu 1864.

Z mladého věku Ludvíka XIV. Drama ve 4 jednáních, částečně dle Alex. Dumasa. Pro české představení vzdělal F. D. Ponejprv. Prov. ve středu dne 16. listopadu 1864. —

„Z mladého věku Ludvíka čtrnáctého", kus pracovaný podle pokračování Dumasových „Mušketýrů", má ctnosti i nectnosti jiných podle románů pracovaných her. Postavy, povahy a děj jsou nám z předu již známy; co nás však zajímalo při klidně se vyhloubávající charakteristice, při volně a široce plynoucím ději románu, předstupuje v dramatickém rouše, routinou zouženo a přistříhnuto, před nás s dojmem třeba okamžitým, kratčeji ale trvajícím. „Z mládí Ludvíka" má konečně plynný dialog, rychle se střídající situace, právě tak jak mnohý podobný kus, přednost ale před jinými podobnými kusy žádnou. Ve vlastnostech těch je to hra pro vyplnění a větší pestrost repertoiru přece vhodna, zvláště proto, že v celku stejně málo obsahující úlohy nevyžadují při počasném opakování velkého studia a tedy času. K tomu ještě se druží, že české vzdělání honosí se opravdově broušenou, krásnou mluvou, kteráž ani všude k platnosti nepřišla pro známé — akusticky — gramatikální nedostatky našeho divadla.

Hra byla poněkud mdlá, jedině postava D'Artagnanova obdržela panem Kolárem plné životní síly. Z ostatních vyznamenalo obecenstvo paní Peškovou, pana Šamberka a pana Šimanovského.

Návštěva obyčejná.

Č. 316. z 18. listopadu 1864.

Narcis. Drama v 5 jednáních od Brachvogla. Překlad od Jos. Jiř. Kolára. Prov. ve prosp. Karla Šimanovského v sobotu dne 19. listopadu 1864. —

Nebylo mnoho obecenstva na benefici pana Šimanovského, slabší návštěva ta, způsobena zvláštností nynějších poměrů, není ale také žádné votum proti umělеckosti nebo oblíbenosti beneficiantově. Hrstka přítomného obecenstva byla uměním unešena a my sami, upřímně řečeno, nechali jsme se volně zachvátit proudem obecným.

Nebyl to ovšem zcela ten Narcis, jakého my sobě myslíme, s tou epigramatickou kaustičností, s tou ostrou reálností, jaká zvláště první akt prochvívati má a i do dalších výjevů přešlehuje; byl to ale Narcis, jak jsme předpokládali, že ho Šimanovský pojme a v tom ohledu viděli jsme postavu velkou, umělecky nejen oprávněnou ale i cele provedenou.[1]) Nový náš Narcis je s abstraktnější své dřevní výše stržen v plný, palný proud citů. Jeho náhledy filosofické a sociální nerodí se teprv před námi, jsou to již zralé výsledky dlouholetého přemýšlení a ostrost jejich připomíná nám jen hrany vychladého křišťálu. Za to ale je cit v plném varu a klokotu, za to je smutek, neštěstí i zoufalství Narcisovo

[1]) Šimanovský převzal tuto úlohu po odšedším J. J. Kolárovi.

opravdové, přirozené a mocné. Druhý, čtvrtý akt, pak první polovice aktu posledního byly dle toho uchvacující. Ostatní se na všechen způsob vyrovná dálším ještě promyšlením a opakováním. Připomínáme v ohledu tom jen zakončující výjev šílenosti, který byť třeba mohl průběhem svým znenáhla až k málomocnosti klesati, přece z počátku žádá mocněji bušící ton. Dessoirův do výše se stupňující krátký smích je v úloze té vzorný a nahradil by zde vše napotomní padání. Některá mluvní nedopatření při pronášení francouzských slov nejspíše že se přihodila jen náhodou.

Jakž Narcis pana Šimanovského nám byl vzácný, takž nás překvapila zas Pompadourová slečny Libické. Úloha ta leží zcela mimo posavádní obor slečnin a výtečné provedení musí se tedy tím skvěleji uznati. Řekněm krátce, že ani co do pojmutí ani co do hry samé nelze jinak než souhlasiti. Obě scény její byly do podrobna promyšeny, druhá musila ovšem svou silou tragickou vyniknout nad první. —

Vedlejší úlohy ostatní byly vesměs dobře representovány, vzdor velké konfusnosti, jaká řídila rozdělení úloh. Důležitá souhra prvního aktu trpěla nepozorností jedné z dám.

Č. 319. z 21. listopadu 1864

Ze ševce doktor. Fraška ve 3 jedn. od Molièra. Přel. B. Čanda. Ponejprv. — Před tím ponejprv: **Prach do očí.** Veselohra ve 2 jedn. od Rosiera. Zčeštil V. Benýšek. Prov. ve prospěch Jos. Chramosty ve čtvrtek dne 1. prosince 1864. —

Francouzská literatura veseloherní stará i nová má nyní široký průchod na české jeviště. Zdá se i, že chtějí starého Molièra připraviti o všechen kredit, neboť i úplně již vyvětralé a na samu frašku přestárlé kusy jeho předvádějí nám opět a opět. Českému obecenstvu co „Bezděčný lékař“ již na dvacet let známá hra byla předevčírem provedena „ponejprv“ a sice nyní v novém překladu co „Ze ševce doktor“. Celý kus visí na jediné figuře, kteráž musí býti pochopena s tak mocným humorem a provedena s tak značnou charakteristikou, že celý kus již nyní skoro za to nestojí. Tím méně dostačí zde pouhý humor lehký a nepomůže kusu ani k jedinému opakování. Při těch a podobných hrách pozorujem na divadle svém masky jakoby z doby nizozemských genrových klasiků vyňaté; typy Rembrandtovy sledují jeden za druhým a jsou co zvláštní studium vítány, pokud by ovšem nepřekročily meze i hrubé komice určené.

Trvalé obohacení nabyl repertoir dvouaktovou

(Sardouovou?) hrou „Prach do očí“[1]) založenou na moderním snažení se měšťanských kruhů zdáti se v e l e b o h a t ý m i. Lidská slabost tu popadena za pravou stránku a vyvoděno z ní mnoho pěkných a rychle se střídajících situac. Ač jsme hru tu posud sami neznali, mluví se přece již dlouho o ní, a divíme se, že se nedostala dříve již k nám.

Provedení její bylo hlavně pomocí slečny Lipšovy a pana Kolára zdárné. Pan Šimanovský, zdá se, převzal menší svou úlohu jen z ochoty k beneficiantovi, jinak by patřila na všechen způsob panu Grundovi.

Č. 331. z 3. prosince 1864.

---

[1]) Hra ta jest od Rosiéra.

Ďáblovy zápisky. Veselohra ve 3 jednáních od Labicha. Přeložil E. Züngel. Ponejprv. Prov. ve prospěch Frant. Bollardovy ve středu dne 7. prosince 1864.

Král Václav a jeho kat. Činohra v 5 jedn. od K. Birch-Pfeiffrové. Volně přeložil J. J. Kolár. Prov. ve čtvrtek dne 8. prosince 1864. Hra odpolední.

Po celé řadě nepořádků, kteréž způsobily, že se takměř do posledního okamžiku nevědělo, co druhého dne hráti se má, vyšly konečně „Ďáblovy zápisky" pořádně, totiž repertoirně pořádně, neboť uměleckému pořádku, zdá se, že máme znenáhla zase odvykat. Že se předevčírem repertoir dodržel, tím vinen ovšem benefiční večer. Sujet této staré hry arci by se mnohem líp čtlo a mohla by z něho být novela velmi napínavá, při níž by i strašidelný přídavek tajuplnosti službu svou až po konec činil; avšak i co činohra by napínalo dosti přirozeně, kdyby se mu náležité přirozené representace dostalo. Figura „Robert" jest z těch, které nalezají se často v repertoiru cestujících divadelních virtuosů; to víme ovšem od jinud a nebyli bychom toho ovšem z předvčerejšího představení poznali. Věříme milerádi, že trpěl pan Šamberk nespíš silnou chorobou, neboť tak úplnému neporozumění úloze nejsme u něho zvyklí. Úlohu, která vyžaduje nejostřejšího pointování, nejuhlazenějšího salon-

ního tonu a pohybu, deklamoval v pathu hrdinném. Zvláště to musilo vadit v maškarních scénách jednání druhého, jež beztoho poněkud unavují opakováním se. Že pak také zde výsledek kusu na jediné osobě visí, byl výsledek celého večera velmi skrovný. Jen komický moment kusu, charge páně Kolárova, podal vyčnívající ostrůvek; ostatní osoby nemají také ani příležitosti k zvláštnímu vzletu.

Za to byl včera odpůdne provozovaný kus „Kat krále Václava“ něco mnohem celkovitějšího. Odpoledními našemi hrami zavane někdy ještě onen svěží duch, ona láska ku hře i českému divadlu, jaká bývala, když se jen odpůdne hrálo; říkáme — někdy! Mladší síly, kterým večerní jeviště je zavřeným rájem, „parádním pokojem“, do kterého smějí jen o boží hod, mají v nedělní odpůldne vítanou příležitost, aby dosah svůj ukázaly a v obecenstvu sobě přívržence zjednaly, což se včera na př. panu Grundovi a slečně Kubíčkové, pak také ještě panu Polákovi v dostatečné míře podařilo. Vedle nich vypadají ale ty starší, dávno utužené a uznané síly poněkud smutně, upřímně řečeno; velikáni scvrkají se na ještě méně než smrtelnou maličkost. Bůh ví jaký to nový princip u nás, že se vedlejší, často zcela nepatrné úlohy obsazují i tam nejprvnějšími herci, kde při nejlepší vůli tito přece nic kloudného svésti nemohou, kde by četné síly vedlejší úplně dostačily a i nepatrnou úložkou aspoň k oblomení pohybů svých příležitost obdržely. Přednímu herci nestojí „capart ten za učení“, také se mu neučí a blamuje se vedlé herce nepředního často co nejrozkošněji. Tím se navyká jisté nedbalosti i pro případy poměrně důležitější, zkoušky mu také odbírají až příliš mnoho času, mladší talent neobdrží ani příležitosti k rozvoji a co nejhoršího: odnehod, či jen nápadů dvou neb tří osob závisí pak osud celého repertoiru,

a n o i d i v a d l a! Příklad prvních svádí druhé a třetí, máme těch již celou řadu, kterým nestojí „caparty ty za učení", paní Turnovskou na př., nebo slečnu Čermákovou, nebo i jiné. Známe materielní příčinu obsazování onoho, nemůžem ji ale ani výminečně uznati.

Co se týče včerejšího představení odpoledního, vyslovujem dodatkem přání, aby se u pokračování odpoledních her starší kusy historické pěstovaly, pokud možno; jsouť i v nejbaroktnější formě své vždy ještě povzbuzující a často i poučující. Aby herci naši také jazykem přesným hleděli ku šlechtění obecenstva, nemůžem od č e s k ý c h herců ovšem žádat. V tom ohledu zaznamenáváme zde po kronikářsku jen novou módu, že totiž pánové ti vyslovují nyní „jméno", „jmenování" a t. p. zcela tak, jak se tomu v hudební frašce „Orfeus" naučili.

Č. 337. z 9. prosince 1864

———

Valdštýnův tábor. Dramatická báseň v 1 jedn. od B. Schillera, přel. J. J. Kolár. — Na to ponejprv: **Sám neví co chce.** Dramatický žert v jednom a $^{1}/_{8}$ jednání od Kaltheraka. — K závěrku ponejprv: **Jen mimochodem.** Veselohra v 1 jedn. od Duranda. Dle francouzského od J. Hlaváčka. Prov. ve prospěch Arnošta Grunda ve čtvrtek dne 15. prosince 1864.

V operním divadle na nábřeží hraje se nyní také někdy nějaká činohra nebo veselohra. Jsme vděčni za to, neboť nahlížíme, že nemůže dramatické umění recitované zcela ladem ležeti až do té doby, pokud nemáme druhého divadla určeného k pěstování činohry, pro nás konečně vždy ještě důležitější než opera je — vzdor musikálnosti našeho národa. Zpěv se u nás vyvinul, když jsme mluviti nesměli; nyní smíme mluvit, a také se nám dovoluje mluvit někdy na jevišti v dialogu a monologu, neboť se nahlíží, že z výtěžku opery nepřiplácí se na činohru, nýbrž naopak. Jen to se nechce nahlížet, že řádným **českým** pěstováním činohry byl by výtěžek z této ještě značnější a že by se mohlo pak ještě více na operu připlácet, když již panuje náhled, že musí být české léto operní a baletní, česká zima jen operní a činohra děvečkou popelkou.

Předevčerejší činoherní večer — jediný za celý tý-

*

den — nebyl takový, že by byl mohl někoho upokojiti, nebo objeviti se co dobrý, pevný člen systematicky vedeného celku. Především bychom rádi věděli, k čemu „Valdštýnův tábor"? Nechtělo-li se dokázat, že náš repertoir je skutečně nepoměrně němečtější než zdejšího divadla německého, nevíme jiné příčiny. „Valdštýnův tábor", počátek Schillerovy trilogie, dává se jen tenkráte, sleduje-li po něm „Piccolomini" i „Valdštýnova smrt", nebo chce-li se Schiller oslaviti, na př. o narozeninách jeho. My slavíme v českém divadle každou chvilku něco a někoho; nemůžeme ale rozluštit, co asi jsme předevčírem slavili. Vedle toho dává se „Valdštýnův tábor" také jen tenkráte, když se chce neb může ukázati výtečná souhra. A u nás se ukázal přímý opak výtečnosti; slova nebyl skoro nikdo mocen, což se zvláště při deklamaci rýmu nesmírně krásně vyjímá. Dámy přebíraly pánům a tyto zase dámám slova s ochotou všeho uznání hodnou. Ani pan Kolár nebyl slova mocen, kapucínské jeho kázání mělo ráz velmi přirozené improvisace.

Velmi pěkně stavenou hříčku „Mimochodem" (En passant) přijímáne rádi v dlouhou již řadu svých jednoaktových her, vzdor tomu, že na německém divadle byla již před léty obehrána. Jen že žádá hříčka ta, nemá-li skorem až k fadesse sklesnout, tak uhlazenou a lehkou hru, na jakouž slečně Čermákové, pak pánům Chvalkovskému a Polákovi ovšem ještě leccos schází.

„Sám neví co chce", nesmysl v 1 a $^1/_8$ jednání, bez exposice, bez konce a uprostřed obmyšlen pitomým dialogem, mohl jen hrou páně Šamberkovou trochu bavit.

Návštěva byla četna, jakož také uznání hodné snahy beneficianta pana Grunda vždy zasluhují.

Č. 345. z 17. prosince 1864.

Tři Maupinové. Veselohra v 5 jednáních od S c r i b e, přel. J. Z e l e n k a. P o n e j p r v. Prov. v úterý dne 20. prosince 1864.

Scribeovy „Tři Maupinové“ po prvé ve všední představení a při tom ovšem v předplacení — toť věc velmi pěkná; svědčila by o tom, že se činohře poskytuje skutečně ono místo, které v č e s k é m divadle zaujímati m u s í a nad kterým bdíti jest záležitostí nejen kritiky ale i intendantury. Zárodek lepší budoucnosti literární, ano i politický moment českého divadla leží zajisté jen z menší části v rozkvětu opery. Tím arci nechceme říci, že by nemělo se k opeře rovněž pilně přihlížet, pěstujeť se v ní jiné umění nám taktéž milé a jestiť ona nejen materielně šťastnější, ale i nutnou okrasou na zevnějšek. Jí však n e s m í činohra utrpět v ž á d n é m ohledu, činohra i opera mohou a mají se svorně vedlé sebe vyvinovat. Že by jinak obecenstvo činohře odvykalo, výtěžek divadelní kasy že by byl zbytečně a neodůvodněně skrovným, tomu nasvědčovala předvčerejší slabší návštěva.

A přece byly „Maupinové“ zcela odpovídající onomu systemu, jaký že má divadlo naše ovládati, jedině přesvědčeni jsme. Zaprvé není kus ten pražskému divadlu již odjinud dostatkem znám, zadruhé vycvičuje souhru větších mass veseloherních a pak má dosti životní síly v sobě, aby nevypadl ihned zase z repertoiru. Co do hlavního

hledí „Maupinové“ ovšem rozhodně jen k zábavě a v tom ohledu dosahují prostřední tři akty svého cíle úplně. Jsou s výbornou znalostí divadla stavěny, někdy až rafinované, vždy ale dobře působící hledanosti. Divadelní způsobilost nemůže se také prvnímu a poslednímu jednání upříti, avšak zde se snažil Scribe působiti zároveň jakous myšlénkou ethickou, a že zvolil k tomu myšlénku neposkvrněnosti šlechtického jmena měšťanským zaměstnáním, nemá ani obecenstvo ani my dostatečného porozumění pro jeho figury. Leda že jejich duševní obmezenost politovati můžeme; soucitu nevzbudí.

První požadavek „Maupinových“ je výtečná souhra, kteréž se jim v rozhodných scénách také dostalo; v jiných jevila se alespoň snaha k ní, kteráž sváděla až k hojnějšímu přeříkávání se (zvláště fatální u vévodkyně z Navailes[1]) což však přičítáme zevnějším příčinám, snad nemožnosti dostatečných zcela zkoušek. Na týž asi vrub přijdou maličkosti, jako že herec na jevišti stojící vidí již skrz zeď osoby přicházející, nebo že musí sobě sám za dveře pro ně.

Jednotlivcům není podáno zvláště příznivé úlohy k vyniknutí. Elegantní hra, lehkost, napnuté sledování rychle se střídající a měnící situace žádá se zde před charakteristikou. Přece však vynikali slečna Malá a pan Šamberk co zástupcové předních úloh výše a pan Kolár měl zase chargi maskou i hrou vynikající. Rovněž se přičinily slečna Libická, jejíž humor stává se ve veselohře vždy svěžejší, paní Pešková, slečny Lipšová a Čermáková, pak pánové Chramosta, Grund a zvláště pan Polák.

Č. 350. z 22. prosince 1864.

---

[1]) Úlohu tu hrála El. Pešková.

OBSAH.

OBRAZY ŽIVOTA 1859.

OBRAZY ŽIVOTA 1860.

HLAS 1863.

HLAS 1864.

